

KU LEUVEN

FACULTEIT PSYCHOLOGIE EN
PEDAGOGISCHE WETENSCHAPPEN

KRONKELWEG OF VOORUITGANGSIDEAAL?

Kindbeelden in de kolonies voor zwakke kinderen van het
Nationaal Werk voor Kinderwelzijn tussen 1919 en 1987

Masterproef aangeboden tot het
verkrijgen van de graad van Master of
Science in de pedagogische
wetenschappen

Door

Eva van de Velde

promotor: prof. dr. Pieter Verstraete

2019

KU LEUVEN

FACULTEIT PSYCHOLOGIE EN
PEDAGOGISCHE WETENSCHAPPEN

KRONKELWEG OF VOORUITGANGSIDEAAL?

Kindbeelden in de kolonies voor zwakke kinderen van het
Nationaal Werk voor Kinderwelzijn tussen 1919 en 1987

Masterproef aangeboden tot het
verkrijgen van de graad van Master of
Science in de pedagogische
wetenschappen

Door

Eva van de Velde

promotor: prof. dr. Pieter Verstraete

2019

Samenvatting

Tussen 1886 en 1987 verbleven duizenden Belgische kinderen in kolonies voor zwakke kinderen: instituten aan zee of op het platteland waar verzwakte (arbeiders)kinderen tijdens een drie maanden durend verblijf konden aansterken door gezonde voeding en buitenlucht, en intussen heropgevoed werden naar de burgerlijke idealen. Ondanks de grote spreiding van deze koloniehuisen is er nog weinig historisch onderzoek naar verricht. Door het in kaart brengen van de manieren waarop men keek naar koloniekinderen en waartoe men hen wilde opvoeden, vormt dit onderzoek een aanzet voor het opvullen van die leemte in het historisch-pedagogische onderzoeksveld. Daarbij is gekozen voor het Nationaal Werk voor Kinderwelzijn (N.W.K., de voorloper van Kind en Gezin) als casus, omdat deze overheidsorganisatie het kolonielandschap reglementeerde en zelf ook modelkolonies inrichtte naar de recentste medische en pedagogische inzichten.

Het onderzoek is opgebouwd rond twee onderzoeksvragen. De eerste onderzoeksvraag, *Welke kindbeelden komen naar voren in het discours aangaande de modelkolonies van het N.W.K. tussen 1919 en 1987, en hoe gaven die kindbeelden richting aan concrete opvoedingspraktijken in deze modelkolonies?*, is beantwoord via een historische discoursanalyse van de archieven van het N.W.K.. Omdat eerder onderzoek hiernaar vrijwel onbestaande was, zijn deze kindbeelden op een inductieve manier uit het archiefmateriaal afgeleid. De tweede onderzoeksvraag vergeleek deze kindbeelden met de manier waarop het N.W.K. zelf haar eigen geschiedenis beschreef als een constante vooruitgang. De vraag *Hoe verhouden deze koloniekindbeelden zich tot het vooruitgangsdiscours van het N.W.K.?* is beantwoord door het vooruitgangsidee van het N.W.K. te bespreken en vervolgens te analyseren vanuit het archiefmateriaal en vanuit de literatuur. Daarbij was er eerst aandacht voor bestaande interpretatiekaders, zoals de machtsanalyse van het N.W.K. door Michel Vandenbroeck en het reïficatiebegrip van Trudy Dehue, om vervolgens te komen tot een geïntegreerde interpretatie van het vooruitgangsidee met aandacht voor indirecte macht, reïficatie en de maatschappelijke context.

Uit de inductieve benadering van het archief zijn vijf kindbeelden afgeleid: het debiele kind, het voorspelbare kind, het gelukzalige kind, het nuttige kind en het gevaarlijke kind. De voornaamste bevinding is dat deze kijk vanuit kindbeelden meer recht doet aan de geschiedenis van de kolonies dan het vooruitgangsidee, omdat ze ook aandacht heeft voor tegenstrijdigheden en continuïteiten. Deze conclusie draagt dus niet enkel bij aan de theorievorming over de kolonies en het N.W.K., maar geeft ook onderzoekers en pedagogen in het veld een kader om kritisch te kijken naar hun eigen kindbeelden en vooruitgangsidealen.

Woord vooraf

Toen mijn papa een klein jongetje was, zei zijn vader 's zomers altijd: “Zorg maar dat je braaf bent, of ik stuur je naar de kolonie!” Een zinnetje dat tijdens mijn kindertijd vaak lachend herhaald werd, maar het was pas toen ik in de PBIB het boek *Bleekneusjes*¹ ontdekte, dat ik begreep wat “de kolonie” dan precies inhield. Mijn interesse voor deze vroege vorm van vakantiecampen was gewekt. Mijn hart maakte dan ook een sprongetje toen ik las dat mijn voorstel voor een eigen masterproefonderwerp was goedgekeurd: de zoektocht naar de kolonies kon beginnen!

Een zoektocht, dat was het. Naar archiefbewaarplaatsen, naar een goede aanpak van historisch materiaal, naar een weergave die recht zou doen aan de kolonies en tegelijk ook kritisch zou zijn. Daarin wil ik allereerst mijn promotor, Pieter Verstraete, bedanken. Bedankt om mijn kompas te zijn in het zoeken naar richting en in het verbreden van mijn blik. Bedankt voor uw bereidheid tot discussie, over mijn vragen en uw bedenkingen, over de kolonies en over uw eigen onderzoek. Dankjewel ook aan de medewerkers van alle archiefinstellingen die ik bezocht, in het bijzonder de medewerkers van het archief van Kind & Gezin, het Archief voor Vrouwengeschiedenis, het Liberaal Archief en het Amsab-ISG. Stuk voor stuk plaatsen waar de geschiedenis voor mij –letterlijk of figuurlijk– een beetje levend werd. Speciale dank aan Els Flour voor de bereidwillige zoektocht in de dieptes van het Archief voor Vrouwengeschiedenis en aan Conny Rogiers voor de toelating voor het opnemen van hun fotomateriaal. Tot slot merci papa, Kaat en Elias voor jullie naleessuggesties en lay-outhulp.

Zo vormt deze masterproef het sluitstuk van een grotere tocht. Zes jaar geleden vertrok mijn scheepje uit de thuishaven, klein maar klaar voor avontuur. Er kwamen nieuwe bemanningsleden aan boord, les- en kotgenoten die levenslang mogen krijgen als het om vriendschap gaat. Er kwamen cursussen vol kennis uit alle windstreken van de pedagogiek. En zoals dat gaat op volle zee, kwamen er ook onverwachte stormen. Twee jaar ziekzijn zorgde voor een vertraging in aankomsttijd maar ook voor stapels levenswijsheid. Lieve mama, papa, Menno en Maja, lieve Jan, Kaat, Liisa en Hanne, dankjewel om er ook toen te zijn. De beste stuurlieders staan aan wal, zeggen ze, maar in jullie geval is dat een positieve waarheid. Bedankt voor jullie vertrouwen, ook op dagen dat ik dat vertrouwen zelf verloor. Het schip rechthouden is zeemanswerk; supporters aan de kade maken het volhoudbaar.

¹ SWANKHUIZEN, SCHWEIZER en STOEL, *Bleekneusjes*.

Mijn studietijd en deze masterproef waren reizen die mijn horizon verruimden, die mij anders deden kijken naar de wereld en naar mensen. Ik ben dankbaar dat ik mag aanmeren. Of laat het een sluis zijn naar een grotere zee.

Eigen inbreng en aanpak

Deze masterproef ontstond vanuit een vrij onderwerp, ingediend vanuit een persoonlijke interesse naar een vrij onderbelicht fenomeen in de Belgische pedagogische geschiedschrijving. Aangezien het een eigen onderwerpvoorstel betrof, lagen het initiatief en de verantwoordelijkheid voor de vormgeving van het onderzoek volledig bij mij. Alle stappen, van het opstellen van een onderzoeksvraag over het zoeken naar archiefmateriaal tot het verbinden van de analyses met literatuur, berusten dus op eigen inbreng. In dit proces kon ik mijn ideeën telkens aftoetsen bij mijn promotor; ik ben hem dan ook zeer erkentelijk voor het advies en het mee-zoeken naar een manier om de kolonies van het N.W.K. een stem te geven.

Ik koos voor een bespreking van het archiefmateriaal aan de hand van citaten en foto's die ook opgenomen zijn in deze masterproef. Ze versterken mijn betoog en brengen de geschiedenis tot leven voor de lezer. Foto's en citaten met bijhorende witregels nemen echter ook veel paginaruimte in. Voor het overschrijden van de paginalimiet vroeg en verkreeg ik toelating van de decaan; de hoofdstukken van deze masterproef tellen in totaal dus een honderdtal pagina's. Ik streefde ernaar om het geheel beknopt te houden en tegelijk voldoende duiding te voorzien, zowel om de bespreking van de niet-eenduidige historische werkelijkheid voor de lezer helder te houden als om recht te doen aan het discours van de bronnen.

Voor referenties en citaten koos ik, in samenspraak met mijn promotor, voor de methode van de faculteit Geschiedenis die gedoceerd werd in mijn methodologisch vak *Historisch onderzoek van de nieuwste tijd*. Deze methode is meer geschikt voor het gedetailleerd verwijzen naar archiefmateriaal dan APA. Voor de voetnoten worden verkorte referenties gebruikt: bij secundaire literatuur worden de naam van de auteur, de titel en het paginanummer vermeld; bij primair bronnenmateriaal de archiefinstelling, de auteur (indien gekend), de titel, het jaartal en het pagina-/ folionummer. Als paginanummers niet zijn aangegeven wordt verwezen naar het volledige werk.²

² Zie DE GRIECK, DELEU en HOEGAERTS, *Handleiding bibliografische techniek*.

Inhoudsopgave

Samenvatting	I
Woord vooraf	III
Eigen inbreng en aanpak	V
Inhoudsopgave	VII
Lijst met tabellen	IX
Lijst met afbeeldingen	IX
Lijst met afkortingen	X
INLEIDING	1
1 De verhalen van Maria, Jeanne, Jacobus en Giovanni	1
2 Begrippenkader	3
3 Eerder onderzoek naar Belgische kolonies	6
HOOFDSTUK 1 HISTORISCHE CONTEXT	9
1 Historische evoluties die bijdroegen tot het ontstaan van kolonies	9
1.1 Evoluties in de kijk op ziekte	10
1.2 Evoluties in de kijk op armoede	11
1.3 Evoluties in de kijk op het kind	12
1.4 Een plots gevaar: de witte dood	15
2 Voorlopers van kolonies	16
3 De eerste kolonies	19
4 Internationaal kader	21
5 Kolonies voor zwakke kinderen in België	24
6 Het Nationaal Werk voor Kinderwelzijn	27
HOOFDSTUK 2 AFBAKENING, VRAAGSTELLING EN METHODOLOGIE	31
1 Afbakening van het onderzoek	31
2 Vraagstelling en meerwaarde	32
3 Methodologie	33
3.1 Gebruik van discours als historische bron	33
3.2 Selectie van archiefmateriaal	34
3.3 Beschrijving van het geselecteerde archiefmateriaal	35
3.4 Analyse van het geselecteerde archiefmateriaal	37
3.5 Positie van de onderzoeker	40
HOOFDSTUK 3 KINDBEELDEN IN DE KOLONIES	43
1 Het debiele koloniekind	43
1.1 Het kind als bron van gezondheidsrisico	45
1.2 Het uitdijende zwaktebegrip	49
1.3 Op weg naar betere aanpassing	51
2 Het voorspelbare koloniekind	54
2.1 Het kind als aangeboren potentieel	54

2.2	Het uitdijende behoefteconcept	56
2.3	Opvoeding vanuit wetenschappelijke kennis	58
2.4	Op weg naar een harmonisch gezin	59
3	Het gelukzalige koloniekind	61
3.1	Het kind als bewoner van een onschuldige kinderwereld	61
3.2	Opvoeding als bescherming van de kinderwereld	63
3.3	De uitdijende kinderwereld: op weg naar geluk voor iedereen	64
4	Het nuttige koloniekind	65
4.1	Het kind als toekomstige burger	66
4.2	Opvoeding vanuit burgerschapsideaal	67
4.3	Het vernauwde nutsconcept	71
4.4	Op weg naar een bijdrage aan de samenleving	73
5	Het gevaarlijke koloniekind	73
5.1	Het kind als instinctmatig dier	74
5.2	Opvoeding vanuit afscherming van gevaar	75
5.3	Op weg naar beschaving	76
6	Afsluitende bemerking	80
HOOFDSTUK 4 EEN VOORUITGANGSIDEAAL?		81
1	Vooruitgangsidee in het N.W.K.-discours	81
2	Kritische bespreking van het vooruitgangsidee vanuit het archiefmateriaal	84
3	Interpretaties van het vooruitgangsideaal	88
3.1	Interpretatie vanuit macht	88
3.2	Interpretatie vanuit begripsverschuiving en reïficatie	91
3.3	Interpretatie vanuit maatschappelijke evoluties	95
3.4	Verhouding van het kindbeeldenconcept tot het vooruitgangsideaal	99
HOOFDSTUK 5 CONCLUSIES EN DISCUSSIE		101
1	De wandelkaart van de kolonies	101
1.1	Kronkelwegen van kindbeelden	101
1.2	Kruispunten en parallelwegen	105
1.3	De rechte weg van het vooruitgangsideaal	107
1.4	Langs oude en nieuwe wegen	108
2	Beperkingen en suggesties voor verder onderzoek	111
3	Ter afsluiting	113
REFERENTIES		115
Bijlage 1: Modelkolonies van het N.W.K.		I
Bijlage 2: Observatiefiche van een medisch examen		III
Bijlage 3: Piet gaat naar de kolonie		IV
Bijlage 4: Coderingstabel na de tweede coderingsfase		VIII
Bijlage 5: Overzicht van citaten en foto's		X

Lijst met tabellen

Tabel 1. <i>Toelatingscriteria voor kolonies</i>	46
---	----

Lijst met afbeeldingen

<i>Afbeelding 1.</i> Stripverhaal als propaganda voor ouders en kinderen. © Kind en Gezin.	36
<i>Afbeelding 2.</i> Informatieboekje voor de gegoede klasse. © Kind en Gezin.	36
<i>Afbeelding 3.</i> Les centres de vacances en 1956. © Kind en Gezin.	37
<i>Afbeelding 4.</i> Vakantiekolonies 1968. © Kind en Gezin.	37
<i>Afbeelding 5.</i> Dongelberg, een paradijs voor kinderen. © Kind en Gezin.	53
<i>Afbeelding 6.</i> La pouponnière de Dongelberg. © Kind en Gezin.	61
<i>Afbeelding 7.</i> Institut medico-paedagogique de Bierbais: un atelier. © Kind en Gezin.	70
<i>Afbeelding 8.</i> Colonie d'enfants débiles de Dongelberg: Exercices d'ensemble. © Kind en Gezin.	82
<i>Afbeelding 9.</i> Moeder van vele kinderen. © Kind en Gezin.	83

Lijst met afkortingen

a.d.h.v.	aan de hand van
AVG	Archief voor Vrouwengeschiedenis Brussel
bv.	bijvoorbeeld
ca.	circa
d.m.v.	door middel van
etc.	et cetera
KGB	Archief Kind en Gezin Brussel
K&G	Kind en Gezin
KUL	Bibliotheken van de KU Leuven als bewaarplaats van archiefmateriaal
m.b.t.	met betrekking tot
MPI	Medisch-Pedagogisch Instituut
N.W.K.	Nationaal Werk voor Kinderwelzijn
nl.	namelijk
o.a.	onder andere
o.m.	onder meer
ONE	Oeuvre Nationale de l'Enfance ³
ONL	Online geraadpleegd archiefmateriaal
RAB	Rijksarchief Beveren
t.a.v.	ten aanzien van
t.b.v.	ten behoeve van
WO I	Wereldoorlog I
WO II	Wereldoorlog II

³ Bij de hervorming in 1987 werd deze afkorting overgenomen door het vernieuwde Office de la Naissance et de l'Enfance, maar hier wordt verwezen naar de instantie tussen 1919 en 1986.

Inleiding

1 *De verhalen van Maria, Jeanne, Jacobus en Giovanni*

Brussel, eind jaren '30. Maria is vijf en de jongste van vier kinderen. Als dagloner verdient haar moeder 50 Belgische frank per week, haar oudste broer klust wat bij als boodschappenjongen. De armoede is hoog in het gezin, want de 65-jarige vader heeft tuberculose en beide ouders lijden aan een alcoholverslaving. Maria's gezondheid is zwak: ze is klein en mager, heeft weinig eetlust en door een gebrek aan zonlicht en gezonde voeding groeien haar ribben krom. De huisdokter verwijst haar met urgentie door naar een kolonie aan zee, zowel om fysiek aan te sterken als om tijdelijk te ontsnappen aan de moeilijke gezinssituatie. In april 1939 komt ze terecht in een kolonie voor zwakke kinderen in Oostduinkerke.

De Antwerpse Jeanne komt in 1943 samen met haar tweelingzus aan in de kolonie van Kalmthout. Ze is vijftien maar ziet eruit als een meisje van tien: met haar 1m35 lengte weegt ze slechts 26,5 kg. Als kind heeft ze vele kinderziekten doorgemaakt en sinds haar achtste verhuisde ze van het ene gezondheidscentrum naar het andere. Daardoor is ze erg verzwakt en komt ze naar Kalmthout om aan te sterken. Aangezien er thuis acht kinderen zijn en de ouders het niet breed hebben, mag ook haar tweelingzus mee op kolonie.

Ook Jacobus komt in 1943 de kolonie van Kalmthout binnen. Hij is tien jaar oud en de jongste van vijf kinderen. Zijn moeder overleed aan tuberculose, sindsdien draagt zijn vader de zorgen voor het gezin alleen. Om het gezin wat te ontlasten wordt Jacobus tijdens de vakantie naar een kolonie voor zwakke kinderen gestuurd. Zijn gezondheid is goed maar vanwege de familiale voorgeschiedenis lijkt het geen slecht idee om hem wat te laten aansterken in de openlucht.

Halfweg de jaren '60 groeit de tienjarige Giovanni in een Waals mijnstadje op als zoon van twee Italiaanse immigranten. Zijn vader is een voormalig mijnwerker die nu invalide is ten gevolge van een werkongeval, zijn moeder is huisvrouw. Het gezin telt acht kinderen tussen vier en achttien jaar. Vrijwel alle broers en zussen van Giovanni hebben al één of meerdere verblijven in een kolonie achter de rug, voornamelijk vanwege hun gedragsproblemen. "Ce sont de braves gens, très primitifs, qui ne savent pas élever leurs enfants", schrijft de directrice van de kolonie van Cortil-Noirmont, waar Giovanni in 1966 voor de derde keer verblijft. Met zijn gezondheidstoestand is, met uitzondering van de tandhygiëne, niets mis; het zijn vooral zijn gedrag en schoolvorderingen die om een kolonieverblijf vragen. Hij heeft moeilijkheden met lezen en schrijven waardoor hij op tienjarige leeftijd nog steeds in het tweede leerjaar zit.

Maria, Jeanne, Jacobus en Giovanni hebben één ding gemeen: ze verbleven allemaal in een kolonie voor zwakke kinderen van het *Nationaal Werk voor Kinderwelzijn* (N.W.K.).¹ Deze masterproef wil u een stukje meenemen in hun verhaal, en in het verhaal van al die andere kinderen die om gezondheids- of anderen redenen een tijdje in een kolonie verbleven.

Kolonies voor zwakke kinderen waren een populair fenomeen in Europa tussen 1880 en 1980. Het initiatief ontstond vanuit hygiënistische en filantropische bewegingen, die arbeiderskinderen even uit hun ongezonde (zowel naar leefomgeving als naar opvoeding) milieu wilden halen om hen te laten proeven van een verblijf aan zee of op het platteland. De kinderen kregen er gezonde voeding, veel buitenlucht, sport en spel en aandacht voor hygiëne. Allereerst was er het medische motief om stadskinderen, die door ondervoeding en armoedige behuizing vaker last kregen van luchtweg- en andere problemen, te doen aansterken door een verblijf in de gezonde buitenlucht. Ook het sociale motief, erop gericht om kinderen van de straat te houden na afschaffing van de kinderarbeid en zodoende de criminaliteit terug te dringen, speelde mee in het oprichten van de kolonies. Later werden kolonies steeds meer politiek-ideologisch gekleurd: schoolnetten, vakbonden en mutualiteiten organiseerden elk hun kolonies met eigen accenten en speelden de kolonies uit als een propagandamiddel bij ledenwerving. Op het snijpunt van die drie motieven bevindt zich het pedagogische: de wens om het arbeiderskind te heropvoeden naar de ideologie van de burgerklasse, om zo “goede burgers” te creëren die gezond en geëngageerd konden bijdragen aan de samenleving. Het ideaalbeeld van de oprichters was dat deze kinderen na een verblijf van enkele weken in de kolonie voldoende aangesterkt en heropgevoed zouden zijn om huiswaarts te keren en om daar op hun beurt de gezinsleden aan te zetten tot zedelijk gedrag. Zo zouden, via de heropvoeding van de kinderen, de verpaupering en het morele verval in de grootsteden langzaamaan weggewerkt kunnen worden; een vroege vorm van preventieve gezondheids- en sociale zorg. Gaandeweg verdwenen de oorspronkelijke motieven van de voorgrond en verwerden de kolonies steeds meer tot wat wij vandaag als zomerkampen kennen: betaalbare vakantieopvang met de bedoeling om kinderen een aangename periode te schenken.²

¹ Dit zijn beschrijvingen van de familiale geschiedenis en kolonieverblijfperiode van Maria, Jeanne, Jacobus en Giovanni (gefingeerde namen), die tussen 1937 en 1966 in de kolonies van het Nationaal Werk voor Kinderwelzijn verbleven. Hun medisch dossier en de briefwisseling van de directie van het koloniehuis met de ouders en met artsen werden geraadpleegd in het archief van het Nationaal Werk voor Kinderwelzijn. (AVG, *Colonies*, 71: Waarnemingsblad Maria Kindermans; AVG, *Colonies*, 71: Waarnemingsblad Jeanne Binard; AVG, *Colonies*, 71: Waarnemingsblad Jacobus Van Der Veken; AVG, *Colonies*, 71: Waarnemingsblad Giovanni Bettini.)

² VERMANDERE, *We zijn goed aangekomen!*

2 *Begrippenkader*

Binnen de wereld van de kolonies bestonden er heel wat verschillen in naamgeving, internationaal maar ook nationaal. In de Vlaamse zorg voor zieken en armen werd gewag gemaakt van kolonies voor zwakke kinderen, vakantiekolonies, schoolkolonies, gezondheidskolonies, openluchtscholen, sanatoria en preventoria, waarbij de verschillen tussen de instituties in de literatuur niet altijd duidelijk zijn.³ Daarom lijkt het aan het begin van deze masterproef aangewezen om de gebruikte interpretatie van enkele concepten te verhelderen en zo begripsverwarring te vermijden.

Een **sanatorium** was een gezondheidsinstelling waar chronisch zieke personen, voornamelijk tuberculosepatiënten, werden opgevangen om te herstellen van hun ziekte. Sanatoria werden geleid door artsen en verpleegkundigen en waren gelegen in natuurrijke gebieden met gezonde lucht, zoals aan zee of in de bergen. Rust, medische opvolging en gezonde leefomstandigheden waren de hoofddoelstellingen. Patiënten werden er gedurende enkele maanden opgevangen, tot ze voldoende aangesterkt waren om opnieuw in de maatschappij te functioneren.⁴

Een **preventorium** was bedoeld voor personen die een tuberculosebesmetting hadden opgelopen maar nog geen ziektesymptomen vertoonden. Door hen uit hun omgeving weg te halen zou de kans verkleinen dat ze anderen zouden besmetten of door hun leefomstandigheden alsnog symptomen zouden ontwikkelen. Door rust, gezonde voeding en beperkte fysieke activiteit in de buitenlucht wilde men de weerstand verhogen en zo een uitbraak van de ziekte vermijden. Preventoria waren voornamelijk bedoeld voor kinderen maar ook volwassenen konden er terecht. Regelmatige medische check-ups bepaalden wanneer de patiënt naar huis mocht of naar een sanatorium doorverwezen moest worden.⁵

Door de stijgende overlevingskansen voor tuberculoselidgers werd onderwijs aan herstellende kinderen steeds belangrijker. In **schoolkolonies** werd de medische behandeling verdergezet en kregen kinderen tegelijkertijd les.⁶ Overeenkomstig de principes van de sanatoria werden deze lessen vaak in openlucht georganiseerd, waarbij de kinderen afhankelijk van hun medische toestand op schoolbanken of in bedjes de les volgden. Schoolkolonies werden door leerkrachten en artsen ingericht gedurende het schooljaar en de zomervakantie. Kinderen konden er enkele weken tot

³ De verschillen bleken ook toen niet altijd duidelijk, getuige de discussies over het verschil tussen de concepten op internationale conferenties over openluchtscholen. Zie JABLONKA, 'La réunion éphémère', 273-274.

⁴ PAILLET, *De tuberculose-bestrijding in België*, 88.

⁵ MACCARTHY en STAPLETON, 'Aerium, preventorium and sanatorium', 1067.

⁶ BROEKHUIZEN, *Openluchtscholen in Nederland*, 8.

maanden verblijven, afhankelijk van hun fysieke toestand.⁷ Aanvankelijk hadden de schoolkolonies een duidelijk medische inslag, later trad het opvoedende en onderwijzende karakter naar de voorgrond en werden ook kinderen uit problematische thuissituaties vaak door de rechter in een permanente schoolkolonie geplaatst.⁸

Hoewel **openluchtscholen** veel gemeen hebben met schoolkolonies zijn het geen synoniemen. Het voornaamste verschil is dat openluchtscholen als dagschool bedoeld waren, al waren er ook enkele met internaat. Over het algemeen was de doelgroep eerder vergelijkbaar met die van kolonies voor zwakke kinderen, zijnde risicoleerlingen geselecteerd door artsen. Vanaf de jaren '30, toen de leefomstandigheden in de steden langzaam verbeterden, gingen openluchtscholen zich meer richten op de gegoede klasse of op zwakzinnige kinderen.⁹ Openluchtscholen werden door leerkrachten ingericht en vielen onder de bevoegdheid van het Ministerie van Onderwijs. De nadruk lag net als in schoolkolonies sterker op de fysieke vorming, maar verder verschilde de aanpak in openluchtscholen niet veel van die in reguliere scholen met voornamelijk *chalk-and-talk* onderwijs. Bijzonder was de architectuur van de gebouwen: veel glas en open muren zodat de leerlingen zo veel mogelijk tijd in de open lucht zouden doorbrengen.¹⁰

In de **kolonie voor zwakke kinderen** (uit te spreken met de nadruk op de laatste lettergreep: kolonie) werden kinderen uit kwetsbare gezinnen opgevangen. In de meeste kolonies ging het om 'gewone' kinderen die ondervoed waren of uit sociaal achtergestelde buurten kwamen. Ernstig zieke kinderen en kinderen met een beperking werden niet toegelaten.¹¹ In kolonies werden aanvankelijk onderwijs noch medische behandeling verstrekt, het accent lag op fysieke vorming, leven in groep en een gezonde levensstijl. Toch was de aandacht voor het medische nooit ver weg, met een strikt hygiënisch regime en een dieet.¹² Een verblijf in een kolonie voor zwakke kinderen duurde drie maanden maar kon op advies van een arts verlengd worden. Door de invoering van de leerplicht in 1914 werd het noodzakelijk om voor kinderen met een 'verlengd verblijf' ook onderwijs te voorzien. Dit was echter minimaal, enkel gericht op het beperken van de leerachterstand.¹³

⁷ VERMANDERE, *We zijn goed aangekomen!*, 31.

⁸ VERMANDERE, 'De vakantiekolonies', 7.

⁹ THYSSEN, *Between utopia and dystopia*, 188.

¹⁰ DEPAEPE en SIMON, 'Open air schools in Belgium', 90-95; THYSSEN, *Between utopia and dystopia*, 192; VANOBBERGEN, *Het kind van onze dromen*, 51.

¹¹ VERMANDERE, *We zijn goed aangekomen!*, 61.

¹² BAKKER, 'Kweekplaatsen van gezondheid', 30.

¹³ SIMON en VAN DAMME, 'De pedagogisering van de kinderlijke leefwereld', 165; VERMANDERE, 'De vakantiekolonies', 6.

Vanaf 1946 werd een onderscheid gemaakt tussen de vaste kolonie (voor zwakke kinderen) en de **vakantiekolonie**. Steeds vaker werden gezonde kinderen in de vaste kolonies opgenomen omdat hun arts vond dat ze nood hadden aan buitenlucht en vakantie. Het N.W.K. wilde aan die nieuwe behoeftecategorie tegemoetkomen door een tweede soort kolonies in te richten die toegankelijk waren voor iedereen. De term 'vakantiekolonie' werd in het leven geroepen voor vakantiecampen voor gezonde kinderen die twee tot drie weken duurden en enkel in de schoolvakanties plaatsvonden. De vaste kolonies bleven hun doelpubliek van zwakke kinderen behouden en vereisten een verblijf van drie maanden.¹⁴ Tot in de jaren '80 bleven beide naast elkaar bestaan, nadien bleven enkel de vakantiekolonies -onder de naam vakantiecampen- over.

Gezondheidskolonie kan als synoniem voor school- en vakantiekolonies beschouwd worden. Deze overkoepelende term, vooral gebruikt in Nederland, verwijst naar elke vorm van kolonie-opvang met als doel het versterken van de gezondheid.¹⁵

Als we de verschillende concepten voorstellen op een continuüm van preventieve naar curatieve zorg (zowel op medisch als op sociaal vlak), dan vormen kolonies en openluchtscholen de eerste trap. Ze hadden een puur preventieve werking: risicokinderen fysiek en mentaal doen aansterken om hen te beschermen tegen toekomstige gevaren. Daarna volgen preventoria, die bedoeld waren om ziekte in te dijken nog voor ze zich manifesteerde. Sanatoria zijn de derde trap, die curatieve medische zorgen boden. Als laatste zijn er de schoolkolonies, die een vorm van nazorg boden voor kinderen die herstelden van ziekte. Al deze initiatieven bevonden zich in natuurgebieden, ver van de stedelijke samenleving.

Deze masterproef richt zich op de geschiedenis van Belgische kolonies voor zwakke kinderen georganiseerd door het Nationaal Werk voor Kinderwelzijn. Omdat de koloniehuzen van het N.W.K. het hele jaar door opvang verzorgden en daarbij geen onderscheid maakten tussen vakantieperiodes en schoolperiodes, werd beslist om beide in dit onderzoek op te nemen. De grens tussen school- en vakantieperiodes was in de eerste decennia van de 20^e eeuw ook minder scherp dan nu: ondanks de leerplichtwet was de controle op schoolverzuim laag en waren kinderen die langere tijd van school wegbleven geen grote uitzondering. Daarnaast werd er over het algemeen minder belang gehecht aan onderwijs en de lineaire voortgang ervan.¹⁶ In de kolonies gedurende de schoolmaanden werd dus wel onderwijs verstrekt, maar slechts in beperkte mate. In de verslaggeving van het N.W.K.

¹⁴ KUL, *Nationaal Werk voor Kinderwelzijn* (1948), 38; KUL, *De selectie der kinderen* (1952), 2; RAB, *Jaarverslag over de activiteiten in 1957* (1958), 15.

¹⁵ BAKKER, 'Kweekplaatsen van gezondheid', 29.

¹⁶ VERMANDERE, *We zijn goed aangekomen!*, 60.

worden vakantiekolonies en kolonies voor zwakke kinderen beide aangeduid met de term ‘kolonies’. Deze term zal doorheen deze masterproef ook aangehouden worden om te verwijzen naar de kolonies voor zwakke kinderen van het N.W.K., of het nu gaat om kolonies die binnen of buiten de vakantieperiodes georganiseerd werden.

3 *Eerder onderzoek naar Belgische kolonies*

Maria, Jeanne, Jacobus en Giovanni waren enkele van de duizenden kinderen die tussen 1886 en 1980 enkele weken doorbrachten in een Belgische kolonie. Hoewel alleen al aan de Belgische kust meer dan honderd koloniehuisen bestonden die bijna een eeuw lang kinderen opvingen, zijn de Belgische kolonies relatief onderbelicht in de onderzoeksliteratuur. In 2010 organiseerde het *Museum van de Vlaamse Sociale Strijd* een tentoonstelling rond de Belgische zeekolonies, gecureerd door Martine Vermandere van het AMSAB. De catalogus die naar aanleiding van die tentoonstelling geschreven werd, is het enige boek dat over deze thematiek in België verscheen.¹⁷ Onder invloed van dit tentoonstellingsproject gebeurde tussen 2008 en 2012 aan de UGent ook onderzoek naar kolonies. Historisch pedagogen Bruno Vanobbergen en Frank Simon verdiepten zich in de thematiek, al richtte hun onderzoek zich eerder op ‘randfenomenen’ zoals de zeehospitaal of de Gentse Volkskinderen, die wel verwant waren aan de grootschalige kolonies maar er in de praktijk ook erg van verschilden. Daarnaast werden verschillende masterproeven in die periode gewijd aan de kolonies. Deze waren ofwel case-studies van koloniehuisen, ofwel eerder gericht op de beleving van de koloniekinderen, de monitoren en de omwonenden.¹⁸ In voorliggend onderzoek identificeerde ik drie nog ononderzochte gebieden. Ten eerste focust het merendeel van het bestaande onderzoek op de kustkolonies, wat de indruk geeft dat men enkel kolonies inrichtte in de kuststreek. Ook in de Kempen, de Ardennen en andere niet-verstedelijkte gebieden bestond een hoge concentratie aan koloniehuisen, die tot nu toe niet bestudeerd is. Ten tweede is onderzoek naar de pedagogische grondslagen van de kolonies, naast de medische en politieke grondslagen ervan, in België vrijwel onbestaande. Ten slotte wordt in de case-studies die koloniehuisen of organisaties van een bepaalde strekking onder de loep nemen het *Nationaal Werk voor Kinderwelzijn* als organisatie wat vergeten. Deze organisatie stond in voor de toekenning van subsidiëring en voor het inrichten van modelkolonies en had aldus een belangrijke invloed op het kolonielandschap. Onderzoek hiernaar ontbreekt echter.

¹⁷ Zie VERMANDERE, *We zijn goed aangekomen!*

¹⁸ Zie o.a. HOSTE, *Met de SVV naar zee*; BREYNE e.a., *Home Familia*; en VONCK, *De Belgische vakantiekolonies*.

Op internationaal vlak is het onderzoek naar kolonies uitgebreider; veruit het meeste ervan gebeurt in Frankrijk. Doordat vakantiecampen er nog steeds onder de noemer 'colonies' door het leven gaan, is het belangrijk om een onderscheid te maken tussen onderzoek naar hedendaagse kolonies en onderzoek naar de geschiedenis van dit fenomeen. Net als in Italië, Nederland en andere landen richt het historisch onderzoek in Frankrijk zich voornamelijk op de politieke, architecturale en medische betekenis van de kolonies.¹⁹ Onderzoek naar het pedagogische heb ik enkel aangetroffen in Frankrijk, bijvoorbeeld de onderzoeken van Nicolas Palluau die beschrijft hoe pedagogische vernieuwingen ingang vonden in de Franse kolonies van het interbellum,²⁰ Jean Houssaye die de relatie tussen de kolonies en de institutionele pedagogiek op begrip brengt,²¹ en Bacou en Bataille die een verschuiving in de jaren '50 schetsen richting meer individuele zorg en meer aandacht voor gender.²²

Daarom wil ik met deze masterproef bijdragen aan het onderzoeksveld door de pedagogische aspecten van de Belgische kolonies in kaart te brengen. Kolonies werden vanuit allerlei organisaties georganiseerd, maar sinds 1919 werden deze verschillende initiatieven onder de paraplu van het N.W.K. gebracht, dat instond voor de erkenning en subsidiëring van de diverse kolonies. Ter inspiratie richtte het N.W.K. ook modelkolonies in waaraan de andere kolonies zich konden spiegelen. Omdat de modelkolonies expliciet tot doel hadden een pedagogisch model te zijn, zal ik mij in dit onderzoek enkel op deze kolonies richten.

Concreet vertrekt dit onderzoek vanuit volgende onderzoeksvragen:

- 1) Welke kindbeelden komen naar voren in het discours aangaande de modelkolonies van het N.W.K. tussen 1919 en 1987, en hoe gaven die kindbeelden richting aan concrete opvoedingspraktijken in deze modelkolonies?
- 2) Hoe verhouden deze koloniekindbeelden zich tot het vooruitgangsdiscours van het N.W.K.?

¹⁹ Zie o.a. BAKKER, 'Sunshine as medicine' voor een medische blik; FUCHS, 'Les colonies de vacances en France' voor een politieke blik; en BALDUCCI en BICA red., *Architecture and society of the holiday camps* voor een architecturale blik.

²⁰ PALLUAU, *La fabrique des pedagogues*; GARDET, 'Palluau Nicolas'.

²¹ HOUSSAYE, 'Aux marges de la pédagogie institutionnelle'.

²² BACOU en BATAILLE, 'L'aménagement des colonies de vacances'.

HOOFDSTUK 1 Historische context

Om die vragen te beantwoorden, is er in eerste instantie nood aan een historisch kader. Historische fenomenen ontstaan namelijk nooit ‘zomaar’ maar zijn altijd ingebed in de tijd en ruimte.¹ Om de kolonies als fenomeen te begrijpen, is het dus belangrijk om inzicht te krijgen in hun ontstaansconfiguratie. Hierna volgt de beschrijving van een reeks historische ontwikkelingen die leidden tot een groeiende problematisering van ziekte, armoede en kindertijd; een context die de kolonies ontstaansmogelijkheid gaf. Het doel daarvan is niet het beeld scheppen van een lineaire reeks voorlopers die uiteindelijk leidden tot het begrip kolonies; wel om te schetsen hoe evoluties in diverse domeinen van de samenleving allemaal bijdroegen tot een maatschappelijke problematisering van het kind in armoede en een openheid om kolonies als een mogelijke oplossing te zien. In die zin sluit dit aan bij Foucaults genealogische benadering van de geschiedenis, waarbij hij geschiedenis bekijkt als een veelheid van losstaande en onbedoelde gebeurtenissen die verweefden tot een hedendaags concept.² Dit betekent geenszins dat deze ontwikkelingen noodzakelijke of voldoende voorwaarden waren voor het ontstaan van de kolonies. Of zoals Foucault het zegt:

Ik wil benadrukken dat de intelligibiliteit die ik probeer te produceren, niet kan worden herleid tot de projectie van een sociaal-economische geschiedenis op een cultureel verschijnsel zodanig dat dit laatste als extrinsiek en noodzakelijk product van die oorzaak verschijnt.³

Binnen die tijdsconfiguratie werden kolonies een mogelijk antwoord op de vragen die de samenleving zich stelde. Eerder waren al andere antwoorden gegeven, en honderden andere antwoorden waren eveneens mogelijk geweest.

1 *Historische evoluties die bijdroegen tot het ontstaan van kolonies*

We reizen drie eeuwen terug in de tijd. Het begon met een groep intellectuelen die de kerkelijke dogmatiek beu waren en op zoek gingen naar een andere waarheid, een waarheid die niet in het goddelijke maar in het meetbare lag: de wetenschap. Steeds meer mensen sloten zich aan bij deze nieuwe manier van denken en werden deel van wat later ‘de Verlichting’ genoemd zou worden. De bestaande denkkaders wankelden, de Kerk verloor haar macht, het individu won aan belang. De ideale wereld werd er één van democratie en redelijkheid, zonder standen en zonder bovenaards gezag. Deze kleine stroming sijpelde door in West-Europa, heel langzaam, zoals een rivier die stenen

¹ SHARPE, ‘History from below’, 33.

² LIGHTBODY, *Philosophical genealogy*, I, 185.

³ FOUCAULT en TROMBADORI, *Ervaring en waarheid*, 64.

uitslijt. Ze gaf de openheid voor het ontstaan van verschillende politieke stromingen, van empirische wetenschappen, van burgers die zowel mannen als vrouwen als kinderen konden zijn. In datzelfde West-Europa kwam een industrialisering op gang. Huisnijverheid en landbouw ruimden stilaan het veld voor fabrieken. Gezinnen verhuisden naar de steden, op zoek naar werk, en zetten een proces van verstedelijking in. Economie ging de welvaart van landen bepalen. Zo werd de gewone man, als arbeider of soldaat, ineens belangrijk voor het succes van zijn leider. Doordat de fysieke gesteldheid van soldaten en arbeiders het economisch succes van de industrieën, de kracht van het leger en de demografische groei bepaalde, groeide de interesse in volksgezondheid bij de staat.⁴ De geneeskunde als wetenschap die ziekte kon voorkomen en genezen kreeg daardoor politiek en sociaal belang.⁵

1.1 Evoluties in de kijk op ziekte

Volgens de dominante visie op gezondheidszorg die opkwam in de negentiende eeuw en zich baseerde op modellen uit de klassieke oudheid, moest er aan drie voorwaarden voldaan worden om gezond te zijn: (1) een ziektevrij lichaam, (2) een optimaal leefmilieu, en (3) de mentale kracht om weerstand te bieden tegen de inwerking van de buitenwereld op het lichaam door voeding, klimaat etc.⁶ Over het eerste was nog weinig bekend: het wetenschappelijk onderzoek naar infecties en bacteriën bestond pas enkele decennia. Men stelde vast dat fysieke en mentale afwijkingen vaak voorkwamen binnen dezelfde families van alle standen, maar dat families in lagere klassen meer 'gebrekkige kinderen' kregen dan burgerlijke families.⁷ Dit leidde tot de veronderstelling dat gebreken en weerstandsvermogen erfelijk en klassengebonden waren maar pas door omgevingskenmerken tot uiting kwamen, het 'diathesemodel'.⁸ Eugenetici zagen hierin een positieve vorm van natuurlijke selectie, waarin de gegeven leefomstandigheden en bijhorende sterftcijfers op den duur gebreken zouden doen verdwijnen. Hygiënisten daarentegen grepen epidemieën net aan als een argument in hun strijd voor verbetering van het leefmilieu van de arbeidersklasse.⁹ De hygiënisten waren een groep mensen – voornamelijk artsen, maar ook advocaten en politici – die streefden naar een optimalisering van de hygiëne om zo ziekten terug te dringen.¹⁰ De beweging ontstond omstreeks 1820 in Frankrijk en breidde zich snel uit naar de rest van de Westerse wereld.¹¹ Hygiënisten gebruikten de pas ontstane methode van de statistiek om een overzicht te krijgen van ziektegevallen in een regio en waren zo de eersten om de omvang van het probleem van de

⁴ VELLE, *De nieuwe biechtvaders*, 35-42.

⁵ GOLDSTEIN, 'Het verhaal van Nanette Leroux', 48.

⁶ HOUWAART, *De hygiënisten*, 49-51.

⁷ GOLDSTEIN, 'Het verhaal van Nanette Leroux', 52.

⁸ BRYDER, 'Wonderlands of buttercup', 73; PRAET, *De tuberculose bestrijding in België*, 29 en 32-40.

⁹ BRYDER, *Below the magic mountain*, 20.

¹⁰ VANDENDRIESSCHE en WILS, 'Een traject van onderhandeling', 9.

¹¹ NYS, 'Nationale plagen', 221.

volksgezondheid (een term die trouwens ook van hen afkomstig is) te signaleren.¹² De hygiënisten zagen zichzelf als bemiddelaars tussen de staat en het volk, met als taak het ijveren voor staatsinitiatieven ter verbetering van lucht en volkshygiëne, zodat de lagere klassen uiteindelijk zouden opklimmen uit hun stand die ziekten veroorzaakte.¹³

Vanuit de psychologie werd ziekte als een psychische dwaling gezien, een ‘vergissing van de geest’. Die dwaling kwam voort uit onnatuurlijke levensvormen zoals alcoholisme en straatloperij. Teneinde ziekte te bannen uit de maatschappij was dan niet alleen aandacht voor de fysieke toestand belangrijk, maar ook voor de morele opvoeding en het psychologisch functioneren - wat opgevat werd als ‘wilskracht’ en de mogelijkheid om natuurlijke driften te onderdrukken. Het zich verspreidende behaviorisme schepte bovendien de verwachting dat elk gedrag modificeerbaar was.¹⁴ Een gezonde mens werd dan iemand die een regelmatig leven leidde en zich naar de burgerlijke waarden schikte. Wanneer dit harmonisch evenwicht binnen het lichaam verstoord werd, was men vatbaar voor ziektes.¹⁵ Zo verbreedde ziekte van ‘een lichamelijk verschijnsel dat geactiveerd wordt door het leefmilieu’ tot ‘alles wat de sociale orde bedreigt’. Alcoholisme, huishoudelijk geweld en andere ‘leefgewoonten’ die tot dan toe tot de individuele levenssfeer behoorden, werden ineens sociale pathologieën die bestreden moesten worden.¹⁶ Zo werden mensen in armoede geproblematiseerd.

1.2 Evoluties in de kijk op armoede

Deze problematisering van armoede was nieuw. Voor de moderniteit werd armoede, voornamelijk onder invloed van de Kerk, namelijk als een essentieel deel van de samenleving gezien. God had de maatschappij in klassen ingericht zodat burgers verplicht zouden zijn om voor elkaar te zorgen. Vanwege de goddelijke voorbeschiktheid had deze zorg echter geen opheffing van de armoede tot doel, enkel een verlichting van de ziel van de hogere klassen.¹⁷ Door de industrialisering en de verstedelijking drong armoede echter steeds meer door in de levenssfeer van de burgerij.¹⁸ Zowel vanuit het liberalisme (filantropie) als vanuit het katholicisme (caritas) werd zorg voor armen aangemoedigd. Adellijke en burgerlijke vrouwenverenigingen vulden hun dagen met het organiseren van liefdadigheid vanuit een ‘verplichting aan hun stand’. Het doel van deze liefdadigheid was tweërlei: enerzijds het burgerlijke ideaalbeeld van het gezin als samenlevingsvorm verspreiden, en

¹² HOUWAART, *De hygiënisten*, 307-308.

¹³ HOUWAART, *De hygiënisten*, 99.

¹⁴ BEM, *Het bewustzijn te lijf*, 316 en 323-330.

¹⁵ HOUWAART, *De hygiënisten*, 49-51.

¹⁶ HEUVELS, ‘Biologie, en geneesheren der maatschappij’, 176; VELLE, *De nieuwe biechtvaders*, 275.

¹⁷ VAN DAMME, *Armenzorg en de staat*, 92.

¹⁸ CANNELLA, *Deconstructing early childhood education*, 54.

anderzijds ook het bestaande klassenmodel bestendigen.¹⁹ De reden dat voornamelijk vrouwenbewegingen instonden voor de zorg voor kinderen en armen, had te maken met het zorgende ideaalbeeld van de vrouw, en met het praktische feit dat rijke vrouwen niet arbeidden en deze 'veilige' vrijetijdsbesteding verhinderde dat ze zich zouden ontwikkelen en politiek zouden engageren.²⁰ Zo was filantropisme tegelijk een emancipatie en een onderdrukking van de burgervrouw: ze kreeg verantwoordelijkheden en kon richting geven aan haar leven, maar enkel in de door mannen minder belangrijk geachte onderdelen van de samenleving.²¹

Na de Verlichting vond het liberalisme als wereldbeeld en later als politieke stroming opgang, terwijl de Kerk door de secularisering aan invloed verloor. Vanaf de oprichting van de Liberale Partij in 1846 wisselden katholieke en liberale regeringen elkaar af in het jonge België. De katholieke partij verloor haar vanzelfsprekende bestuursmonopolie en voor het eerst werd het dus belangrijk om 'clientèle' aan te trekken. Zeker toen in 1893 het algemeen meervoudig kiesrecht werd ingevoerd en dus ook de gewone man een -zij het beperkte- stem kreeg, werd het belangrijk voor partijen om kiezers voor zich te winnen. In 1885 was als gevolg van de sociale onlusten ook een socialistische partij, de Belgische Werklieden Partij, ontstaan, waardoor het voor de conservatieve katholieken en liberalen ineens prioriteit werd om ook de arbeider bij hun ideologie te betrekken. Hiertoe ontstonden arbeidersbewegingen binnen die partijen, die elk hun eigen gezondheidszorg, onderwijs en vrijetijdsbesteding organiseerden, om de burger aan te trekken en tegelijk ook te socialiseren binnen hun gedachtegoed. De drie grote zuilen schilderden elkaars publiek negatief af zodat vermenging vrijwel onmogelijk werd, wat leidde tot een verzuilde maatschappij.²²

1.3 Evoluties in de kijk op het kind

Met en door het stijgende belang van volksgezondheid kwam er niet alleen meer aandacht voor volwassenen, maar ook voor kinderen. Hoge kindersterfte en dalende geboortecijfers werden problematisch voor de sterkte van de natie, dus werden initiatieven ten behoeve van de gezondheid van kinderen noodzakelijk zodat zo veel mogelijk geborenen zouden opgroeien tot gezonde en productieve volwassenen.²³ In de middeleeuwen namen kinderen binnen het gezin vaak de rol van mede-kostwinner, huishoudster of kinderoppas op, rollen die in de hedendaagse Westerse cultuur uitsluitend met volwassenheid geassocieerd worden. In dat opzicht was de grens tussen wat wij vandaag 'kindertijd' en 'volwassenheid' noemen toen vaag en misschien wel onbekend. 'Kindertijd' is

¹⁹ HELLEMANS, *Strijd om de moderniteit*, 9-44; VANDERSTRAETEN, 'Cultural values and social differentiation', 134-135.

²⁰ CUNNINGHAM, *Children & childhood*, 136.

²¹ VANDENBROECK, *De staat van het kind*, 44.

²² HELLEMANS, *Strijd om de moderniteit*, 9-44.

²³ MARISSAL, *Protéger le jeune enfant*, 18-23.

een sociaal construct dat verschillende betekenissen kreeg doorheen de geschiedenis.²⁴ In de Verlichting ging men binnen intellectuele kringen de kindertijd beschouwen als een periode met andere noden dan de volwassenheid.²⁵ Het kind ging een steeds prominentere rol innemen binnen het gezin en dus ontstonden pedagogische initiatieven aangepast aan de behoeften van kinderen. Door de politieke interesse in volksopvoeding en volksgezondheid werden deze burgerlijke initiatieven eind 18^e eeuw gestimuleerd door de staat en ontstonden gesubsidieerde voorzieningen voor onderwijs en opvoeding.²⁶ De sociale wetten die eind negentiende eeuw geleidelijk een verbod op kinderarbeid bewerkstelligden, geven aan hoe de kindertijd steeds meer als een aparte levensperiode werd gezien met bijhorende vereisten inzake zorg.²⁷

Net zoals 'kindertijd' is ook 'risico' een sociaal construct: de perceptie van gevaar wordt bepaald door culturele, sociale en historische factoren. Doordat het kind steeds belangrijker werd, stegen ook de risico's die aan de kindertijd verbonden werden, wat leidde tot wat later 'het kind in gevaar' (*the child at risk*) werd genoemd: een conceptualisering van het kind vanuit de gevaren die zijn succesvol opgroeien bedreigden.²⁸ Vanuit de romantische blik die pedagogen als Ellen Key hanteerden, was het kind een fundamenteel goed wezen dat enkel 'slecht' kon worden door haar omgeving. Deze kijk op het kind bleek niet verenigbaar met de werkelijkheid in arbeidersbuurten, waar kindercriminaliteit hoogtij vierde. Het opgroeien in armoede en een tekort aan aandacht van ouders werden gezien als oorzaken hiervan en dus risico's die bestreden moesten worden.²⁹ Hét middel hiervoor was onderwijs. Men wilde kinderen uit hun omgeving weghalen en hen op de schoolbanken brengen, waar zij in een aparte ruimte zouden leren hoe ze later goede volwassenen en burgers konden worden. Zo werd het discours van risico een sociale technologie die heropvoeding rechtvaardigde.³⁰

Kinderen werden gesocialiseerd om zich aan te passen aan de burgerlijke normen, wat tot een daling van de sociale wanorde moest leiden.³¹ Sociale wanorde was namelijk een wijdverspreide vrees bij de burgerij.³² Tot halverwege de 19^e eeuw was arbeid vooral een gezinsactiviteit geweest. Moeders, vaders en kinderen werden gezamenlijk ingehuurd, voor thuisarbeid of fabrieksarbeid, en werden

²⁴ DEKKER e.a., 'Discoveries of childhood in history', 2-3; CANNELLA, *Deconstructing early childhood education*, 42-43; LOHMANN en MAYER, 'Lessons from the history of education', 1-4; MOSS, DILLON en STATHAM, 'The 'child in need' and the 'rich child'', 238.

²⁵ ARIES, *De ontdekking van het kind*, 11.

²⁶ MARISSAL, *Protéger le jeune enfant*, 15-16.

²⁷ VANDENBROECK, *De staat van het kind*, 45.

²⁸ LOHMANN en MAYER, 'Lessons from the history of education', 1-6.

²⁹ DEKKER, 'Children at risk in history', 19-35.

³⁰ SIMON en VAN DAMME, 'De pedagogisering van de kinderlijke leefwereld', 157; THYSSEN, 'The Trotter open air school', 160; VANOBBERGEN, 'Het gaat niet zozeer om het genezen', 50.

³¹ SMEYERS en DEPAEPE, 'Pushing social responsibilities', 2.

³² NYS e.a., 'Een medisch object', 14.

vaak ook als één productie-eenheid uitbetaald. Naarmate de industrie groeide, werd individuele loonarbeid belangrijker. Het gevolg was dat gezinsleden individueel buitenshuis gingen werken en de kinderen niet meer permanent onder het toezicht van hun ouders stonden. In 1889 werd in België, onder invloed van socialisten en progressieve liberalen, een wet gestemd die kinder- en vrouwenarbeid reglementeerde. Kinderarbeid was niet langer toegestaan onder twaalf jaar en zo steeg het aantal schoolgaande kinderen. Echter, hun ouders werkten beiden in de fabriek, waardoor tijdens de zomervakantie de problematiek van straatkinderen ontstond.³³ Vanuit de Kerk was het ideaal van een kerngezin met een zorgende moeder en een kostwinnende vader gepropageerd en werden deze nieuwe gezinssituaties als verderfelijk gezien. Leden van de burgerij, priesters en artsen rapporteerden dat kinderen lichamelijk en geestelijk werden verwaarloosd, en dat het gebrek aan toezicht leidde tot sociale problemen als schoolverzuim, straatloperij en criminaliteit.³⁴ Economisch gezien was dat negatief, want hoe sterker geordend de samenleving, hoe efficiënter de productie en dus hoe hoger de inkomsten.³⁵ Door de psychologie werden deze maatschappelijke problemen geïndividualiseerd waardoor de verantwoordelijkheid bij het individu kwam te liggen en bepaalde groepen gemarginaliseerd konden worden op grond van hun 'keuzes'.³⁶ De statistiek gaf psychologen de mogelijkheid om mensen te classificeren en om ontwikkeling in kaart te brengen. Men wilde zo de noden van het kind inventariseren om op basis daarvan een ideale opvoeding te construeren.³⁷ De ideale kindertijd volgens psychologen was een begrensde en zorgeloze tijd waarbinnen de standaardontwikkeling kon worden voltrokken. Kinderen die op straat opgroeiden pasten niet in dat plaatje, want zij waren verwijderd van zorgeloosheid en ouderlijk gezag en dat zou een normale ontwikkeling verhinderen.³⁸ Door zich te legitimeren met wetenschap creëerden psychologen een illusie van algemene waarheid en werd opvoeding losgetrokken uit haar context.³⁹ Dit hield ook in dat er experts konden ontstaan die op wetenschap gebaseerde raadgevingen gaven aan onwetende en dus per definitie minder goede ouders. Gezien arbeiders vaak ongeletterd waren en hun cultuur mijlenver afstond van wetenschappelijk gestoelde denkbeelden, droeg dit bij tot de problematisering van de arbeider als opvoeder.⁴⁰

³³ VERMANDERE, 'Liefdadigheid naar vermogen', 28.

³⁴ DE REGT, 'Opvoeding van arbeiderskinderen', 152-155; MARISSAL, *Protéger le jeune enfant*, 97-99.

³⁵ CONNOLLY, 'Pale, poor, and 'pretubercular' children', 144; SWANKHUISEN, SCHWEIZER en STOEL, *Bleekneusjes*, 16.

³⁶ CANNELLA, *Deconstructing early childhood education*, 39-40.

³⁷ DEPAEPE, 'The heyday of paedology in Belgium', 690.

³⁸ CUNNINGHAM, *Children & childhood*, 147.

³⁹ CANNELLA, *Deconstructing early childhood education*, 55 en 58.

⁴⁰ VANDENBROECK, 'Kinderopvang', 270-272.

1.4 Een plots gevaar: de witte dood

Waar deze evoluties eerder geleidelijk plaatsvonden, vormden de tuberculose-epidemieën die de Westerse wereld in de negentiende en twintigste eeuw teisterden een eerder plotse aanleiding om te beginnen met het inrichten van kolonies.⁴¹ Tuberculose of witte dood is een bacteriële infectie die alle organen kan aantasten, maar longtuberculose is de meest voorkomende en ook de enige variant die van mens tot mens overdraagbaar is via speekseldruppeltjes in de lucht. Niet alle mensen die met deze *droplets* in aanraking komen, ontwikkelen ziektesymptomen, maar bij de meesten blijft de bacterie wel latent aanwezig en kan de ziekte optreden zodra de weerstand laag is. Tuberculose is een ziekte van alle tijden maar kende een gigantische toename in aantal besmettingen aan het begin van de negentiende eeuw. De ziekte kwam voor in alle lagen van de bevolking, maar door de leefomstandigheden van de lagere klassen kenden zij een snellere expansie van besmettingen.⁴² Aanvankelijk dacht men dat kinderen minder vatbaar waren voor de ziekte aangezien de sterftcijfers door longtuberculose veel hoger lagen bij volwassenen dan bij kinderen. Naarmate de kindersterfte door 'eenvoudige' infecties daalde, en men inzag dat kinderen vaker bleken te overlijden aan extrapulmonaire vormen van tuberculose, besepte men dat ook kinderen vatbaar waren voor de ziekte, wat leidde tot meer preventieve initiatieven voor kinderen.⁴³

Tot de ontdekking van antibiotica in de jaren '40 veroorzaakte tuberculose een zesde van de sterfgevallen in Europa. De artsen Clemens von Pirquet en Charles Mantoux ontwikkelden de eerste tuberculose-test, de cuti-reactietest, in 1908. Bij deze test wordt tuberculine (een onderdeel van de tuberculosebaciil dat niet besmettelijk is) ingespoten waarna men aan de huidreactie kan zien of een patiënt reeds in aanraking kwam met de tuberkelbaciil.⁴⁴ De tuberculinetest riep 'het pretuberculeuze kind' in het leven: een kind dat drager was van de bacterie, dus risico op ontwikkeling van symptomen en verspreiding van de ziekte met zich meedroeg en zo een gevaar was voor zichzelf en zijn omgeving. De diagnose van pretuberculositeit werd een criterium voor de verwijzing naar een preventorium of kolonie, en zo ook een diagnose waaraan een bredere sociale agenda kon worden opgelegd. Zo werd pretuberculositeit een 'objectief excuus' voor heropvoeding.⁴⁵ De tienjarige Jacobus, waarmee we in de inleiding al kort kennismaakten, werd om deze reden naar een kolonie verwezen. De familiale voorgeschiedenis rechtvaardigde een kolonieverblijf en in tussentijd werd de

⁴¹ Tuberculose was de ziekte waarvan de sterftcijfers het hoogst waren en waarvoor internationale congressen werden opgericht die een snelle internationale verspreiding van de kolonies mogelijk maakten. Andere aandoeningen die men met kolonies wilde bestrijden waren rachitis (Engelse ziekte), bloedarmoede en astma, hoewel de kolonies aanvankelijk niet specifiek daarvoor opgericht werden.

⁴² DORMANDY, *The white death*, 73-82.

⁴³ BRYDER, *Below the magic mountain*, 1-15.

⁴⁴ CONOLLY, 'Pale, poor and pretubercular children', 139.

⁴⁵ BRYDER, 'Wonderlands of buttercup', 73; CONOLLY, 'Pale, poor and pretubercular children', 144; THYSSEN, 'The Trotter open air school', 159-160.

jongen ook even uit zijn ‘moederloze’ gezin weggehaald om in de kolonie een betere opvoeding te krijgen.⁴⁶

De interesse in volksgezondheid en tuberculosebestrijding leefde in geheel West-Europa. Door de toenemende verwetenschappelijking en internationalisering organiseerde men internationale congressen rond gezondheid en hygiëne die experts uit allerlei landen samenbracht om zich te buigen over deze vraagstukken. Al deze congressen gaven Belgische artsen inspiratie voor het oprichten van eigen kolonies.⁴⁷

2 *Voorlopers van kolonies*

Vanuit het economische en geneeskundige oogmerk was de overleving van kinderen belangrijk, vanuit sociale motieven moest de straatveiligheid gewaarborgd worden; psychologen en pedagogen voegden daar eisen voor de invulling van die kindertijd aan toe. Deze interesse in kindertijd leidde ook tot een maatschappelijke context waarin pedagogische experimenten met nieuwe opvoedingsmethoden gevoerd konden worden.⁴⁸ Door de stijgende medicalisering breidde het begrip ‘kind in gevaar’ uit tot een geheel aan risico’s op medisch, sociaal en psychologisch vlak. Ziektes werden gevaren, maar een ongelukkige kindertijd of een slechte opvoeding eveneens.⁴⁹ Daardoor steeg ook het aantal kinderen dat als ‘in gevaar’ beschouwd werd.⁵⁰ Dit geheel van historische ontwikkelingen vormde de samenleving en haar problematiek van gezondheid en sociale orde. We mogen de kolonies daarbij niet beschouwen als een unieke oplossing die op een bepaald moment in de geschiedenis ‘ineens en uit het niets’ opkwam: al eerder waren initiatieven genomen ten behoeve van arme en zieke kinderen.

De **schoolreizen** die in Frankrijk al eind 18^e eeuw georganiseerd werden, kunnen gezien worden als pedagogische voorloper van de school- en kolonies. Aan het einde van het schooljaar werden de beste leerlingen uit enkele Parijse klassen geselecteerd voor een kort reisje naar het platteland om daar aanschouwelijk onderwijs te krijgen. De bedoeling van deze reizen was eerder patriotistisch dan sociaal: door het reizen naar andere regio’s of landen zouden kinderen beseffen hoe goed hun eigen regio was en dus minder snel geneigd zijn tot ontevredenheid.⁵¹ Spanje volgde al snel het

⁴⁶ AVG, *Colonies*, 71: Waarnemingsblad Jacobus Van Der Veken, 1943.

⁴⁷ CONNOLLY, ‘Pale, poor, and ‘pretubercular’ children’, 142.

⁴⁸ FUCHS, ‘Les colonies de vacances en France’, 604.

⁴⁹ VANDENBROECK, ‘Kinderopvang’, 269.

⁵⁰ DEKKER, ‘Children at risk in history’, 32-33.

⁵¹ DOWNS, *Childhood in the promised land*, 16-18.

Franse voorbeeld.⁵² De Parijse schoolreizen werden tussen 1882 en 1887 gefinancierd door de *caisse des écoles*, totdat deze organisatie besloot om haar middelen in te zetten voor zwakkere leerlingen en overschakelde naar ondersteuning van de kolonies.⁵³ In de jaren 1850 kwamen schoolwandelingen en meerdaagse schooluitstappen ook bij liberalen in Vlaanderen in trek. Met deze uitstapjes wilde men leerlingen liefde voor de natuur en het vaderland, militaire discipline en liberaal gedachtegoed bijbrengen. De Vlaamse schoolexcursies bleven ook tijdens en na de bloeiperiode van de kolonies een onderdeel in het curriculum.⁵⁴

Nadat men eeuwenlang angst had gehad voor de zee, die vissersboten verzwolg en bijbelstormen verbeeldde, werd het strand in de zeventiende eeuw een geliefde plaats voor aristocratische verpozing. Deze 'discovery of the sea' was een nieuwe kijk op de zee, als iets om naar te verlangen, een vlucht uit de drukte van het stadsleven.⁵⁵ Geïnspireerd op de thermale baden uit de oudheid propageerden Britse artsen dat baden in de koude zee een positieve invloed zou hebben op de gezondheid. Daarnaast zou de lucht aan zee, net als de Zwitserse berglucht, gezonder zijn dan de lucht in steden en dus een ideale locatie voor wie van ziekte moest herstellen.⁵⁶ Daarenboven veranderde de kijk op de stad van een veilige bescherming tegen de woeste natuur naar een plaats van ziekte en verderf, waardoor de natuur aan aantrekkelijkheid won.⁵⁷ Binnen dit kader verwerd het afzonderen van patiënten naar de buitenlucht tot een medische behandeling. **Sanatoria** aan zee werden dé oplossing voor patiënten met tuberculose en andere besmettelijke ziekten. In deze instituten kregen ze nazorg nadat de ergste ziektesymptomen verdwenen waren. Ook patiënten met chronische (long)aandoeningen konden er terecht om aan te sterken en van de buitenlucht te profiteren.⁵⁸

Specifiek voor kinderen werden, naar het voorbeeld van het Franse Beck-sur-Mer, halverwege de negentiende eeuw **zeehospitelen** opgericht. Deze instellingen waren bedoeld voor zieke kinderen en waren eerder wetenschappelijk van aard. Men ving er kinderen op met scrofulose⁵⁹, rachitis⁶⁰, coxalgie⁶¹ en de ziekte van Pott⁶². De heilzame werking van zeewater was het uitgangspunt: kinderen werden erin gebaad, kregen het te drinken en gingen dagelijks naar het strand. Hoewel de

⁵² PEREYRA, 'Educación, salud y filantropía', 151-153.

⁵³ DOWNS, *Childhood in the promised land*, 18.

⁵⁴ SIMON en VAN DAMME, 'De pedagogisering van de kinderlijke leefwereld', 167-173.

⁵⁵ CORBIN, *The lure of the sea*.

⁵⁶ BALDUCCI, 'The original dimensions of the colonie di vacanza', 9.

⁵⁷ CABUS, KESTELOOT en VAN DER HAEGEN, *Stadsvlucht maakt vrij*, 3.

⁵⁸ PAILLET, *De tuberculose-bestrijding in België*, 88-94.

⁵⁹ Tuberculeuze ontsteking van de halsklieren door het drinken van besmette melk.

⁶⁰ Kromgroei van de beenderen door een gebrek aan zonlicht (vitamine D) en vitamine C.

⁶¹ Ontsteking van het heupgewricht.

⁶² Tuberculeuze ontsteking van de ruggenwervels.

pedagogische vorming even belangrijk werd geacht als de medische behandeling –kinderen bleven er vaak meerdere jaren, tot wel dertien jaar lang– werd er geen onderwijs verstrekt.⁶³ In België bestonden er twee zeehospitalen: één in Wenduine (katholiek) en één in Middelkerke (liberaal).⁶⁴ De oprichters waren artsen die een langdurige opvolging van patiëntjes voor ogen hadden. In de gebouwen bevonden zich operatiekamers en chemische laboratoria waar experimentele behandelingen vorm kregen. De hospitalen kenden echter beperkt succes en maakten na 1900, toen het accent verschoof van behandeling naar preventie, langzaam plaats voor kolonies.⁶⁵

Op sociaal vlak werden in de achttiende en negentiende eeuw initiatieven ter heropvoeding van delinquenten en armoezaaiers genomen. Uiteraard bestonden armoede en delinquentie al veel langer, maar wat veranderde in de negentiende eeuw waren de aandacht voor heropvoeding en het sterkere onderscheid tussen delinquenten en landlopers. Gevangenissen waren er voor de zware criminelen; lichtere criminelen en landlopers werden naar heropvoedingsinstituten gestuurd waar ze leerden opnieuw deel te nemen aan het maatschappelijk leven.⁶⁶ Deze instituten, die zoals in die tijd gebruikelijk was buiten de samenleving werden geplaatst, waren gericht op volwassenen maar namen ook kinderen op. Pas later ontstonden initiatieven speciaal ten behoeve van kinderen.⁶⁷ Volwassen landlopers, bedelaars en dronkaards die in de negentiende eeuw op straat rondhingen, werden opgepakt en naar een arbeidskolonie gestuurd. Dit waren afgesloten dorpen waar de ‘geplaatsten’ een huisje of kamer kregen, waar ze gedisciplineerd werden en opnieuw een stiel aanleerden (meestal landbouw), met reïntegratie in de maatschappij tot doel. In België had men twee landbouwkolonies: één in Wortel en één in Merksplas, opgericht door het Nederlandse bewind. Na de onafhankelijkheid van België kwamen de kolonies onder Belgisch bestuur en werden ze **Rijksweldadigheidskoloniën** gedoopt.⁶⁸ In 1839 werd naar het voorbeeld van de arbeidskolonie een eerste kinderkolonie opgericht voor jonge landlopers in Saint-Hubert; de eerste Belgische gevangenis die expliciet gericht was op heropvoeding van jeugddelinquenten. Later volgden instellingen in Ruiselede, Beernem en Wingene. Hier leerden de jonge analfabeten een basis in lezen en schrijven en een beroep aan, en werden ze door uitgebreid godsdienstig onderricht en disciplinemaatregelen moreel (her)opgevoed.⁶⁹ In 1891 werden deze kolonies samengevoegd met strafinrichtingen voor

⁶³ VANOBERGEN, ‘Het gaat niet zozeer om het genezen’, 48-61.

⁶⁴ SIMON en VAN DAMME, ‘De pedagogisering van de kinderlijke leefwereld’, 162.

⁶⁵ VANOBERGEN, ‘Het gaat niet zozeer om het genezen’, 48-61; VANOBERGEN, *Het kind van onze dromen*, 62-64.

⁶⁶ CHRISTIAENS, *De geboorte van de jeugddelinquent*, 192-193.

⁶⁷ CHRISTIAENS, *De geboorte van de jeugddelinquent*, 19; CUNNINGHAM, *Children & childhood*, 115; GROENVELD, DEKKER en WILLEMSE, *Wezen en boefjes*, 275.

⁶⁸ GOVAERTS, *Armoede en bedelarij*, 4-5.

⁶⁹ CHRISTIAENS, *De geboorte van de jeugddelinquent*, 156-194; CUNNINGHAM, *Children & childhood*, 148.

jonge criminelen tot de **Rijksweldadigheidsscholen**, later Rijksheropvoedingsgestichten genoemd.⁷⁰ Deze instituten waren gericht op het herstellen van de sociale orde door het afzonderen en heropvoeden van jonge delinquenten.

Al voor men begon met de langere uitzending van kinderen, erkende men het probleem van straatloperij tijdens de zomervakantie. Daartoe werden, naar het voorbeeld van het Engelse initiatief *A day in the country*, in Brussel **promenades hygiéniques** georganiseerd: arbeiderskinderen werden op eendaagse uitstapjes in de natuur gestuurd, waar ze wandelden en speelden en ook gezonde voeding kregen.⁷¹ De resultaten van deze uitstapjes waren echter beperkt, waardoor langdurige kolonies al gauw de voorkeur genoten.⁷² Hetzelfde geldt voor de **plattelandsuitzending** van ondervoede en ziekelijke kinderen om er enkele weken te verblijven bij een boerenfamilie. Deze praktijk was vooral gebruikelijk in Nederland en Scandinavië maar vond ook beperkt ingang in België.⁷³ Vanuit pedagogen als Rousseau leefde de idee dat opgroeien in een gezin de beste omgeving schiep voor de ontwikkeling van het kind. Vanzelfsprekend werd hiermee een burgergezin bedoeld en werden arbeidersgezinnen als ‘verkeerd’ bestempeld; in die gevallen was de plaatsing in een substitutiegezin te verkiezen.⁷⁴ Het neutrale *Oeuvre du Grand Air pour les Petits* organiseerde deze vakantieplaatsingen. Men kwam echter al gauw tot de consensus dat collectieve instituten te verkiezen waren boven individuele plaatsing: niet alleen waren de controle en de hygiëne er beter, ook zouden kinderen meer leren van het sociale leven in groep.⁷⁵

3 De eerste kolonies

De vermoedelijk eerste kolonie werd georganiseerd in Genève (Zwitserland) in 1875, door pastoor Otto Steiger, voor 42 zieke en arme kinderen. Toch is het de sociaalpedagoog en evangelische priester Walter Bion die meestal gezien wordt als de stichter van de kolonies. Hij organiseerde zijn eerste kolonie een jaar later, in 1876, nadat hij hierover met Steiger van gedachten had gewisseld.⁷⁶ Nadat Bion als priester van een klein bergdorpje naar een grootstedelijke parochie werd overgeplaatst, ervaarde hij hoe zijn eigen kinderen zowel fysiek als psychologisch leden onder het wonen in een klein appartement in de stad. Deze bevinding, samen met zijn priesterlijke bezoeken aan de arme wijken van Zürich, vormde de inspiratie voor het organiseren van een vakantiecamp in

⁷⁰ VANLANDSCHOOT, *Sluit ze op*, 151-179.

⁷¹ VERMANDERE, ‘Liefdadigheid naar vermogen’, 29.

⁷² ONL, ‘A day in the country’, *The Lancet* (8 augustus 1896), 392.

⁷³ LEVOZ, *La protection de l’Enfance en Belgique*, 419-430; VERMANDERE, *We zijn goed aangekomen!*, 21.

⁷⁴ BERNARD, *Penser la famille*, 368.

⁷⁵ VERMANDERE, ‘Liefdadigheid naar vermogen?’, 33; VERMANDERE, *We zijn goed aangekomen!*, 32-36.

⁷⁶ EGGS DEBIDOUR, ‘The birth of “colonies de vacances” in Switzerland’, 108.

de bergen voor arme stedelingen. Doordat hun ouders werkten tijdens de schoolvakanties leefden deze kinderen op straat en keerden ze met 'slechte manieren' naar school terug. Tijdens het vakantiecamp zouden de kinderen gezonde voeding krijgen en genieten van de buitenlucht en de fysieke activiteit, wat tot betere schoolse prestaties en minder criminaliteit zou leiden.⁷⁷

Bion geloofde dat het gezin de belangrijkste leeromgeving van het kind was. Volgens hem ontspoorde arbeiderskinderen doordat hun ouders hen niet de juiste opvoeding konden bieden, en dus was zijn oplossing om hen weg te halen uit hun 'verkeerde' gezinsmilieu en hen onder te brengen in gezinnen waar wel een goede opvoedingsmethode werd gehanteerd. Hij plaatste zijn koloniekinderen bij boeregezinnen thuis en liet hen deelnemen aan het gezinsleven. Het vele buitenwerk, de gezonde rijke voeding en de aanwezigheid van ouders bij hun kinderen zouden deze verwaarloosde arbeiderskinderen een tijdelijke thuis geven waarin ze zich konden ontwikkelen. Maar Bion's plan ging verder dan enkel de plaatsing in gezinnen: met de groep kinderen reisden enkele leerkrachten mee, die de kinderen overdag spelletjes en fysieke activiteit aanboden, zodat een afwisseling tussen gezinsleven en kinderactiviteiten werd bewerkstelligd, steeds met verbetering van leefwijze en gezondheid als streefdoel. Het was ook Walter Bion die de naam *Ferienkolonie* (vertaald: vakantiekolonie) bedacht. Hiermee wilde hij het beeld oproepen van kinderen die in een andere omgeving geplaatst worden en daar nieuwe leefgewoonten aannemen, net zoals de kolonisten van de Nieuwe Wereld dat hadden gedaan. Hij geloofde namelijk dat door de kinderen weg te halen uit hun schadelijke leefmilieu en ze elders te 'koloniseren' al een deel van de problemen opgelost zouden zijn.⁷⁸

De kolonies van Bion verschilden van de reeds bestaande kinderuitzendingen door hun sociaalpedagogische grondslag. Tot dan toe hadden de uitzendingen ofwel een medisch doel (de sanatoria, de zeehospitalen), ofwel een pedagogisch doel (de schoolreizen, de promenades hygiéniques), ofwel een sociaal-maatschappelijk doel (de plaatsing in plattelandsgzinnen, de Rijkswelddadigheidskoloniën), nooit alle tegelijk. De kolonies kunnen dus gezien worden als een soort synthese van deze voorlopers, een totaaloplossing die de grote problemen van het samenleven tegelijk wilde aanpakken.⁷⁹

⁷⁷ PEREYRA, 'Educación, salud y filantropía', 155.

⁷⁸ DOWNS, *Childhood in the promised land*, 21.

⁷⁹ PEREYRA, 'Educación, salud y filantropía', 155.

4 Internationaal kader

Omwille van de vele internationale congressen georganiseerd ter bestrijding van tuberculose verspreidde het idee van kolonies zich snel doorheen Europa en zelfs naar de Verenigde Staten. In een groot deel van de Westerse grootsteden werden in de jaren 1870-1890 kolonies opgericht.⁸⁰ De kolonies werden gezien als centra waar kinderen met risico op tuberculose preventief konden worden opgevangen. In de meeste landen werden naast kolonies ook sanatoria opgericht om kinderen die reeds besmet waren met tuberculose en aanverwante ziektes te laten herstellen.⁸¹ Deze sanatoria hadden een puur medisch doel en zullen hier dus niet besproken worden. Hoewel het ideaal van een vakantie in de natuur, ver van verderfelijke stadsinvloeden en met aandacht voor fysiek welzijn, algemeen gedeeld was, bestond er diversiteit in de uitvoering van de kolonies in de verschillende regio's.⁸² Hieronder volgt een korte bespreking van de eigen accenten die enkele pionierslanden legden.

Over de kolonies in **Frankrijk** is veruit het meeste geschreven. De eerste Franse "colonies de vacances" werden georganiseerd in 1882 voor Parijse arbeiderskinderen, door verschillende evangelische protestanten. Ze waren allen geïnspireerd door het Zwitserse voorbeeld, net als vele Franse pedagogische initiatieven uit die tijd,⁸³ en door Rousseau's ideeën over natuur en reizen.⁸⁴ Aanvankelijk werden alle kolonies vormgegeven naar model van Bion. Anders dan in andere landen, waar de kolonies vrijwel meteen geïnstitutionaliseerd werden, bleef men in Frankrijk lange tijd werken met gezinsplaatsing. Dit valt te verklaren doordat de Franse kolonies aanvankelijk vooral georganiseerd werden door protestanten; die vrijheid, hard werk en gezinsleven als waarden belangrijk vonden, en voor wie de boerengezinnen alles representeerden wat goed en eenvoudig was, als tegenhanger van het jachtige stadsleven waar de arbeiderskinderen in waren opgegroeid. Later ontstonden naast de kolonies bij plattelandsgezinnen ook grote geïnstitutionaliseerde kolonies waar honderden kinderen samen in één koloniehuis werden opgevangen en waar regelmaat en discipline de klok sloegen. Dit waren voornamelijk katholieke en republikeinse kolonies waar ook onderwijs werd verstrekt, vandaar de naam *colonies scolaires*. Echter, ook deze kolonies werden tijdens de vakanties georganiseerd en richtten zich op arbeiderskinderen.⁸⁵ Frankrijk had de hoogste tuberculosecijfers van Europa en in combinatie met de dalende geboortecijfers vreesde men voor

⁸⁰ VERMANDERE, 'Liefdadigheid naar vermogen?', 25-26; BALDUCCI, 'The original dimensions of the "colonie di vacanza"', 9.

⁸¹ CONNOLLY, 'Pale, poor, and 'pretubercular' children', 140-143.

⁸² FUCHS, 'Les colonies de vacances en France', 605.

⁸³ FONTAINE, 'La pédagogie comme transfert culturel dans l'espace Franco-Suisse', 204.

⁸⁴ DOWNS, *Childhood in the promised land*, 19-34.

⁸⁵ DOWNS, *Childhood in the promised land*, 42.

een gebrek aan jonge werkkrachten. Daarom werd door de overheid flink geïnvesteerd in kolonies als preventieve maatregel. In tegenstelling tot in België, waar de organisatie versnipperd bleef, kwam er in Frankrijk al gauw een centraal orgaan onder het Ministerie van Onderwijs dat de kolonies organiseerde en subsidieerde.⁸⁶ De kolonies waren zo wijdverspreid dat men vandaag nog over vakantiekampen spreekt als “les colos”. De beweging waaide zelfs over naar andere continenten: ook in enkele Afrikaanse landen die onder Frans protectoraat stonden, waaronder Tunesië, werden kolonies opgericht.⁸⁷

Armoede en tuberculose-epidemies werden in de **Verenigde Staten** versterkt door de migratie van vaak arme Europeanen naar New York. Om besmetting en moreel verval tegen te gaan, werd er in 1904 de eerste kolonie opgericht. De gemiddelde verblijftijd was drie tot zes maanden maar vaak werd die nog verlengd.⁸⁸ Er werd sterk de nadruk gelegd op de vorming van een Amerikaanse identiteit bij de migrantenjongeren, zelfs door het uitvoeren van imaginaire Native American rituelen.⁸⁹ Aanvankelijk waren de kolonies enkel voor jongens bedoeld, om hen uit de ‘vervrouwelijkte’ opvoedingscontext te trekken en hen mannelijke taken zoals kamperen en houthakken bij te brengen. Terwijl in Europese kolonies bijna angstvallig werd gezorgd voor persoonlijke hygiëne en een optimale architectuur van de gebouwen, sliepen Amerikaanse jongens in tenten en zwommen ze in de beek. Later waaide de Europese hygiënistische beweging over naar de States en werden de tenten vervangen door *cabins*, maar buitenleven bleef het hoofddoel van de kolonie.⁹⁰

In **Nederland** lag de nadruk vooral op het medische. Gewicht bijkomen was het belangrijkste doel van het verblijf en het succes van een koloniehuis werd uitgedrukt in gemiddelde gewichtstoenames.⁹¹ Onderwijs werd er, in tegenstelling tot in Belgische of Franse kolonies, slechts beperkt gegeven.⁹² De eerste kolonies ontstonden in 1883, toen nog door neutrale organisaties waar kinderen uit verschillende religieuze omgevingen welkom waren. Later werden de kolonies meer per geloofsstrekking georganiseerd. In 1905 al werd het *Centraal Genootschap voor Kinderherstellings- en Vacantiekolonies* opgericht, dat toezag op de organisatie en de subsidiëring van de huizen.⁹³ Het Centraal Genootschap bestond uit mannen, maar de dagelijkse begeleiding in de kolonies werd

⁸⁶ CONNOLLY, ‘Pale, poor, and ‘pretubercular’ children’, 140.

⁸⁷ BEN FRADJ, ‘Une page de l’action laïque en Afrique du Nord’, 219-238.

⁸⁸ LABORDE, ‘L’importance pédagogique des colonies de vacances’, 347.

⁸⁹ CUNNINGHAM, ‘Reviewed Work(s)’, 1177.

⁹⁰ VAN SLYCK, *A manufactured wilderness*, xix-xxx.

⁹¹ SWANKHUISEN, SCHWEIZER en STOEL, *Bleekneusjes*, 47.

⁹² BAKKER, ‘Sunshine as medicine’, 667.

⁹³ SWANKHUISEN, SCHWEIZER en STOEL, *Bleekneusjes*, 32-35.

uitsluitend door vrouwen verzorgd, die 'zuster' of 'juf' werden genoemd om de afstandelijkheid te bewaren. Hoewel ze allen een verpleegstersuniform droegen, waren de meesten van hen opvoedsters, stagiaires of vrijwilligsters.⁹⁴

De literatuur geeft geen eenduidig beeld over het bestaan van kolonies in **Duitsland**. Volgens sommige auteurs werden kolonies georganiseerd volgens het model van Bion slechts beperkt in aantal en georganiseerd vanuit privé-initiatief, en draaiden inspanningen om de organisatie te centraliseren en het aantal kolonies uit te breiden op niets uit.⁹⁵ Echter, in 19e en 20e-eeuwse verslagen duikt de term *Ferienkolonien* regelmatig op en ook de internationale congressen over kolonies werden vaak vanuit Duits initiatief opgericht. Duitse artsen waren richtinggevend in het internationale debat rond kinderhygiëne. Een mogelijke verklaring voor de ambiguïteit in onderzoeksliteratuur zou kunnen zijn dat men in Duitsland voornamelijk de focus legde op het onderwijs, eerder dan op vakantie zorg. Bijna elke stad had in zijn omgeving wel *Landerziehungsheime*: reformpedagogische internaten waarin de nadruk lag op de volledige vorming van het kind, eerder dan enkel op de schoolse vorming zoals in internaten gebruikelijk was.⁹⁶ Ook vermeldenswaardig zijn de *Waldschulen*: openluchtscholen in de bossen nabij een stad. Stadskinderen werden hier overdag met een bus naartoe gebracht, konden een hele dag buiten spelen en in beperkte mate ook les volgen, kregen er vijf gezonde maaltijden aangeboden en werden 's avonds weer thuisgebracht. De eerste Waldschule werd in 1904 nabij Berlijn opgestart, andere steden volgden vrij snel.⁹⁷

Spanje begon als laatste Europese land met het inrichten van kolonies. De eerste kolonie werd er in 1887 gestart, een jaar na de eerste Belgische kolonie. Specifiek aan de Spaanse kolonies was de focus op het schoolse, voornamelijk vanwege 's lands voorgeschiedenis in het organiseren van schoolexcursies die gaandeweg vervangen werden door de kolonies.⁹⁸ Ze werden daar ook *colonias escolares de vacaciones* genoemd. Omdat het onderwijs zo sterk gedisciplineerd en kennisgericht was, wilden de kolonies hierop een aanvulling bieden door kinderen in de vakantie vrijheid te geven en zich te richten op de ontwikkeling van hun volledige persoon.⁹⁹

⁹⁴ BAKKER, 'Sunshine as medicine', 667.

⁹⁵ HÄHNER-ROMBACH, 'The introduction of a School Health Service in Stuttgart', 100-118.

⁹⁶ HOFMANN, *Gesundheitswissen in der Schule*, 213-329.

⁹⁷ CONNOLLY, 'Pale, poor, and 'pretubercular' children', 141-142.

⁹⁸ PEREYRA, 'Educación, salud y filantropía', 158.

⁹⁹ MORENO MARTÍNEZ, 'De la caridad y la filantropía a la protección social del estado', 137.

Wat deze landen allemaal met elkaar deelden, was de wens om op een andere manier naar het kind en naar gezondheid te kijken. Zo werden de kolonies zowel pedagogisch¹⁰⁰ als medisch¹⁰¹ een ruimte om te experimenteren met nieuwe technieken, en om te onderzoeken ‘wat werkte’ in deze veranderde kijk.

5 Kolonies voor zwakke kinderen in België

De eerste Belgische kolonie werd pas in 1886 opgericht, waarmee België het voorlaatste Europese land was in het uitbouwen van kolonies. Een reden die vaak geopperd wordt voor deze achterstand is de Eerste Schoolstrijd, die woedde van 1878 tot 1884.¹⁰² Zoals bij vele sociale projecten in die tijd speelde de stad Brussel een pioniersrol in het ontstaan van de kolonies. Florimond Kops (arts, flamingantisch-liberaal gemeenteraadslid en voorzitter van de Brusselse stedelijke basisschool nr. 4) nam het initiatief voor de uitzending van 30 leerlingen naar het Hagelandse Kortenaak. De leerlingen logeerden in een herberg en werden begeleid door enkele leerkrachten. Kops wilde dit initiatief uitbreiden naar alle Brusselse leerlingen maar stootte hierbij op katholieke tegenstand, die het ‘mengen’ van katholieke en vrijzinnige leerlingen ongepast vond. Daardoor waren de eerste kolonies liberale kolonies, bekostigd door het Brusselse gemeentebestuur.¹⁰³

In de jaren daarna ontstonden steeds meer organisaties die zich toelegden op het organiseren van kolonies voor plaatselijke kinderen. In Brussel waren de *Association des Marçunvins* (°1875) en haar latere afsplitsing *Cercle le Progrès* (°1879) toonaangevend. Waalse steden met een liberaal stadsbestuur, zoals Verviers en Luik, startten eind jaren 1880 met kinderuitzending. Antwerpen volgde in 1894 met de *Hulpkas voor Behoeftige Schoolkinderen*. Daarna kwam Gent met het *Comité der Schoolkoloniën* (°1895), opgericht door liberale studenten naar aanleiding van een bezoek aan een Zwitserse kolonie, en het *Werk der Gezonde Lucht voor de Kleinen van de stad Gent* (°1902). Deze organisaties waren voornamelijk van liberale signatuur. De pas ontstane socialistische beweging was nog bezig met zichzelf te organiseren en de katholieke bewegingen waren meer voorstanders van patronaten.¹⁰⁴ Al vlug bemerkte de katholieke zuil echter de snelle expansie van de ‘goddeloze’ liberale kolonies en kwamen zij met een katholiek antwoord. In Antwerpen werd in 1898 de *Hulpkas*

¹⁰⁰ FUCHS, ‘Les colonies de vacances en France’, 604.

¹⁰¹ BAKKER, ‘Sunshine as medicine’, 667.

¹⁰² SIMON en VAN DAMME, ‘De pedagogisering van de kinderlijke leefwereld’, 163.

¹⁰³ VERMANDERE, *We zijn goed aangekomen!*, 14.

¹⁰⁴ Tegelijk met de kolonies werden ook andere initiatieven genomen ter bestrijding van tuberculose en ondervoeding, zoals patronaten en jeugdbewegingen (vrijtijds-dagbesteding met opvoedend doel), medisch schooltoezicht (jaarlijks medisch onderzoek door schoolarts), schoolmaaltijden en melkbedelingen voor zuigelingen. Deze initiatieven richtten zich echter op één onderdeel van de sociale problematiek en waren dus geen totaaloplossing zoals de kolonies dat poogden te zijn.

voor arme zwakke kinderen der katholieke scholen opgericht, die kinderen uitzond naar hotels en kloosters in de Kempen. Later volgden de *Katholieke Schoolkoloniën van Gent* (°1902), die uitzond naar Zuid-Oost-Vlaanderen en de zee, en de *Katholieke Schoolkolonie en Algemeen Kleedingswerk Mechelen* (°1907). In 1901 opende op initiatief van een diamantairskoppel ook een joodse kolonie haar deuren. In Gent, de bakermat van het socialisme, bestond een socialistische tegenhanger van de patronaten, die *Gentse Volkskinderen* werd gedoopt.¹⁰⁵ De Volkskinderen organiseerden geen kolonies zoals de liberalen of de katholieken dat deden, maar vanaf 1902 wel reizen doorheen Europa waarbij de kinderen verschillende socialistische verenigingen bezochten. De Gentse Volkskinderen werd daarom ook wel de reizende kolonie genoemd. Hoewel er ook in andere steden, o.a. Brussel, afdelingen werden opgericht, werden de Volkskinderen (*Enfants du Peuple*) nooit een grote beweging. Ze hield op te bestaan na het overlijden van haar oprichter Aimé Bogaerts in 1915.¹⁰⁶ Echte socialistische kolonies zouden er pas komen na de Eerste Wereldoorlog. Hoewel de verzuiling sterk doorgedrongen was in de kolonies, zagen rond de eeuwwisseling ook enkele neutrale organisaties het licht. Het *Oeuvre du Grand Air pour les Petits* (°1896) organiseerde aanvankelijk plaatsingen bij plattelandsgezinnen maar stapte later over op kolonies; het *Oeuvre de Préservation de l'Enfance contre la Tuberculose* (°1910) organiseerde kolonies voor kinderen bij wie een familielid met tuberculose was gediagnosticeerd.

Voor hun werking deden al deze organisaties beroep op liefdadigheid door de organisatie van collectes en ledenfeesten. Daarnaast kregen ze vaak ook steun van de stadsbesturen.¹⁰⁷ Subsidiëring door het Nationaal Werk voor Kinderwelzijn, dat gefinancierd werd door het Ministerie van Binnenlandse Zaken en door de provincies en gemeenten, was mogelijk vanaf 1919 indien de kolonie voldeed aan de vereisten opgesteld door het N.W.K..¹⁰⁸ De verwijzing naar een gesubsidieerde kolonie kon enkel door een arts gegeven worden, op basis van uiterlijke tekenen van zwakte. Dit was echter vaak een formaliteit: mutualiteiten, onderwijzers, het Medisch Schooltoezicht en de bureaus voor zuigelingenconsultatie - die naast zorg voor de pasgeborene ook een oogje hielden op de rest van het gezin - verwezen het kind door naar een arts die het benodigde attest ondertekende.¹⁰⁹

Naast het verbeteren van de volkshygiëne en -moraal en het disciplineren van kinderen binnen hun ideologie, doelen die alle kolonies deelden, legden de verschillende levensbeschouwingen andere

¹⁰⁵ VERMANDERE, *We zijn goed aangekomen!*, 37-50.

¹⁰⁶ STEELS, 'Aimé Bogaerts', 112; VANOBBERGEN en SIMON, 'Merci à tous et à toutes de votre propagande'.

¹⁰⁷ VERMANDERE, *We zijn goed aangekomen*, 37-50.

¹⁰⁸ KGB, VELGE, *De bedrijvigheid van het Nationaal Werk voor Kinderwelzijn*, 180

¹⁰⁹ VERMANDERE, *We zijn goed aangekomen*, 61.

accenten.¹¹⁰ Voor de liberalen was het belangrijkste doel van de kolonies het stimuleren van het openbaar onderwijs. Enkel kinderen die regelmatig aanwezig waren in een openbare school werden toegelaten tot een kolonie, waardoor de kolonie voor kinderen en ouders een stimulans tot lesbijwoning moest worden. De katholieken reageerden hierop met een soortgelijke eis voor het katholiek onderwijs. Daarnaast vielen de katholieke kolonies op door hun vernieuwende pedagogische methoden, die gebaseerd waren op de spelpedagogiek van de priester Don Bosco. De socialistische kolonies hadden tot doel het kind op te voeden tot een sociaal wezen dat binnen het collectief kon functioneren.¹¹¹

Vanaf 1906 subsidieerde de overheid de oprichting van mutualiteiten omdat ze door die controle wilde vermijden dat deze broeihaarden van politieke weerstand zouden worden. De grootte van deze toelagen werd berekend op basis van het aantal aangeslotenen waardoor tussen de mutualiteiten een strijd om het meeste aangeslotenen ontstond. Daarbij was het belangrijk om volledige gezinnen aan te trekken, aangezien ook zuigelingen en kinderen meetelden in de subsidiëring. Om huismoeders en vaders te overhalen boden de mutualiteiten o.a. geboortepremies en kolonie-uitzendingen aan.¹¹²

Tot 1936, toen het Ministerie van Volksgezondheid werd opgericht, was gezondheidszorg niet gecentraliseerd in België. De bevoegdheden aangaande uitoefening van geneeskunde en openbare hygiëne waren versnipperd over de ministeries van Justitie, Oorlog, Binnenlandse Zaken en Landbouw & Nijverheid. Bovendien werd veel vrijheid aan de gemeenten gelaten. Plaatselijke gezondheidscommissies moesten er toezien op de naleving van medische beroepsuitoefening en openbare gezondheidszorg.¹¹³ De overwegend katholieke en liberale regeringen die in de tweede helft van de 19e eeuw aan de macht waren, hechtten veel belang aan het privé-initiatief vanuit religieuze en andere instanties, waardoor zij een *liberté subsidiée* voorstonden: vrijheid aan de individuele instellingen, gesubsidieerd door de overheid. Voor subsidiëring werden minimumvereisten opgesteld, niettemin waren die zodanig beperkt dat we niet kunnen spreken van een gecentraliseerd beleid. Eind negentiende eeuw gingen de ziekenfondsen een steeds grotere rol spelen, wat de versnippering versterkte.¹¹⁴ Deze beperkte centralisatie was overigens geen kenmerk van de gezondheidszorg maar een algemeenheid in het België van eind negentiende en begin twintigste eeuw: ook in onderwijs en sociale bevoegdheden werd inmenging van de staat slechts

¹¹⁰ TYSENS en VAN DAELE, 'Orde, zorg en spaarzaamheid', 157-158.

¹¹¹ VERMANDERE, *We zijn goed aangekomen!*, 25-57 en 76-80.

¹¹² VANOBBERGEN, *Het kind van onze dromen*, 37; VERMANDERE, *We zijn goed aangekomen!*, 75-76

¹¹³ SCHEPERS, 'Een wereld van belangen', 202-205; VELLE, 'De centrale gezondheidsadministratie in België', 162-210.

¹¹⁴ SCHEPERS, 'The Belgian medical profession', 376-377.

beperkt getolereerd, vooral door inbreng van de katholieke en liberale partijen.¹¹⁵ In die zin is het dus niet verbazingwekkend dat de kolonies in België, in tegenstelling tot in andere landen, een weinig centrale organisatie kenden. Vakbonden, politieke partijen, bedrijven en particulieren richtten kolonies in naar eigen goeddunken.¹¹⁶ Voor subsidiëring moesten ze, zoals eerder aangehaald, wel voldoen aan de voorwaarden van het N.W.K..

Voor de Eerste Wereldoorlog bestond het publiek van de kolonies uitsluitend uit arbeiderskinderen. Na de oorlog, toen honger en epidemieën van tuberculose en Spaanse griep de gehele bevolking verzwakten, kwamen daar ook kinderen uit middenstandsmilieus bij. In het interbellum beleefden de kolonies hun hoogdagen met een recordaantal uitzendingen. Na Wereldoorlog II kwam een professionalisering op gang: de bonden organiseerden vormingen voor hun monitoren, er kwam meer controle op de pedagogische methoden en het cliënteel van de kolonies breidde zich ook uit naar de hogere klassen. Het oorspronkelijke hygiënistische heropvoedingsideaal maakte plaats voor een nadruk op spel en plezier. In de jaren '70 daalde het aantal koloniekinderen door de stijgende welvaart waardoor gezinnen vaker zelf op vakantie gingen en door de toename aan andere mogelijkheden voor vrijetijdsbesteding.¹¹⁷

6 *Het Nationaal Werk voor Kinderwelzijn*

Het *Nationaal Werk voor Kinderwelzijn* was, zoals eerder al aangehaald, een neutrale Belgische organisatie die instond voor de centrale coördinatie van initiatieven rond kindercare. Ze werd het leven ingeblazen met de wet van 5 september 1919 die het N.W.K. aanstelde als staatsbevoegde organisatie met als taken:

*De kinderbescherming aan te moedigen en te ontwikkelen, inzonderheid de verspreiding en de toepassing te bevorderen van de voorschriften en wetenschappelijke methodes van kinderhygiëne, hetzij in de huisgezinnen, hetzij in de openbare of private instellingen voor opvoeding, bijstand en bescherming; de werken, welke zich met kinderhygiëne bezighouden, aan te moedigen en met toelagen of op een andere wijze te ondersteunen; bestuurlijk en geneeskundig toezicht te houden op de beschermde werken.*¹¹⁸

¹¹⁵ MARISSAL, *Protéger le jeune enfant*, 43.

¹¹⁶ De website www.kolonies.be geeft een overzicht van de koloniehuisen aan de kust, een volledig overzicht van alle door het N.W.K. gesubsidieerde koloniehuisen bevindt zich in het Archief voor Vrouwengeschiedenis (AVG, *Nevenarchief van het Oeuvre Nationale de l'Enfance*, 71).

¹¹⁷ VERMANDERE, *We zijn goed aangekomen!*

¹¹⁸ *Wet instellende het Nationaal Werk voor Kinderwelzijn*, art. 2.

Hiervoor kreeg het Nationaal Werk voor Kinderwelzijn financiering van de staat, aangevuld met giften, die zij zelf konden aanwenden om privéorganisaties te betalen om hun takenpakket te vervullen. Zo fungeerde het N.W.K. als een koepelorganisatie die samenwerkte met het maatschappelijk middenveld (ziekenfondsen, vrouwenbewegingen en sociale organisaties) en zo het principe van gesubsidieerde vrijheid gestalte gaf.¹¹⁹ Concreet stond het N.W.K. in voor de sociale en medische opvolging van baby's en kinderen ter preventie van kindersterfte. Daarvoor organiseerden ze huisbezoeken en raadplegingen met gezondheidsopvoeding van ouders tot doel. Voor zuigelingen richtten hun activiteiten zich op lokale screening en preventie via melkbedelingen ("de melkdruppels") en medische onderzoeken ("de weeg"). Bij oudere kinderen lag de nadruk op het buitenshuis begeleiden van risicokinderen. Daartoe richtte het N.W.K. o.a. modelkolonies in waar fysiek of sociaal zwakke kinderen en kinderen uit crisis-gezinssituaties langdurig konden worden opgevangen na verwijzing door een arts. De kolonies van het N.W.K. waren het hele jaar door geopend, kinderen konden er terecht voor de volledige duur van de zomervakantie (vakantiekolonie) of voor een kwartaal gedurende het schooljaar (schoolkolonie). In de kolonies werd ook onderwijs verstrekt. Een verblijf in de kolonie werd grotendeels bekostigd door het N.W.K.; ouders betaalden een inkomensafhankelijke bijdrage die overgenomen kon worden door de mutualiteit. Naast de eigen kolonies stond het N.W.K. ook in voor de reglementering, erkenning en subsidiëring van kolonies uit privé-initiatief. Het N.W.K. beschikte over tien eigen koloniehuisen in Knokke, Oostduinkerke, De Panne, Sint-Idesbald, Kalmthout, Cortil-Noirmont, Dongelberg, La Hulpe, Kraainem, Ghlin en Esneux.¹²⁰ Deze kolonies werkten volgens de recentste pedagogische en medische voorschriften vanuit het N.W.K. en dienden aldus als modelkolonies voor privaat georganiseerde kolonies.¹²¹

Na de Tweede Wereldoorlog daalde de kindersterfte door de opkomst van sociale zekerheid en richtte het N.W.K. zich meer op opvoedingsondersteuning en op de begeleiding van kinderen uit sociaal zwakkere gezinnen. Gezinsondersteuning werd verkiesbaar boven uithuisplaatsing, waardoor de controle op kinderdagverblijven aan het takenpakket van het N.W.K. werd toegevoegd. De kleintjesoorden, kolonies waar kinderen tot drie jaar werden opgevangen, werden in 1979 afgeschaft. De andere koloniehuisen ruimden in de jaren '80 langzaamaan plaats voor Centra voor kinderging en gezinsondersteuning (CKG).¹²²

¹¹⁹ ONL, KIND EN GEZIN, *Honderd jaar kinderging in de kijker* (2007), 14.

¹²⁰ Zie bijlage 1 voor een korte beschrijving van deze koloniehuisen en hun doelgroep.

¹²¹ *Kind en Gezin*, 'Geschiedenis'.

¹²² *Centrum voor kinderging en gezinsondersteuning*, 'Korte historiek'; ONL, KIND EN GEZIN, *20 jaar Kind en Gezin* (2007), 15.

In 1987 werd, als gevolg van de tweede staatshervorming uit 1980, het Nationaal Werk voor Kinderwelzijn opgeheven en gesplitst in een Vlaamse (Kind en Gezin) en een Waalse (Office de la Naissance et de l'Enfance) instelling.¹²³ Vandaag staat Kind en Gezin nog steeds in voor consultatiebureaus, informatieavonden en huisbezoeken, evenals voor de erkenning en subsidiëring van kinderopvang. Daarnaast coördineren ze de CKG, de vertrouwenscentra kindermishandeling en diensten voor gezinsondersteunende pleegzorg, en zijn ze verantwoordelijk voor de opvolging van adoptieprocedures.

124

¹²³ *Decreet houdende de oprichting van de instelling Kind en Gezin*, hoofdstuk 1.

¹²⁴ ONL, KIND EN GEZIN, *20 jaar Kind en Gezin* (2007).

HOOFDSTUK 2 *Afbakening, vraagstelling en methodologie*

Dat de kolonies geen op zichzelf staand fenomeen waren, mag intussen duidelijk zijn. Ze ontstonden uit een context waarin volksgezondheid, kindertijd en armoedebestrijding steeds belangrijker werden, en waren onderdeel van een breed scala aan initiatieven ter bevordering hiervan. Inzicht in deze context vormde de eerste voorwaarde voor het begrijpen van de kolonies en het opzetten van voorliggend onderzoek.

Dit hoofdstuk wordt opgevat als een chronologische beschrijving van het historische onderzoeksproces, beginnende bij de afbakening van het onderzoek die voortvloeide uit de literatuurstudie naar eerder onderzoek en de historische context. Uit deze afbakening volgde een eerste archiefverkenning die de basis vormde voor het opstellen van de onderzoeksvragen. Die bepaalden vervolgens welke onderzoeksmethode het meest geschikt was voor de verzameling en analyse van de data.

1 Afbakening van het onderzoek

Aanvankelijk ging mijn interesse uit naar de beginperiode van de kolonies. Tussen 1886 en 1914 inspireerden lokale verenigingen elkaar in het organiseren van vakantieverblijven voor behoeftige kinderen met als doel hun een goede, burgerlijke opvoeding mee te geven. Deze pedagogische hoogmoed in het stellen van de eigen opvoedingsideeën boven die van arbeidersgezinnen wilde ik in kaart brengen. Echter, de organisatie van deze kolonies bleek zo versnipperd dat het vinden van voldoende archiefmateriaal een jarenlange zoektocht zou worden. Bij het uitbreiden van de tijdsfocus kwam het Nationaal Werk voor Kinderwelzijn in beeld; een instantie opgericht in 1919 die de organisatie van de kolonies centraliseerde en reglementeerde en zelf ook modelkolonies inrichtte. Het N.W.K. beschikte over tien modelkolonies voor zwakke kinderen en twee modelkolonies voor kinderen met een mentale achterstand. Deze waren verspreid over Vlaanderen en Wallonië en het doelpubliek bestond uit Belgische kinderen.¹

Deze modelkolonies dienden als inspiratie voor alle Belgische kolonies en waren de plaats bij uitstek voor het aanbrengen van nieuwe pedagogische inzichten; daarom koos ik voor de modelkolonies van het N.W.K. als casus voor het in kaart brengen van de manier waarop kolonie-organisatoren keken naar de koloniekinderen en hoe deze kijk tot uiting kwam in de pedagogische vormgeving van de kolonies. Uiteraard bestaat de mogelijkheid dat deze richtlijnen in de praktijk niet gevolgd werden, of

¹ Een overzicht van de locatie, het doelpubliek en een korte historiek van elke modelkolonie bevindt zich in bijlage 1.

omgekeerd, dat er privékolonies bestonden die net nog vernieuwender waren in hun pedagogische aanpak.² Het N.W.K. als subsidiërende en regulerende instantie oefende echter zo'n grote invloed uit op het Belgische kolonielandschap dat het de meest aangewezen casus leek voor het in kaart brengen van pedagogisch discours. "Hoe het werkelijk was" is voor dit onderzoek van ondergeschikt belang aan de visie van het N.W.K. als richtinggevende organisatie.

In samenspraak met mijn promotor verschoof de focus dus van de beginperiode van de kolonies naar de volledige werkingsperiode van de N.W.K.-modelkolonies, zijnde van 1919 tot 1987. Eind jaren '70 en begin jaren '80 sloten de kolonies of veranderden ze hun bestemming. 1987 wordt hier als het symbolische einde van de kolonies gezien omdat het N.W.K. toen ontbonden werd in een Vlaamse en een Waalse instelling: respectievelijk *Kind en Gezin* en *Office de la Naissance et de l'Enfance*.³

Aanvankelijk leefde het idee om deze kindbeelden nadien in een internationaal perspectief te stellen door ze te vergelijken met kindbeelden uit het discours op internationale koloniegerechten. Deze piste werd uiteindelijk verlaten omdat zo'n vergelijking te omvangrijk zou zijn om binnen de gestelde masterproeftijd te voltooien. Dit onderzoek beperkt zich aldus tot de Belgische context.

2 *Vraagstelling en meerwaarde*

Uit deze afbakening leidde ik volgende algemene onderzoeksvraag af:

Hoe keek het Nationaal Werk voor Kinderwelzijn naar koloniekinderen en de kolonie-opvoeding in haar modelkolonies tussen 1919 en 1987?

Deze algemene vraag was richtinggevend bij een eerste verkenning van het N.W.K.-archief. In die verkenning merkte ik twee zaken op. Ten eerste leek er niet één beeld te bestaan van waaruit het N.W.K. keek naar kinderen, eerder verschillende beelden die tegelijk voorkwamen. Ten tweede stelde het N.W.K. haar eigen geschiedenis duidelijk voor als een constante vooruitgang, een bevinding die mij verbaasde omdat dat op het eerste zicht niet leek te stroken met de gebeurtenissen die sommige bronnen beschreven. Die bemerkingen vormden het kader om mijn onderzoek verder vorm te geven.

² Zoals bij de invoering van het nieuwe leerplan in 1936, waarbij de plannen een onderwijsvernieuwing voorstonden maar die in de praktijk niet als dusdanig werd toegepast. Zie DEPAEPE, *Gesplitst of gespleten?*, 41.

³ *Decreet houdende de oprichting van de instelling Kind en Gezin*, hoofdstuk 1.

De eerste richtinggevende vraag werd aldus geconcretiseerd in volgende onderzoeksvragen:

- 1) **Welke kindbeelden komen naar voren in het discours aangaande de modelkolonies van het N.W.K. tussen 1919 en 1987, en hoe gaven die kindbeelden richting aan concrete opvoedingspraktijken in deze modelkolonies?**
- 2) **Hoe verhouden deze koloniekindbeelden zich tot het vooruitgangsdiscours van het N.W.K.?**

De eerste onderzoeksvraag zal beantwoord worden in hoofdstuk drie, de tweede onderzoeksvraag in hoofdstuk vier. Doordat deze vragen nog niet eerder onderzocht werden, biedt dit onderzoek ten eerste een bijdrage aan het historisch-pedagogische onderzoeksveld. Zoals eerder aangehaald is het onderzoek naar kolonies in België beperkter dan bijvoorbeeld in Frankrijk, zeker aangaande de pedagogische blik ervan. Met uitzondering van het boek van Martine Vermandere⁴ werden de modelkolonies van het N.W.K. nog niet eerder historisch geanalyseerd. Bij Michel Vandenbroeck⁵ vindt men een diepe analyse van de kinderopvang georganiseerd en gecoördineerd door het N.W.K., dit onderzoek tracht diezelfde rol op te nemen aangaande de kolonies. De meerwaarde van dit onderzoek ligt dus in haar bijdrage aan de theorievorming rond kolonies en het *Nationaal Werk voor Kinderwelzijn* in België. Daarbij kiest dit onderzoek voor een andere invalshoek dan Vermandere en Vandenbroeck: het beschrijft de koloniegeschiedenis niet als een lineaire evolutie maar als een geheel van kindbeelden die richting gaven aan het handelen. Ten tweede schept dit onderzoek op die manier een kader om vooruitgangsidealen in historisch-pedagogisch onderzoek en in de pedagogische praktijk kritisch te bekijken.

3 Methodologie

Om deze onderzoeksvragen te beantwoorden, koos ik voor een inductieve benadering van het beschikbare archiefmateriaal. Voor de eerste onderzoeksvraag ging mijn interesse uit naar het discours dat het N.W.K. hanteerde ten aanzien van kinderen, om daaruit dominante kindbeelden te kunnen afleiden. De tweede onderzoeksvraag vergeleek deze kindbeelden met het vooruitgangsideaal van het N.W.K. dat eveneens uit het discours naar voren kwam.

3.1 Gebruik van discours als historische bron

Tekst is nooit een objectieve weergave van de werkelijkheid. Meestal heeft een tekst wel een representatieve functie, ze wil een aspect van de werkelijkheid duidelijk maken aan de lezer, maar het thema en de woordkeuze houden een kijk van de schrijver op die werkelijkheid in. Dat is het

⁴ VERMANDERE, *We zijn goed aangekomen!*.

⁵ VANDENBROECK, *De staat van het kind*.

discours: het geheel van begrippen die de schrijver gebruikt om zijn werkelijkheid te structureren en over te brengen. Discours omvat alle vormen van spreken; via taal maar ook via beeld en film.⁶ Discoursanalyse neemt het discours uit een bepaalde context als uitgangspunt om dominante visies en machtsverhoudingen te analyseren. Het gaat er immers van uit dat discours de samenleving construeert, en dat analyse van dat discours een inzicht geeft in visies van (delen van) een samenleving. Daarbij is het niet de bedoeling om te zoeken naar degene die dat discours in het leven riep, noch om via dat discours tot “de ware werkelijkheid” te komen, wel om te kijken wie het discours hanteert en hoe het ingang vindt in de bredere maatschappij.⁷ In dit onderzoek was het discours van het N.W.K. betreffende de kolonies het onderwerp van studie: analyse van dat discours gaf een beeld van hoe de kolonie-organisatoren over kinderen spraken en dus naar kinderen keken. Daarnaast stelde het onderzoek ook het discours zelf in vraag door nuance te brengen in het vooruitgangsideaal uitgedragen door het N.W.K. / Kind en Gezin.

3.2 Selectie van archiefmateriaal

Om dat discours van het N.W.K. te analyseren, koos ik voor documenten van het N.W.K. uit de volledige kolonieperiode; zowel gepubliceerde documenten waarbij discours waarschijnlijk bewust gehanteerd werd als brieven en vergaderingsverslagen die een eerder spontaan discours in zich droegen. Dit materiaal bevond zich grotendeels in de archieven van het N.W.K., die worden bewaard in drie archiefinstellingen: het Rijksarchief in Beveren, het archief van Kind en Gezin in Brussel en het Archief voor Vrouwengeschiedenis in Brussel. Het Amsab-ISG in Gent, het Liberaal Archief in Gent en het KADOC in Leuven bewaren archiefmateriaal van respectievelijk de socialistische, de liberale en de katholieke kolonies maar in hun collecties bevonden zich ook enkele postkaarten uit kolonies van het N.W.K.. Dit onderzoek omvatte alle archiefmaterialen over de N.W.K.-kolonies die zich in deze zes instellingen bevonden, evenals artikels uit de tijdschriften van het N.W.K. (achtereenvolgens het *Maandblad*, het *Driemaandelijksch Tijdschrift* en *Het Kind*) aangaande de kolonies. Niet meegenomen in dit onderzoek zijn materialen in privébezit, vanwege de reproduceerbaarheid van het onderzoek, en persoonlijke ervaringen van koloniekinderen en monitoren via dagboeken of interviews, omdat de onderzoeksvraag niet peilde naar individuele beleving van betrokkenen.

Het selectie criterium om een archiefstuk op te nemen in dit onderzoek was een vermelding van de kolonies in de tekst of titel. Daarbij werden dus zowel teksten die volledig betrekking hadden op de kolonies, als teksten die de kolonies slechts zijdelings betroffen (bijvoorbeeld waarin een kolonie als

⁶ COHEN, *Challenging orthodoxies*, ix; COX, *Shaping childhood*, 6; MONTANO MONTESSORI, SCHUMAN en DE LANGE, *Kritische discoursanalyse*, 19-20.

⁷ JÓHANNESSON, ‘The politics of historical discourse analysis’, 260.

casus werd gebruikt of waarin advies werd gegeven aan kolonies over een opvoedingsthema dat het hoofdonderwerp was), geïnccludeerd, evenals fotomateriaal genomen in de kolonies.

3.3 Beschrijving van het geselecteerde archiefmateriaal

Het archiefmateriaal bestond uit twee delen: het privéarchief van het N.W.K. aangaande hun tien modelkolonies, en artikels over de kolonies gepubliceerd in de tijdschriften van het N.W.K.. Het ging allemaal om documenten uitgaande van het N.W.K. die de kijk van deze organisatie op het koloniekind weergaven.

3.3.1 De archieven van het N.W.K.

Bij de splitsing van het N.W.K. in een Vlaamse en een Waalse organisatie werd ook hun archief verdeeld, over het archief van Kind & Gezin te Brussel (waar het Vlaamse archief wordt bewaard, voornamelijk bestaande uit **foto's**, publiciteitsmateriaal en richtlijnen voor kolonimonitoren) en het Archief voor Vrouwengeschiedenis te Brussel (waar het Waalse archief wordt bewaard, voornamelijk bestaande uit vergaderingsverslagen, **notities en briefwisselingen**). Een brand in het hoofdkantoor van het N.W.K. vernietigde in 1937 heel wat archiefmateriaal;⁸ toch heb ik voor dit onderzoek voldoende bronnenmateriaal uit de periode voor 1937 kunnen vinden. De meeste documenten dateerden uit de jaren '20 en '50. De jaren '40 waren het minst goed gedocumenteerd, wat gezien de oorlog niet verwonderlijk is. De omvang van het archiefmateriaal nam af eind jaren '70, wanneer de kolonies hun laatste jaren ingingen.

Kopieën van alle **vergaderingsverslagen** van de Hoge Raad, het dagelijks bestuur en het Hoog Medisch Comité van 1919 tot 1987 worden bewaard in het Rijksarchief van Beveren. Deze verslagen berichtten over alle werkzaamheden van het N.W.K.; aangaande de kolonies voornamelijk over financiële beslissingen (aankoop van gronden, renovaties van koloniegebouwen, dagtoelage voor ouders) en aanwerving van personeel. Deze verslagen berichtten zelden over de kijk op het kind; ze beschreven de kolonies vooral vanuit financiële en medische hoek, maar gaven zo wel impliciet weer hoe naar kinderen gekeken werd.

3.3.2 Uitgaven van het N.W.K.

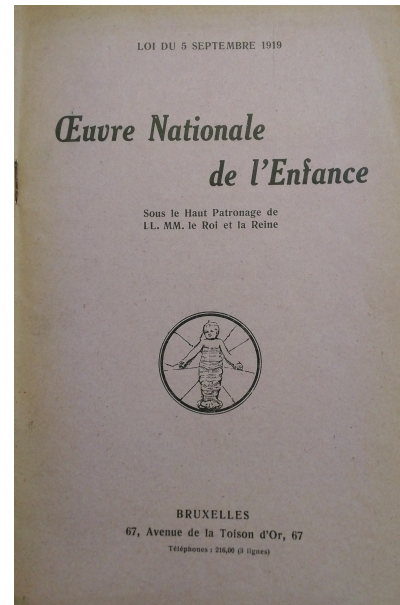
Vanuit haar missie van volksopvoeding publiceerde het N.W.K. een tijdschrift en boekjes en folders voor verschillende doelgroepen. De **folders**, waarvan *Afbeelding 1* een voorbeeld is, dienden om ouders te informeren over en aan te zetten tot de uitzending van hun kinderen naar een kolonie. Ze bevatten eenvoudig taalgebruik en bewierrookten de voordelen van de kolonie. Meestal spraken ze de moeder aan, met formuleringen als "u wilt toch ook dat uw kinderen...". Voor de gegoede klasse

⁸ KGB, VELGE, *De bedrijvigheid van het Nationaal Werk voor Kinderwelzijn* (1940), 40.

bracht het N.W.K. **boekjes** uit waarin de weldadigheid van de koloniewerken voor de samenleving werd beschreven, evenals de “goede werken” die met subsidies en giften werden aangevangen. Deze uitgaven waren erop gericht mensen aan te sporen een gift te doen. *Afbeelding 2* toont een cover van zo’n boekje. De lay-out was soberder dan die van de folders (meer tekst en minder foto’s of tekeningen), wat toonde dat deze boekjes een intellectueel publiek wilden aanspreken. Beide dienden wel hetzelfde doel: propaganda.

Afbeelding 1. Stripverhaal als propaganda voor ouders en kinderen.⁹ © Kind en Gezin.

Afbeelding 2. Informatieboekje voor de gegoede klasse.¹⁰ © Kind en Gezin.

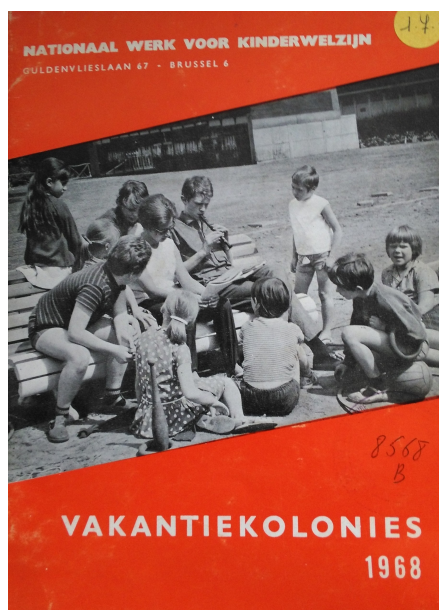
Vanaf de tweede helft van de jaren '50 begon het N.W.K. met de uitgave van **richtlijnenboekjes voor kolonimonitoren**. Deze boekjes legden in een tiental pagina's de belangrijkste voorschriften uit inzake hygiëne, voeding, daginvulling en veiligheid. Waarschijnlijk werden de boekjes jaarlijks herzien en heruitgegeven, want ze dragen meestal het jaar van uitgave in de titel en de tekst is grotendeels gelijk. Het archief van Kind en Gezin beschikte over boekjes uit de jaren 1956 tot 1982; ter illustratie zijn hieronder twee covers opgenomen.

⁹ Ter illustratie: cover van *Piet gaat naar de kolonie* van Nationaal Werk voor Kinderwelzijn, Brussel, s.d. Copyright 2019, Kind en Gezin. Om de tekst van het stripverhaal te kunnen lezen is een grotere versie van deze afbeelding en haar vervolg te vinden in bijlage 3.

¹⁰ Ter illustratie: cover van *Oeuvre Nationale de l'Enfance* van Nationaal Werk voor Kinderwelzijn, Brussel, [1936-1937]. Copyright 2019, Kind en Gezin.

Afbeelding 3. Les centres de vacances en 1956.¹¹
© Kind en Gezin.

Afbeelding 4. Vakantiekolonies 1968.¹²
© Kind en Gezin.

Het tijdschrift van het N.W.K. was gericht op alle N.W.K.-medewerkers, zoals koloniemonitoren en voornamelijk verpleegsters-bezoeksters, met als doel om hen op de hoogte te houden van recente pedagogische en medische ontwikkelingen zodat ze allen dezelfde visie zouden uitdragen. Het bevatte artikels van gastauteurs en van N.W.K.-medewerkers. Tot 1935 werd het tijdschrift maandelijks uitgegeven, daarna driemaandelijks, vanaf 1947 kreeg het de naam *Het Kind*. Vrijwel alle jaargangen van het tijdschrift vanaf 1925 worden bewaard in de historische collectie van de KU Leuven. Voor dit onderzoek consulteerde ik alle jaargangen van 1925 (de oudste beschikbare jaargang) tot 1986 (het einde van de kolonieperiode). Het taalgebruik in dit tijdschrift was veel directer dan in de propagandaboekjes voor het bredere publiek, waarschijnlijk omdat de artikels bedoeld waren voor medewerkers die al een bepaalde visie hadden. Het merendeel van de artikels was wetenschappelijk getint, soms bevatte het tijdschrift ook verhalen en adviezen die de verpleegster-bezoekster direct aan de ouders kon doorgeven. Artikels over de kolonies waren vaak de enige met foto's, gedrukt op glanzend papier, wat het belang van de kolonies onderstreepte.

3.4 Analyse van het geselecteerde archiefmateriaal

De grounded theory (gefundeerde theorie) benadering van Corbin en Strauss was het vertrekpunt om via archiefmateriaal een beeld te krijgen van de kijk op het koloniekind. Een gefundeerde theorie is een theorie die inductief naar voren komt uit de data en zo een stem probeert te geven aan het

¹¹ Ter illustratie: cover van monitorenboekje *Les centres de vacances en 1956* van Oeuvre Nationale de l'Enfance, Brussel, 1956. Copyright 2019, Kind en Gezin.

¹² Ter illustratie: cover van monitorenboekje *Vakantiekolonies 1968* van Nationaal Werk voor Kinderwelzijn, Brussel, 1968. Copyright 2019, Kind en Gezin.

onderzoeksonderwerp, eerder dan het onderwerp te proberen inpassen in bestaande theorievorming.¹³ Omdat nog nauwelijks onderzoek gevoerd werd naar de kolonies van het Nationaal Werk voor Kinderwelzijn, was een inductieve benadering het meest aangewezen.

Dit wil niet zeggen dat ik in dit onderzoek geen wetenschappelijke kaders gebruikte. Binnen de gefundeerde-theorie-benadering bestaan namelijk twee stromingen die elk een eigen kijk hebben op het gebruik van theorie: Glaser wijst het gebruik van literatuur tijdens de data-analyse af omdat die een invloed zou kunnen hebben op de interpretatie van de data, terwijl Strauss en Corbin stellen dat literatuur net de *theoretical sensitivity* kan verhogen door concepten aan te reiken die de onderzoeker met een bredere blik naar de data doen kijken.¹⁴ Ik koos voor die laatste vorm: data-analyse en lezing van theorie wisselden elkaar af. Allereerst hielp het literatuuronderzoek naar de historische context mij om het archiefmateriaal in haar tijdscontext te begrijpen. Weinig vertrouwd met de ontwikkelingen in de 19^e en 20^e eeuw gaf de theorie mij de mogelijkheid om mijn hedendaagse vooronderstellingen in perspectief te plaatsen en minder bevooroordeeld te kijken naar het archiefmateriaal. Tijdens de latere coderingsfasen bekeek ik ook secundaire literatuur over de thematieken die uit het archiefmateriaal naar voren kwamen; soms leverde dat een bredere blik op die ik nadien naar mijn codering doortrok. Bewust las ik elk artikel maar één keer zodat de ideeën mijn horizon wel zouden verruimen maar ze niet vastgeankerd zouden worden in mijn denken. Pas na het uitschrijven van de kindbeelden in hoofdstuk drie betrok ik literatuur op een diepgaande manier, waarbij ik door het plaatsen van mijn analyses in het licht van de literatuur naging hoe mijn inductieve bevindingen zich verhielden tot het bestaande onderzoek naar kindbeelden.

De verzameling, codering en analyse van het archiefmateriaal vormden, zoals de gefundeerde-theoriebenadering voorschrijft, een circulair en iteratief proces. Telkens vertrok ik vanuit het materiaal zelf. In een **eerste fase van het archiefonderzoek** verkende ik de archieven, waarbij ik het materiaal met een zo open mogelijke blik bekeek. Daarbij noteerde ik woorden en concepten die regelmatig terugkwamen. Zoals reeds kort aangehaald kwamen uit deze verkennende fase twee bevindingen naar voren die de richting van mijn onderzoek bepaalden. Ten eerste merkte ik dat er grote verschillende bestonden in kijk op het kind tussen en zelfs binnen kolonies. Een kleine literatuurverkenning met de zoektermen 'kijk op kinderen' en 'beeld van kinderen' deed mij kiezen voor het kindbeeldenconcept als vertrekbasis voor het analyseren van het archiefmateriaal.¹⁵ Ten

¹³ STRAUSS en CORBIN, *The basics of qualitative research*, 23.

¹⁴ KARSTEN en TUMMERS, 'To read or not to read', 6.

¹⁵ Een kindbeeld is een prototypische voorstelling van wie het kind is. Iedereen die met kinderen omgaat, heeft een of meerdere kindbeelden die (vaak onbewust) zijn handelen sturen. In het kindbeeld zitten vaak ook impliciete veronderstellingen van de volwassene waartoe het kind moet opgroeien en welk soort opvoeding

tweede dacht ik aanvankelijk vier grote evoluties te kunnen afleiden uit het archiefmateriaal: een groeiende aandacht voor het individuele kind, meer focus op geluk, een stijgende professionalisering van het koloniepersoneel en een steeds positievere kijk op ouders. Hoe meer archiefmateriaal ik echter bekeek, hoe meer ik erachter kwam dat de geschiedenis genuanceerder was dan zomaar herleidbaar tot vier vooruitgangen. Ik besepte dat ik mij had laten misleiden door de vooruitgangsvoorstelling die het N.W.K. wilde uitdragen. Daarom besloot ik om het nuanceren van dat vooruitgangsideaal tot doel van mijn onderzoek te maken en daardoor ook aandachtiger te zijn voor de aanwezigheid van dit vooruitgangsideaal in het archiefmateriaal. In de **tweede fase van het archiefonderzoek** bestudeerde ik alle reeds bekeken archiefmaterialen opnieuw, ditmaal grondiger, en bekeek ik ook extra archiefmaterialen die mij in gesprek met de archivariissen werden aangeraden. Alle elementen (citaten en foto's) die een kijk op het kind in zich droegen, typte ik over of fotografeerde ik. Deze citaten en foto's vormden de databasis waarop ik mijn onderzoek baseerde.¹⁶

De lijst van terugkerende woorden en concepten die ik in de eerste fase had opgesteld en telkens verder had uitgebreid, lag aan de basis voor een eerste coderingstabel. In de **eerste coderingsfase** categoriseerde ik alle citaten en foto's volgens deze begrippen; tijdens het coderen werden nog nieuwe codes toegevoegd op basis van het materiaal.¹⁷ Dit noemen Strauss en Corbin *open coderen*: het toekennen van codes op basis van relaties tussen de data, eerder dan op basis van bestaande theoretische kaders. Nadat alle elementen minstens één code toegekend hadden gekregen, groepeerde ik deze codes thematisch in meer algemene categorieën zoals 'vrijheid' en 'opvoedbaarheid' (**tweede coderingsfase**: axiaal coderen).¹⁸ Tot slot werden alle gecodeerde elementen in een tabel geordend volgens de categorie waartoe ze behoorden. Deze ordening gebeurde chronologisch om een overzicht te krijgen van eventuele verschuivingen doorheen de tijd. In elk van deze fasen breidde de selectie van archiefmaterialen verder uit; bij elk nieuw document werden alle stappen uit voorgaande fases doorlopen. De **laatste coderingsfase**, het selectief coderen, bestond uit een grondige analyse van de coderingstabel, waarbij ik de hoofdcategorieën uiteindelijk samenvatte in vijf kindbeelden die gedurende de kolonieperiode in verschillende vormen

daarvoor nodig is, vervat. Het bijzondere aan kindbeelden als historische blik is dat ze toelaten om evoluties, continuïteiten en tegenstrijdigheden te verklaren. Zie o.m. VANOBBERGEN, *Het kind van onze dromen*, 98.

¹⁶ Een overzicht van alle citaten bevindt zich in bijlage 5.

¹⁷ Voorbeelden van toegekende codes zijn o.m. *spel, vrijheid, uniform, zich goed voelen, zelfstandigheid, normaal gezin, kind beschermen tegen samenleving, opvoedbaarheid kind, transfer kolonie-thuis*, etc. Deze codes waren niet afgeleid uit literatuur maar uit het archiefmateriaal, waardoor ze ook geen vaste structuur volgden. Elke code was een woord of woordgroep die voor mij een terugkerende thematiek in het archiefmateriaal weergaf. Een overzicht van alle gebruikte codes is terug te vinden in bijlage 4.

¹⁸ Bij voorbeeld: de codes *spel, vrijheid, expressie, disciplineren* en *uniform* groepeerde ik in de categorie *vrijheid*. Een overzicht van alle gebruikte categorieën en hun subcodes is terug te vinden in bijlage 4.

voorkwamen en die, hoewel soms samen optredend, duidelijk van elkaar te onderscheiden waren in de manier waarop ze het kind zagen. Deze kindbeelden waren het debiele koloniekind, het voorspelbare koloniekind, het gelukzalige koloniekind, het nuttige koloniekind en het gevaarlijke koloniekind. Nadat ik deze vijf kindbeelden had vastgelegd, doorliep ik opnieuw de volledige coderingstabel en hercodeerde ik de elementen volgens deze vijf kindbeelden. De codes uit de eerste twee fases waren slechts een hulpmiddel om tot deze vijf kindbeelden te komen; de kindbeeldcodes vormden de uiteindelijke basis voor het uitschrijven van de analyses van elk kindbeeld. Daarnaast voegde ik ook de code “vooruitgangsideaal” toe; deze code kende ik toe aan alle citaten die een uitgesproken vooruitgangsdiscours in zich droegen.

In de **analysefase** trachtte ik uit de citaten bij elke kindbeeldcode een coherent verhaal te vormen. Daarbij liet ik mij leiden door samenhang en opvallendheden in de citaten. Toen de eerste uitgeschreven versie van de kindbeelden voorlag, merkte ik hoe –coherent met de definitie van een kindbeeld– vaak dezelfde elementen terugkwamen: de manier waarop men het kind zag, tot welke volwassene men het kind wilde opvoeden, hoe men opvoeding zag, en hoe deze visies veranderden doorheen de tijd. Ik besloot om de analyses te herstructureren volgens deze elementen. Deze structuur is niet absoluut doordat ze voortkwam uit de analyses zelf en er niet aan opgelegd werd.

3.5 Positie van de onderzoeker

Ook (historisch) onderzoek maakt deel uit van het discours uit haar tijdsperiode. Het omgaan met dit onvermijdelijke perspectivisme vormde een belangrijk issue bij het schrijven van deze masterproef. Ondanks mijn overtuiging dat het weergeven van dé stem van het N.W.K. in het discours rond koloniekinderen onmogelijk is, heb ik hier wel zo sterk mogelijk naar gestreefd. Of zoals Depaepe het stelt: het is een illusie dat de onderzoeker zich boven zijn historische geworpenheid zou kunnen zetten, maar tegelijk moet hij daar wel zo veel mogelijk naar streven.¹⁹ Ik ben hiermee omgegaan door mij vooraf zo sterk mogelijk onder te dompelen in de tijdscontext via boeken en documentaires om vertrouwd te raken met 20^e-eeuwse visies en taalgebruik. Tijdens het coderen en analyseren vormden de data de enige informatiebron, pas later kwam opnieuw wetenschappelijke literatuur binnen. Op die manier trachtte ik niet meteen veroordelend of bejubelend te schrijven over het N.W.K. maar eerst onbevangen te kijken en mijn kritische blik pas binnen te brengen na de poging om recht te doen aan de kolonies zelf.²⁰ Toch moet historisch-pedagogisch onderzoek ook uitstijgen

¹⁹ DEPAEPE, *Gesplitst of gespleten?*, 40. Zie ook BOONE, *Historici en hun métier*, 327; FRIJHOFF, ‘Historian’s discovery of childhood’, 28.

²⁰ Deze analysemethode zet zich bewust af tegen eerder onderzoek naar het N.W.K., dat vaak ofwel uiterst positief (bv. KUL, VERMEYLEN, *Moeder- en kindzorg in het Nationaal Werk voor Kinderwelzijn*; VERMANDERE, *We zijn goed aangekomen!*) of uiterst negatief (bv. VANDENBROECK, *De staat van het kind*) over het N.W.K. rapporteert.

boven het eenvoudigweg weergeven van de geschiedenis. Met de tweede onderzoeksvraag wilde ik mij op een kritische manier verhouden tot het archiefmateriaal om zo ook de relevantie van dit onderzoek voor het historisch-pedagogisch onderzoek en de pedagogische praktijk te kunnen weergeven. Die volgorde van “eerst kijken, dan oordelen” wordt ook doorgetrokken in de volgende hoofdstukken door in hoofdstuk drie het archiefmateriaal te laten spreken en pas in het vierde hoofdstuk opnieuw literatuur en eigen beschouwingen binnen te brengen.

HOOFDSTUK 3 Kindbeelden in de kolonies

Handelen tegenover kinderen doet men altijd vanuit een – al dan niet bewuste – kijk op kinderen. In dit hoofdstuk worden de verschillende blikken beschreven van waaruit het N.W.K. keek naar kinderen, evenals de manier waarop die blikken richting gaven aan de opvoeding tot de volwassene die het kind vanuit die kijk moest worden. Om deze blikken te beschrijven koos ik voor het concept *kindbeelden*, gedefinieerd als beelden van kinderen die bepalen hoe men denkt en handelt tegenover kinderen.¹ Uit het archiefmateriaal leidde ik inductief vijf kindbeelden af die bij het N.W.K. speelden gedurende de volledige kolonieperiode, namelijk het debiele koloniekind, het voorspelbare koloniekind, het gelukzalige koloniekind, het nuttige koloniekind en het gevaarlijke koloniekind.² Hoewel ze in mengvormen voorkwamen, worden ze hier voor de overzichtelijkheid elk afzonderlijk besproken. Om zo dicht mogelijk bij het discours te blijven wordt elke bespreking opgebouwd vanuit citaten met de originele spelling en in de originele taal.³

1 *Het debiele koloniekind*

*Zwakke of debiliteit is een vaag begrip, moeilijk te omschrijven en fungeert maar al te dikwijls als dankbare vergaarbak.*⁴

Zoals blijkt uit bovenstaand citaat was debiliteit tot eind jaren '60 een synoniem van zwakte, in tegenstelling tot de spottende hedendaagse betekenis van het woord 'debiel' als verwijzing naar een persoon met een mentale beperking. Wat debiliteit/zwakte dan wel was, bleek gedurende de volledige kolonieperiode een definitiekwestie. Een zwak kind was anders dan een gewoon kind, dat stond vast, maar in welke opzichten beide dan van elkaar verschilden, was niet eenduidig gedefinieerd. Daardoor werden kinderen met allerlei problematieken, van ondervoeding tot verwaarlozing of fysische misvormingen, doorverwezen naar de kolonie. Volgens de organisatie werden deze zo een vergaarbak waar artsen en ouders naar eigen goeddunken kinderen in 'dropten'. Hierdoor kwam de ware opdracht van de kolonies, het helpen van werkelijk zwakte kinderen, in het gedrang.

¹ VANDENBROECK, 'Impliciete kindbeelden', 10-11; VERHELLEN, 'Naar een snel veranderend kindbeeld?', 61.

² Het gaat hier enkel over kindbeelden van (toekomstige) koloniekinderen; uit het archiefmateriaal kunnen geen conclusies getrokken worden over algemeen maatschappelijke kindbeelden.

³ Er werd gekozen voor enkele van de meest tekenende citaten uit het archiefmateriaal; de volledige lijst is terug te vinden in bijlage 5.

⁴ KUL, *De selectie der kinderen* (1952), 6.

De problematische definiëring van zwakte hangt samen met de definiëring van het problematische kind. De terughoudendheid om niet de 'juiste zwakke kinderen' op te nemen, geeft aan dat men bij het N.W.K. een duidelijk beeld had van welke kinderen als problematisch gezien werden en de investering van een kolonieverblijf dus waard waren. Deze kinderen waren niet ziek maar ook niet gezond, niet geestelijk verachterd maar ook niet probleemvrij, niet opgevoed maar ook niet onopvoedbaar.⁵ Ze bevonden zich in een grijze zone tussen ziekte en gezondheid, en net die zone bleek moeilijker dan gedacht te definiëren voor de artsen te velde.

Een ware kolonie is dus een instelling waar gepoogd wordt zwakke kinderen zo flink mogelijk weder op te beuren. [...] De kinderen waarvan sprake zijn voorts gans normaal. Ze lopen rond, bezoeken de school en versterken hun falende gezondheid door het openluchtsleven en een passend dieet. Wij bevinden ons dus in een soort neutraal terrein, tussen ziekte en gezondheid ; ons doel is: deze kinderen, zo mogelijk binnen de gestelde tijdsgrenzen, naar de normale zone terug te voeren.⁶

Bovenstaand citaat lijkt zichzelf in drie zinnen al tegen te spreken. Het zwakke kind was een normaal kind, en toch moest het in de kolonie opnieuw normaal gemaakt worden. De grens tussen ziekte en gezondheid, tussen normaliteit en abnormaliteit, was dun. Het koloniekind was nog niet ziek maar het bevond zich gevaarlijk dicht bij die grens, waardoor preventieve maatregelen zoals gezonde lucht en voeding noodzakelijk werden om het oversteken van die ziektegrens te vermijden. Het risicokind was een kind in gevaar, maar omdat zich nog geen problemen manifesteerden was dat gevaar moeilijk te definiëren. Volgend citaat komt uit een van de eerste vergaderingen van het pas opgerichte N.W.K., waarin besproken werd hoe de gezondheid van oudere kinderen –het N.W.K. had al een goed uitgebouwd gezondheidsnetwerk voor zuigelingen– verbeterd kon worden. Enkele commissieleden waren voorstander van de plaatsing van arbeiderskinderen bij gegoede gezinnen, als een soort pleegouderschap. De tegenwerping zoals geuit in het citaat, was dat het onmogelijk zou zijn om deze kinderen zonder gegronde reden aan de voogdij van hun ouders te onttrekken.

⁵ Zieke kinderen werden opgevangen in ziekenhuizen of sanatoria; zodra een koloniekind tekenen van ziekte vertoonde werd het naar een ziekenhuis overgebracht uit vrees voor epidemie-uitbraken. Geestelijk verachte kinderen konden terecht in de medisch-pedagogische instituten van het N.W.K. De meeste koloniekinderen hadden een schoolse achterstand bij aankomst, het N.W.K. trachtte deze achterstand dankzij hun vernieuwende pedagogische methoden te doen verdwijnen. Gezonde of onopvoedbare kinderen werden niet toegelaten in de kolonies omdat zij weinig verbetering zouden ondervinden van een kolonieverblijf.

⁶ KUL, MORITZ, 'De koloniën voor zwakke kinderen', *Het Kind* (1947), 202.

*Il paraît difficile de'imposer une tutelle officielle lorsque des enfants naturels ne seront pas en danger, ni moral, ni matériel.*⁷

Permanente uithuisplaatsing vereiste juridisch aantoonbare verwaarlozing, een directe en dringende dreiging. De beoogde koloniedoelgroep liep eerder indirect risico, hun gezond opgroeien werd bedreigd door het armoedige milieu. Om dit risico tegen te houden werden kolonies opgericht als een soort tijdelijk pleegouderschap door de burgerlijke kolonieleiding. De verantwoordingskwestie bleef echter bestaan: hoe aantonen dat deze kinderen zich in zodanig risicovolle situaties bevonden dat tijdelijke uithuisplaatsing gerechtvaardigd werd?

1.1 Het kind als bron van gezondheidsrisico

Men besloot om gezondheidscriteria op te stellen zodat kon worden aangetoond dat deze kinderen wel degelijk risicogevele waren. Alvorens een kind werd uitgezonden naar een kolonie moest het een medisch examen door een arts ondergaan, waarbij de medische fiche met koloniecriteri werd ingevuld. Deze fiches werden opgesteld begin jaren '20 en bleven onveranderd in gebruik tot in de jaren '60.⁸ Het lijkt op het eerste zicht dus alsof de kijk van de kolonies op gezondheid constant bleef. Echter, in het discours zijn wel verschuivingen op te merken. **Tabel 1** geeft die samenvattend weer, waarbij de inclusiecriteri aangeven welke elementen in dat decennium een positieve indicatie vormden voor een kolonieverblijf, en de exclusiecriteri aangeven voor welke kinderen die aan de inclusiecriteri voldeden een kolonieverblijf toch niet aangewezen werd geacht.⁹

	Inclusiecriteri	Exclusiecriteri
Jaren '20	Abnormale verhouding tussen lengte en gewicht ¹⁰ Ademhalingsproblemen Afwijkingen aan bloed, hart of klieren Familiale toestand ¹¹	
Jaren '30	Abnormale verhouding tussen lengte en gewicht Zenuw- en geestesziekten ¹² Opvoedkundige achterlijkheid ¹³	Onopvoedbaarheid ¹⁴ Geestesminderwaardigheid ¹⁵

⁷ AVG, *Procès-verbaux des séances du Conseil Supérieur*, 9: Séance du 6 mars 1920, fol. 7.

⁸ Ter illustratie: een kopie van zo'n *examen médical* is te vinden in bijlage 2.

⁹ Deze tabel geeft een samenvatting van de selectiecriteri opgesomd in richtlijnenboekjes voor monitoren, tijdschriftartikels, jaarrapporten en vergaderingsverslagen. Een samenvatting houdt onvermijdelijk een reductionisme van het discours in maar maakt wel zo veel mogelijk gebruik van originele terminologie (indien nodig verklaard in voetnoot bij de eerste vermelding van het begrip). Dit is geen exhaustieve lijst: het is waarschijnlijk dat bijvoorbeeld pretuberculose al voor de jaren '40 in de criteria voorkwam, aangezien het op de medische fiche vermeld stond, maar in de rest van het archiefmateriaal werden hiervan enkel in de jaren '40 sporen teruggevonden.

¹⁰ Kinderen die onder de norm van de groeicurve scoorden, meestal door ondervoeding.

¹¹ Wat een nadelige familiale toestand onderscheidt van een voordelige, wordt niet beschreven.

¹² Hieronder vallen o.a. nervositeit, zelfmoordneigingen, crimineel gedrag, vallende ziekte, hermafrodisme, alcoholisme.

	Familiale toestand	
Jaren '40	Abnormale verhouding tussen lengte en gewicht Afwijkingen aan botten, ingewanden, klieren, hersenen Bewegings- of gevoelsstoornissen Herstel van infectieziekten, erfelijke ziekten, pretuberculose Zenuw- en geestesziekten, oorlogsschok Niet-harmonieuze ontwikkeling ¹⁶ Familiale toestand	Epilepsie
Jaren '50	Debiliteit van pathologische aard ¹⁷ Spijverteringsstoornissen, bloedafwijkingen Lichamelijke afwijkingen door sociale omstandigheden (rachitis, vitaminedeficiëntie,...) Nerveuze kinderen	Congenitale zwakte ¹⁸ Debiliteit van sociale aard Psychopathiform gedrag Neurose ¹⁹
Jaren '60	Groei- en gedragsstoornissen van sociale aard Herstel na ziekte Gehandicapte kinderen ²⁰ Verzwakking ten gevolge van schoolachterstand, onaanpaste levenswijze, gebrek aan evenwicht Uiterlijk niet waarneembare stoornissen	Pedagogisch, geestelijk of karakterieel gestoorden
Jaren '70 en '80 ²¹	Fysieke debiliteit: herstel na ziekte, afwijkende verhouding lengte-gewicht, herhaalde infecties, bloedziekten Chronische ziekten (diabetes, mucoviscidose, allergie) Gehandicapte kinderen Ontwikkelings- en relatiestoornissen Sociale gevallen Kinderen uit marginale groepen ²²	Afwijkende verhouding lengte – gewicht Nervositeit Sociale gevallen ²³ Mentaal en karakterieel gestoorden, onopvoedbaren Marginalen Kinderen met zware schoolse achterstand

Tabel 1. Toelatingscriteria voor kolonies.

¹³ Het kind vertoont onaanpast gedrag; de oorzaak hiervan ligt in een gebrek aan opvoeding.

¹⁴ Ondanks goede opvoeding door de ouders blijft het kind toch onaanpast gedrag vertonen; de oorzaak van de problemen ligt in het kind en niet in de opvoeding. Daardoor zou een heropvoeding in de kolonie ook zinloos zijn.

¹⁵ Een IQ boven 90 werd als normale begaafdheid gezien, een IQ net onder 90 als lichte zwakzinnigheid. Beide werden toegelaten in de kolonies omdat zij een aanpassingsvermogen aan het dagelijks leven beheldden. Geestesminderwaardigen (IQ ver onder 90, een grens werd niet genoemd) beschikten niet over dat aanpassingsvermogen en dus zou heropvoeding zinloos zijn.

¹⁶ Wat een harmonieuze ontwikkeling dan wel inhoudt, wordt niet vermeld.

¹⁷ Afwijkingen met een lichamelijke (niet-sociale) oorsprong.

¹⁸ Aangeboren fijn beenderstelsel, slappe spieren en minderwaardig bloedvatstelsel; niet verbeterbaar met een kolonieverblijf.

¹⁹ Term uit de psychoanalyse: psychische stoornis die zich uit in onvermogen om met innerlijke conflicten om te gaan.

²⁰ Kinderen die zonder hulpmiddelen (rolstoel, begeleider) niet kunnen deelnemen aan het dagelijks leven.

²¹ Eind jaren '70 begonnen de kolonies langzaam uit te doven. De richtlijnen die nog voor de jaren '80 gepubliceerd werden, zijn gelijk aan die uit de jaren '70, vandaar dat ze hier tesamen opgenomen worden.

²² Kinderen die moeilijk gedrag stellen en wiens ouders laagbegaafd zijn waardoor zich in het gezin problemen stelden, maar die niettemin opvoedbaar zijn.

²³ Gezinnen waar de ouders tijdelijk niet voor de opvoeding kunnen instaan, zoals grote gezinnen waarin een kind geboren wordt, scheiding, ziekte van de moeder.

Opvallend aan de tabel is dat de steeds gedetailleerdere lijsten met criteria niet per se garantie boden voor meer duidelijkheid. Allereerst waren er grote verschillen in de nauwkeurigheid waarmee de criteria werden gedefinieerd. Zo werd de verhouding tussen lengte en gewicht gestaafd met groeicurves waarop men het kind positioneerde, terwijl het criterium ‘familiale toestand’ eerder vaag bleef. Hoewel het N.W.K. in andere teksten duidelijk haar voorkeur voor het traditionele huisgezin, met werkende man en vrouw aan de haard, liet blijken, werd hier in de familiale criteria geen direct gewag van gemaakt. Ook wat een ‘harmonieuze ontwikkeling’ inhield, werd nergens gespecificeerd. Hiervoor kunnen verschillende mogelijke redenen gegeven worden. Ten eerste was het misschien overbodig om algemeen gedeelde familiale en ontwikkelingsnormen te expliciteren. Ten tweede gaf een vage definitie doorverwijzers de mogelijkheid om kinderen naar eigen goeddunken onder deze categorieën te plaatsen. Tot slot kan men ook denken dat vooral de begrippen die wij vandaag ‘sociale criteria’ zouden noemen, vaag gedefinieerd zijn, terwijl de meer medische criteria makkelijker wetenschappelijk te definiëren waren, maar dat men doorheen de tijd wel vorderingen maakte in de nauwkeurigheid van sociale criteria. Die laatste verklaring sluit aan bij hoe het N.W.K. zelf de evolutie van haar selectiecriteria benoemde, als een groei van eenzijdige focus op fysieke gezondheid naar een holistische benadering van gezondheid.

De diepgaande wijziging in de opvatting van de gezondheid in de loop van de laatste jaren. Dit begrip, dat eertijds slechts het fysisch aspect van het individu omvatte, is zich langzamerhand gaan uitbreiden tot wat de Wereldgezondheidsorganisatie poneert als de som van lichamelijk, geestelijk, psychisch en sociaal welzijn.²⁴

Die groei van fysiek naar holistisch lijkt zich te reflecteren in de tabel. Immers, de criteria uit de jaren '20 waren met uitzondering van het onduidelijke ‘familiale toestand’ allemaal lichamelijk, terwijl in de jaren '50 en '60 steeds meer aandacht kwam voor psychische problemen. Echter, kunnen we ervan uitgaan dat we sinds halfweg 20^e eeuw evolueerden van een puur fysieke naar een meer holistische kijk op gezondheid, zoals het citaat laat uitschijnen?

Bekijken we enkele citaten uit de jaren '20 en '30 die zwakte en haar oorzaken beschrijven.

De werkelijke zenuwachtigheid is een verminderd weerstandsvermogen van het zenuwstelsel, met overmatige prikkelbaarheid en gevoeligheid voor alle indrukken en invloeden van de buitenwereld. Het kind heeft te gevoelige voelhorentjes en is te snel geestelijk vermoeid en

²⁴ RAB, *Jaarverslag 1966 (1967)*, 6.

*uitgeput. Dit uit zich bij een kleuter in huilerigheid. Alles bij elkaar genomen: het kind past zich niet op de juiste wijze aan bij de gewone opgaven van het dagelijksche leven.*²⁵

*Hun gevoeligheid wordt overprikkeld, wordt als 't ware opgezweept en houdt op bewogen te wezen voor eenvoudige schoone zaken, fijn, gematigd en beschaafd. Ze zullen eindigen met vervelend en langdradig te vinden alles wat kalm is en bezadigd. Zijzelf, door het vele zien van overdreven zaken, zullen buitensporige gebaren maken, luidruchtige stemmen hebben, bovenmatige uitdrukkingen bezigen en onbezonnen, woeste bewegingen hebben.*²⁶

*Indien men dus aan een kind een groot intellectueel werk wil opleggen, dan moet men het evenwicht bewaren door een grooter spierwerking. Indien men het niet doet dan wordt geheel de krachtinspanning door het zenuwstelsel gedragen, dat nog zeer zwak is, en men loopt gevaar erge stoornissen te zien ontstaan: de eene plotseling; koorts, hersenvliesontstekingen, hoofdpijn, enz. ; de andere die langzaam tevoorschijn komen: algemeene verzwakking, bloedarmoede, tering ; ofwel groeit het lichaam op in slechte verhoudingen.*²⁷

*Het is zeker, dat bijvoorbeeld het verkeerde midden geschapen door den zwakzinnige, den dronkaard, den moreelen gek, invloed heeft op hun arme kinderen en de ontardingssmetten, die zij bij hun geboorte hebben meegekregen, nog komen verhoogen.*²⁸

Alle vier de citaten beschreven zwakte als een zichtbaar verschijnsel in gedrag of lichamelijke toestand. Het feit dat een kind zich onvoldoende aanpaste aan de eisen van het dagelijks leven, werd in het eerste citaat verklaard vanuit afwijkingen aan het zenuwstelsel. Problematisch gedrag zoals huilerigheid kreeg een lichamelijke verklaring. In het tweede citaat werd problematisch gedrag, zijnde een beperkte impulscontrole, verklaard vanuit een maatschappelijke bekommernis: moderne technologieën zoals de radio en de cinema, maar ook de drukte van het stadsleven, overprikkelden de jeugd waardoor hun gedragsuitingen buitensporig werden. Het derde citaat beschreef lichamelijke problemen zoals tering en bloedarmoede maar legde de verklaring hiervoor in de opvoeding: ziekte ontstond door een onevenwicht in fysieke en intellectuele inspanning. Bemerkt hoe deze drie citaten verwezen naar afwijkingen in het zenuwstelsel maar daar elk een andere verklaring voor gaven. Het laatste citaat zag een interactie tussen het opvoedkundige milieu en de genetica:

²⁵ KUL, DEKKER-BENJAMINS, 'De zenuwachtige kleuter', *NWK Driemaandelijksch Tijdschrift* (1935), 99-100.

²⁶ KUL, 'Over de gevoeligheid onzer kinderen', *NWK Maandblad* (1935), 157.

²⁷ KUL, 'Kinderspelen', *NWK Maandblad* (1931), 107.

²⁸ KUL, SMET, 'Een studie van dr. Ley over normalen en abnormalen', *NWK Maandblad* (1925), 200.

kinderen uit lagere sociale klassen werden geboren met erfelijk ontaardingsgevaar dat door opvoedkundig gebrek van de ouders werd versterkt.

Samenvattend werd zwakte verklaard vanuit zowel lichamelijke, maatschappelijke, gezins- als lichaam-milieu-interactiefactoren. Deze verklaringsmodellen kwamen tegelijk voor in de vroegste kolonieke periode en waren soms ook met elkaar verweven. Hun invloed op het zwaktebegrip, dat vooral een beschrijvende diagnose was, was echter beperkt. In de jaren '50 werden verklaringsmodellen deel van het selectieproces: men wilde sociale en congenitale debiliteit van elkaar onderscheiden om een meer aangepaste behandeling te voorzien. De definiëring van zwakte berustte niet meer enkel op uitingen ervan maar ook op onderliggende oorzaken. Hierdoor ontstonden tegenstrijdigheden: sommigen stelden dat enkel lichamelijk zwakke kinderen als koloniekind mochten worden aangenomen,²⁹ anderen vonden dat debiliteit veroorzaakt door maatschappelijke en opvoedkundige factoren de hoofdfocus van de kolonie moest zijn,³⁰ en nog anderen zagen het als een interactie, een medico-pedagogisch probleem, waarbij aangeboren gevoeligheden tot uiting kwamen door een negatieve omgeving.³¹ Ook opvoedbaarheid, in de jaren '30 nog een duidelijke kind-eigenschap, werd in de jaren '50 bekeken in termen van lichamelijke, sociale en cognitieve oorzakelijkheid. Selectiecriteria en teksten stonden daarom vol tegenstrijdige adviezen, zoals ook zichtbaar is in de tabel. Die onenigheid verdween in de jaren '60-'80 wanneer men in- en exclusiecriteria meer baseerde op meetbare oorzaken die gedetailleerd werden beschreven: bv. het begrip 'ontwikkelingsstoornis' omvatte een heel klinisch kader terwijl 'debiliteit van sociale aard' minder technisch gedefinieerd bleef.³²

Die verklaringsmodellen riepen op hun beurt nieuwe categorieën van debiliteit in het leven. Termen als fysiek debielen, pedagogisch gestoorden, geestelijk gestoorden, karakterieel gestoorden, marginalen en sociaal gehandicapten verwezen niet naar direct waarneembaar gedrag maar naar onderliggende stoornissen die zich uitten in gedrag.

1.2 Het uitdijende zwaktebegrip

In die jaren '50 deed nog een nieuwe categorie haar intrede, namelijk de categorie van uiterlijk niet-waarneembare stoornissen. Bij deze kinderen was de oorzaak wel aanwezig maar leidde die niet tot

²⁹ KUL, 'Het XVe Nationaal Congres der Werken voor Kinderwelzijn', *Het Kind* (1952), 289; KUL, VAN GEFFEL en BUSTIN, 'Een kleintjesoort', *Het Kind* (1957), 159.

³⁰ KUL, WILLEMIJNS, 'Het zwakke of lichamelijk debiele kind', *Het Kind* (1954), 462; KUL, KOOPAL e.a., 'Voor- en na-onderzoek bij de kinderuitzending', *Het Kind* (1955), 485.

³¹ KUL, *De selectie der kinderen* (1952), 7.

³² AVG, *Rapport au sujet des colonies permanentes* (1972), 43. Dat het begrip 'ontwikkelingsstoornis' een uitgebreider klinisch kader bevatte dan 'sociale debiliteit' is mede te verklaren vanuit het ontwikkelingsbegrip dat wordt beschreven in de volgende paragraaf (3.2 Het voorspelbare koloniekind).

een uiting. Toch bevonden ook zij zich in een risicosituatie want de stoornis bedreigde hen in hun gezond opgroeien, en vooral: ze deed dat onopgemerkt waardoor de dreiging gevaarlijker was.

Nu bij vele kinderen de zichtbare tekortkomingen niet meer optreden is het moeilijk hun ouders ervan te overtuigen dat er uiterlijk niet waarneembare invloeden en stoornissen zijn, die een gezonde en evenwichtige groei van het kind in de weg staan.³³

Bij duidelijke lichamelijke afwijkingen, zo stelde het citaat, was het voor ouders helder dat hun kind in een kolonie zou verbeteren. Het belang van preventieve maatregelen was voor hen echter minder vanzelfsprekend. Onwetend als zij waren, zagen ze de dreiging onvoldoende in en konden ze daarin dus niet tegemoetkomen aan de behoeften van hun kind. Het N.W.K. echter had als professionele organisatie wel inzicht in deze onzichtbare stoornissen en kon ook de ontwikkeling van deze kinderen weer normaliseren met een kolonieverblijf. Daarbij werden ouders bang gemaakt voor de levensbedreigende risico's van toekomstige debiliteit zodat ze de zin van het verblijf zouden inzien.

Momenteel blijkt daarbij de Tehuisformule de enige bruikbare oplossing te zijn om de gezondheid en het leven te redden van kinderen die bedreigd worden door een fysieke verzwakking welke tot irreversibele toestanden kan leiden.³⁴

De dreiging van verzwakking breidde zich steeds uit, tot de hele bevolking eraan beantwoordde. Al sinds de oprichting van het N.W.K. was het doelpubliek van de kolonies een punt van discussie; sommige commissieleden wilden zich enkel richten op kinderen uit zwakke milieus terwijl anderen vonden dat ook middenklassekinderen moesten kunnen profiteren van een kolonieverblijf.³⁵ De Tweede Wereldoorlog, die met haar schaarste en traumatiserende gebeurtenissen alle lagen van de bevolking had getroffen, was de aanleiding om die uitbreiding toe te laten. Eind jaren '40 opende het N.W.K. naast kolonies voor zwakke kinderen ook vakantiekolonies die zich expliciet richtten op het niet-zwakke kind.

De zorg voor het niet-zwakke kind betekent voor het NWK een aanzienlijke uitbreiding van zijn actie waarmede het voorziet in een behoefte die steeds groeiende is in ons land. Het toezicht over de gezondheid van de schooljeugd wordt uitgeoefend door de medische schoolinspectie. Voor de zwakke kinderen is uitzending naar een kolonie mogelijk. Wat de

³³ KUL, 'Werken de ouders altijd voldoende mee aan de uitzending?', *Het Kind* (1961), 145.

³⁴ KUL, VAN GEFFEL en BUSTIN, 'Een kleintjesoort', *Het Kind* (1957), 162.

³⁵ RAB, *Archief van het Nationaal Werk voor Kinderwelzijn*, 23, Séance du 19 mai 1928, fol. 4.

*meeste kinderen echter nodig hebben, is ontspanning in open lucht gedurende de zomer. Weinig ouders kunnen zich veroorloven hun kinderen echte vakanties te bieden.*³⁶

Eerder was de kolonie voor zwakke kinderen gedefinieerd als een preventieve maatregel om kinderen met risico op ziekte te beschermen. Met het ontstaan van de vakantiekolonie kwam daar een extra trap bij: de preventie van risico. De vakantiekolonie was immers bedoeld voor normale kinderen die niet tot de risicogroep behoorden, om te vermijden dat ze ooit tot die risicogroep zouden gaan behoren. Vakantie werd zo een nood voor elk kind.

Door deze nieuwe categorieën van onzichtbare zwakte en niet-zwakke werd elk gezond kind een risicokind, wat hem voorwerp van gelegitimeerd medisch toezicht en ingrijpen maakte.

1.3 Op weg naar betere aanpassing

In het uiterst diverse zwakkebegrip is er één constante: het woord 'afwijking'. Debiliteit ging telkens om afwijkingen ten opzichte van een norm. Het doel van de kolonies leek dan ook te zijn om deze kinderen aan te passen tot ze opnieuw aan de norm beantwoordden.

*Het verblijf heeft tot doel kinderen, die verzwakt zijn ten gevolge van schoolmoeilijkheden, een onaangepaste levenswijze, een fysisch, nerveus of psychologisch gebrek aan evenwicht, of ook nog een herstelperiode na ziekte, opnieuw de nodige krachten te geven om op normale wijze het hoofd te kunnen bieden aan de eisen van het gezins-, het school of het sociale leven.*³⁷

Gezondheid werd door het N.W.K. opgevat als de mogelijkheid om normaal deel te nemen aan het maatschappelijk leven, en dat vereiste lichamelijke sterkte (noodzakelijk voor normale arbeid), intellect (noodzakelijk voor schoolse vordering) en goed gedrag (noodzakelijk voor een zedelijk sociaal leven). Gezonde volwassenen waren onafhankelijk, wat wil zeggen dat ze konden voorzien in hun eigen levensonderhoud en daarin geen last voor de samenleving waren.

Kunnen de abnormalen tot een onafhankelijk bestaan komen? Door onafhankelijk bestaan bedoel ik niet alleen de materiele onafhankelijkheid, maar ook het minimum zedelijke

³⁶ KUL, *Jaarverslag over de activiteiten in 1956* (1957), 10.

³⁷ RAB, *Jaarverslag 1966* (1967), 23.

*hoedanigheden, noodig om te leven zonder de andere leden der gemeenschap te benadeelen.*³⁸

Ook voor gehandicapte kinderen was aanpassing aan het leven van 'gewone' kinderen van belang, daarom werden ze indien mogelijk geïntegreerd in een gewone kolonie.

*Wij kunnen niet er genoeg op drukken dat wanneer een gehandicapt kind individueel gezien in staat is deel te nemen aan gewone activiteiten, het wenselijk is het tussen niet-gehandicapte kinderen te laten verblijven. Deelnemen aan het gewone leven van andere kinderen kan zijn sociale integratie vergemakkelijken.*³⁹

Voor gezondheid en sociale integratie was geluk een voorwaarde: kinderen die zich ongelukkig voelden hadden een verminderde eetlust en profiteerden minder van de sociale en gezondheidsvoordelen van de kolonie.⁴⁰ Deze visie op geluk als een instrument voor het bereiken van gezondheid leefde gedurende de volledige kolonieperiode, maar het sterkst in de jaren '20-'50. Een sterk voorbeeld hiervan is het artikel getiteld *Dongelberg, een paradijs voor kinderen* dat in 1951 verscheen in het tijdschrift *Het Kind*.⁴¹ De titel en de openingszinnen van het artikel verwezen naar geluk, naar hoe heerlijk het moest zijn om in de paradijselijke kolonie-omgeving van Dongelberg te mogen verblijven. De foto's van die paradijselijke omgeving waren allemaal gelijkend aan *Afbeelding 5*: ze toonden verpleegsters in witte uniformen en met mondkapjes die de baby's wasten en de bijhorende tekst gaf richtlijnen voor hygiëne en quarantaine. Geluk en gezondheid waren in dit artikel dus sterk verweven: kinderen werden gelukkig van een goede individuele verzorging, en dit geluk was een noodzakelijke voorwaarde voor gezondheid, tenslotte een hoofddoel van het kolonieverblijf.

³⁸ KUL, DE BELDER, 'Wat bereidt de toekomst voor de abnormale meisjes?', *NWK Maandblad* (1925), 31.

³⁹ KGB, *Vakantiekolonies*, [1972], 30.

⁴⁰ KUL, 'De kolonies van het N.W.K.', *Het Kind* (1953), 205; KUL, *Oeuvre Nationale de l'Enfance* [1936-1937], 29; KUL, VAN GEFFEL en BUSTIN, 'Een kleintjesoord', *Het Kind* (1957), 162.

⁴¹ KUL, 'Dongelberg, een paradijs voor kinderen', *Het Kind* (1951).

*Afbeelding 5. Dongelberg, een paradijs voor kinderen.*⁴² © Kind en Gezin.

Gelukkig werden kinderen door goede medische zorgen, die ze thuis ontbeerden, en de combinatie van dat geluk en die zorgen zouden leiden tot gezondheid. Zo vaag als het concept 'zwakte' gedefinieerd was, zo duidelijk leek het beeld van haar tegenhanger te zijn. Gezondheid, opgevat als aanpassing aan de (burger)norm, was een belangrijk streefdoel waaraan idealiter alle Belgische burgers zouden beantwoorden.

*Ja, elk hunner is gemerkt door zijn levensmilieu, onze taak is het, hen weder aan te passen, de aangerichte schade te herstellen, en, ten slotte, hun terugkeer voor te bereiden.*⁴³

Pas na wederaanpassing kon het koloniekind opnieuw naar zijn thuismilieu worden teruggeleid, waar het geacht werd die 'aangepaste' gedragsnormen te behouden en ook zijn omgeving ertoe aan te zetten.

⁴² Foto door Vergauwen, overgenomen uit 'Dongelberg, een paradijs voor kinderen', *Het Kind* (1951), p. 133. Copyright 2019, Kind en Gezin.

⁴³ KUL, 'Van dag tot dag in de kolonies van het N.W.K.', *Het Kind* (1953), 381-382.

2 *Het voorspelbare koloniekind*

In de vorige paragraaf werd de conceptualisering van het zwakke koloniekind in termen van gezondheid, opgevat als aanpassing aan de maatschappij, besproken. Om die aanpassing te verhogen, werd het belangrijk de oorzaken van de ongezondheid te kennen en (preventief) aan te pakken. Een andere blik op het zwakke kind die eveneens en tegelijk in de kolonies gehanteerd werd, was de kijk in termen van ontwikkeling. Deze kwam op in de jaren '30 en kende haar hoogtepunt in de jaren '40-'60.

*L'enfant débile est un être dont le développement laisse à désirer; seulement les raisons qui empêchent un développement harmonieux sont aussi multiples que variées.*⁴⁴

Volgens dit citaat was het zwakke kind een kind waarvan de ontwikkeling 'te wensen overliet'. Dit impliceert dat er een juiste ontwikkeling was waaraan het kind niet beantwoordde. Dat kon verschillende oorzaken hebben, maar in dit kindbeeld was het achterhalen van die oorzaken veel minder dan in het vorige van belang. Wel van belang was de ontwikkeling zelf: hoe kinderen zich ontwikkelden werd een nieuw domein van studie.

2.1 *Het kind als aangeboren potentieel*

Vanuit de opkomende ontwikkelingspsychologie bestudeerde men het opgroeien van kinderen om daaruit een algemeen ontwikkelingspad af te leiden dat elk kind van nature volgde. Dit vaste pad bestond uit elkaar lineair opvolgende stappen die correspondeerden met leeftijdsfasen. Zo werd het kind voorspelbaar: vanuit leeftijds- en geslachtskenmerken kon men bepaalde vermogens bij het kind verwachten. Het feit dat elk kind dezelfde ontwikkelingsstappen volgde, impliceerde dat kinderen over een aangeboren ontwikkelingsneiging beschikten die ze instinctmatig zouden volbrengen tenzij ze hierin werden tegengehouden door hun omgeving. Deze kijk leunde sterk op overeenkomsten met de biologie. De metafoer van de 'menselijke plant' uit onderstaand citaat is daar een voorbeeld van: een plant groeit uit zichzelf steeds hoger, het groeiverloop van zijn soort volgend, en heeft daarbij enkel voldoende water en zonlicht nodig. Zo wilde men ook kijken naar het kind, als een jong plantje dat alle potentieel bevatte om tot een volwassene uit te groeien, zolang de omgeving hem⁴⁵ die groei maar toestond.

⁴⁴ AVG, *Colonies ONE bis*, 37: Causerie du dr. Philippart (1943), fol. 2.

⁴⁵ Om te verwijzen naar kinderen en ouders worden steeds mannelijke persoonlijke voornaamwoorden gebruikt. De lezer mag er echter van uitgaan dat hiermee zowel naar jongens/mannen als meisjes/vrouwen wordt verwezen, tenzij anders vermeld.

*Spelen is iets anders dan eenige bewegingen verrichten, eenige spieren doen werken. Daarbij is er iets dat buitengewoon kostbaar is : namelijk de vrije, blijde en spontane openhartigheid, de vreugde te leven en zich te ontspannen, een echt actieve en gelukkige ontluiking van de menselijke plant, in de lente van het leven.*⁴⁶

Spel werd gezien als een middel om tot die groei te komen: door zijn spontane spel zou het kind zijn aangeboren potentieel ontdekken en ontwikkelen. Belangrijk daarbij was dat de kolonieleiding of ouders het kind niets oplegden. Immers, het disciplineren van kinderen was volgens deze visie iets wat enkel de volwassene ten goede kwam maar zo de ontluiking van het kinderlijk talent in de weg stond.

*Eén volwassene kan onmogelijk grote groepen kleuters de verzorging geven, die deze nodig hebben en daardoor is het heel begrijpelijk, dat de leidsters het om aandacht en verzorging vragende kind graag willen veranderen in een aandachtig naar haar luisterend kind, maar dit is beslist niet in het belang van de harmonische groei en ontwikkeling van de kleuter.*⁴⁷

Essentieel was ook dat die ontwikkeling zich op een harmonische manier zou voltrekken. Immers, een juiste ontwikkeling hoorde in opeenvolgende stappen te gebeuren; als het bereiken van zo'n stap verhinderd werd, zouden afwijkingen ontstaan en zou het kind daarvan later problemen ondervinden. Daardoor werd de kindertijd van levensbelang, want gemiste ontwikkelingskansen lieten zich moeilijk inhalen.⁴⁸ Om het risico op zulke ontwikkelingsfouten te vermijden, was het vooral belangrijk om de behoeften van het kind te erkennen. Immers, elke ontwikkelingsfase had haar eigen behoeften die op dat moment vervuld dienden te worden. Daarnaast waren er ook algemene psychologische behoeften die los van de ontwikkelingsfase golden voor elk kind, zoals de behoeften aan activiteit, openbaring (ontdekken van talenten), affectiviteit en veiligheid.⁴⁹ Die behoeften werden aanvankelijk gezien als onderdeel van de algemene ontwikkeling en dus gelijk voor ieder kind. Naarmate de voorspelbaarheid via de ontwikkelingspsychologie vanaf de jaren '30-'40 toenam, vond men het ook steeds belangrijker om het kind als individu te bekijken, met eigen behoeften die niet door de ontwikkelingsfasen verklaard konden worden. Deze individuele behoeften werden eveneens verklaard vanuit een aangeboren potentieel, maar daarbij lag de focus sterker op de individuele verschillen: elk kind werd geboren met een verschillend potentieel.

⁴⁶ KUL, 'Kinderspelen', *NWK Maandblad* (1931), 107.

⁴⁷ KUL, DRIELSMA, 'De invloed van groepsverzorging', *Het Kind* (1958), 405.

⁴⁸ KUL, *Jaarverslag over de activiteiten in 1956* (1957), 5.

⁴⁹ KUL, VANDEVELDE, 'Opvoedingsproblemen in de koloniën', *Het Kind* (1953), 209-213.

*Het kind komt in de wereld met een eigen individualiteit. En de taak van de ouder en opvoeder zal zijn deze individualiteit de optimale mogelijkheden te geven om tot ontwikkeling te komen en het kind zodoende in de gelegenheid te stellen zich zelf te ontdekken en harmonisch op te groeien.*⁵⁰

Het doel van opgroeien was niet meer enkel het volbrengen van een algemene ontwikkeling; zichzelf en zijn eigen behoeften ontdekken werd ook tot een noodzakelijk onderdeel van de ontwikkeling. Zoals het citaat over de ontluiking van de menselijke plant al aangaf, werd spel hiervoor als een belangrijk middel gezien.

*Het spel is voor het kind uitingsvorm en ontwikkelingsnoodzaak, zowel lichamelijk als geestelijk. Het spel betekent ontplooiing van zijn persoonlijkheid. Het kind ontdekt tijdens zijn spel zijn eigen "IK" om dan nadien de buitenwereld te gaan verkennen.*⁵¹

Deze kijk op spel als individuele ontwikkelingsnoodzaak kwam op in de jaren '30-'40. In de jaren '20 waren in de kolonies nog vooral geleide opvoedende spelen in trek, waarbij via spel lichaamshoudingen of eigenschappen werden aangeleerd die noodzakelijk werden geacht voor de algemene ontwikkeling.⁵² De stemmen die het belang van vrij spel benadrukten werden talrijker waardoor vrij spelen steeds minder werd gezien als een puur pleziergerichte, zinloze vrijetijdsbesteding, en meer als een noodzaak voor de zelfontplooiing van het kind als belangrijke stap in diens individuele ontwikkeling.

2.2 Het uitdijende behoefteconcept

Zoals bovenstaand citaat aangaf, werd spel beschouwd als een middel om de behoefte aan persoonlijke ontplooiing te vervullen en zich zo te ontwikkelen. Op den duur ging men het spel zelf ook beschouwen als een behoefte, immers, het was een noodzaak om tot vervulling van die eerste behoefte te komen en dus in zichzelf ook een behoefte. Deze lijn trok zich verder door. Vrij spel en vakantie werden na de Tweede Wereldoorlog tot behoefte gemaakt,⁵³ nu bleek het kind op vakantie ook unieke behoeften te hebben die wetenschappelijk onderzoek vereisten om eraan tegemoet te komen.

⁵⁰ KUL, DRIELSMA, 'De invloed van groepsverzorging', *Het Kind* (1958), 395.

⁵¹ KUL, 'Spel, spelen, speeltuigen', *Het Kind* (1963), 341.

⁵² KUL, 'Speelpleinen en koloniën voor zwakke kinderen', *NWK Maandblad* (1929), 104-105 en 111; KUL, *Oeuvre Nationale de l'Enfance* [1930], 29; AVG, *Colonies ONE bis*, 37: Causerie du dr. Philippart (1943), fol. 9 en 11-13.

⁵³ Deze evolutie komt ook terug in het gelukzalige koloniekindbeeld (paragraaf 3.3).

Zij [de monitoren] moeten zich ervan bewust zijn dat de Vacantiekolonie gemaakt is voor de kinderen en niet voor de inrichters, directeur of monitoren. En niet alleen voor kinderen doch voor kinderen op vakantie. Onze opvatting van de kolonie zal dus worden bepaald door de studie der behoeften van kinderen "op verlof".⁵⁴

Het behoefteconcept bleef aldus niet beperkt tot universele en individuele behoeften, maar vertakte zich steeds verder. Vrije tijd als middel voor de vervulling van de behoefte aan persoonlijke ontplooiing werd zelf een behoefte, en voor de vervulling van die behoefte aan vrij spel had het kind opnieuw behoeftes die onderzocht en nagestreefd moesten worden. Aanvankelijk was het behoefteconcept een manier om ontwikkeling te begrijpen en te ondersteunen. In de tweede helft van de kolonieke periode gingen die behoeften een eigen leven leiden: ze werden zelf tot ontwikkelingsdoel en kregen eigen behoeften en een ontwikkeling toegeschreven.

De gehechtheidsbehoefte is een ander voorbeeld om deze tendens mee te illustreren. Een goede hechting tussen ouder en kind werd gezien als een essentiële voorwaarde voor de ontwikkeling van het kind.⁵⁵ Langzamerhand werd ook die hechting zelf een behoefte van het kind: niet alleen voor zijn ontwikkeling, maar voor zijn volledige voortbestaan had het nood aan een veilige hechtingsband. Een te zwakke binding, voorkomend bij de verwaarlozende ouders die de kolonie al jaren problematiseerde, was nefast; maar ook een te sterke binding aan overbeschermden ouders werkte negatief voor het kind.

Anderzijds weten we dat kinderen die veel ziek geweest zijn of zwakker zijn als andere, zoals kinderen die asthma hebben, enz., meer als normaal beroep doen op de gevoelens van de moeder tegenover het kind; er ontstaat een versterkte moeder-kind binding. [...] Onmiddellijk volgt daaruit dat een onderbreken op de kolonie van dat te hevig ontluikend moedercontact een salutare invloed op het kind zal uitoefenen.⁵⁶

Hier zien we een norm van 'precies genoeg gehechtheid': zowel te veel als te weinig werkte nadelig, en enkel vanuit wetenschappelijke expertise kon bepaald worden wat juiste hechting was. Dit was afhankelijk van de leeftijd: ook aan de gehechtheidsbehoefte werd een ontwikkeling toegeschreven, waarbij jongeren kinderen nood hadden aan het opbouwen van een hechtingsband en oudere kinderen aan het veilig loskomen hieruit. Net als de andere behoeften ging gehechtheid (als doel en

⁵⁴ KUL, LEVERT, 'Openluchtwerk 1949', *Het Kind* (1949), 213.

⁵⁵ KGB, *L'enfant débile* (s.d.), 11.

⁵⁶ KUL, *De selectie der kinderen* (1952), 3.

als ontwikkeling) het kolonieleven mee bepalen: waar bezoek van ouders in de beginjaren geweerd werden uit de kolonie vanwege hun negatieve invloed, werd het vanaf de jaren '50 net aangemoedigd om het hechtingsproces tussen ouder en kind niet te verstoren.⁵⁷ Zo werd de volledige planning van de kolonie, in geleid en vrij aanbod, gereguleerd door het steeds uitbreidende behoefteconcept.

2.3 Opvoeding vanuit wetenschappelijke kennis

Dat ouders als belangrijke spelers werden gezien, haalde hen echter niet uit hun problematische positie: zij hadden tot taak om aan de ontwikkelingsbehoeften van hun kinderen te voldoen maar waren hier niet toe in staat. Immers, kennis over behoeften werd verkregen via wetenschappelijk onderzoek terwijl ouders zich enkel lieten leiden door hun intuïtie en door de verkeerde voorbeelden in hun omgeving.

*Al die onderzoeken hebben er ons van overtuigd dat tal van ouders niet beschikken over de nodige informatie, energie, scherpzinnigheid of oplettendheid. Voor ruim de helft van de moeders is de opvoeding één opeenvolging van onbekende, uitgestelde of meestal empirisch opgeloste problemen. Ieder van hen gaat uit van een stel opvoedkundige houdingen die zij tijdens haar eigen kinderjaren heeft opgedaan en die soms door diepgaande affectieve opwellingen of onder invloed van de omgeving gewijzigd worden. Maar vooral wordt ieder van haar bij haar optreden geleid door haar eigen affectieve problemen.*⁵⁸

De bepalende rol van wetenschap is tweeledig zichtbaar in dit citaat: een goede opvoeding kon enkel steunen op veralgemeende kennis, en ook de claim dat ouders die kennis niet bezaten moest zich baseren op studies hierover. Ware kennis over ouderschap en opvoeding kon dus niet uit ervaring ontstaan, enkel uit wetenschappelijk onderzoek. Het N.W.K. zag zichzelf hierin als expert en vond het haar taak om zowel haar personeel als de bredere bevolking in te leiden in wetenschappelijke ontwikkelingen. Voor het koloniepersoneel gebeurde dat via de oprichting van een bibliotheek vol opvoedkundige boeken, professionalisering van opvoedsters en wetenschappelijke bijdragen in hun tijdschrift. Ouders kregen voordrachten en opvoedingsadviezen die in eenvoudige taal de wetenschappelijke kennis tot in hun gezin brachten.

Een andere rol die voor experts was weggelegd, was het afnemen van tests om zo het ontwikkelingsniveau van kinderen te bepalen. Daar was men in de kolonies sterk mee bezig: d.m.v.

⁵⁷ KUL, VAN GEFFEL en BUSTIN, 'Een kleintjesoord', *Het Kind* (1957), 174.

⁵⁸ RAB, *Jaarverslag 1960* (1961), 21.

intelligentieonderzoeken, gewichtsmetingen en fysieke tests werd elk binnenkomend kind voor de verschillende ontwikkelingsdomeinen gepositioneerd ten opzichte van de normaliteitsgrens.⁵⁹ Van elk koloniekind werden gedetailleerde verslagen en groeicurves bijgehouden. Deze dienden allereerst om de behandeling te bepalen; zo experimenteerde men bijvoorbeeld met tests voor het schools niveau om onderwijsklassen te groeperen. Elke niveaueklas kreeg zijn eigen inhalingssysteem om de kinderen zo snel mogelijk weer bij te werken tot de norm.⁶⁰ Daarnaast vormden deze onderzoeken ook een rechtvaardiging voor het bestaan van de kolonies: men kon immers wetenschappelijk bewijzen dat deze kinderen zich niet normaal ontwikkelden en dus nood hadden aan opvolging.⁶¹

2.4 Op weg naar een harmonisch gezin

Het einddoel van die ontwikkeling was een harmonisch ontplooid volwassene die zijn eigen talenten kende en deze ook inzette voor de harmonische ontwikkeling van zijn nageslacht. Het N.W.K. verklaarde de gezinsidealen die het vooropstelde, vanuit haar wetenschappelijke kennis over de ontwikkelingspsychologie.⁶²

*Voor de gunstige affectieve ontwikkeling van een kind is het immers van zo'n groot belang dat het zich veilig voelt in het bezit van een vader en een moeder op wie het steeds kan rekenen, bij wie het steeds terecht kan, dat het ouders heeft die wel de fouten van het kind afkeuren maar van het kind dat de fout beging, blijven houden en die liefde ook tonen. Wat een kind van zijn moeder verwacht en mag verwachten is dat zij niet alleen aan zijn lichamelijke noden tegemoet komt maar dat zij ook zijn affectieve nood aan vriendschap, aan samenzijn bevredigt.*⁶³

Opdat het kind zich gunstig ontwikkelde, was het nodig dat zowel vader als moeder -maar vooral die laatste- liefdevolle aandacht besteedden aan het kind en dat ze als gezin samen tijd doorbrachten. Dat de arbeider zijn tijd beter thuis met zijn familie kon besteden dan op café, werd hier verklaard vanuit de ontwikkelingsnood van zijn kind. Ook het gebruik van verslavende middelen die vaak leidden tot non-beschavingsziekten zoals alcoholisme, werd afgeraden met kinderbehoeften als legitimatie.

⁵⁹ KUL, MORITZ, 'Het geestelijk en opvoedkundig peil', *NWK Maandblad* (1931), 257.

⁶⁰ RAB, *Jaarverslag 1965* (1966), 24.

⁶¹ KUL, MORITZ, 'Het geestelijk en opvoedkundig peil', *NWK Maandblad* (1931); RAB, *Archief van het NWK*, 28, *Projet de Rapport annuel pour 1953* (1953), fol. 10.

⁶² Zie ook KUL, ROMMEL, 'Modern gezinsleven', *NWK Driemaandelijksch Tijdschrift* (1939).

⁶³ KUL, VERBRUGGEN-VAN HILEGHEM, 'Toe vertelt u een verhaaltje...', *Het Kind* (1959), 20.

*Iedereen moet zichzelf kunnen bedwingen en als hij door het gebruik van sigaretten of cognac bijvoorbeeld nadeel aan zijn gezondheid lijdt, zich een offer voor zijn welzijn en dat van zijn kinderen kunnen opleggen.*⁶⁴

Specifieker ging veel aandacht naar de positie van de moeder. Zij speelde de belangrijkste rol in het gezin en daarom was het belangrijk dat ze niet uit werken ging maar thuisbleef om te zorgen.

*Dat de moeder van nature uit de meest geschikte persoon is om het kind het zo nodige veiligheidsgevoel te schenken, zijn emotionele behoeften te bevredigen en zichzelf geheel ondergeschikt te maken aan zijn welzijn, zijn harmonieuze ontplooiing.*⁶⁵

*Wanneer we spreken van de belangen van het gezin denken we natuurlijk op de eerste plaats aan de gehuwde vrouw. Haar taak is zooveel omvattend dat ze eischt een geheelen mensch. Aan haar is toevertrouwd de zorg voor de opvoeding der kinderen: dat is haar normale levensopdracht. Zij moet bovendien den huiselijken haard voor haar man aangenaam en aantrekkelijk trachten te maken. Welnu de groote kwaal van onzen modernen tijd ligt precies in de verbrokkeling van dit gezinsleven. Dit is voornamelijk het geval in de arbeidersklas. De arbeid op de fabriek onttrekt de moeders uit het huishoudelijk leven zodat de kinderen noodzakelijk worden verwaarloosd.*⁶⁶

In het eerste citaat, uit 1957, werd de biologie ingeroepen als rechtvaardiger voor de positie van de vrouw. De moeder was van nature voorbestemd om voor het kind te zorgen, zijn behoeften te kennen en zijn ontwikkeling harmonieus te doen verlopen. Daarbij moest ze zich wegcijferen voor haar kroost, evenals voor haar partner en haar huishouden, zoals omschreven in het tweede citaat uit 1939. Voor een 'natuurlijke eigenschap' veranderde die voorbestemming echter snel: ruim tien jaar na het eerste citaat (onderstaand citaat dateert uit 1971) keek de psychologie al op een andere manier naar de moeder. Ze moest zich niet langer wegcijferen voor haar gezin maar zich net persoonlijk ontplooiën, zodat ze zich als persoon gelukkig voelde en dat gevoel ook uitstraalde naar haar kinderen.

Daarbij heeft de vooruitgang op het gebied van de psychologie aangetoond dat de kwaliteit van de affectieve contacten tussen moeder en kind van groter belang is dan de veelvuldigheid

⁶⁴ KUL, DEMEDTS, 'Over de opvoeding van kleine kinderen', *Het Kind* (1959), 16.

⁶⁵ KUL, VAN GEFFEL en BUSTIN, 'Een kleintjesoord', *Het Kind* (1957), 160.

⁶⁶ KUL, ROMMEL, 'Modern gezinsleven', *NWK Driemaandelijksch Tijdschrift* (1939), 240.

*van deze contacten, en dat deze kwaliteit vooral in verband staat met de persoonlijke ontplooiing van de moeder en haar werkelijke toewijding wanneer ze zich met haar kind bezighoudt.*⁶⁷

Men noemde het een vooruitgang in de psychologie, alsof het een ontdekking betrof die volledig onafhankelijk was van maatschappelijke tendensen zoals feminisering. Niet langer de kwantiteit van de moeder-kind-contacten was bepalend, wel de kwaliteit ervan, wat de rol van de moeder binnen het gezin volledig herdefinieerde, opnieuw op grond van een wetenschappelijke claim.

3 *Het gelukzalige koloniekind*

*Afbeelding 6. La pouponnière de Dongelberg.*⁶⁸ © Kind en Gezin.

Kijk eens, wat een lieve, onbevleete kindertjes. Gekleed in het wit en met een lammetje ernaast werd het koloniekind op deze postkaart afgebeeld als een symbool van onschuld. In deze visie was het kind bij geboorte een maagdelijk wezentje, puur en eigen, met volmaakte kinderlijke eigenschappen. Het uitte die eigenschappen in zijn spel, dat daardoor overkwam als een voor volwassenen onbekende kinderwereld.

3.1 *Het kind als bewoner van een onschuldige kinderwereld*

*Het is mijn bedoeling met U een kleine wandeling te maken in de kinderwereld, in het mysterieuze, ik zou haast zeggen onbekende, kinderrijk.*⁶⁹

⁶⁷ RAB, *Activiteitsverslag over het jaar 1970* (1971), 6.

⁶⁸ Foto uit BRUSSEL, Archief Kind en Gezin, KO - *Kolonies voor zwakke kinderen 17 – Dongelberg*, nr. 1-1: La pouponnière de Dongelberg, s.d. Copyright 2019, Kind en Gezin.

De wereld van het spelende kind is een andere dan die der volwassenen; het is een voor zich afgesloten sprookjeswereld, het kind bouwt zich die wereld ten deele zelf op, bevolkt ze met zijn lievelingsgestalten en moet daarin onbevangen, tevreden en gelukkig gehouden worden.⁷⁰

Bovenstaande citaten beschreven twee essentiële elementen in de kijk van het N.W.K. op het gelukzalige koloniekind. Allereerst: het kind was een spelend kind. Spel werd gezien als iets wat exclusief aan de kindertijd toebehoorde en wat een uiting was van de aangeboren onschuld. Het kind dat nog niet bezoedeld was door de maatschappij schiep door spel zijn eigen wereld, en die wereld was per definitie een gelukkige wereld, helemaal anders dan die der volwassenen. Toch was het niet zo dat volwassenen en kinderen daardoor uit elkaar gedreven werden: verbinding tussen beide generaties was mogelijk wanneer volwassenen zich inleefden in het kinderspel.

Deze typische kinderlijke eigenschap wordt ons het meest veropenbaard, als wij zelf bij het kinderspel aanwezig zijn, zelf spelen met de kinderen. [...] Speelt daarom zelf met uw kinderen. Immers, als wij trachten, hunnen gedachtengang te volgen en na te beleven, dan zal onze moeite ruimschoots beloond worden met liefde, warmte en vertrouwen en wordt het kinderleven ons op vele terreinen een openbaring.⁷¹

Het kinderleven werd voorgesteld als een openbaring, een uiting van de ideale natuur die de volwassene door socialisering in de maatschappij verloren was. Het kind in zijn onbevangenheid stond centraal, de volwassene moest zich erin inleven om een positieve relatie tot stand te brengen en zelf te kunnen leren van kinderen. In geen geval mocht de omgekeerde beweging plaatsvinden, waarbij het kind gevraagd werd zich in te leven in de volwassen wereld; dit zou nefast zijn voor het gelukkige onschuldige opgroeien van het kind. Dat brengt ons bij het tweede element uit het eerste citaat, namelijk de verantwoordelijkheid van volwassenen. Spelen deed het kind uit zichzelf, daar had het geen leiding bij nodig; integendeel, het vormde daarin net een inspiratiebron voor volwassenen. Waarvoor het kind de volwassene wel nodig had, was voor het beschermen van zijn kinderwereld. Het was de verantwoordelijkheid van volwassenen om het kind gedurende zijn volledige kindertijd in die onbevangenheid te houden. Geluk werd hier voorgesteld als een toestand van onwetendheid, noodzakelijk voor goed opgroeien en best zo lang mogelijk te behouden. Slaagde de opvoeder er niet

⁶⁹ KUL, WILLEMIJNS, 'Psychologische gronden bij de moeilijkheden in de kindertijd', *Het Kind* (1952), 415.

⁷⁰ KUL, 'Bladvulling', *NWK Maandblad* (1926), 605.

⁷¹ KUL, 'Vreugde en feesten in het kinderleven', *NWK Maandblad* (1932), 97.

in om het kind gelukkig te houden, dan verzaakte hij zijn opvoederstaak. Dit gebeurde in het werkersmilieu waar kinderen vaak al jong ingezet werden als kostwinner of huishoudhulp en zo middenin de samenleving geplaatst werden.

3.2 Opvoeding als bescherming van de kinderwereld

Het feit dat werkersouders hun kinderen uit die onbevengene kinderwereld wegielden, werd volgens het N.W.K. veroorzaakt door een gebrek aan kennis: ouders zagen het verschil niet tussen kind en volwassene en miskenden zo de eigenheid van het kind. Aanvankelijk zag het N.W.K. de kolonie als oplossing hiervoor: door kinderen letterlijk vele kilometers te scheiden van hun ouders kon die kinderwereld zo afgesloten mogelijk vorm krijgen. Het was essentieel dat de koloniehuzen een veilige, aangename omgeving waren, ver van de dagelijkse realiteit met haar maatschappelijke verschrikkingen, waar kinderen opnieuw gelukkig konden zijn. Tijdens die drie maanden lange scheiding herontdekte het kind zijn onschuldige aard en die zou hij meedragen wanneer hij nadien weer huiswaarts keerde.

Zoals een opvoedster, die duizenden kinderen heeft zien komen en gaan, het uitdrukt, verkeert het nieuwe kolonistje onder invloed van de vredige, vriendelijke sfeer, al spoedig in een stemming van "gelukkige onbezorgdheid", die zeer bevorderlijk is voor het goede resultaat van het verblijf.⁷²

Echter, zelfs in de kolonie waar het kind volmaakt gelukkig kon eten en spelen, slaagden ouders er nog in om het geluk van hun kinderen in de weg te staan. De kwade wil van ouders was hierin duidelijk te merken: ze voelden de behoefte om hun kind te bezoeken of te schrijven en het zo telkens uit zijn gelukkige bubbel te halen.

Par le système des visites on peut être certain que la joie, le bonheur si nécessaire à l'enfance, sera [onleesbaar woord] pour un temps relativement long, et cela au grand détriment de la santé des colons.⁷³

Maar dan moeten de moeders hun bengels durven loslaten, en niet op onbeheugde, onnadenkende wijze de aanpassing storen met weemoedige brieven als: Opa (of Oma, of Tante Marie) kunnen zich om je weggaan maar niet troosten... Dergelijke ontboezemingen – die een naïeve betuiging van tederheid en liefde willen zijn – kwellen het kind en vergallen zijn

⁷² KUL, 'De kolonies van het N.W.K.', *Het Kind* (1953), 205

⁷³ AVG, Procès-verbaux des séances du Conseil Supérieur de l'Enfance, 20: Séance du 31 juillet 1920, fol. 4.

*verblijf. En dat doen ook de ouders, die uren en uren voor het hek staan uit te kijken, of ze niet even hun zoontje ontwaren. Of die door de boomgaarden op het tehuis afkomen en plots de refter binnenvallen. Het kind verliest zijn gemoedsrust, het speelt niet meer, de eetlust kwijnt. De hele aanpassing ligt natuurlijk in duigen. Alles is weer van meet af te beginnen.*⁷⁴

Ouders werden gezien als de grote vijanden van het geluk. Hoe sterk het N.W.K. ook aantoonde dat het kind zijn eigen wereldje nodig had, de ouders ondermijnden dat telkens weer met hun onnadenkende opmerkingen en zagen niet in hoe ze daarmee de toekomst van hun kind vergalden. Daarom breidden de kolonies vanaf de jaren '50 hun focus uit naar het opvoeden van ouders. Tijdens infomomenten voorafgaand aan het kolonieverblijf, op bezoekdagen en in nazorg werden ouders ingelicht over o.a. het belang van de gelukkige kinderwereld.

3.3 De uitdijende kinderwereld: op weg naar geluk voor iedereen

Gedurende de volledige kolonieperiode was de gelukkige onbezorgdheid van de kinderen een hoofddoel van het kolonieverblijf. Zich gelukkig voelen in de kolonie was zo belangrijk dat het zelfs werd gezien als maatstaf om de kwaliteit van de kolonie aan af te meten.⁷⁵ Kindergeluk was immers een middel voor gezond opgroeien en een voorbeeld voor volwassenen. Halverwege de jaren '60 kwam een tweede visie op geluk op, waarbij geluk geen middel was voor het bereiken van iets anders maar een doel op zich.

*Het uiteindelijke doel ligt echter in de beleving van de positieve vakantie, waar naast het ontspannende, ook de positieve mogelijkheden van integratie al spelend een weg vinden naar het kind. Wij nemen het niet op voor een pseudo-onderwijsreisje: het accent ligt op de spelende mens en zijn leefmogelijkheden.*⁷⁶

Bovenstaand citaat zette zich expliciet af tegen het instrumentele gebruik van geluk door te stellen dat de geluksbeleving in zichzelf een doel moest zijn. De kolonie mocht geen middel zijn om het kind dingen bij te leren (een pseudo-onderwijsreisje), de finaliteit lag in het plezier van het spelen zelf en in de positieve mogelijkheden die daar vanzelf uit zouden voortvloeien. De keuze voor het woord 'vakantiebeleving' reflecteert een terminologieverschuiving die ontstond vanuit het veranderde geluksconcept: de aparte kinderwereld kreeg de algemenere benaming 'vakantiesfeer'. Toch bleef de

⁷⁴ KUL, 'Van dag tot dag in de kolonies van het N.W.K.', *Het Kind* (1953), 370.

⁷⁵ KUL, MORITZ, *Henri Jaspar Instituut* (1949), 24.

⁷⁶ KUL, 'Voor een positieve uitbouw van de vakantiekolonie', *Het Kind* (1968), 321.

idee van die afgesloten kinderwereld doorwerken: het kind moest afgeschermd worden van de onveilige buitenwereld en zich gelukkig, écht op vakantie, voelen in de kolonie.

*aan deze kinderen de mogelijkheid bieden om een echte vakantie door te brengen in een sfeer die tegelijk beveiligend werkt en die toch een grote vrijheid laat.*⁷⁷

Het woord 'vakantie' was algemener, haalde het aspect 'kind' uit het woord 'kinderwereld' en maakte die zo toegankelijk voor iedereen. Deze terminologieverandering was geen oude wijn in nieuwe zakken maar een uiting van een algemenere verschuiving van afgesloten kindergeluk naar vakantiegeluk voor iedereen. Waar kinderen volgens het N.W.K. in de jaren '20 en '30 het alleenrecht op geluk leken te bezitten, groeide na WO II de maatschappelijke aandacht voor het belang van ontspanning om zich terug te trekken uit de jachtige samenleving.⁷⁸ Zich amuseren was een recht dat ook volwassenen te beurt viel, om te ontspannen na een periode van hard werk. Toch bleef de arbeider nog steeds een beetje kind: ook voor de vormgeving van een 'goede vakantie' had hij immers leiding nodig, anders zou hij zijn verlof waarschijnlijk op café doorbrengen. Het N.W.K. stimuleerde gezinsvakanties als alternatief hiervoor; het bood tips en vormingen, en enkele koloniehuisen werden omgebouwd tot goedkope gezinsvakantiedomeinen.⁷⁹ Voor geluk bleven beveiliging en vrijheid dus essentieel, in de kinderwereld alsook in de vakantieperiode van volwassenen.

4 *Het nuttige koloniekind*

Tegenstemmen wierpen op dat geluk niet opgevat mocht worden als een momentane toestand. Door uit te gaan van aparte kinderwereld zou men opvoeden tot 'eeuwige kinderen' die hun geluk enkel vonden in amusement, terwijl vanuit het nuttige kindbeeld een maatschappelijke bijdrage belangrijker werd geacht dan individueel geluk.

*Il faut veiller à n'en point faire des éternels enfants dont le but doit être de se distraire ou de s'amuser. Leur moral, leur intelligence, leur caractère ne doit pas être laissé à l'abandon.*⁸⁰

Dit was een kijk op het kind als een onaf wezen dat enkel door socialisering zijn geluk kon vinden. Als volwassene diende men geluk te vinden in het dagelijks leven en in het bijdragen aan de

⁷⁷ KUL, BURNIAT, VANDENBOGAERT en FONDU, 'Een vakantiecamp voor haemophile kinderen', *Het Kind* (1977), 41.

⁷⁸ KGB, *Vakantie 1967* [1966], 24; KGB, *Vakantie* [1970-1971], 19; KGB, *Vakantiecentra* (1982), 14;

⁷⁹ RAB, *Activiteitsverslag over het jaar 1972* (1973), 19.

⁸⁰ AVG, *Colonies ONE bis*, nr. 37: Causerie du dr. Philippart (1943), fol 13.

samenleving, en droeg men zelf de verantwoordelijkheid om de voorwaarden hiervoor te vervullen. Voorwaarden voor geluk waren bijvoorbeeld regelmaat, hygiëne en gezondheid. Dat de kolonies hiertoe opvoedden blijkt o.m. uit de certificaten die kinderen konden verdienen bij wijze van beloning voor goed gedrag. Bij aankomst in de kolonie kreeg elk kind een hygiënekaart waarop het dagelijks noteerde welke hygiëne- en voedingsregels het had nageleefd; per maand werd een medaille uitgereikt aan de kinderen die alle regels naleefden. De eerste medaille droeg de naam 'zindelijkheid', de tweede 'gezondheid' en de derde 'geluk'. Geluk werd dus gezien als het hoogste in de hiërarchie, te bereiken door hygiëne en gezondheid.⁸¹ Ook in deze visie was geluk een maatstaf voor de kwaliteit van de kolonie: was het karakter van de koloniekinderen zodanig gevormd dat ze in goede gewoonten hun geluk konden vinden, dan was het verblijf geslaagd en konden ze met gerust hart naar hun thuismilieu worden teruggeleid.

4.1 Het kind als toekomstige burger

De afschaffing van de kinderarbeid had de rol van kinderen veranderd van een directe economische bijdrage naar een mogelijke toekomstige bijdrage. Het kind werd een toekomstpotentieel waarin geïnvesteerd moest worden en de kindertijd een periode van voorbereiding op dat toekomstig nut. Men had het echter niet zo hoog op met het volk, dat naar de mening van de fabrieksuitbaters te veel tijd doorbracht in cafés en daardoor niet maximaal presteerde op het werk. Als de opvoeding van hun kinderen aan hen zou worden overgelaten, zouden deze kinderen een slecht voorbeeld krijgen en uitgroeien tot nutteloze burgers die aan de maatschappij niets bijdroegen. De kolonie moest dus een heropvoedingscentrum zijn waar arbeiderskinderen opgevoed werden naar burgerlijk ideaal.

Pour beaucoup d'enfants, il y a un effort de redressement tout à fait justifié si l'on songe à l'ambiance défavorable que représente leur milieu familial. Absence de règlement dans l'horaire des repas, du sommeil, distractions malsaines au café, au cinéma, dérèglements paternels ou maternels quand ce ne sont les deux à la fois, conversations triviales, compagnonnages douteux; au total absence d'éducation. Par la vie ordonnée qui sera de règle à l'établissement, les habitudes saines rendront à l'enfant le goût du travail, une vie réglée d'une certaine élévation morale. L'enfant apprendra à être heureux, à goûter le plaisir de vivre ce qui ne sera pas sans répercussions favorables sur son développement physique.⁸²

⁸¹ KUL, GHEYSEN, *De residentiële hulpverlening aan fysiek zwakke kinderen* (1988), 100; KGB, KAISER, *L'oeuvre de la santé* (1923), 6.

⁸² AVG, *Colonies ONE bis*, nr. 37: Causerie du dr. Philippart (1943), fol 13.

Bovenstaand citaat geeft duidelijk de kloof weer tussen de realiteit in een arbeidersgezin en de levenswijze die het N.W.K. vooropstelde. Ongelukkig werden kinderen van een gebrek aan regelmaat en ouderlijk gezag, van de vrijetijdsbesteding van de arbeider en van omgang met andere arbeiders die zelden aan de intellectuele of morele standaard beantwoordden. Geluk, hier gelijkgesteld aan maatschappelijk bijdragen, was iets dat aangeleerd moest worden. Voor die reëducatie zag het N.W.K. zichzelf als de best geplaatste instantie. Haar medewerkers bewogen zich immers in beide velden: tussen het volk met haar behoeften én tussen de bovenklasse die bepaalde welke kennis en vaardigheden noodzakelijk waren voor het arbeidsproces.

*De comitéleden hebben een rechtstreekse, nauwe voeling met het volk. Ze kennen zijn behoeften, spreken dezelfde taal, delen zijn kommer en vreugde, weten waarheen zijn belangstelling uitgaat. Vandaar dat zij het best geplaatst zijn om het bewust te doen worden van de gezondheidsproblemen en de nieuwe ideeën nopens preventie en gezondheidsopvoeding ingang te doen vinden.*⁸³

Zo wilde het N.W.K. opvoeden tot een dubbel nut: enerzijds het volgen van het burgerlijk voorbeeld dat in hun ogen als superieur werd gezien, anderzijds het bijdragen aan en zo bestendigen van het economisch voordeel van die bovenklasse. Het volk diende zich zo veel mogelijk te verheffen tot de gewoonten van de bovenklasse, maar mocht tegelijk haar eigen afkomst niet in vraag stellen: respect en ontzag voor de bovenklasse bleef bovengeschiedt. Symbolisch daarvoor waren de lessen in vaderlandsliefde en burgermoraal, zoals de herdenkingsceremonies van belangrijke historische gebeurtenissen, die hen leerden hoe het eigenbelang nooit boven burgerplicht mocht staan.⁸⁴ Daarnaast werden volkskinderen ook duidelijk opgeleid tot het kennen van hun plaats en taak in de samenleving.⁸⁵

4.2 Opvoeding vanuit burgerschapsideaal

Nut werd hier opgevat als een economische bijdrage aan de bestaande samenleving. Daarvoor werd arbeid gezien als het hoogste goed en dus was het belangrijk dat koloniekinderen werden opgevoed tot deugdzaame werkers. Daarbij werd opnieuw geluk als argument gegeven: arbeid werd voorgesteld als de grootste bron van vreugde.

⁸³ RAB, *Activiteitsverslag 1945-1959* [1959], 4.

⁸⁴ ONL, RENTS, *Nationaal Werk voor Kinderwelzijn – Kolonie te Knokke* (1922), video.

⁸⁵ KGB, KAISER, *L'oeuvre de la santé et de l'hygiène* (1923), 8 en 10; KUL, VAN STEENBERGEN, 'De nood van de kroostrijke gezinnen', *NWK Maandblad* (1932), 115.

*Een arbeidzaam mensch zal uw kind later worden, niet een leeglooper, niet iemand, die het zalig nietsdoen en genieten als een eerste vereischte stelt in het leven; maar een kind dat in zijn werk de grootste vreugde smaakt.*⁸⁶

In bovenstaand citaat verschijnt opnieuw de vrees voor het eeuwige kind dat zijn plezier enkel vond in nietsdoen. Een goede burger hoorde immers te genieten van werken, of dat nu betaalde of huishoudelijke arbeid inhield. Om goede arbeiders te kweken was het niet enkel noodzakelijk om kinderen het belang van arbeid bij te brengen, maar ook om hen bewust te maken van de lichamelijke en zedelijke kwaliteiten van een goede arbeider.

Het kind moest gezondheid en goed gedrag belangrijk leren vinden, zodat hij van nut kon zijn voor zijn gezin en later ook voor de samenleving, én het moest daar plezier in vinden. In onderstaand citaat zien we ook de toekomstgerichtheid terug: het was pas later dat het kind met zijn verworven vaardigheden zou bijdragen aan de samenleving.

*Si elle [de opvoedster] s'applique à intéresser personnellement l'enfant à sa santé, elle lui fera remarquer comment étant bien portant il aura la joie de se rendre utile, à ses parents d'abord, à la société plus tard.*⁸⁷

Naast een goede zorg voor het eigen lichaam was ook de zorg voor zijn huis en bezittingen van belang. Men ging er althans vanuit dat wie waarde hechtte aan zijn spullen meer geneigd zou zijn om zijn tijd en geld verstandig te besteden, aan levensmiddelen i.p.v. aan vertier.

*Vestigen wij hun aandacht op de verrijking op gebied van opvoeding die de bezigheden van elke dag kunnen meebrengen. Een correcte houding, zijn voorwerpen met orde rangschikken, alle opgediende gerechten netjes eten, eisen van het kind een inspanning die moet aangespoord en aangemoedigd worden.*⁸⁸

Tot slot vond men ook culturele ontplooiing een essentiële voorwaarde voor een gelukkig leven.

De tegenwoordigheid in de natuur en voor de uitgestrekte landschappen ontwikkelt zijn verbeelding welke ontvankelijk wordt voor poëzie en gezonde bezigheden. Daar zij er van

⁸⁶ KUL, 'Zal ik mijn kind naar een kindertuin zenden?', *NWK Maandblad* (1930), 68.

⁸⁷ KGB, KAISER, *L'oeuvre de la santé et de l'hygiène* (1923), 13.

⁸⁸ KGB, *Vakantiekolonies 1966* (1966), 20.

*genieten komen de kinders tot het bewustzijn van het goede en het schoone en zij verlangen er naar om beter te zijn en aldus gelukkiger.*⁸⁹

Voor veel kinderen was de kolonie de eerste plaats waar ze in contact kwamen met natuur en cultuur, in de vorm van dagelijkse wandelingen en culturele activiteiten zoals voorlezen of poppenkast. Dat waren wat men 'gezonde bezigheden' noemde: de burgerij legde de norm voor morele gezondheid. Die gezonde bezigheden waren niet alleen hoger in cultureel aanzien, ze wekten in kinderen ook het verlangen om zich los te maken van de vrijetijdsbesteding die in hun milieu gebruikelijk was en 'beter' te worden. Dat 'culturele beter' werd gelijkgesteld aan geluk. Kinderen leerden hoe ze gelukkig konden zijn zodat ze dit in hun latere leven konden toepassen. Dit alles hield in dat er een 'juist' geluk bestond en dat die vorm van gelukkig zijn aan arbeiders moest aangeleerd worden. Zo vormde het geluksdiscours een rechtvaardiging voor de sociale orde: geluk vond men in hetgeen de bovenklasse belangrijk vond, en wie kon gekant zijn tegen het gelukkiger maken van de bevolking?

Een andere essentie voor het voortbestaan van de sociale orde was uiteraard het voortbrengen van nieuwe generaties. Door de verhoging van de levensstandaard en de daling van de kindersterfte begon men ook in de lagere klassen aan geboortebeperking te doen, en die ontvolking was een grote vrees bij overheden in de beginperiode van de kolonies. Arbeidersgezinnen werden daarom aangemoedigd om zo veel mogelijk kinderen te krijgen.⁹⁰ Tegelijk vormden kroostrijke gezinnen ook een gevaar omdat daar vaker armoede en verwaarlozing voorkwamen. De oplossing daarvoor werd gevonden in betere educatie: in de kolonie kregen meisjes huishoud- en opvoedingslessen die hen zouden leren om liefdevol met huis en kroost en zuinig met het gezinsbudget om te gaan.

*L'éducatrice initie les petites filles à leur futur rôle de ménagère; elle leur montre, par exemple, pratiquement pourquoi épousseter à sec ne fait que déplacer la poussière, comment on peut faire mieux sans prendre plus de temps; que quelques fleurs ou une plante change tout l'aspect d'un appartement et que la propreté en est le plus bel ornement; que c'est un luxe que tout le monde peut se permettre.*⁹¹

Het huishouden werd gezien als de toekomstige rol van ieder meisje. Daarvoor werden vaardigheden als koken, strijken en poetsen aangeleerd, maar ook een houding van spaarzaamheid en

⁸⁹ KUL, 'Speelpleinen en koloniën voor zwakke kinderen', *NWK Maandblad* (1929), 113.

⁹⁰ KUL, VAN STEENBERGEN, 'De nood van de kroostrijke gezinnen', *NWK Maandblad* (1932), 115.

⁹¹ KGB, KAISER, *L'oeuvre de la santé et de l'hygiène* (1923), 8.

tevredenheid. Een goede huisvrouw ging niet uit werken maar zorgde voor een eenvoudig en net huis. Door properheid als een luxe aan te prijzen, leerde men arbeidersgezinnen om niet te verlangen naar dure meubels. De ware luxe school tenslotte in netheid en die was het eenvoudigst te bereiken met zo min mogelijk overbodige spullen.

Vrouwen dienden thuis te blijven voor het huishouden, hun mannen moesten ondertussen geld in het laatje brengen. Ook die vaardigheden werden aangeleerd in de kolonies, door middel van ateliers. Het weefatelier, het timmeratelier etc. lieten de jongens kennismaken met verschillende beroepen zodat ze konden ontdekken waar hun talenten lagen. Immers, als iedereen op de juiste plaats kon worden ingezet werd het maatschappelijk nut gemaximaliseerd.

Les ateliers sont aménagés de façon à découvrir les aptitudes des enfants, pour chercher d'une manière sûre leurs dispositions et assurer leur orientation professionnelle.⁹²

Afbeelding 7. Institut medico-paedagogique de Bierbais: un atelier. © Kind en Gezin.⁹³

Afbeelding 7 toont een textielatelier in het MPI van Bierbeek, een van de twee koloniehuisen waar kinderen met een mentale achterstand werden opgenomen. De jongens op de foto zijn er ijverig aan het werk, o.a. aan weefgetouwen en in het maken van tapijten. Met het verspreiden van die foto als postkaart en in boekjes toonde men aan dat de kolonies een belangrijke bijdrage leverden aan de

⁹² KUL, *Oeuvre Nationale de l'Enfance* [1930], 29.

⁹³ Foto door Etablissements Jean Malvaux, overgenomen uit *Oeuvre Nationale de l'Enfance* van het Nationaal Werk voor Kinderwelzijn, [1936-1937], p. 35. Copyright 2019, Kind en Gezin.

samenleving, ze slaagden er immers in om verachte jongens toch tot arbeid (en dus nut) op te leiden. Tegelijk droeg dit de basisidee van het N.W.K. uit: dat ieder kind opvoedbaar was indien het maar de juiste stimulering kreeg. Zowel de kolonie zelf als haar opvoedingsproject werden dus verantwoord in termen van nut: het nut van de kolonie lag erin besloten dat het nutteloze jongens tot nuttige arbeiders maakte.

4.3 Het vernauwde nutsconcept

De ateliers die jongens en meisjes letterlijk voorbereidden op hun toekomstige arbeids-/huishoudstaak verdwenen begin jaren '40. Het nutsdenken bleef echter vervat in de kolonieke praktijken, zeker in de karaktervorming die er gedurende de volledige kolonieke periode werd nagestreefd. Een nuttige arbeider diende immers niet enkel te beschikken over vaardigheden en overtuigingen maar ook over een aantal karaktereigenschappen die hem hielpen om zijn economische en burgerlijke taak goed te volbrengen. Waar de kolonie zich in de jaren '20 en '30 evenzeer richtte op het aanleren van vaardigheden en overtuigen als op karaktervorming, vernauwde dit zich vanaf de jaren '50 tot voornamelijk karaktervorming.

*La formation du caractère doit retenir l'attention. A ce point de vue, l'apprentissage raisonné des règles de politesse envers supérieurs, égaux ou inférieurs devrait être mis en pratique dès l'entrée (langage, attitude, hygiène corporelle et vestimentaire, courtoisie à la table, aux jeux etc..).*⁹⁴

Zoals bovenstaand citaat aangeeft, was de vorming van sociale eigenschappen daarbij van allergrootst belang. Respect voor anderen was een basishouding die via gedragsregels geïnternaliseerd zou worden: door het volgen van die regels zou het kind beleefder karakter ontwikkelen. Daarenboven moest het kind leren dienstvaardig en zorgzaam te zijn, zeker naar zwakkeren toe, en naastenliefde moest zijn grote drijfveer worden.

*Hoe kinderen zich gedragen ten opzichte van andere kinderen of van ouderen, is belangrijk om waar te nemen, want de mensch is nu eenmaal een sociaal wezen; hij leeft in een gemeenschap en moet zich daaraan weten aan te passen. Deze aanpassing nu is een kwestie van ervaring en gewoonte en natuurlijk ook van opvoeding.*⁹⁵

⁹⁴ AVG, *Colonies ONE bis*, 37: Causerie du dr. Philippart (1943), fol. 14.

⁹⁵ KUL, 'Hoe gemeenschapszin bij kinderen ontwaakt', *NWK Maandblad* (1935), 166.

Hiervoor werd het internaat als bijzonder heilzaam gezien. Voor de Tweede Wereldoorlog werd het vermeende tekort aan gemeenschapszin bij volkskinderen verklaard vanuit een maatschappelijk probleem: in de straatbenden was het ieder voor zich. Nadien legde men het probleem eerder bij het gezin: in de steeds kleinere gezinnen kregen kinderen meer individuele aandacht en werden aldus verwend, waardoor het groepsleven in de kolonie hen zou leren om rekening te houden met elkaar.

Naast de hoofdbekommernis, de vorming van sociale eigenschappen, werden ook individugerichte eigenschappen zoals zelfstandigheid, zelfbewustzijn, zelfdiscipline en het vermogen om eigen beslissingen te nemen al van in de vroege koloniejaren gestimuleerd. Hoewel de kolonie zeker in de beginperiode een sterk disciplinerend instituut was, wilde men de kinderen er niet opleiden tot makke lammetjes. Enkel kennis meegeven over de 'gevaaren' van het café en de bioscoop was onvoldoende, het was pas door aangeleerde zelfdiscipline dat de koloniekinderen deze gevaren zouden vermijden. Een goede burger was immers een trots persoon die zelf de keuze maakte voor een dienstbaar en nuttig leven.

Het zelfbewustzijn wordt ontwikkeld door het initiatief aan de kinders overgelaten in hun spelen en door de gelegenheid waarin zij gesteld worden hun krachten te beproeven op een voorgeschreven wijze. Zij leeren de gevolgen te verdragen hunner onhandigheid.⁹⁶

Bemerk hoe de gebruikte citaten vaak niet alleen aangeven welke eigenschappen en vaardigheden na te streven waren, maar ook hoe die middels de kolonie bereikt konden worden. Elk moment uit het kolonieleven, van de maaltijden over de verzorgingsmomenten tot het spel, werd dan ook aangegrepen om het kind morele lessen bij te brengen. Onderstaand citaat komt uit een artikel voor koloniemontoren dat de meerwaarde uitlegt van het bestuderen van het weer met de koloniejongens van Kalmthout.

De praktijk der weerkundige waarnemingen heb ik steeds beschouwd als een middel tot opwekking van edele gevoelens, zoals fierheid, zelfbewustheid, verantwoordelijkheid, eigenliefde, en vooral liefde voor de evennaaste. Gevoelens om van hen mannen te maken, die door hun persoonlijke inspanning, bekwaam zijn het hunne bij te brengen, ten dienste van het mensdom.⁹⁷

⁹⁶ KUL, 'Speelpleinen en koloniën voor zwakke kinderen', *NWK Maandblad* (1929), 112.

⁹⁷ KUL, 'Meteorologie in onze kolonie', *Het Kind* (1950), 75.

De nuttige burger beschikte over de 'edele gevoelens' die hem in staat stelden om de maatschappij tot nut te zijn, en dus moest de kolonie doordrongen zijn van gelegenheden om die edele gevoelens te ontwikkelen.

4.4 Op weg naar een bijdrage aan de samenleving

De steeds veranderende samenleving werd sterk gevreesd. Men wist niet waar maatschappelijke evoluties heen zouden leiden en dus wilde men het land zo sterk mogelijk voorbereiden zodat alle burgers van nut zouden kunnen zijn in de toekomst.

Twee hoofdbekommernissen van onze tijd: de noodzakelijke bevordering van hogere ontwikkeling van de massa om de grenzeloze behoeften van de wereld van morgen tegemoet te komen ; - de noodzakelijkheid om de karakters te sterken en de openbare moraal te verdedigen door opvoedkundige vergissingen uit te schakelen.⁹⁸

Dat voor die voorbereiding zowel 'hogere ontwikkeling' als karaktervorming, zowel cognitieve als morele opvoeding noodzakelijk werden geacht, werd in dit citaat nogmaals bevestigd. Ook sterk aanwezig was het belang van bijblijven met de snelle maatschappelijke veranderingen. Wat de ene dag als nuttig gezien werd, zou de volgende dag misschien al nutteloos zijn, vandaar dat de kolonies zeker na WO II nog sterker inzetten op karaktervorming dan op directe vaardigheden. Het kind werd immers gezien als een onaf wezen dat pas een nuttige burger, pas een echte mens werd als hij erin slaagde om een bijdrage te leveren aan de samenleving.

5 Het gevaarlijke koloniekind

De voorgaande kindbeelden beschouwden het kind allemaal als een goed of ten minste neutraal wezen. Het arbeiderskind dat stal, rookte en op straat rondhing, viel moeilijk te rijmen met dit onschuldige beeld. Kinderen werden dus niet enkel gezien als het potentieel van de toekomstige samenleving, zoals de eerdere kindbeelden al benadrukten, maar ook als een gevaar voor de huidige en toekomstige samenleving. Hoewel de oprichting en het voortbestaan van de kolonies voor een groot deel boogden op het tegengaan van dit kindergevaar, kwam dit kindbeeld van het gevaarlijke kind minder expliciet naar voren in de N.W.K.-propaganda. Het werd vooral binnen het N.W.K. gedeeld en in de beginjaren ook af en toe gebruikt als overtuigingsmiddel voor geldschietters. In het totale discours was het eerder een marginaal kindbeeld in aantal voorkomens, waarschijnlijk omdat

⁹⁸ RAB, *Jaarverslag 1960* (1961), 22.

het niet strookte met de breder verspreide visie van het onschuldige kind dat recht had op bescherming. Het was echter ook aanwezig en verdient hier dus haar plaats.

5.1 Het kind als instinctmatig dier

Het gevaarlijke kindbeeld was gestoeld op het verschil tussen mens en dier: een dier werd geboren en kon als vanzelf mee in haar kudde, het mensenkind daarentegen had jaren nodig om zich in zijn maatschappij te leren bewegen. Dat kwam omdat de menselijke samenleving te hoog ontwikkeld was: het kind werd geboren met dezelfde capaciteiten als het dier, maar had veel meer leertijd nodig om in haar samenleving ingeleid te worden.

L'histoire des enfants "loups" ou "sauvages", et celle des enfants séquestrées, nous montre que l'enfant de l'homme, s'il n'est pas soumis aux conditionnements humains, devient, tel un animal: un être sans langage humain, ni culture, et ceci de façon bientôt irréversible. [...] Pour que l'enfant évolue comme le fait dans toute société le petit de l'homme, il faut au contraire, et nécessairement que le modèle humain lui soit présenté par cette société.⁹⁹

Zou men het kind niet opvoeden, dan zou het voor eeuwig zijn dierlijke instincten bewaren. Het handelen volgens deze instincten, bv. de drang naar seks en geweld, bevulde echter de cultureel hogere samenleving. Deze instincten waren veelvuldiger aanwezig in de arbeidersklasse dan in de hogere klassen. Dit had een tweevoudige reden: enerzijds voedden arbeiders hun kinderen niet of verkeerd op, anderzijds was ook bewezen dat erfelijke afwijkingen vaker voorkwamen in de lagere klassen. Eigenlijk was het arbeiderskind al voor zijn geboorte in gevaar: door de sociale klasse van zijn ouders was hij voorbestemd tot een verhoogde kans op erfelijke ontaarding.¹⁰⁰ Dat erfelijke eigenschappen onomkeerbaar waren, wilde echter niet zeggen dat men het arbeiderskind zomaar moest opgeven.

De veranderingen teweeg gebracht door omgeving en opvoeding zijn onbeduidend, oppervlakkig en voorbijgaand, in vergelijking met de bestendigheid, de vastheid en de onveranderlijkheid der erfelijke eigenschappen. De belangrijkheid van omgeving en opvoeding moeten echter niet onderschat worden. Waar deze laatste factoren niet in aanmerking komen bij het scheppen van nieuwe, blijvende eigenschappen, die de gesteldheid zelf van het individu veranderen, en op de afstammelingen overgedragen worden, is het

⁹⁹ AVG, Rapport au sujet des colonies permanentes (1972), 29.

¹⁰⁰ KUL, SMET, 'Een studie van dr. Ley over normalen en abnormalen', *NWK Maandblad* (1925).

*niettemin waar dat zij uit sociaal oogpunt van zeer groot belang zijn, door hun rechtstreeksche dynamische, uitschakelende waarde.*¹⁰¹

5.2 Opvoeding vanuit afscherming van gevaar

Opvoeding kon 'gevaarlijke' dierlijke eigenschappen afzwakken of zelfs doen verdwijnen, daarom was het voor het erfelijk ontaarde kind extra belangrijk om een goede opvoeding te krijgen om zo alsnog deel te kunnen worden van de maatschappelijke leven. Daarin vormden arbeidersouders een dubbel probleem: ze hadden zelf een goede opvoeding gemist waardoor ze hun kinderen de cultuur niet konden bijbrengen, en ze waren te druk bezig met hun eigen levens waardoor ze hun kinderen verwaarloosden en die hun vertier op straat zochten.

*Ongetwijfeld komt het gezin voor als zijnde het midden waar de vorming van de personaliteit van het kind een beslissenden invloed zal bewerken op de moreele gedraging van dit kind. Het groot aantal gebrekkige huisgezinnen onder de jeugdige misdadigers noopt ons tot het besluit dat de ouders door de verwaarlozing van hunne kinderen in eerste instantie de verantwoordelijkheid dragen voor hunne latere antisociale gedragingen.*¹⁰²

*Het verlot van de ouders is echter korter dan dat van de kinderen, vandaar dat een groot deel van de jeugd gedurende de driekwart van hun vakantie aan haar eigen lot wordt overgelaten. Vooral in de grote steden wordt de situatie in dat opzicht kritiek. Het lijdt geen twijfel dat het collectief nietsdoen en doelloos rondslenteren een van de voornaamste oorzaken is die leiden tot het ontstaan van benden of gangs wier activiteit weleens de asociale kant uitgaat.*¹⁰³

De datering van bovenstaand citaten, het eerste uit 1939 en het tweede uit 1973, geeft aan dat het 'kind als gevaar voor de samenleving' een beeld was dat gedurende de volledige kolonieke periode speelde. Ouders uit lagere klassen verwaarloosden hun kinderen zowel fysiek als moreel waardoor deze kinderen geen zedelijke basis meekregen om juist te leren oordelen. Daardoor waren ze extra kwetsbaar voor de dwalingen van de hedendaagse samenleving waarmee ze tijdens hun straatwerftochten geconfronteerd werden.

Dan zal men ze, van den anderen kant, beter moeten beschutten en die gevoeligheid moeten ontzien al te zwaar op de proef gesteld door het moderne leven dat 'n verkeerde richting geeft, ze ontzenuwd [sic] en van den goeden weg afbrengt. Onze levenswijze is te luidruchtig.

¹⁰¹ KUL, SMET, 'Een studie van dr. Ley over normalen en abnormalen', *NWK Maandblad* (1925), 183.

¹⁰² KUL, ROMMEL, 'Modern gezinsleven', *NWK Driemaandelijksch Tijdschrift* (1939), 241.

¹⁰³ RAB, *Activiteitsverslag over het jaar 1972* (1973), 19.

[...] Voorts, hun gevoeligheid wordt evenzeer op de proef gesteld door hetgeen zij zien als door hetgeen zij horen. Men toont hun tegenwoordig veel te veel leelijke dingen, overdreven, te veel heftige tooneelen en schrik-aanjagende. De wereld is vol van allerhande ILLUSTRATIES.¹⁰⁴ (oorspronkelijke accentuering)

Het zedelijk verval van de samenleving was een grote angst van de bovenklasse in de eerste helft van de 20e eeuw. Naast de gevaren van alcohol en schunnige cafépraat wonnen de radio en de bioscoop aan populariteit, technologieën die de buitenwereld oncontroleerbaar binnenbrachten in de Vlaamse steden. Deze zouden vreemde ideeën overbrengen en de mensen overprikkelen met hun beeld en geluid. De verwaarlozing door hun ouders en de overprikkeling door de samenleving leidden er samen toe dat kinderen zich uit protest zouden afkeren van alle volwassenen.

*Het protest jaagt het gestrande kind steeds verder van de hoofdwegen van het leven af, als of daar alleen maar nederlagen geleden worden, en zoekt op zijwegen bevrediging voor den neurotischen eerzucht. Niet in werkelijke prestaties wordt deze nu gezocht, maar in snoepen, rooken, bioscoopbezoek, in het lezen van verboden lectuur, in leugen, diefstal, bedrog, in fantasieën en perversiteiten.*¹⁰⁵

Het resultaat van deze afkeringsbeweging was gevaarlijk: deze kinderen aanvaardden geen enkele vorm van discipline meer, wilden macht verwerven over anderen en zochten hun plezier in verderfelijke bezigheden. Eenmaal het kind in deze toestand beland was, werd het moeilijk om het nog te beschaven tot de volwassene die de burgerij voor ogen had: een tevreden persoon die uit arbeidsprestaties zijn geluk haalde en een vroom leven leidde. Aldus vormden deze kinderen een groot gevaar voor het veilig voortbestaan van de maatschappij.

5.3 Op weg naar beschaving

Aanvankelijk zag men de oplossing hiervoor in onderwijs. De invoering van de leerplicht, die vrijwel alle Belgische kinderen op de schoolbanken bracht, had o.a. tot doel om kinderen van straat of uit de fabriek te houden en hen een morele basis bij te brengen. Echter, voor sommige kinderen bleek het thuismilieu zodanig gevaarlijk dat het moraliteits- en hygiënisch onderwijs hier niet voldoende weerstand tegen kon bieden.

¹⁰⁴ KUL, 'Over de gevoeligheid onzer kinderen', *NWK Maandblad* (1935), 157.

¹⁰⁵ KUL, SMET, 'Over individueel psychologie', *NWK Maandblad* (1925), 15.

*Les enfants, étant internes dans nos colonies, sont enlevés complètement à leur milieu, à une ambiance trop souvent malsaine, presque toujours indifférente, qui contrecarre l'enseignement de l'hygiène reçu à l'école.*¹⁰⁶

Sommige gezinnen waren zodanig onzedelijk en verwaarlozend dat ze de weldadige invloed van onderwijs tenietdeden. Deze kinderen bevonden zich in zulk gevaar dat het noodzakelijk werd om hen volledig aan hun milieu te onttrekken. De kolonie diende dus een dubbel doel: enerzijds het kind beschermen tegen de gevaren van zijn omgeving, anderzijds de samenleving beschermen tegen het gevaarlijke gedrag van het kind. Dat dubbel doel werd gereflecteerd in de toelatingscriteria voor kolonieverblijf.

*Kinderen uit marginale groepen van de bevolking, die: ofwel zelf nog +- intakt gebleven zijn, maar best tijdelijk uit hun milieu verwijderd worden tot er een oplossing in of buiten het familiaal kader gevonden is. Ofwel zelf in het familiaal midden problemen zijn, of gaan uitmaken, en gunstig beïnvloed kunnen worden door tijdelijke verwijdering, eventueel met psychotherapeutische begeleiding.*¹⁰⁷ (oorspronkelijke accentuering)

Het opvoedkundig optimisme in de kolonies was groot; heropvoeding zou deze kinderen opnieuw tot een ongevaarlijke, gezonde kinderlijke staat kunnen terugbrengen. Goede levensomstandigheden, namelijk die van de hogere klassen, konden hun kwetsbaarheid en hun gevaarlijkheid neutraliseren.

*Cependant on sait que des enfants issus de parents pauvres et incultes, voire de populations primitives, enlevés très tôt à leur milieu et élevés dans des conditions où vivent les enfants de classes privilégiées, ne sont certainement pas fatalement promis à l'insuffisance mentale.*¹⁰⁸

Hoe vroeger kinderen werden onttrokken aan hun milieu, hoe meer kans dat ze de negatieve invloed ervan konden ontlopen waardoor ze geen gevaar werden. Het kind kon echter niet eeuwig in de kolonie blijven wonen, daarom wilden de kolonies hem een 'beschermende gordel' van goede gewoonten meegeven. Daarvoor werd vaak letterlijk het woord 'wapenen' gebruikt: het kind zou met een burgerlijke opvoeding gewapend worden tegen de gevaren van zijn omgeving.

Het N.W.K. heeft zijn koloniën tot modelinstellingen uitgebouwd waar niet enkel gepoogd wordt tot onmiddellijke versteving van de gezondheid der toevertrouwde kinderen te

¹⁰⁶ KUL, KAISER, *L'oeuvre de la santé* (1923), 3.

¹⁰⁷ AVG, *Colonies ONE bis*, 71: Kinderuitzending nu (1976), fol. 3.

¹⁰⁸ AVG, *Rapport au sujet des colonies permanentes* (1972), 29.

*komen, doch tevens tot een definitieve, blijvende verbetering. Met dat doel voor ogen laat men er de kinderen op gebied van hygiëne gewoonten aankweken waar ze zich, later in hun familie teruggekeerd, als met een beschermende gordel mee omringen.*¹⁰⁹

*De organisatie van koloniehuzen, die speciaal aangepast zijn aan bijzondere noden van zwakke kinderen, is een goede investering voor het land; de kinderen die er mochten vertoeven zijn beter gewapend tegen de latere moeilijkheden van het schoolleven.*¹¹⁰

Het doel was dat deze kinderen niet alleen zelf gewapend zouden zijn tegen hun omgeving, maar dat ze die wapens ook bijna letterlijk zouden doorgeven aan hun gezinsleden. Zo hoopte men via heropvoeding van de kinderen ook de arbeiders zelf te bereiken en te komen tot een verheffing van de volledige natie.

*Notre action ne se limite pas aux enfants qui nous sont confiés; nous avons pu constater fréquemment l'influence qu'ils exercent sur leurs parents : leurs correspondances attestent qu'ils sont tout disposés à pratiquer le régime bienfaisant qui a transformé leurs enfants.*¹¹¹

Echter, het opvoedkundig optimisme was niet altijd realiseerbaar in de praktijk: niet alle kinderen bleken recuperabel in de kolonie. Sommigen stelden zo sterk probleemgedrag dat ze niet enkel een gevaar voor de samenleving maar ook een gevaar voor de kolonie vormden. Onderstaand citaat komt uit een brief van de kolonieleiding van Bierbeek aan de ouders van een kolonistje.

*L'accumulation de ses agressivités, violences ainsi que son mauvais vouloir à accepter la discipline de la maison font que [naam van koloniekind] n'est plus un garçon pour notre Institut.*¹¹²

Het gevaarlijke kind, dat in de kolonie was binnengebracht vanwege zijn agressiviteit, bleek ook daar een gevaar te zijn. De kolonieleiding concludeerde dat hij al te sterk was beïnvloed door erfelijke en omgevingsgevaaren en dat heropvoeding niet zou slagen, waardoor het kind terug naar huis werd gestuurd. De kolonies waren dus niet almachtig in het oplossen van problemen; soms was het gevaar te groot. Aan de andere kant was de kolonie zelf ook niet zonder gevaar. De voeding, verzorging en

¹⁰⁹ KUL, 'Het N.W.K.?', *Het Kind* (1947), 46.

¹¹⁰ RAB, *Jaarverslag 1959* (1960), 44.

¹¹¹ KGB, KAISER, *L'oeuvre de la santé et de l'hygiène* (1923), 17.

¹¹² AVG, *Correspondance et autres documents*, 257: Brief van directeur J.-M. Denies (1974), fol. 1. De naam van het kind is weggelaten omdat het een document met beperkte toegang betrof.

opvoeding mochten er dan idealer zijn dan thuis, voor zijn emotionele ontwikkeling kwam het kind dingen tekort in de kolonie. Vooral het leven in groepsverband werd na de Tweede Wereldoorlog steeds meer in vraag gesteld.

De tegenwoordig vrij algemeen aanvaarde opvatting, dat een kind van zijn 3^e-4^e jaar af behoefte heeft aan groepsverzorging, brengt het gevaar mede van overbelasting van de kleuter doordat het groepsverband te hoge aanpassingseisen zowel op lichamelijk als op psychisch gebied van het kind vraagt.¹¹³

De groepsdiscipline en beperkte individuele aandacht, die in de beginjaren als heilzaam gezien werden om bij verwende en afgedwaalde kinderen terug een gemeenschapsgevoel te ontwikkelen, bleken de belangrijker wordende individualiteit in de weg te staan. Anderzijds bleef men overtuigd van de meerwaarde hiervan ten opzichte van het gezinsmilieu waar dat noodzakelijke sociale evenwicht onvoldoende aanwezig was.

Zij hebben er geleerd zich sociaal evenwichtiger te gedragen dank zij een goed geordend groepsleven, waardoor ze zich gemakkelijker in het eigen milieu konden inschakelen.¹¹⁴

Zoals bovenstaande citaten aangeven was er geen eenduidige kijk op de voor- of nadeligheid van het groepsleven: vergrootte dat het gevaar door het tegengaan van individueel geluk en emotionele ontwikkeling, of verkleinde dat het net doordat het kind zich leerde aanpassen? Deze onenigheid versterkte in de jaren '60-'70, waarna halverwege de jaren '70 de gevaar-mening het overwicht kreeg. Dit leidde eerst tot een herorganisatie van de kolonies naar kleinere leefgroepjes, en uiteindelijk tot de sluiting van de grootschalige kolonie-instituten.

Hoewel de meeste citaten vooral de heilzaamheid van de kolonie bewierookten, blijkt hier dat het N.W.K. zeker ook kritisch was tegenover haar eigen werking. Het ging niet puur om het bereiken van zo veel mogelijk kinderen, maar om het bereiken van de juiste kinderen, kinderen die zodanig gekwetst werden door hun omgeving dat zelfs de nadelen van de kolonie hiertegen niet opwogen.

In beginsel moeten deze instellingen erover waken dat slechts zulke kinderen worden toegelaten die deze beschutting werkelijk nodig hebben, daar de gevaren die de kinderen in deze gemeenschappen bedreigen, inderdaad groter zijn dan in de normale gezinsmilieu's. Aan

¹¹³ KUL, DRIELSMA, 'Overbelasting van de kleuter', *Het Kind* (1956), 467.

¹¹⁴ RAB, *Jaarverslag 1966* (1967), 24.

*kinderen die door hun ouders kunnen grootgebracht worden, moet de toegang ontzegd worden.*¹¹⁵

De kolonie was dus geen ideale omgeving: het thuismilieu was altijd te verkiezen, en zelfs de kinderen die wel een zodanig gevaar voor hun omgeving vormden dat een kolonieverblijf aangewezen was, konden er niet altijd worden opgevangen. Het gevaarlijke kind was niet zo eenvoudig terug tot de norm te brengen als bijvoorbeeld het ondervoede kind.

6 Afsluitende bemerking

Elk van deze kindbeelden had een eigen kijk op het kind, op de volwassene die het kind moest worden en op de opvoeding die daarvoor nodig was. Voor de overzichtelijkheid werden deze kindbeelden afzonderlijk besproken. In de praktijk waren de grenzen tussen die kindbeelden echter veel minder sterk dan ze hier voorgesteld werden. Het ging tenslotte om dezelfde kinderen en vaak ook dezelfde thema's, zoals bv. geluk en gezondheid, die vanuit verschillende blikken werden bekeken. Het is mogelijk dat men binnen één kolonie keek vanuit verschillende kindbeelden tegelijk en dat deze naast elkaar konden voorkomen of in conflict konden raken. Zelfs overlap tussen de kindbeelden binnen één persoon was mogelijk: eenzelfde persoon kon handelen vanuit verschillende kindbeelden, afhankelijk van de situatie.¹¹⁶ In de praktijk van een kolonie waren dus altijd elementen uit meerdere kindbeelden te zien. Soms werden die beelden bewust uitgedragen, soms schemerden ze impliciet door in woordkeuze of visuele positionering.

¹¹⁵ KUL, *Nationaal Werk voor Kinderwelzijn* [1948], 27-28.

¹¹⁶ Voor een bespreking van de manieren waarop kindbeelden tegelijk kunnen voorkomen, zie o.a. MOSS, DILLON, en STATHAM, 'The 'child in need' and the 'rich child'', 238; VANDENBROECK, 'Impliciete kindbeelden', 10-11; VERHELLEN, 'Naar een snel veranderend kindbeeld?', 61.

HOOFDSTUK 4 Een vooruitgangsideaal?

De besproken kindbeelden leidde ik inductief af uit het archiefmateriaal door alle discouselementen die een kijk op het kind in zich droegen, bij elkaar te leggen en met elkaar te vergelijken. Uit deze vergelijking kwamen vijf visies op het kind naar voren die onderling zodanig verschilden dat ik ze als aparte kindbeelden benoemde. In het vorige hoofdstuk beschreef ik hoe elk van deze kindbeelden een eigen kijk had op wie het kind was en tot welke mens het moest opgevoed worden. Deze beschrijvingen hadden aandacht voor continuïteiten en veranderingen doorheen de tijd. Het N.W.K. echter beschreef haar koloniegeschiedenis op een andere manier, als een constante verbetering in kijk op en omgang met kinderen.

1 Vooruitgangsidee in het N.W.K.-discours

Het N.W.K. en haar opvolger Kind en Gezin publice(e)r(d)en elk decennium een rapport waarin ze hun verbeteringen uiteenzetten. Onderstaand citaat komt uit het jubileumrapport van 20 jaar Kind en Gezin in 2007 beschreef de toestand in 1987.

Maar ook voeding, opvoeding, kansarmoede, kindermishandeling en adoptie zagen amper het daglicht en stonden als gebeiteld in de schaduw van de medische preventie. Bovendien snakte het medische luik ook naar een meer professionele aanpak die meer aansloot bij de geneeskunde van vandaag en was de communicatie allerm minst een staaltje van moderniteit. Zo leek het tijdens de huisbezoeken wel alsof de verpleegkundigen voor de klas stonden. Ouders werden al te vaak bij het handje genomen of om de oren geslingerd met alles wat niet mocht. De uitbouw van een positieve communicatie en gezinsondersteuning zou enkele jaren vergen.¹

In twintig jaar tijd maakte Kind en Gezin volgens dit citaat een gigantische verbetering door. Waar de aanpak vroeger puur medisch was en bovendien verouderd, was men er in 2007 in geslaagd om een meer holistisch en positief beleid uit te bouwen. Ook anderen schreven op dezelfde toon over de organisatie. Volgend citaat komt uit één van de licentiaatsverhandelingen over het N.W.K. die in de jaren '80 aan de KU Leuven werden geschreven.

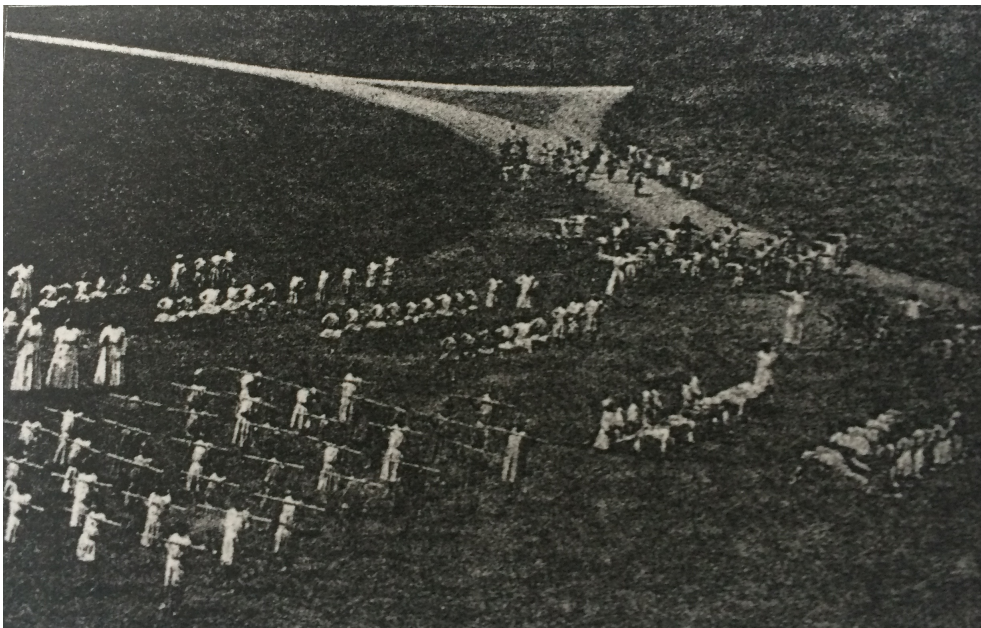
Uit een vergelijking van een aantal verslagen van het N.W.K. daterend uit de beginperiode en een aantal artikels gepubliceerd op de vooravond van WO II merkte ik een duidelijke positieve evolutie. [...] De vrouw raakte overtuigd van het belang van een grotere lichamelijke reinheid

¹ ONL, KIND EN GEZIN, 20 jaar Kind en Gezin (2007), 12.

voor de gezondheid en van de waarde van voldoende lucht, licht, zon en speelruimte voor een normale groei van het kind. [...] Stilaan overwon die haar onbekwaamheid en onwetendheid.²

Bovenstaand citaat schetst hoe het N.W.K. erin slaagde om steeds meer onwetende vrouwen te beschaven en zo zorgde voor een toenemende verbetering in haar maatschappelijke opdracht. Het eerste citaat beschreef hoe het N.W.K. zelf ook blijvend vooruitging, van een eenzijdig medische naar een menselijkere omgang met de gezinnen. Uit beide citaten blijkt hoe zowel het N.W.K./Kind en Gezin als het onderzoek naar deze organisatie doordrongen zijn van het vooruitgangsideaal.

Dat is niet verwonderlijk; ook als lezer/kijker laat je je makkelijk meenemen in het vooruitgangsverhaal. Om dat te illustreren presenteer ik hieronder twee foto's die genomen werden in de N.W.K.-kolonies en representatief zijn voor de foto's uit hun tijdperiode (respectievelijk begin jaren '20 en begin jaren '50).

Afbeelding 8. Colonie d'enfants débiles de Dongelberg: Exercices d'ensemble.³ © Kind en Gezin.

Op *Afbeelding 8* zijn een honderdtal meisjes tijdens een gymnastiekles afgebeeld. De meisjes staan opgesteld in symmetrische rijen en voeren synchroon enkele oefeningen uit. Links vooraan en rechts achteraan staan ze met hun armen gespreid, in het midden zien we rechts twee rijen van duo's die een kruiwagentje vormen, links vier rijen meisjes die marcheren. Ook op het zandpad staan meisjes in rijen, de foto is echter niet duidelijk genoeg om te onderscheiden wat zij aan het doen zijn. De opvoedsters staan bij de verschillende groepjes en surveilleren of doen oefeningen voor. De meisjes

² KUL, VERMEYLEN, *Moeder- en kindzorg in het Nationaal Werk voor Kinderwelzijn* (1982), 162.

³ Foto overgenomen uit *L'oeuvre de la santé et de l'hygiène dans les colonies* van M. KAISER, Brussel, 1923, p. 5. Copyright 2019, Kind en Gezin.

dragen uniformen en zijn niet individueel herkenbaar in het beeld, dat symmetrie en collectiviteit uitstraalt.

Afbeelding 9. Moeder van vele kinderen.⁴ © Kind en Gezin.

Op *Afbeelding 9* zien we vijf kleuters en een opvoedster die knuffelbeesten vervoeren in een bolderkar. Hoewel het erop lijkt dat de kinderen uniformen dragen (de meisjes hebben allemaal een lichtgekleurd jurkje aan en de jongen draagt een overall die ook op andere foto's terugkomt), zijn er verder geen collectivistische elementen in de foto aanwezig. De kinderen worden als individuen afgebeeld met een eigen plaats in het beeld: eentje zit in de kar, de andere vier kinderen bemannen elk één zijde van de kar. Het rechtse jongetje trekt de kar, de opvoedster duwt. Dit lijkt haast symbolisch voor de keuzevrijheid van het kind: hij beslist waar de groep naartoe gaat en heeft daar duidelijk plezier in. De opvoedster heeft een ondersteunende rol, zij begeleidt de kinderen in de richting die hun spel uitgaat. Daarbij ze houdt haar blik op de kinderen gericht, als wil ze rekening houden met elk kind, en ziet ze er eerder vriendelijk dan disciplinerend uit. Dit beeld wekt de indruk van individuele keuzevrijheid die wordt aangemoedigd door de koloniebegeleiding.

Met deze twee foto's (als representaties van het beelddiscours uit hun periode) wilde ik illustreren hoe de 21^e-eeuwse kijker zich makkelijk kan laten misleiden door dit vooruitgangsidee. Het lijkt immers duidelijk uit de foto's: in dertig jaar tijd evolueerde de kijk op het koloniekind van een te disciplineren element uit het collectief naar een individu dat in kleine groep begeleid moest worden om alle kansen te krijgen van zijn begeleiding. De eenzijdige focus op lichamelijke gezondheid, waar

⁴ Foto overgenomen uit 'De opvoedster in onze kolonies' van E. MORITZ, *Het Kind*, 3 (1952), p. 2. Copyright 2019, Kind en Gezin.

de gymnastieoefeningen het symbool van waren, maakte plaats voor aandacht voor spel en voor eigen initiatief van het kind. *Afbeelding 9* lijkt veel meer geluk uit te stralen dan *Afbeelding 8*, want de kinderen lachen en de begeleidster houdt rekening met hun behoeften. Het lijkt alsof de jongen die de kar trekt zelf bepaalt welke richting zijn leven uitgaat, eerder dan dat hij wordt ingepast in het keurslijf van wat anderen voor hem bepaalden.

Afbeelding 8 en *Afbeelding 9* werden gepubliceerd in boekjes van het N.W.K. en dragen net als tekst een discours in zich: uit de manier waarop kinderen in beeld werden gebracht, blijkt hoe men keek naar het kind. De twee foto's tonen duidelijk een vooruitgang van een disciplinerende naar een kindgerichte kijk. Toch mogen we ons niet laten verwarren door deze beelden en de twee citaten erboven; uit de analyse van het volledige archiefmateriaal zoals beschreven in het vorige hoofdstuk blijkt immers een minder lineaire vooruitgang. In dit hoofdstuk wordt het vooruitgangsideaal van het N.W.K. kritisch belicht vanuit het archiefmateriaal, opnieuw met focus op de thematieken gezondheid, ontwikkeling, geluk, nut en gevaar.

2 *Kritische bespreking van het vooruitgangsidee vanuit het archiefmateriaal*

Uit het discours van het N.W.K. kwamen drie grote vooruitgangsideeën naar voren: (1) de vooruitgang van een eenzijdig fysieke naar een holistische kijk op gezondheid, (2) de vooruitgang van een willekeurige naar een wetenschappelijk onderbouwde omgang met koloniekinderen, en (3) de vooruitgang van een eenzijdig medisch doel naar aandacht voor de geluksbeleving van kinderen. Echter, wie het archiefmateriaal aandachtig beschouwt, herkent onder dat vooruitgangsdiscours ook elementen die deze vooruitgangsideeën net tegenspreken.

Het vooruitgangsidee is het sterkst te merken op vlak van **gezondheid**. Volgens het N.W.K. evolueerden de kolonies van een eenzijdig medische naar een holistische kijk op gezondheid.⁵ Uit het archiefmateriaal bleek dat dit slechts oppervlakkig waar was. Voor WO II waren de selectiecriteria voor een kolonieverblijf beschrijvend: ze beschreven de symptomen van het kind en die waren voornamelijk uitwendig zichtbaar (bv. groei problemen, nerveus gedrag). De verklaring voor deze zichtbare symptomen was gestoeld op lichamelijke, maatschappelijke, gezins- en lichaam-milieu-interactiefactoren maar die werden niet gebruikt als diagnostische basis. Dit veranderde eind jaren '40 toen selectiecriteria meer verklarend werden. Blootstelling aan een vermeende oorzaak van

⁵ KUL, DE BORGHER, 'Nogmaals', *Het Kind* (1980), 234; KUL, 'Kinderspelen', *NWK Maandblad* (1931), 106; KUL, MINNE e.a., 'Naar een nieuwe vorm van kinderopvang', *Het Kind* (1979), 105; KUL, WILLEMIJNS, 'Het zwakke of lichamelijk debiele kind', *Het Kind* (1954), 465.

debiliteit (bv. gezins- en opvoedingsfactoren) werd toen even problematisch als de debiliteit zelf. Zo werden steeds meer kinderen toegewezen aan de kolonie op grond van steeds holistischere criteria. Het was dus niet de kijk op gezondheid zelf die holistischer werd, want die was dat al in de jaren '20, maar wel de holistische verklaring die meer aandacht kreeg. Bovendien sluit die holistische kijk aan bij de hygiënistische visie van waaruit de kolonies oorspronkelijk vertrokken waren.⁶ Die hygiënistische holistische visie kwam al in de beginjaren van de kolonies tot uiting in het geheel van karaktervormende spelen, natuurwandelingen en hygiëne-opvoeding die zowel morele als fysieke als omgevingsgezondheid nastreefden. Het zou dus ongenueanceerd zijn te stellen dat de kolonies vertrokken vanuit een eenzijdig medische en evolueerden naar een holistische kijk, aangezien de totale kijk op gezondheid al vroeg aanwezig was in zowel in de verklaring van fysieke symptomen als in dagindeling van de kolonies.

Een tweede punt van trots voor het N.W.K. was de toenemende **wetenschappelijke onderbouwing** van haar handelen, volgend uit de in de jaren '30 opkomende ontwikkelingspsychologie. Deze jonge wetenschap beschouwde het kind als een wezen wiens ontwikkeling een vast voorspelbaar pad volgde indien aan zijn ontwikkelingsbehoeften voldaan werd.⁷ We zien in het archiefmateriaal inderdaad een groeiende aandacht voor harmonische ontwikkeling en professionalisering vanaf de jaren '30-'40.⁸ Aanvankelijk lag de nadruk daarbij op het voltrekken van een universele ontwikkeling, eind jaren '50 verschoof de aandacht naar de individuele ontwikkeling. Men zou dan ook verwachten dat het behoefteconcept rond diezelfde tijd haar intrede deed in de kolonies aangezien het woord 'behoefte', hoewel het al eeuwen bestond,⁹ pas grote aandacht kreeg binnen de psychologie door de behoeftetheorieën van Murray (1938)¹⁰ en Maslow (1943).¹¹ Echter, de eerste vermelding van het concept 'behoeften' in het archiefmateriaal dateert al uit 1923.¹² Dit toont aan dat er al aandacht voor kinderbehoeften was van in het begin, in tegenstelling tot wat het N.W.K. vanuit haar vooruitgangsidee voorstelt. Die aandacht steeg wel sterk rond de jaren '50 toen men het kind explicieter ging bekijken als een individu met persoonlijke behoeften. In de jaren nadien breidde het behoefteconcept zich uit, tot alle opvoedingsadviezen in termen van behoeften werden omschreven en zo vanuit wetenschap verklaard werden. Dit vereiste de aanwezigheid van experts, want om

⁶ DEHUE; *Betere mensen*, 23-24; HOUWAART, *De hygiënist*, 49-51; ROSENBERG, 'The art of medicine', 802-803; VANOBBERGEN, *Het kind van onze dromen*, 59.

⁷ DEKKER, 'The century of the child revisited', 133-142; DEPAEPE, *Zum Wohl des Kindes*, 25-32; KOOPS, *Een beeld van een kind*, 61-84.

⁸ RAB, *Jaarverslag 1965* (1966), 22; RAB, *Activiteitsverslag 1968* (1969), 18; KUL, MINNE e.a., 'Naar een nieuwe vorm van kinderopvang', *Het Kind* (1979), 104.

⁹ PHILIPPA e.a., *Etymologisch woordenboek van het Nederlands*, 'Behoefte'.

¹⁰ Zie LIEVENS, *Veldverkenningen in de psychologie*, 154.

¹¹ Zie LIEVENS, *Veldverkenningen in de psychologie*, 56-57.

¹² KGB, KAISER, *L'oeuvre de la santé* (1923), 17-18.

behoefden te kennen was wetenschappelijk onderzoek nodig. De toenemende professionalisering kan dus verklaard worden vanuit een vooruitgang (de wetenschap bracht steeds meer expertise voort), zoals het N.W.K. deed, maar evenzeer vanuit een nood (men had steeds meer experts nodig om tegemoet te komen aan de kinderbehoeften). Door het hechten van belang aan behoeften maakten experts/onderzoekers zichzelf onmisbaar, niet vanuit een onafhankelijke wetenschap maar door processen van zelfrechtvaardiging. In het licht van de hedendaagse kijk op kinderontwikkeling en behoeften kunnen we dus stellen dat zich gedeeltelijk een vooruitgang voordeed. Er kwam inderdaad meer aandacht voor professionalisering en ontwikkelingsbehoeften, maar het is niet zo dat er bij aanvang van de kolonieke periode totaal geen aandacht voor die behoeften was. Bovendien was de professionalisering evenzeer een gevolg van de uitbreiding van het behoefteconcept als van vooruitgang in de wetenschap.

Ten derde suggereerde het N.W.K. dat de overgang naar een holistische kijk op gezondheid ook een toenemende aandacht voor **kindergeluk** inhield. In haar documenten uit de jaren '60-'70-'80 beschreef het hoe de kolonies zich in de beginjaren exclusief richtten op gezondheidsverbetering en hoe er pas door de invloed van psychologische theorieën aan het einde van de jaren '40 aandacht kwam voor de geluksbeleving van kinderen. Deze documenten beschreven een evolutie van gezondheid naar geluk, waarbij het nieuwe belang langzaam het oude verving.¹³ Afgaande op het fotomateriaal in de uitgaven van het N.W.K. lijkt die suggestie op te gaan: hoe verder in de kolonieke periode, hoe meer foto's van lachende kinderen gepubliceerd werden. Deze toename kan echter ook een andere reden hebben: eerder werden vooral foto's van groepen onherkenbare kinderen gepubliceerd; door de toename in maatschappelijke aandacht voor het individu werd dit individu ook vaker hoofdonderwerp van foto's, waardoor geluk (in de vorm van glimlachen, blijdschap) ook duidelijker in beeld kwam. Die verandering in beelddiscours is dus niet noodzakelijk te wijten aan een toenemende aandacht voor geluk. Uit de citaten bleek bovendien dat de kolonies al in de beginperiode een sterke aandacht voor geluk hadden, vanuit de idee dat geluk een noodzakelijke voorwaarde voor gezondheid was. Halverwege de jaren '50 kreeg geluk ook op zichzelf een waarde, en werden plezier en vakantie een recht voor iedereen. We kunnen dus niet stellen dat men pas in de latere koloniejaren het belang van geluk ging erkennen. Aandacht voor geluk en de onbezorgde kinderwereld was er al in de jaren '20, wel zijn verschuivingen op te merken in wat als geluk werd gezien.

¹³ O.a. RAB, *Jaarverslag 1966* (1967); KUL, KOOPAL e.a., 'Voor- en na-onderzoek bij de kinderuitzending' (1955); AVG, *Rapport au sujet des colonies permanentes* (1972).

Op vlak van nut en gevaar werd dat vooruitgangsideaal veel minder sterk gepropageerd dan in de voorgaande drie domeinen. Een mogelijke reden hiervoor is dat het N.W.K. deze thema's liever niet in de aandacht bracht omdat er niets was om trots op te zijn: het archiefmateriaal geeft eerder een continuïteit of zelfs een achteruitgang weer in de omgang met nut en gevaar.

In de kolonie-aandacht voor **nut** zien we een continuïteit in aandacht voor nut maar een achteruitgang in de hoeveelheid aandacht die eraan werd besteed. Nutsopvoeding in de vorm van karaktervorming was belangrijk gedurende de volledige kolonieperiode. Aanvankelijk werd eveneens veel aandacht besteed aan het aanleren van vaardigheden en overtuigingen omtrent arbeid en gezin in de vorm van lessen; die expliciete nutsopvoeding vernauwde vanaf de jaren '60 tot enkel het indirect bijbrengen van karaktereigenschappen via spel. Dit laatste hangt samen met de verschuiving naar ontspanning als doel op zich: de maatschappelijke functie van de kolonie als instrument van de bovenklasse maakte plaats voor een vakantiefunctie. Het nutsdenken bleef aanwezig maar had niet langer de bovenhand op het amusement: spelen mochten nog steeds opvoedend zijn zolang plezier maar de hoofdtoon was. Stellen dat de kolonies opvoedden tot steeds nuttigere burgers zou dus tegengesteld geweest zijn aan de werkelijkheid in de kolonies.

Een soortgelijke verschuiving zien we op vlak van **gevaar**. In dit domein was het opvoedkundig optimisme aanvankelijk sterk: men geloofde dat de meeste gevaarlijke kinderen via een kolonieverblijf gerecupereerd konden worden. Dit optimisme zwakte af naarmate men merkte dat de kolonie niet altijd positieve resultaten had en dat sommige kinderen ook in de 'juiste' kolonie-omgeving probleemgedrag bleven stellen. Daarin stelde het N.W.K. zich ook kwetsbaar op. Het verliet haar expertpositie en gaf toe dat het er niet in slaagde om alle kinderen op de juiste manier te benaderen. Deze openlijk kwetsbare opstelling kan o.a. gekaderd worden vanuit het gegeven dat het gevaarlijke kindbeeld vooral intern gedeeld werd. Algemeen beschouwd zien we in het opvoedkundig optimisme naar gevaarlijke kinderen dus een lichte achteruitgang, tegengesteld aan het vooruitgangsideaal op ontwikkelingsvlak waarin het N.W.K. de kolonies voorstelde als net steeds beter tegemoetkomend aan de opvoedingsnoden van kinderen.

Het is dan ook niet verbazend dat het N.W.K. nut en gevaar niet betrok in haar vooruitgangsidee. Echter, op vlak van gezondheid, ontwikkeling en geluk vertoonde het archiefmateriaal ook meer een continuïteit dan een vooruitgang; zo bewees het bijvoorbeeld dat de kolonies al vroeger aandacht hadden voor holistische gezondheid, behoeften en geluk dan het N.W.K. achteraf liet uitschijnen. Hoe valt het dan te verklaren dat vanuit deze thematieken toch een vooruitgangsidee ontstond?

3 *Interpretaties van het vooruitgangsideaal*

Het N.W.K. gebruikte de notie vooruitgang om evoluties in haar functioneren in kaart te brengen en liet zo aan de buitenwereld zien hoe het er in de tijd op vooruitging. De vorige paragraaf toonde aan hoe dit vooruitgangsidee niet volledig overeenstemde met het historische discours. In de volgende paragrafen ga ik op zoek naar andere interpretatiekaders, die doen begrijpen hoe het vooruitgangsidee kon ontstaan en die tegelijk ook andere manieren suggereren om de geschiedenis van de kolonies van het N.W.K. op begrip te brengen.

3.1 *Interpretatie vanuit macht*

Een eerste interpretatiekader, dat naar voren geschoven werd door Michel Vandenbroeck in zijn onderzoek naar de geschiedenis van de kinderopvang van het N.W.K., ziet niet vooruitgang maar macht als motor van verandering. Volgens Vandenbroeck waren alle beslissingen van het N.W.K. als overheidsinstantie erop gericht om haar macht te vergroten en zo toenemende staatscontrole over het volk te realiseren. Het N.W.K. benoemde elke uitbreiding van die macht als vooruitgang, wat een vooruitgangsidee creëerde.¹⁴ In deze paragraaf verruim ik Vandenbroecks interpretatie van de geschiedenis van de kinderopvang van het N.W.K. tot een kader om te kijken naar de terugkerende thematieken in de kolonies vanuit een machtsidee.

De **uitbreiding van het debiliteitsconcept** van fysieke naar holistische gezondheid is van daaruit een eerste voorbeeld van de toenemende macht. Oorzakelijke selectiecriteria maakten het mogelijk om risico op debiliteit te detecteren nog voor de debiliteit zich manifesteerde (dit werd *onzichtbare zwakte* genoemd), wat de doelgroep van de kolonies danig uitbreidde. Deze onzichtbare zwakte was bovendien enkel detecteerbaar door experts, wat een machtsverhouding instelde tussen de onwetende ouder en de alwetende N.W.K.-arts. Toen het N.W.K. na WO II ook kolonies voor niet-zwakke kinderen ging subsidiëren, behoorde in principe de volledige Belgische kinderbevolking tot haar invloedsdomein.¹⁵ De voorzieningen voor voor- en nazorg en voor ouderopvoeding breidden die invloed uit naar de gezinnen en dus bijna de volledige bevolking. Het N.W.K. werd, en is vandaag nog steeds, dé richtinggevende instantie voor kindergezondheid en opvoeding. Het meer oorzakelijke gezondheidsconcept stelde het N.W.K. in staat om haar macht over het volk uit te breiden en was dus een vooruitgang, die naar het publiek toe gekaderd werd als een steeds juistere en meer helpende opvatting van gezondheid.

¹⁴ VANDENBROECK, *De staat van het kind*, 53.

¹⁵ In principe, want uiteraard ging niet elk kind dat voor een verblijf in aanmerking kwam echt naar een kolonie.

De **uitbreiding van het behoefteconcept** kadert in dezelfde beweging. Vanuit de stelling dat kinderontwikkeling zich in opeenvolgende stappen diende te voltrekken, kwam de macht bij experts te liggen, zij kenden immers de ontwikkelingsstappen en ouders waren van hen afhankelijk om de ontwikkeling van hun kinderen te begrijpen. Daarom leidde het N.W.K. haar kolonied medewerkers en verpleegsters-bezoeksters op om ontwikkelingsachterstand te herkennen en bij te werken, zodat de organisatie haar controle over de opvoeding van het volk kon uitbreiden. In die opvoeding kregen behoeften een sleutelrol: het waren de basisvoorwaarden voor het vervullen van ontwikkelingsstappen. Al gauw zag men echter in hoe die kinderbehoeften tevens ingezet konden worden om het gedrag van ouders te reguleren. Het N.W.K. gebruikte behoeften dan als middel om arbeiders aan te zetten tot huiselijkheid en gezonde levensgewoonten.¹⁶ Zo kreeg het N.W.K. steeds meer invloed op gezinnen en op opvoeding, en het verklaarde dit vanuit een steeds verbeterende aandacht voor kinderontwikkeling en behoeften. Een verklaring die resoneerde, want geen enkele ouder wilde bewust zijn kinderen tekortdoen. De staving van ontwikkeling vanuit wetenschap, o.a. de analogie met de evolutietheorie van Darwin, verleende extra legitimiteit aan deze ontwikkelingstheorie en dus aan dit vooruitgangsideaal.¹⁷

Volgens dit kader past **geluk** eveneens in het behoefteconcept. Gelukkig spelen in de kinderwereld was een behoefte eigen aan de kindertijd, nodig om uit te groeien tot een volwassene die zo weinig mogelijk beoedeld zou zijn door de samenleving. Om aan die opgroeibeefte te voldoen hadden arbeiderskinderen behoefte aan een kolonieverblijf, niet puur voor hun ontwikkeling maar als ontspanning, want ook vakantie werd een kinderbeefte. Belangrijk daarbij was het evenwicht tussen vrijheid en beveiliging. Voor geluk was vrij spel nodig, maar dat moest wel plaatsvinden in een door de kolonieleiding afgeschermd ruimte: het 'vrije' spel mocht niet gevaarlijk zijn en ook niet buiten het koloniegebied treden. Dat lijkt evident, maar is het niet: in sommige Afrikaanse culturen wordt gevaarlijk spel tussen kinderen (bv. vechten) net de vrije loop gelaten.¹⁸ Het samengaan van vrijheid en beveiliging is dus geen universeel gegeven maar een techniek die de kolonies hanteerden om controle uit te oefenen over het kinderspel. Niet enkel over het kinderspel: het behoefteconcept bleek zodanig effectief voor gedragsregulering dat het zich uitbreidde van de kinderlijke ontwikkeling naar de volledige levensloop: ook volwassenen werd de behoefte aan vakantie toegewezen. De expertpositie van het N.W.K. bleef hierin gelden: zij wisten beter dan de arbeider zelf hoe diens

¹⁶ Niet alleen het N.W.K. maakte dankbaar gebruik van dit behoefteconcept om haar invloed uit te breiden: reclame speelde op dezelfde manier in op kinderbehoeften om ouders aan te zetten tot consumptisme. Zie VANOBBERGEN, *Geen kinderspel*, 123-125.

¹⁷ Voor een beschrijving van de wetenschappelijke legitimering van de ontwikkelingstheorie, zie KOOPS, *Een beeld van een kind*, 62-84.

¹⁸ LANCY, *The anthropology of childhood*, 198-200.

behoefte aan ontspanning het best kon ingevuld worden. Zo werd de geluksbehoefte tot instrument van het N.W.K. voor het uitoefenen van invloed op het gezinsleven.

Binnen dit interpretatiekader lijkt de **nutsopleiding** in de vroege kolonieperiode het duidelijkste voorbeeld van machtsuitoefening: hierdoor kon de bovenklasse via opvoeding een arbeidsethiek opleggen aan de onderklasse. Ze deed dat enerzijds door het aanleren van directe vaardigheden die van nut waren in het arbeidsproces, en anderzijds door het vormen van eigenschappen en attitudes die aanzetten tot productiviteit en volgzzaamheid. Zo voedde het N.W.K., wiens commissieleden in de jaren '20 en '30 voor een groot deel fabrieksbezitters en politici waren, haar doelpubliek op tot volwassenen die hen van dienst zouden zijn. Echter, de directe arbeidsvorming verviel eind jaren '40, enkel de karaktervorming bleef over; de vernauwing van het nutsconcept lijkt dus geen machtsuitbreiding maar eerder een inkrimping te reflecteren. Hetzelfde op vlak van **gevaar**, waarbij de kolonies moesten erkennen dat hun pedagogisch optimisme niet op alle kinderen toepasbaar was. De toenemende kritiek op de nadelige effecten van de kolonies leidde uiteindelijk zelfs tot de sluiting van de koloniehuisen. Dat kan verklaren waarom het N.W.K. op vlak van nut en gevaar geen vooruitgangsideaal uitdroeg: haar macht breidde op deze domeinen immers niet uit.

Echter, de afname van nutsopvoeding en de sluiting van de koloniehuisen zien als een inkrimping van de macht, bekijkt macht als een absoluut instrument en gaat daarbij voorbij aan subtiele manieren van beïnvloeding die eveneens als macht benoemd kunnen worden.¹⁹ Uit veel van de archiefteksten klinkt bijvoorbeeld een liefdadigheid door, een oprecht geloof in het helpen van arbeiders door hen tot de ware cultuur te verheffen. Ook dat noemt filosoof J.S. Mill het uitoefenen van macht omdat het de visie van enkele individuen (de inrichters van de kolonie) oplegt aan andere individuen en zo hun vrijheid beperkt.²⁰ Vandenbroecks interpretatie van het vooruitgangsideaal in termen van macht gaat dus voorbij aan de indirecte machtsprocessen die eveneens aanwezig waren. Met de verschuiving van nutsopvoeding naar enkel karaktervorming verdween de invloed van de kolonies op de arbeidsethiek van kinderen namelijk niet, maar werd het gewoon een meer geraffineerde en daardoor minder zichtbare macht. Hetzelfde kan gezegd worden over de sluiting van de kolonies voor zwakke en niet-zwakke kinderen: het was niet zo dat het N.W.K. daarmee haar invloed op de opvoeding van het volk kwijtraakte. Aanvankelijk behield het N.W.K. het kolonieconcept maar definieerde het nieuwe groepen van risicokinderen die steeds gespecialiseerdere zorg nodig hadden in bv. kolonies voor hemofielen of marginalen. Toen het kolonieconcept ook daarvoor niet meer bleek te voldoen, werd het vervangen door centra die vandaag nog steeds onder het toezicht van

¹⁹ DEVOS, *Macht en verzet*, 28-32 en 62.

²⁰ MILL, *Over vrijheid*, 126-149.

Kind en Gezin of de overheid staan, zoals medisch-pedagogische instituten (de hedendaagse MFC's) en Centra voor Kinderopvang en Gezinsondersteuning (CKG).²¹ Daarnaast ging Kind en Gezin zich sterker richten op gezinsondersteuning en minder op residentiële opvang, waardoor het vandaag een autoriteit op vlak van gezinsopvoeding is. Haar invloedssfeer nam dus zeker niet af, maar de macht werd verfijnder en daardoor minder zichtbaar.

Het machtsconcept als verklaring voor de vooruitgangsidealen is dus enkel bruikbaar als we macht vernauwen tot een intentionele beïnvloeding. Dan kan gezegd worden dat de uitbreiding van de macht van de kolonies op vlak van gezondheid, ontwikkeling en geluk aanleiding gaf tot de vooruitgangsideeën die het N.W.K. verspreidde. Als we macht echter in zijn totaliteit bekijken, blijkt de invloed van het N.W.K. ook te zijn uitgebreid op vlak van nut en gevaar, domeinen waarin het N.W.K. geen vooruitgangsideaal verspreidde. We kunnen dus concluderen dat machtsuitbreiding zeker helpt om de geschiedenis van het N.W.K. op begrip te brengen, maar niet dat ze als een volledig interpretatiekader voor de vooruitgangsidealen kan worden ingeroepen.

3.2 Interpretatie vanuit begripsverschuiving en reïficatie

Een andere mogelijke interpretatie van de vooruitgangsidealen, nog niet eerder toegepast op het N.W.K. of de kolonies, vertrekt niet vanuit intentionele machtsprocessen maar vanuit indirecte betekenisverschuivingen. Volgens dit kader ontstaan vooruitgangsideeën door vanuit de huidige waarden te kijken naar het verleden en vervolgens te constateren dat er in het licht van die waarden een verbetering plaatsvond. Echter, uit het archiefmateriaal bleek dat de vermeende vooruitgangen grotendeels te verklaren zijn vanuit begripsverschuivingen: wat als gezondheid, normaliteit, geluk, nut of gevaar werd beschouwd, veranderde doorheen de tijd. Deze bewering gaat echter op voor de meeste woorden want discours is altijd afhankelijk van haar context.²² Ze verklaart dus niet waarom gezondheid, geluk en behoeften als vooruitgangsinstrument aangewend werden en nut en gevaar niet, terwijl ze toch allen verschuivingen in betekenis kenden.

Het concept *reïficatie* biedt een kader om te duiden hoe die verschoven begrippen tot belangen werden gemaakt en hoe begripsverschuivingen en het vooruitgangsidee dus met elkaar verbonden zijn. Reïficeren betekent letterlijk: iets tot een zelfstandigheid maken.²³ Het begrip wordt vooral gebruikt in de sociologie en in de kritisch(-historische) analyse van psychiatrische diagnoses, om te verklaren hoe abstracte, door de mens gegeven categorieën plots ingeroepen worden als verklaring

²¹ VERMANDERE, *We zijn goed aangekomen!*, 137-138.

²² ANKERSMIT, *De spiegel van het verleden*, 123; MONTANO MONTESSORI, SCHUMAN en DE LANGE, *Kritische discoursanalyse*, 19-20.

²³ NIEWEG, 'Wat wij van Jip en Janneke kunnen leren', 687.

voor andere fenomenen.²⁴ In deze paragraaf verhoud ik het reïficatieconcept tot het vooruitgangsideaal van het N.W.K. op vlak van gezondheid, ontwikkeling en geluk.

De reïficatiebeweging is het sterkst te herkennen op vlak van **gezondheid**, waar tevens het sterkste vooruitgangsideaal leefde. De ontwikkeling van de zwaktediagnose in de kolonies vertoonde grote parallellen met de visie van wetenschapshistorica Trudy Dehue op het ontstaan van de ADHD-diagnose.²⁵ Volgens het N.W.K. zorgde de evolutie van een puur fysieke naar een holistische benadering van gezondheid ervoor dat de kolonies steeds meer (toekomstig) zwakke kinderen konden helpen. De omgekeerde denkbeweging is echter ook te maken: door de uitbreiding van het zwaktebegrip kregen steeds meer kinderen nood aan hulp. Volgens Dehue ontstaat een diagnose doordat men gedrag, dat mogelijks altijd al als storend werd ervaren, ineens als stoornis gaat benoemen en het zo tot een op te lossen probleem maakt. De introductie van het zwaktebegrip door het N.W.K. creëerde een grijze zone tussen ziekte en gezondheid. Vervolgens stelde de organisatie dat zich bevinden in die grijze zone, die voorheen deel van de normale zone was, gevaarlijk was en dat de kinderen die ertoe behoorden opnieuw normaal gemaakt moesten worden. De kolonies werden dus een noodzaak om het door de organisatoren als abnormaal gedefinieerde kind opnieuw normaal te maken. Dit was een proces van reïficeren: men beschreef een gedrag (fysiek of moreel niet beantwoorden aan de burgernorm), koppelde daar een stoornis aan (debiliteit), legde de oorzaken van die stoornis vast (congenitaal/maatschappelijk/opvoedkundig/...) en creëerde vervolgens een behandeling die daarop inwerkte (de kolonie). De stoornis werd uiteindelijk de verklaring voor het gedrag (het kind stelde onaangepast gedrag vanwege zijn debiliteit) wat een langdurige behandeling en opvolging (voorlichting, kolonieverblijf en nazorg) vereiste, die gezien de complexiteit van de stoornis enkel gegeven kon worden door experts (toenemende professionalisering van NWK-artsen/verpleegsters en koloniestaf). Dat de stoornis een gegeven was, impliceerde dat hij ook in verborgen vorm kon bestaan: de oorzaak was aanwezig maar er waren (nog) geen symptomen. Dit rechtvaardigde het preventief ingrijpen bij risicokinderen (niet-waarneembare zwakte, niet-zwakke) tot uiteindelijk alle kinderen tot risicokind gemaakt werden. Ook trok dat het probleem los uit zijn politieke en sociale context: het bestaan van kinderzwakte was geen uiting van sociale wantoestanden in de arbeidersklasse, maar een stoornis die in het kind of zijn directe omgeving gelegen was.²⁶ Dat maakte individueel ingrijpen bij kinderen en later gezinnen tot een betere oplossing dan het structureel aanpakken van armoede. De uitbreiding van het

²⁴ Voor een sociologische analyse van reïficatie van sociale klassen, zie o.a. BURRIS, 'Reification' en HONNETH, *Reification*. Voor een analyse van reïficatie van psychiatrische diagnoses, zie o.a. DEHUE, *Betere mensen* en NIEWEG, 'Wat wij van Jip en Janneke kunnen leren'.

²⁵ DEHUE, *Betere mensen*, 20-28.

²⁶ Deze argumentatie volgt volledig de opbouw van het vertoog van Dehue, enkel toegepast op de kolonies. Voor een soortgelijke vertoog over het ontstaan van de ADHD-diagnose, zie DEHUE, *Betere mensen*, 20-28.

zwaktebegrip was dus eerder een reïficatie dan een vooruitgang: men kon steeds meer kinderen 'genezen' in de kolonies omdat men hun niet-zieke gezondheidstoestand eerst tot probleem had gemaakt.

Hetzelfde kan worden geobserveerd op vlak van **behoeften**. Volgens het N.W.K. kwamen de kolonies steeds beter tegemoet aan individuele behoeften van kinderen en dat bovendien op een steeds wetenschappelijker onderbouwde wijze. Het archiefmateriaal weerlegde deze bewering gedeeltelijk door te bewijzen dat aandacht voor kinderbehoeften al in de beginperiode van de kolonies aanwezig was, maar kon geen verklaring bieden voor de toename in aandacht voor behoeften vanaf de jaren '50. Deze toename kan wel gekaderd worden vanuit reïficatie. Het beschrijven van een universele ontwikkeling stelde een grens in tussen kinderen die daaraan beantwoordden (normaal ontwikkelende kinderen) en kinderen die dat niet deden (kinderen met een ontwikkelingsprobleem/-stoornis). Behoeften werden hiervoor als verklaring én als oplossing gegeven: de ontwikkeling stagneerde als niet aan de kinderbehoeften voldaan werd en hervatte als dat wel het geval was. Eerst maakte men vakantie tot behoefte, vervolgens verklaarde men het 's zomers rondhangen op straat als het onvervuld-zijn van die behoefte, zodat het bestaan van de kolonies gerechtvaardigd werd om alsnog die behoefte te vervullen en zo de oorzaak van het probleemgedrag weg te nemen. Daardoor werd het behoefteconcept zodanig essentieel dat het een ding op zich werd. Datzelfde gold voor gehechtheid: waar de behoefte aan bv. gehechtheid aanvankelijk puur als voorwaarde voor sociale ontwikkeling gezien werd, werd gehechtheid naderhand een behoefte op zichzelf, die een eigen ontwikkeling volgde en weer andere behoeften (bv. affectie) als voorwaarde kreeg. Het hebben van behoeften was iets universeel menselijks, maar de inhoud van die behoeften was individueel en moest dus ook individueel vervuld worden. Ouders en kinderen konden zelf hun behoeften onvoldoende kennen, daarvoor bestonden experts die wetenschappelijke onderzoeksmethoden hanteerden om behoeften te ontdekken. Het is dus niet verwonderlijk dat dit leidde tot een toename in 'ontdekkingen' van (ontwikkelings)behoeften en vervolgens ook in meer aandacht ervoor. Dit is echter eerder te kaderen vanuit het tot-belang-maken van behoeften dan vanuit een verbeterde ontdekking van universele behoeften die onafhankelijk van dat belang bestonden.

Geluk kan ook in dit kader gezien worden als een voorbeeld van deze behoefteuitbreiding. Waar het N.W.K. een vooruitgangsidee van weinig naar veel aandacht voor individueel geluk voorhield, toonde het archiefmateriaal aan hoe men ook in de beginjaren aandacht had voor kindergeluk maar dan vanuit een verschillende opvatting van geluk. De uitbreiding naar 'geluk voor iedereen' valt echter niet te begrijpen vanuit deze begripsverschuiving, wel vanuit reïficatie van behoeften. In de

jaren '60 ging geluk steeds meer op zichzelf staan, het was niet meer zomaar een middel voor het succes van de kolonie op gezondheids- en ontwikkelingsvlak maar het werd een streefdoel: een gelukkige, ontspannen vakantie werd een behoefte op zich. Die verzelfstandiging trok de geluksbehoefte zelfs los van de kinderlijke ontwikkeling en stelde de kinderwereld open voor iedereen: ook volwassenen hadden nood aan periodes van gelukkige onbezorgdheid afgeschermd van de samenleving. De geluksbehoefte werd zo een ding op zichzelf, het kreeg ook een eigen netwerk van subbehoefte die vervuld moesten zijn en psychologische experts om deze behoeften te bepalen.

De woordkeuze “kan gezien worden als voorbeeld van” aan het begin van vorige paragraaf geeft aan dat de relatie tussen reïficatie en het toenemende belang van geluk echter niet absoluut is: het reïficatieconcept vertoont belangrijke raakvlakken met de geluksevoluties maar is niet volledig als verklaring ervoor in te roepen. Hier was ik mij sterk van bewust tijdens het uitwerken van dit onderdeel. Waar het reïficatieconcept een goed kader vormde om debiliteit en ontwikkeling te beschrijven, was de band tussen reïficatie en geluk veel minder sterk, en school daarin het gevaar van het opleggen van een theoretisch kader aan de werkelijkheid. Ik ben er echter van overtuigd dat het reïficatieconcept een toevoeging bood in het begrijpen van het geluksvooruitgangsideaal, ook al was de relatie tussen beide minder eenduidig dan in de eerste twee voorbeelden. Dezelfde redenering volgend bleek reïficatie niet te verbinden met de evoluties op vlak van **nut en gevaar**. De betekenis van nut en gevaar leek namelijk vrij constant gedurende de kolonieperiode, enkel de pedagogische omgang ermee veranderde. Daarom worden nut en gevaar in deze paragraaf niet besproken.

Deze analyse vormt een kadering van het vooruitgangsideaal vanuit reïficatie en tevens een uitbreiding van het reïficatieconcept zoals gedefinieerd door Burris, Honneth, Nieweg en Dehue.²⁷ Burris en Honneth beschreven hoe gereïficeerde sociale klassen een verklaring gingen vormen voor gedrag: mensen uit lagere klassen hadden andere muziekvoorkeuren dan mensen uit hogere klassen omdat dat eigen was aan hun klasse. Nieweg en Dehue beschreven hoe gereïficeerde psychiatrische diagnoses een verklaring gingen vormen voor gedrag: depressieve mensen stelden somber gedrag vanwege hun depressie. Allen beschreven ze gereïficeerde begrippen als nieuwe vaste categorieën (een sociale klasse is iets waartoe je behoort of niet behoort, een stoornis is iets wat je hebt of niet hebt). Debiliteit en behoeften waren minder categoriek: elk kind was zwak en elk kind had behoeften, maar die uitten zich niet per se in symptomen. Pas als het milieu en de opvoeding

²⁷ BURRIS, 'Reification'; HONNETH, *Reification*; DEHUE, *Betere mensen*; NIEWEG, 'Wat wij van Jip en Janneke kunnen leren'.

tekortschoten, leidden deze intrinsieke zwakte en behoeften tot probleemgedrag. Reïficatie kan dus categoriserend werken in verklaring (sociale klasse, stoornis) of in uitingen (zwakte, behoeften). Het gaat er in wezen om dat men een naam en een verklaring geeft aan gedrag, en die vervolgens gaat beschouwen als natuurlijke gegevenheden i.p.v. als de menselijke uitvindingen die ze in oorsprong waren. Reïficatie biedt dus een manier om te begrijpen hoe concepten tot belangen verwerden, maar ook dit kader voldoet –evenals het vooruitgangskader en het machtskader– niet volledig om de geschiedenis van de N.W.K.-kolonies op begrip te brengen. Het verklaart hoe processen van reïficatie plaatsvonden maar niet waarom deze gereïficeerde begrippen ingang vonden in de kolonies en in de bredere maatschappij.

3.3 Interpretatie vanuit maatschappelijke evoluties

Zoals in hoofdstuk 1 reeds aangegeven, zijn historische bewegingen nooit los van hun context te begrijpen.²⁸ Daarin kunnen maatschappelijke evoluties een belangrijke aanvulling vormen op het reïficatieconcept, doordat ze toestaan om begripsverschuivingen in een breder kader te plaatsen.

Dat men steeds meer kinderen een zwaktediagnose kon toekennen, valt te interpreteren vanuit reïficatie: gezond gedrag werd eerst tot ‘grijze zone tussen ziekte en gezondheid’ gemaakt en vervolgens als reden voor een kolonieverblijf ingeroepen. Echter, dat deze **uitgebreide zwaktediagnose** ingang vond in de samenleving, hing samen met het proces van medicalisering dat in de 20^e eeuw opkwam.²⁹ Medicalisering was (en is nog steeds) een tendens van toenemend belang van geneeskunde in de samenleving, waardoor problemen van allerlei aard medisch gedefinieerd en dus ook door artsen behandeld dien(d)en te worden.³⁰ Volgens Conrad vond medicalisering in de 20^e eeuw ingang op drie niveaus van de samenleving: op het conceptuele niveau drong medisch jargon het taalgebruik binnen, op het institutionele niveau nam de aanwezigheid van artsen in de samenleving toe, en op het interactionele niveau werden steeds meer (ook sociale) problemen gedefinieerd als medische problemen.³¹ Deze drie niveaus van medicalisering zijn zeker te herkennen in de kolonies. Ten eerste bracht de uitbreidende diagnostiek medische begrippen als hygiëne of ondergewicht de spreektaal binnen en creëerde ook nieuwe begrippen zoals verborgen zwakte. Ten tweede hadden de kolonies verplicht hun eigen arts en verpleegster voor regelmatig medisch

²⁸ Zie ook SHARPE, ‘History from below’, 33.

²⁹ Sommige auteurs, zoals bv. Illich, gebruiken de term medicalisering op een kritische manier, om wantoestanden in de samenleving aan te klagen. Hier wordt echter verwezen naar het proces van toenemende medische aandacht en verklaring, zonder daar een waardeoordeel over te vellen. Voor een bespreking van beide hantering van het begrip medicalisering, zie ADRIAENS en DE BLOCK, *Denken over lichamen*, 149-155.

³⁰ ADRIAENS en DE BLOCK, *Denken over lichamen*, 149-155; CONRAD, ‘Medicalization and social control’, 211; DAVIS, ‘How medicalization lost its way’, 51; DESNERCK, BOSTEELS en HARDONK, ‘Mensen met een handicap’, 91-93; GOLDSTEIN, ‘Het verhaal van Nanette Leroux’, 47.

³¹ CONRAD, ‘Medicalization and social control’, 211.

onderzoek en opvolging van de kinderen; ook voor de propaganda voor en toewijzing aan de kolonies deed het N.W.K. beroep op een groot netwerk van verpleegsters-bezoeksters en artsen die vanuit hun medische autoriteitspositie ouders moesten overtuigen van het belang van de kolonie.³² Ten derde definieerden oorzakelijke diagnoses steeds meer problemen als 'debiliteit', zelfs oorzaken zonder uitingen werden op den duur gezien als een medisch probleem. Volgens Davis situeerde medicalisering zich op dit laatste niveau en had het van daaruit gevolgen voor het interactionele en het conceptuele niveau: hij definieerde medicalisering als het sociaal proces van het herdefiniëren van afwijkend gedrag en natuurlijke processen als ziektes die medische interventie vereisen.³³ De overeenkomst met de definitie van reïflicatie is duidelijk en circulair: doordat het medische aan belang won in de samenleving konden steeds meer gedragingen als medische afwijkingen beschreven worden, en vice versa.

De **toenemende verwetenschappelijking van de opvoeding** vond plaats binnen tendensen van psychologisering en professionalisering. De psychologiseringstendens beschrijft hoe de psychologie (als wetenschap van menselijke gedragingen) steeds meer invloed ging uitoefenen op de manier waarop de mens naar zichzelf keek; als een wezen met emoties die zijn gedragingen beïnvloedden.³⁴ De professionaliseringstendens beschrijft hoe opleiding, vaak vanuit wetenschappelijke onderbouwing, belangrijker werd dan ervaring; het diploma als materiële veruitwendiging van die tendens.³⁵ Beide oefenden grote invloed uit op de 20^e-eeuwse opvoeding en dus ook op de kolonies. De psychoanalyse van Freud en de individuaalpsychologie van Adler hadden de aandacht gevestigd op de bepalende rol van de kindertijd voor het latere functioneren en dus werd het essentieel dat die kindertijd zo goed mogelijk opgevolgd en begeleid werd. Dit stond toe dat wetenschappers zich richtten op het kind en op kennis over en ontwikkelingen voor het kind. Wetenschappelijke kennis uit verschillende domeinen werd geïntegreerd om opvoeders steeds beter op te leiden.³⁶ Die opvoeding van ouders was eveneens een van de pijlers van het N.W.K.: het wilde ouders aanleren hoe ze de ontwikkeling van hun kinderen het best konden stimuleren en gebruikte behoeften daarvoor als leidraad. Dit belang verdween zelfs niet bij het sluiten van de kolonies: enkele masterproeven aan de KU Leuven toonden hoe dit ontwikkelingspsychologisch vertoog nog steeds sterk aanwezig is in het

³² o.a. KUL, *Reglement* (1923), 41-42; KUL, 'Werken de ouders altijd voldoende mee aan de uitzending?', *Het Kind* (1961), 148.

³³ DAVIS, 'How medicalization lost its way', 51.

³⁴ DE VOS, *Psychologisering in tijden van globalisering*, 15 en 26.

³⁵ BAKKER, NOORDMAN en RIETVELD-VAN WINGERDEN, *Vijf eeuwen opvoeden in Nederland*, 221.

³⁶ BOLT, *Van zenuwachtig tot hyperactief*, 37-39; SPIERTS, *De stille krachten van de verzorgingsstaat*, 95-100.

hedendaagse Kind en Gezin.³⁷ Reïficatie van het behoefteconcept kon dus ontstaan in deze context van psychologisering en professionalisering, maar speelt vandaag nog steeds.

Door de stijgende welvaart en de secularisering kwam er meer aandacht voor het individu en diens welzijn. Die individualisering had ook invloed op de medicalisering en de psychologisering, maar het sterkst op de gezinnen. Sociale verbanden werden zwakker en keuzevrijheid belangrijker, waardoor het krijgen van kinderen een bewustere keuze werd. Die kinderen vereisten dan ook voldoende aandacht en hun persoonlijk welbevinden werd belangrijker.³⁸ De invloed van individualisering op de koloniekindbeelden was evenzeer groot: in de meeste kindbeelden zijn tendensen te merken naar een meer individuele behandeling/benadering van debiliteit, behoeften en welzijn. Op vlak van geluk bracht de individualiseringstendens een **stijgend belang van persoonlijk welzijn**. Die tendens reflecteerde zich volgens Spierts ook in het jeugd- en vormingswerk, dat zich tot begin jaren '60 voornamelijk richtte op opvoeding maar nadien evolueerde naar welzijn als hoofdfocus.³⁹ Eenzelfde verschuiving zagen we in de kolonies in de jaren '60: het opvoedende aspect verschoof naar een positieve vakantiebeleving die vooral niet als een pseudo-onderwijsreisje mocht worden opgevat. De grotere aandacht voor persoonlijk welzijn, zowel van kinderen als van volwassenen, kan dus niet los gezien worden van de individualiseringstendens in de samenleving.

Ook verschuivingen in de economische context hadden een invloed op de kolonies. In de jaren '20-'40 speelde de industrie nog steeds een grote rol: zoveel mogelijk jongeren moesten opgeleid worden om mee te kunnen draaien in het productieapparaat. Dit kwam in de kolonies tot uiting in de vaardigheidsateliers en in de lesjes arbeidsethiek. Net na WO II kende België een grote economische heropleving doordat haar industrieën producten leverden die de omliggende landen nodig hadden voor hun wederopbouw. In de jaren '50 echter daalde de export doordat industrieën verouderden en de buitenlandse vraag minder werd. Door de democratisering van het middelbaar onderwijs volgden steeds meer Belgische kinderen een hogere opleiding en daalde het aantal toekomstige arbeiders; arbeidersplaatsen werden toenemend ingevuld door immigranten. De oliecrisis en bijhorende inflatie van de jaren '70 zorgden voor de verplaatsing van fabrieksarbeid naar lageloonlanden. De economische context werd onzekerder en eerder dan op een vastomlijnd beroep moest de jeugd voorbereid worden op deelname aan een nog onzekere arbeidsmarkt.⁴⁰ Citaten uit de jaren '60 gaven aan hoe ook de kolonies eerder wilden voorbereiden op de "grenzeloze behoeften van de

³⁷ SEGHERS, *Psychologisering en professionalisering van ouderschap?*; VAN DER AUWERA, *Psychologisering en professionalisering van ouderschap?*.

³⁸ BAKKER, NOORDMAN en RIETVELD-VAN WINGERDEN, *Vijf eeuwen opvoeden in Nederland*, 221-243; SCHNABEL, 'Individualisering in wisselend perspectief', 9-13.

³⁹ SPIERTS, *De stille krachten van de verzorgingsstaat*, 49.

⁴⁰ JAUMAIN, 'De economische en sociale context', 35-55.

wereld van morgen” dan op een voorbedacht arbeidspad, en zo werd het bijbrengen van eigenschappen als dienstvaardigheid en zelfbewustzijn belangrijker dan het aanleren van vaardigheden die voorbereidden op de rol als huisvrouw of fabrieksarbeider.⁴¹ Ook hier speelde de individualiseringstendens mee, want om zelf invulling te kunnen geven aan het eigen leven (in tegenstelling tot zich in te schrijven in traditie) waren eerder eigenschappen dan vastomlijnde vaardigheden nodig.⁴² De geïdentificeerde **verschuivingen in het nutsconcept**, vanuit een vooruitgangdenken te benoemen als een achteruitgang, zijn dus niet los te beschouwen van hun economische en maatschappelijke context.

De kijk op de jeugd als gevaar voor de samenleving, ten slotte, hangt samen met de context na WO I, waarin men zowel door de oorlogsschade als door de periode van opluchting en economische groei nadien vreesde voor een zedenverwildering van de jeugd. Die zedenverwildering werd enerzijds verbonden aan het dierlijke dat het kind van geboorte in zich zou hebben, en anderzijds aan de idee van kindertijd als open periode wiens uitkomsten door opvoeding bepaald konden worden. Een groots pedagogisch offensief was dus nodig om de gevaarlijke invloed van de jeugd op de samenleving te kanaliseren.⁴³ In die maatschappelijke angst vond ook de subsidiëring van de kolonies als volksoopvoedingsinstituten mede haar grond. Dat de kijk op de kolonie langzaam verschoof van een heilzaam instituut voor heropvoeding van gevaarlijke kinderen naar een gevaar in zichzelf, is ten dele te verklaren doordat de kolonies begonnen te merken hoe hun opvoedkundig optimisme niet bleek op te gaan voor de steeds complexere problematieken (zoals bleek uit het archiefmateriaal), maar hangt ook samen met de toenemende kritiek op grootschalige instituties zoals de school en de gezondheidszorg in de jaren '60 en '70.⁴⁴ In deze periode van sociale emancipatiebewegingen werden instituties, die mensen probeerden in te passen in bestaande kaders, veelvuldig bekritiseerd. De gruwelen uit WO II toonden immers aan hoe gehoorzaamheid aan autoriteitsfiguren tot onmenselijk gedrag kon leiden. Daarom mocht opvoeding zich niet langer richten op geleide zelfontplooiing (inpassing in de maatschappij door moralisering) maar op spontane zelfontplooiing (ontwikkeling van een eigen identiteit en mening). De kolonies hadden zich altijd op geleide zelfontplooiing gericht en pasten dus niet in dit nieuwe kader, waardoor ze toenemend beschouwd werden als gevaarlijke plaatsen voor kinderen en op den duur verdwenen. De **verschuiving van kindergeluk naar vakantiegeluk** voor iedereen sluit eveneens aan bij deze tendens. Spontane zelfontplooiing werd een doel voor alle generaties en zo verdween de scherpe grens tussen

⁴¹ RAB, *Jaarverslag 1960* (1961), 22.

⁴² SNEL en ENGBERSEN, 'Individualisering en sociale ongelijkheid', 58.

⁴³ DEPAEPE en SIMON, 'De Vlaamse jeugd in het vizier van de pedagogisering', 78.

⁴⁴ Zie bv. ILLICH, *Ontscholing van de samenleving* en ILLICH, *Grenzen aan de geneeskunde* voor kritieken op de school en de gezondheidszorg als manipulerende instituties.

kindertijd en volwassenheid: ook de volwassene moest spelen om zijn creativiteit te uiten.⁴⁵ Mede door die maatschappelijke ontwikkelingen groeide bij het N.W.K. de aandacht voor spel en vakantiegeluk, zowel in de kolonies als in het vakantieaanbod voor gezinnen.

Deze beknopte beschrijving van maatschappelijke verschuivingen in de 20^e eeuw gaf aan hoe verschuivingen binnen de kolonies altijd ingebed waren in en dus afhingen van hun sociale context. De maatschappelijke evoluties vormden een kader waarin directe en indirecte machtsprocessen en processen van reïficatie hun plaats vonden.

3.4 Verhouding van het kindbeeldenconcept tot het vooruitgangsideaal

Terugkijkend op de kolonies vanuit het heden kunnen we inderdaad vooruitgang zien. Ze konden meer kinderen met steeds diversere problematieken helpen en hadden daarbij toenemend aandacht voor behoeften en voor intrinsiek geluk. Zoals dit hoofdstuk echter aantoonde, zijn deze drie elementen geen universele belangen waarvoor steeds meer aandacht kwam, maar werden ze pas van belang in onze maatschappij door processen van betekenisverschuiving en reïficatie. Dat betekent niet dat er de afgelopen honderd jaar geen verbeteringen konden plaatsvinden in de omgang met kinderen, wel dat wat men vandaag een verbetering noemt, bepaald wordt door een denkkader dat niet tijdsuniverseel is.⁴⁶ Hedendaagse concepten opleggen aan het verleden is dus een historische fout omdat het geen recht doet aan het verleden zelf.⁴⁷ Uit het archiefmateriaal bleek de vooruitgang inderdaad niet zo eenduidig af te leiden: veranderingen vonden niet per se plaats op het moment dat hen later werd toegeschreven, waren vaak een uiting van een begripsverschuiving en stonden nooit los van machtsprocessen. In alle besproken domeinen manifesteerden zich veeleer continuïteiten met daarbinnen verschuivingen dan duidelijke lineaire vooruitgangen.

Het vooruitgangskader nam soms een loopje met de historische werkelijkheid en het machtskader bekeek macht te sterk als een intentioneel proces: geen van de bestaande interpretatiekaders voldeed voor mij dus volledig om de geschiedenis van de N.W.K.-kolonies op begrip te brengen. Het reïficatieconcept was een eerste poging om tot een eigen interpretatiekader te komen. Dit bleek een goed kader om begripsverschuivingen te duiden maar schoot tekort in het aangeven hoe die reïficatie maatschappelijke ingang kon vinden. Maatschappelijke evoluties bleken de ontbrekende factor om veranderingen in de kolonies te verbinden met processen van reïficatie en macht. Daarmee wil ik niet de indruk geven van een causale relatie, waarbij maatschappelijke

⁴⁵ TONKENS, *Het zelfontplooiings-regime*, 38-53.

⁴⁶ COHEN, *Challenging orthodoxies*, xvi; VANDENBROECK, *Kind van onze dromen*, 116.

⁴⁷ DEHUE, *De regels van het vak*, 24-29.

verschuivingen leidden tot reïficatie en macht, maar wel van een wederzijdse beïnvloeding waardoor die processen niet los van elkaar te beschouwen zijn.

Als antwoord op de tweede onderzoeksvraag naar de verhouding tussen de kindbeelden en het vooruitgangsideaal kunnen we stellen dat een beschrijving in termen van vooruitgang niet maximaal recht doet aan de koloniegeschiedenis en dat de keuze voor kindbeelden als uitgangspunt van archiefanalyse een meer genuanceerde beschrijving toelaat. Het kindbeeldenconcept erkent immers dat er meerdere visies op kinderen bestaan en dat die zelfs binnen dezelfde organisatie of dezelfde persoon kunnen voorkomen. Het draagt geen historische lineariteit in zich maar laat ruimte voor overeenkomsten en tegenstrijdigheden.⁴⁸ Zo doet een beschrijving in termen van kindbeelden beter recht aan de complexe werkelijkheid dan de beschrijving van het N.W.K. in termen van lineaire evoluties of de beschrijving van Vandenbroeck in termen van intentionele machtsuitbreiding. Het vooruitgangsidee moet echter niet zomaar afgeschreven worden, wel genuanceerd worden vanuit de hierboven beschreven processen van macht, reïficatie en maatschappelijke evoluties.

⁴⁸ MOSS, DILLON, en STATHAM, 'The 'child in need' and the 'rich child'', 238; VANDENBROECK, 'Impliciete kindbeelden', 10-11; VERHELLEN, 'Naar een snel veranderend kindbeeld?', 61.

HOOFDSTUK 5 Conclusies en discussie

In de voorgaande hoofdstukken beschreef ik, als antwoord op mijn onderzoeksvragen, de kindbeelden die ik uit het archiefmateriaal afleidde en hun verhouding tot het vooruitgangsideaal. Dit laatste hoofdstuk vat die bevindingen samen en verbindt ze met elkaar en met de literatuur. Ook vestigt het de aandacht op de relevantie voor de praktijk en voor (verder) onderzoek.

1 *De wandelkaart van de kolonies*

Gebruikmakende van de metafoor van de historicus als wandelaar, geïntroduceerd door Verstraete als tegengewicht voor de visie op de historicus als opgraver van kennis, kan dit onderzoek voorgesteld worden als een wandeling tussen de symbolische ruïnes van de kolonies.¹ Daarbij bracht ik het grotendeels onontgonnen terrein van de N.W.K.-kolonies voor een eerste keer in kaart door het beschrijven van de verschillende kindbeelden die zich als kronkelpaadjes door dit landschap slingerden. Voordien was enkel de snelweg gebruikt, die de geschiedenis voorstelde als een lineaire vooruitgang van onwetendheid naar kindvriendelijke omgang. Dit onderzoek voerde de snelweg niet zomaar af maar liet zien hoe de kleine paadjes een vollediger beeld geven van het landschap. In de vorige hoofdstukken had de kaart vooral aandacht voor de eigenheid van elk pad, in dit laatste hoofdstuk is er ook aandacht voor de kruispunten tussen wegen (waarin komen de kindbeelden overeen?), voor parallelwegen (waar kijken de kindbeelden op andere manieren naar dezelfde thema's?) en voor plaatsen waar de wegen duidelijk scheiden (waar bevinden zich tegenstrijdigheden binnen en tussen de kindbeelden?).

1.1 *Kronkelwegen van kindbeelden*

Dit onderzoek was een inductieve wandeling door het archiefmateriaal, waarin ik mij als wandelaar liet leiden door hetgeen ik tegenkwam met 'de kijk op kinderen' als enige richtinggever.² Zo kwam ik vijf paadjes op het spoor, die ik het debiele kindbeeld, het voorspelbare kindbeeld, het gelukzalige kindbeeld, het nuttige kindbeeld en het gevaarlijke kindbeeld noemde. Al deze kindbeelden volgden andere kronkelwegen in hun kijk op het koloniekind, zijn probleem, zijn toekomst en de rol van de kolonie daarin. In hoofdstuk drie werden deze kindbeelden beschreven als antwoord op de eerste onderzoeksvraag, die peilde naar de kindbeelden en hun invloed op de pedagogische praktijken in de

¹ VERSTRAETE, 'Wandelaar zonder reisgids', 87.

² Dat wil zeggen: conform de gefundeerde theoriebenadering trachtte ik zo open mogelijk te kijken naar het archiefmateriaal en mij daarbij niet te laten leiden door vooropgestelde kaders.

kolonies. Hier bespreek ik ze in het perspectief van hun bredere landschap, zijnde het eerdere onderzoek naar kindbeelden in de maatschappij.³

De weg van het **gevaarlijke kindbeeld** zag het kind als een gevaar voor de samenleving indien zijn aangeboren instincten onvoldoende door opvoeding beteugeld werden. Dit kindbeeld wordt door Vanobbergen het *ongetemde kind* genoemd en door Vandenbroeck het *perverse kind* of *evangelische kind*, dat laatste verwijzend naar de erfzonde die de basis voor het ontstaan van dit kindbeeld vormde.⁴ Die erfzonde als reden voor het beschouwen van het kind als gevaarlijk, is niet typisch joods-christelijk; ook in niet-Westerse culturen komt het beeld van het *demonische kind* voor.⁵ Volgens Scholz kan dit *böse Kind* op twee manieren slecht geboren worden: vanwege de erfzonde of van nature uit, dat laatste verwijzend naar de dierlijke instincten die aan het kind worden toegeschreven.⁶ Enkel de tweede manier lijkt toepasbaar op het koloniekindbeeld; in het discours werd de dierlijkheid regelmatig beschreven maar de erfzonde niet als argument aangehaald.

De weg van het **nuttige kindbeeld** beschreef het kind als een toekomstproject dat overtuigingen en vaardigheden moest aanleren om later een goede burger (vooral opgevat in termen van economisch nut) te worden. Vandenbroeck noemt dit dan ook het *economische kind*, dat niet bekeken wordt vanuit zijn eigenheid maar als een grondstof voor de toekomst.⁷ Volgens Lancy kan dit kind (hij noemt het *child as chattel*, kind als bezit) op twee manieren economisch renderen voor zijn ouders en de samenleving: als kinderlijke geldbron, bijvoorbeeld door kinderarbeid of slavernij, of als investering.⁸ Die laatste kijk komt overeen met het koloniekindbeeld. De overheid zag kinderen als de toekomst van de natie en subsidieerde de kolonies vanuit de idee dat ze er noodzakelijke vaardigheden zouden leren voor hun latere samenlevingsbijdrage.

De weg van het gelukzalige kindbeeld zag het kind als toonbeeld van onschuld dat onwetend gehouden diende te worden in zijn kinderwereld. Bij Scholz wordt dit *das guten Kind* genoemd, bij

³ Daarvoor wordt verdergegaan op de kindbeelden beschreven door Vandenbroeck, Vanobbergen, Lancy en Scholz. De eerste twee omdat ze net als de kolonies gegrond zijn in de Belgische context en een pedagogische blik hanteren; de laatste twee omdat ze dit Belgische perspectief aanvullen met een internationaler perspectief, waarbij voor Lancy werd gekozen vanwege zijn antropologische kijk en voor Scholz vanwege zijn historisch-filosofische onderbouwing van de kindbeelden. Volgens deze auteurs zijn hun kindbeelden van toepassing op de 20^e en 21^e eeuw en dus geen puur historische constructen. Voor een heldere opbouw van het vertoog worden de kindbeelden in omgekeerde volgorde besproken, beginnende bij het gevaarlijke kindbeeld en eindigend bij het debiele kindbeeld.

⁴ VANDENBROECK, 'Impliciete kindbeelden', 8-9; VANOBBERGEN, *Het kind van onze dromen*, 182-185.

⁵ LANCY, *The anthropology of childhood*, 89.

⁶ SCHOLZ, *Die Konstruktion des Kindes*, 76-81.

⁷ VANDENBROECK, 'Impliciete kindbeelden', 9-10.

⁸ LANCY, *The anthropology of childhood*, 77-78, 81-83, 89, 99-104.

Vanobbergen het *goddelijke kind* (niet te verwarren met het *Kind Gottes* van Scholz) en bij Vandenbroeck het *onschuldige kind*: het kind wordt geboren met een zuiverheid die het goddelijke representeert. Door zijn goedheid is het kind een rolmodel voor de volwassene i.p.v. omgekeerd.⁹ Dat houdt volgens Vanobbergen ook een gevaar in: de sacrale positie maakt het kind onkwetsbaar waardoor de rol van de opvoeder gereduceerd wordt tot een simpel beschermen.¹⁰ Volgens Lancy daarentegen brengt dit kindbeeld de ouder net in een verheven positie; het kind is zijn pronkstuk, degene waaraan de ouder zijn wereldbeeld doorgeeft en waaruit hij zelfbevestiging haalt. De mythe van het kindergeluk, zoals Lancy het noemt, wordt dus vooral in het leven geroepen voor het welbehagen van ouders.¹¹ De koloniekijk op ouders viel met geen van beide samen. Aansluitend bij Vanobbergen zag het N.W.K. opvoeding in dit kindbeeld als bescherming, maar de kinderlijke onschuld was wel kwetsbaar en werd in arbeidersmilieus ook veelvuldig gekwetst.

De weg van het **voorspelbare kindbeeld** leidde naar vrij spel waarin de natuurlijke ontwikkelingsstappen voltooid konden worden, en naar aandacht voor de behoeften die daarvoor vervuld moesten worden. Bij Vandenbroeck heet dit kindbeeld *het maagdelijke kind*: het kind wordt als tabula rasa geboren.¹² Hier verschilt Vandenbroecks kindbeeld lichtjes van Vanobbergens *onvoltooide kind*, dat wél een aangeboren potentieel van menswording, opgevat als het vermogen tot rationeel denken, toeschrijft aan het kind.¹³ De rationaliteit als eindpunt, waar het onvoltooide kindbeeld sterk de nadruk op legt en die ook terugkomt in het *sich entwickelnde Kind* van Scholz¹⁴, komt minder sterk naar voor in het koloniediscours, dat volwassenwording eveneens als eindpunt van de ontwikkeling zag maar nergens omschreef wat die volwassenheid dan inhield.

De laatste weg, die van het **debiele kindbeeld**, beschreef het kind als een zwak wezen dat constant het risico liep op besmetting. Daarom moest het uit zijn besmettelijke milieu verwijderd worden zodat het zou kunnen opgroeien tot een gezonde volwassene. In de literatuur rond kindbeelden is dit kindbeeld echter nauwelijks aanwezig, noch bij de vier besproken auteurs, noch bij anderen. Het beeld van *the child in need* van Moss, Dillon en Statham sluit er het sterkst bij aan. Volgens deze auteurs is dit het kindbeeld dat leeft in het Groot-Brittannië van de 21^e eeuw: een kind dat behoefte heeft aan zorg. Die kinderbehoefte is compatibel met de staatsbehoefte aan goede burgers, en dus

⁹ SCHOLZ, *Die Konstruktion des Kindes*, 85-90; VANDENBROECK, 'Impliciete kindbeelden', 7-8; VANOBBBERGEN, *Het kind van onze dromen*, 185.

¹⁰ VANOBBBERGEN, *Het kind van onze dromen*, 185.

¹¹ LANCY, *The anthropology of childhood*, 368.

¹² VANDENBROECK, 'Impliciete kindbeelden', 4-7.

¹³ VANOBBBERGEN, *Het kind van onze dromen*, 185-186. Voor een bespreking van de Piagetiaanse elementen in dit kindbeeld, zie SCHOLZ, *Die Konstruktion des Kindes*, 41-47.

¹⁴ SCHOLZ, *Die Konstruktion des Kindes*, 45-48.

verstrekt de staat die zorg via een Foucaultiaans apparaat van controle via huisbezoeken en medische fiches. De zwakte van dit kind wordt gezien als een individueel psychologisch probleem dat individueel ingrijpen rechtvaardigt en dus geen verandering van sociale structuren vereist.¹⁵ Deze elementen waren allemaal aanwezig in het debiele kindbeeld. Toch vangt *the child in need* niet volledig de eigenheid van het debiele koloniekind want de notie van risico is er niet in vervat: het debiele kind was niet alleen zwak uit zichzelf, maar ook constant in gevaar voor ongezondheid, zo sterk dat op den duur elk kind het risico liep een debiel kind te worden. Ook vertrekt het kindbeeld van Moss, Dillon en Statham vanuit een hedendaagse oriëntatie en gaat het nergens in op de historische wortels ervan, waardoor we op basis van *the child in need* niet kunnen stellen dat het debiele kindbeeld gedeeld werd binnen de 20^e-eeuwse samenleving. Een mogelijke verklaring voor de specificiteit van het debiele kindbeeld voor de kolonies is dat de medische kijk op het kind typisch was voor de kolonies en in de bredere samenleving minder gedeeld werd. De kwetsbaarheid van kinderen komt wel voor in andere kindbeelden uit de literatuur, zoals het economische kind dat investering nodig heeft of het onvoltooide/maagdelijke kind dat geremd kan worden in zijn ontwikkeling, maar die wordt niet verbonden met de preventiegedachte. Mogelijks zag men gezondheid in de samenleving als een bestaansvoorwaarde en dus een voorwaarde voor elk ander kindbeeld, eerder dan een apart kindbeeld, terwijl gezondheid in de kolonies net tot kwestie werd gemaakt en daardoor een uitgangspunt voor de kijk op kinderen kon worden.

Tegenover dit koloniespecifieke kindbeeld stond ook een **samenlevings specifiek kindbeeld**. Opvallende afwezigen in het koloniediscours waren namelijk de kindbeelden die het kind beschouwden als een heruitvinder van de samenleving, zoals *das Kind Gottes* van Scholz. Volgens dit kindbeeld is het kind mens van bij geboorte, wat gelijkstaat aan een drang naar zingeving (Langeveld spreekt zelfs van *Deutungsarbeit*: de plicht van zingeving). Opvoeding bestaat dan uit het inleiden van het kind in de bestaande wereld vanuit de wetenschap dat het er op een andere manier zin aan zal geven, en in interactie de samenleving bevestigt én herschept.¹⁶ Dat dit kindbeeld niet leefde in de kolonies is misschien logisch, aangezien we aantoonden hoe deze er voornamelijk op gericht waren om de bestaande orde te bestendigen eerder dan heruit te vinden.

We kunnen concluderen dat de kolonies geen eiland binnen de samenleving vormden maar dat de kindbeelden die er gehanteerd werden veel overeenkomsten vertoonden met de bredere maatschappelijke kindbeelden. Hoewel ze andere namen en lichte nuanceverschillen kregen, waren volgende kindbeelden zowel in de kolonies als in de literatuur te herkennen: het kind dat slecht werd

¹⁵ MOSS, DILLON en STATHAM, 'The 'child in need' and the 'rich child''.

¹⁶ SCHOLZ, *Die Konstruktion des Kindes*, 59-66.

geboren, het kind dat bij geboorte perfect was, het kind dat zich in fasen ontwikkelde en het kind dat pas in de toekomst zou renderen. Het debiele kindbeeld bleek eerder specifiek voor de kolonies, terwijl het beeld van het kind als herschepper van de maatschappij enkel buiten de kolonies leek te bestaan.

1.2 Kruispunten en parallelwegen

Deze kindbeeldpaden liepen niet in de leegte. Soms kruisten ze elkaar in overeenkomsten tussen de kindbeelden, soms liepen ze parallel vanuit verschillende visies op hetzelfde thema. Het gelijk voorkomen van overeenkomstige en tegenstrijdige visies gaf aanleiding tot paradoxen; hierna zullen kort de twee opvallendste paradoxen in het koloniediscours besproken worden, die ontstonden vanuit verschillende visies op geluk en gezondheid, de meest centrale thema's in de kolonies.¹⁷

Het thema geluk had verschillende parallelwegen: vrijwel elk kindbeeld had een visie op de inhoud en het doel van geluk. Het debiele kindbeeld zag geluk als een toestand van blijdschap die een voorwaarde voor gezondheid vormde, het voorspelbare kindbeeld beschouwde geluk als een behoefte die een eigen ontwikkeling doormaakte (geluk betekende iets anders voor een peuter dan voor een volwassene) en daarbij verschillende subbehoeften als voorwaarde had. Het gelukzalige kindbeeld zag geluk als een staat van kinderlijke onschuld, te behouden door afscherming van de maatschappij, terwijl het nuttige kindbeeld geluk net beschouwde als een tevredenheid in het bestendigen van de maatschappelijke orde. Deze schijnbare tegenstelling tussen 'afschermen van' en 'opvoeden voor' vinden we terug in Lea Dasberg's jeugdland. Zij stelde dat het 20^e-eeuwse kind werd afgeschermd van de maatschappij in zijn eigen jeugdland waar het onbezorgd gelukkig kon zijn, en van daaruit werd opgevoed om later een nuttige burger te zijn. Jeugdland was een middel, ingezet door volwassenen, om kinderen te laten opgroeien met een positieve houding ten opzichte van de bestaande wereld.¹⁸ Die wens tot heropvoeding van kinderen in kolonies buiten de samenleving kan opgevat worden als een beginnende pedagogisering van de publieke ruimte. Met 'pedagogisering' wordt bedoeld dat de leefwereld van kinderen en jongeren tussen het einde van de 19^e eeuw en vandaag steeds meer pedagogisch geordend werd: kinderen werden afgezonderd van de volwassen wereld en voor hen werd een eigen kinderwereld gecreëerd. Enerzijds zag men de jeugd als een gevaarlijke periode waarin groeiende controle door de volwassenheid nodig was, anderzijds zag men straatkinderen als ongewenste gebruikers van de publieke ruimte en creëerde men dus ruimtes (o.a. koloniehuisen) waar kinderen hun 'democratisch deficit' konden bijwerken zodat ze de publieke

¹⁷ Een volledig overzicht van alle gelijkenissen en verschillen tussen de kindbeelden zou te ver leiden, daarom werd gekozen voor de twee opvallendste paradoxen. Net als in de vorige paragraaf worden die besproken vanuit het archiefmateriaal en vervolgens geduid vanuit literatuur.

¹⁸ DASBERG, *Grootbrengen door kleinhouden*, 49 en 101.

ruimte op een correcte manier leerden innemen.¹⁹ De **paradox van verwijderen uit en tegelijk opvoeden voor de samenleving** kwam tot uiting in de pedagogisering van een jeugdland in de kolonies. Die pedagogisering trok zich volgens Dasberg ook door buiten het jeugdland. De grenzen tussen kindertijd en volwassenheid vervaagden, wat volgens haar o.a. blijkt uit het levenslang leren dat zowel kinderen als volwassenen weer achter de schoolbanken bracht.²⁰ Volgens Vos is die evolutie niet los te zien van de psychologiserings- en professionaliseringstendens: doordat de gewone mens nooit volledig expert kon worden van zijn eigen psychisch functioneren, was hij veroordeeld tot nooit opgroeien om voor altijd onder een schoolse voogdij te blijven.²¹ Ik zou dat voorbeeld van de uitbreiding van jeugdland willen aanvullen met het voorbeeld van spel en vakantie, die na de Tweede Wereldoorlog verschoven van kinderbezigheden naar ontspanning voor alle generaties. De kindertijd, aanvankelijk geconcipeerd als een heel eigen periode van gelukkige onschuld alvorens de onvermijdelijke volwassen wereld binnen te treden, werd steeds meer een beeld waaraan burgers van alle leeftijden zich moesten spiegelen, een na te streven ideaal voor iedereen.

De thematiek van vrijheid bevond zich op het kruispunt tussen het debiele, het nuttige en het gevaarlijke kindbeeld: in deze kindbeelden kregen kinderen idealiter weinig vrijheid omdat ze zich enkel door dwang van buitenaf zouden conformeren aan de idealen van gezondheid, nut en zedelijkheid. Het voorspelbare kindbeeld daarentegen hechtte een groot belang aan vrijheid omdat het kind daardoor de kans kreeg om zich harmonisch te ontwikkelen. In het gelukzalige kindbeeld was de rol van vrijheid paradoxaal: enerzijds moest het kind zo vrij mogelijk kunnen spelen in zijn kinderwereld om zo de volwassene tot voorbeeld te dienen, anderzijds werd het wel kleingehouden door diezelfde volwassene in de verplichting tot kinderlijke onschuld. Ook in het nuttige kindbeeld kwam die paradoxaliteit naar voren, in de vorming van karaktereigenschappen als zelfstandigheid en beslissingsvermogen met bestendiging van de sociale orde (en dus net weinig beslissingsmacht voor de onderklasse) als doel. Die **paradox van vrijheid en bevoogding** was niet uniek voor de kolonies maar kwam bv. eveneens voor in het volksonderwijs, de arbeidersarchitectuur en Congo-kolonie. Met het volksonderwijs wilde men volkskinderen zodanig beschaven dat ze tot op zekere hoogte het burgerlijke voorbeeld volgden; de leerplichtwet bracht arm en rijk immers samen in één klas en de bovenklasse vreesde besmetting door de ruwe volksklasse. Door alle kinderen te socialiseren in de cultuur van de burgerij verminderde de dreiging van het onbekende. Echter, men wilde hen ook niet zo sterk emanciperen dat ze deel van de bovenklasse konden worden; de bestaande sociale orde was

¹⁹ DEPAEPE en SIMON, 'De Vlaamse jeugd in het vizier van de pedagogisering', 78 en 86; VANOBBERGEN, 'Kindzijn als verzet', 40.

²⁰ DASBERG, *Grootbrengen door kleinhouden*, 86-89.

²¹ DE VOS, *Psychologisering in tijden van globalisering*, 36-37.

immers ideaal voor een maximalisatie van de winsten.²² Daarom werd de arbeider die hard werkte om met een beperkt budget toch een tevreden huisgezin te creëren, als rolmodel voorgesteld.²³ Ook in de arbeidersarchitectuur kwam dit tot uiting: met de bouw van tuinwijken, wijken van vrijstaande woningen met tuin die toebehoorden aan de fabriek en verhuurd werden aan arbeiders, gaf men arbeiders enerzijds de vrijheid van een eigen huis maar hield men hen anderzijds ook klein door hen te verplichten dit huis en tuin te onderhouden. Men wilde het gezin terugplooiën op zichzelf, domesticeren, zodat ze zich zouden ‘bezighouden’ met andere zaken dan politieke oproer.²⁴ Hetzelfde gebeurde in de ‘echte’ kolonie Congo: men wilde de Congolezen wel tot op zekere hoogte opvoeden, maar niet zodanig dat ze zich zouden verzetten tegen het heersende regime.²⁵ In deze voorbeelden evenals in de kolonies werd zelfstandigheid gewaardeerd in de vorm van zelfdisciplinerende die het volk in staat stelde om zich te houden aan de aangeleerde gedragsregels maar niet in de vorm van volledige keuzevrijheid. Die hield immers, net als het afwezige kindbeeld van het kind als herschepper van de samenleving, een mogelijkheid tot opstandigheid in.

1.3 De rechte weg van het vooruitgangsideaal

In hun kronkeligheid waren deze kindbeelden fundamenteel anders dan de weg die het N.W.K. zelf beschreef: een lange rechte asfaltweg van het donkere verleden naar het lichte heden. Dat vooruitgangsideaal werd, als antwoord op de tweede onderzoeksvraag, in het vierde hoofdstuk in vraag gesteld a.d.h.v. het archiefmateriaal en geïnterpreteerd vanuit processen van begripsverschuiving, reïficatie, macht en maatschappelijke evoluties, die samen een meer genuanceerde manier boden om de geschiedenis te beschrijven dan de rechte weg van het vooruitgangsidee. Toch was het doel niet om dit vooruitgangsidee zomaar af te doen als irrationeel of verouderd; die act in zichzelf zou immers een vooruitgangsbepaarding van historiografie inhouden.

Volgens Foucault zijn betekenisgeving en geschiedschrijving altijd het resultaat van discursieve praktijken: een fenomeen doet zich voor, door erover te spreken neemt men er een zekere afstand van die toelaat om te reflecteren en vervolgens te handelen op basis van die reflectie. Dit proces noemt Foucault *problematiseren*: door afstand te nemen kan een fenomeen tot probleem gemaakt worden, en de voorstelling van het probleem bepaalt tevens de ruimte waarin een oplossing of verklaring gegeven kan worden.²⁶ Het vooruitgangsidee was het resultaat van een problematisering

²² DE CLERCK, DE GRAEVE en SIMON, *Dag meester*, 33 en 92; DE VROEDE, ‘Volksonderwijs en maatschappij’, 184.

²³ COECKELBERGHS, ‘“Maatschappelijke vorming” via het leesonderwijs’, 114-131.

²⁴ DE CAIGNY, *Bouwen aan een nieuwe thuis*, 161-164.

²⁵ DEPAEPE en VAN ROMPAEY, *In het teken van de bevoogding*, 13.

²⁶ SCHWARTZ, ‘Critical reproblemization’, 25-26.

van haar eigen geschiedenis door het N.W.K. binnen de discursieve ruimte die dat antwoord mogelijk maakte. Eerder dan een kritiek is deze masterproef een herproblemativering van die problematisering: hij stelt het hedendaagse vooruitgangsidee van Kind en Gezin in vraag door na te gaan hoe dit idee in haar historische context kon ontstaan. Die herproblemativering laat toe om onze manier van denken over kinderen en opvoedingsgeschiedenis opnieuw van op afstand te bekijken. Het eigene aan denkkaders is immers dat we ze als vanzelfsprekend beschouwen en vergeten hoe ze gestoeld zijn in discursieve praktijken.²⁷

1.4 Langs oude en nieuwe wegen

Het denormaliseren van dit vooruitgangskader geeft openheid om anders te kijken naar het eigen en naar andere perspectieven. De rechte asfaltweg verliest haar vanzelfsprekendheid en dat opent onze ogen voor alternatieve routes, voor kronkelwegen.

Wij mensen houden van verhalen met een duidelijke rode draad, en dus zijn vooruitgangsideeën vaak de richtinggever van (wetenschaps)historisch onderzoek en van (wetenschappelijke) praktijken.²⁸ Het is dus gemakkelijk om je als onderzoeker te laten leiden door vooruitgangsidealen zoals dat van het N.W.K.. Bijna was dit vooruitgangsideaal ook de bril geworden waardoor dit onderzoek naar de kolonies van het N.W.K. zou kijken. Bewustwording was nodig om opnieuw met een open blik naar de kolonies te kijken en uiteindelijk een heel andere weg in te slaan. Zo nodigt dit onderzoek uit om vooruitgangsideeën in de (onderzoeks)praktijk in vraag te stellen. Kunnen we zeggen dat een nieuwe onderwijsmethode of een andere behandeling van leerstoornissen objectief een verbetering is, of is dat enkel zo in het licht van onze huidige waarden? Kunnen we de geschiedenis van wetenschappen of organisaties beschrijven als een constante vooruitgang, of gaat dat voorbij aan historische feiten? Het is bewonderenswaardig dat een organisatie of een wetenschap zich telkens probeert te verbeteren t.o.v. haar vorige initiatieven. Gevaarlijk wordt het wanneer de geschiedenis daarbij geïnstrumentaliseerd wordt als bewijs van die verbetering en zo de invloed van macht, context en reïficatie miskent.

Wil dat dan zeggen dat we vooruitgangsideeën en gereïficeerde begrippen beter de vuilbak in gooien? Zeker niet. Reïficatie, bijvoorbeeld, is geen gevaarlijk proces dat tegengegaan moet worden, maar is juist eigen aan alle discursieve praktijken. Om fenomenen te benoemen en te categoriseren zijn immers processen van in- en uitsluiting noodzakelijk. Gevaarlijk wordt het wanneer deskundigen (pedagogen maar ook artsen, psychologen, politici...) niet meer beseffen dat de begrippen die ze

²⁷ ANKERSMIT, *De spiegel van het verleden*, 127; SCHWARTZ, 'Critical reproblemization', 25.

²⁸ DEHUE, *De regels van het vak*, 17-24.

hanteren, producten van reïficatie zijn en geen op zichzelf staande entiteiten. Zo ontstaan behandelingen voor stoornissen als *shift work disorder*, een stoornis die volgens de definitie toeslaat bij mensen die afwisselend in dag- en nachtschifts werken. Deze stoornis uit zich in vermoeidheid en een verstoord slaapritme, veroorzaakt door een afwijking in de biologische klok. In de Verenigde Staten is medicatie beschikbaar voor de behandeling van deze stoornis, wat totaal miskent hoe deze 'symptomen' eigenlijk normale gevolgen zijn van het werkritme en geen stoornis op zichzelf.²⁹ Het gaat dus om bewustwording en afstand, om herproblematiseren van reïficatie en vooruitgangsideeën. Het gaat om kritisch kijken naar het heden en het verleden en er zich zo opnieuw toe te verhouden.

Kritisch kijken naar de eigen denkkaders is een moeilijke opdracht, net omdat ze gestoeld zijn in die horizon van vanzelfsprekendheid. Daarom wilde dit onderzoek niet enkel de standaardroute in vraag stellen maar ook een alternatieve route suggereren: de weg van de kindbeelden. De vijf kindbeelden die in de kolonies geïdentificeerd werden en het zesde kindbeeld dat uit de literatuur werd toegevoegd, zijn ook in ons hedendaagse denken aanwezig. Zo bieden kindbeelden een kader om naar het verleden én naar het heden te kijken. Wie aandachtig is, kan de besproken kindbeelden herkennen in zijn eigen denken en in dat van anderen. Zo is dit onderzoek, naast een beschrijving van het verleden, ook een uitnodiging naar het heden om vanuit het hier geboden kader te kijken naar de eigen praktijken, zowel in handelen als in onderzoek.

Ten eerste kunnen hier besproken historische kindbeelden een aanzet geven om stil te staan bij hedendaagse pedagogische praktijken. Iedereen die omgaat met kinderen vertrekt vanuit een prototypisch kindbeeld en probeert met zijn aanpak dat ideaalbeeld te bereiken.³⁰ Die kindbeelden zijn meestal onbewust waardoor de eigen aanpak van kinderen vanzelfsprekend aanvoelt en die van anderen vreemd of onlogisch. Om verbinding te kunnen vinden tussen visies, bijvoorbeeld tussen (culturele) verschillen in opvoedingspraktijken, is het belangrijk om zich bewust te zijn van het bestaan van meerdere kindbeelden en van het eigen kindbeeld.³¹ Vanuit een bewustzijn van de eigen kindbeelden en de openheid om zich te laten raken door andere kindbeelden, ontstaat een kans op verbinding tussen op het eerste zicht onverenigbare verschillen.

²⁹ Dehue geeft deze 'stoornis' als voorbeeld van de gevolgen van reïficatie: een perfect normaal gedrag wordt tot stoornis gemaakt waardoor dat gedrag enkel nog gezien wordt als manifestatie van de stoornis. Medicatie en behandeling worden dan nodig om de stoornis te verhelpen. Zie DEHUE, *Betere mensen*, 21-22 en 26.

³⁰ VANOBBERGEN, *Het kind van onze dromen*, 98.

³¹ DAHLBERG, MOSS en PENCE, *Beyond quality in early childhood education and care*, 43-44.

Ten tweede kunnen de hier besproken kindbeelden ook menswetenschappers inspireren om kritisch te kijken naar hun eigen onderzoek. Onderzoek, bijvoorbeeld naar de meerwaarde van pedagogische interventieprogramma's, vertrekt immers ook vanuit een kindbeeld dat de discursieve ruimte bepaalt waarin de ene interventie als effectief wordt gezien en de andere als onvoordelig.

Ten derde laat onderzoek naar kindbeelden ook de onderzoeker zelf niet onberoerd. Volgens historicus Willem Frijhoff vraagt het onderzoeken van kindbeelden zowel emotionele verbinding met het verleden als een professionele afstand, en hebben historici nog te weinig aandacht voor het evenwicht tussen beide processen in hun beroepsactiviteit.³² Zonder emotionele verbinding blijft historisch onderzoek beperkt tot een simpel beschrijven van feiten, zonder professionele afstand vervalt het al snel in het overnemen van het discours van de bronnen (zoals bijvoorbeeld het vooruitgangsideaal). Voor het eerste is inleving nodig in de doelgroep, voor het tweede een bewustzijn van je eigen kindbeelden en vooronderstellingen. Daarin heeft onderzoek naar kindbeelden volgens Frijhoff een 'therapeutische waarde' voor de onderzoeker: door hedendaagse of historische kindbeelden te onderzoeken, word je uitgenodigd om je eigen kindbeelden in vraag te stellen. Zo verandert historisch onderzoek de manier waarop de onderzoeker naar het heden en naar zichzelf kijkt en demythologiseert het ook zijn hedendaagse wereld.³³ Waar wetenschap vaak boogt op objectiviteit, lijkt een zekere relatie tussen subject en onderzoeker in het pedagogisch-historische domein onvermijdelijk. Het vraagt een openheid om je te laten raken en je te laten veranderen, een openheid die zich terugbetaalt in een minder vooringenomen onderzoekersinstelling en dus een 'rechtvaardiger' onderzoek.³⁴

Ter illustratie van Frijhoff's stelling geef ik kort een terugblik van hoe de wandeling langs de ruïnes van de kolonies ook mij als wandelaar veranderde. Naast het wandelen langs historische paden, passeer ik in de realiteit immers ook reclameborden die speelgoed en vrijetijdsactiviteiten aanprijzen als investering in je kind. Zie ik hoe ouders de onschuld van hun kroost verheerlijken op sociale media. Merk ik hoe mijn eigen omgang met kinderen gebaseerd is op die impliciete aannames die ik tot dan toe vanzelfsprekend vond: mijn kindbeelden. Dit was voor mij het meest verrassende aspect in het onderzoek: in elke omgang met kinderen, zowel bij mezelf als in het hedendaagse discours, stel ik me sindsdien de vraag vanuit welk kindbeeld praktijken vertrekken en gerechtvaardigd worden. Wandelen is niet enkel een beweging, een cadans van voetstappen die nieuwe paden

³² DEKKER e.a., 'Discoveries of childhood in history', 5; FRIJHOFF, 'Historian's discovery of childhood', 27-28.

³³ FRIJHOFF, 'Historian's discovery of childhood', 28.

³⁴ BOONE, *Historici en hun métier*, 328.

ontdekken. Het is ook een manier van kijken, van bewuster stilstaan bij de omgeving die je langs de snelweg onnadenkend voorbijraast.

De methodologische keuze voor grounded theory leidde tot een ruwe schets van de wegen in het landschap van de N.W.K.-kolonies. Kritische discoursanalyse stond toe om het gebaande pad te verlaten en oog te hebben voor kleine kronkelpaadjes die eerder aan het oog van de wandelaar-historicus ontglipten. Het resultaat is geen overzichtskaart van de kolonies maar een verslag van de wegen die ik volgde. De bedoeling was dan ook niet om een volledige stafkaart uit te brengen, wel om door terug te kijken naar voorgaande wegen, te begrijpen welke wegen vandaag bewandelbaar zijn.

2 *Beperkingen en suggesties voor verder onderzoek*

In dit onderzoek is getracht op een zo systematisch mogelijke manier het discours van het N.W.K. te analyseren en daaruit heersende kindbeelden af te leiden. Onvermijdelijk speelt de blik van de onderzoeker hierin een rol. De oplijsting van alle geconsulteerde archiefmaterialen in de referentielijst en van alle geanalyseerde citaten in bijlage 5 wil de reproduceerbaarheid van het onderzoek verhogen, maar de mogelijkheid bestaat dat een onderzoeker vanuit bv. een sociologische of eveneens pedagogische achtergrond tot andere kindbeelden zou besluiten, en dat de persoon van de onderzoeker dus evenzeer van invloed was op de resultaten als het archiefmateriaal zelf. De grootste beperking van dit onderzoek, die haar oorsprong heeft in het onderzoeksopzet, is echter de miskenning van de *agency* van het kind: door de keuze voor discoursanalyse werd enkel het standpunt van het N.W.K. bekeken en kwamen de stemmen van kinderen en ouders niet aan bod. Daardoor spreekt deze masterproef over kinderen en ouders op dezelfde manier als het N.W.K. over hen sprak: ze bekijkt hen niet als personen met een eigen betekenisgeving maar als voorwerp van kolonieke praktijken. Het kindbeeld van het kind als *active agent* is noch in het N.W.K.-discours noch in het discours van deze masterproef te herkennen. Nochtans argumenteren kindertijdhistorici voor het bekijken van het kind als betekenisgever in historisch onderzoek.³⁵ Of zoals antropoloog Lancy het stelt: “we must see children not exclusively as the *objects* of adult influence, but as the *agents* of their own destiny and it is their *voices* we must attend to.”³⁶ Vervolgonderzoek zou zich dus kunnen richten op de beleving van dit N.W.K.-discours door kinderen (en hun ouders), en op de invloed hiervan op de praktijk. Zulk onderzoek zou bijvoorbeeld inzicht kunnen geven in de persoonlijke anekdote die ik in het voorwoord beschreef en die aan de basis lag van deze masterproef: het zinnetje “zorg maar dat je braaf bent, of ik stuur je naar de kolonie!”. Het feit dat mijn grootvader de

³⁵ FRIJHOFF, ‘Historian’s discovery of childhood’, 12-13.

³⁶ LANCY, *The anthropology of childhood*, 364. (originele cursivering)

kolonie als dreigement gebruikte en niet als de fijne vakantiebeleving die het N.W.K. propageerde, zou erop kunnen wijzen dat de kolonie anders beleefd werd door het publiek dan ze voorgesteld werd in het N.W.K.-discours.

Daarnaast kan nog een andere belangrijke bron van informatie aangeboord worden, nl. de internationale congressen over gezondheidszorg, tuberculose en vakantiekolonies die begin 20^e eeuw plaatsvonden.³⁷ Deze zijn vanwege hun omvang en verspreiding uiteindelijk niet in dit onderzoek betrokken maar kunnen een grote rol spelen in het begrijpen van de internationale invloeden op het Belgische kolonielandschap en de kindbeelden die daar speelden. Bij wijze van voorbeeld volgt hier een citaat uit het eerste Franse congres voor openluchtscholen en –kolonies in 1922, dat de selectie van de kinderen bespreekt en daarin duidelijk overeenkomsten vertoont met wat in deze masterproef het debiele koloniekindbeeld genoemd werd.

*Les enfants choisis pour les écoles de plein air seront toujours des enfants débiles ou retardés dans leur développement, la cause de leur état pathologique devant être habituellement rapportée à une affection pulmonaire ou ganglionnaire d'origine le plus souvent tuberculeuse ; ce sont en somme ces enfants entachés de tuberculose qu'on aurait il y a quelques années désignés sous le nom de pré-tuberculeux ou de suspects de tuberculose et qui sont en réalité des tuberculeux-latents.*³⁸ (originele nadruk)

Verder onderzoek zou zich dus kunnen richten op de analyse van internationale invloeden op het Belgische kolonielandschap. Buiten de grenzen van de kolonies bevatten de tijdschriften van het N.W.K. ook een schat aan informatie over de kijk op opvoeding die vanuit de overheid gepropageerd werd in de 20^e eeuw. Vandenbroeck betrok deze tijdschriften in zijn onderzoek naar de geschiedenis van de kinderopvang, voor de analyse van de positie van het N.W.K. daarin,³⁹ maar ook voor onderzoek naar bredere historisch-pedagogische thema's zoals de rol van spel of van verlegenheid kunnen het *Maandblad*, het *Driemaandelijksch Tijdschrift* en *Het Kind* interessante informatiebronnen zijn.

³⁷ Bijvoorbeeld het *International Congress of Hygiene and Demography* (o.a. in Parijs 1878, Londen 1891, Brussel 1903 en Washington 1912), het *Congrès International de la Tuberculose* (eerste editie Parijs 1905), het *Internationales Kongress für Ferienkolonien und Verwandte Bestrebungen der Kinderhygiene* (eerste editie Berlijn 1888), het *Congrès International des Ecoles de Plein Air* (eerste editie Parijs 1922), het *Congrès International des colonies de Vacances et Oeuvres de Plein Air* (eerste editie Parijs 1929), etc.

³⁸ KUL, LA LIGUE POUR L'ÉDUCATION EN PLEIN AIR, *Premier congrès international des écoles de plein air*, 73.

³⁹ VANDENBROECK, *De staat van het kind*, 43-86.

3 *Ter afsluiting*

Afsluiten doe ik met een citaat van Philippe Ariès, dat voor mij mooi samenvat wat het doel van deze masterproef was. Net als de historicus die Ariès benoemt met 'hij' (uiteraard doen we hier niet aan genderongelijkheid en voel ik mezelf daar evenzeer door aangesproken) wilde ik u meenemen doorheen de reis die mijn onderzoek was, tot op plaatsen waar u nog nooit was geweest maar die hopelijk een indruk nalieten.

*Misschien is zijn [de historicus] grootste verdienste niet dat hij een stelling verdedigt, maar dat hij zijn lezers laat delen in de vreugde van zijn ontdekking, dat hij ook hen de smaak van het onbekende te pakken laat krijgen.*⁴⁰

Ik hoop van harte dat ik daarin geslaagd ben.

⁴⁰ ARIÈS, *De ontdekking van het kind*, 9.

Referenties

1 Geconsulteerde archieven

- BEVEREN, Rijksarchief, *Archief van het Nationaal Werk voor Kinderwelzijn*, 1-74.
- BRUSSEL, Archief Kind en Gezin, *Archiefmateriaal over vakantiekolonies*, PUB 79-81, 84-85, 87-88, 90-95, 97, 99 en 1588, UIT 23-24 en 31, BOE 17 en 130, foto's KO 1.2-1.7 en 2.1, KO 1 1.1, KO 2 1.1 en KO 17 1.1, Postkaarten en Rapport Moritz.
- BRUSSEL, Archief voor Vrouwengeschiedenis, *Archief van het Oeuvre Nationale de l'Enfance*, 1-98, 424, 426-450, 461-462, 469-470, 473, 550, 560, 605, 612, 614, 625-626, 629, 636 en AF/E02145.
- BRUSSEL, Archief voor Vrouwengeschiedenis, *Nevenarchief van het Oeuvre Nationale de l'Enfance met thematische nota's van Jean Corbisier*, 37, 71 en 73.
- GENT, Liberaal Archief, *Archief Diesterweg's Hulpkas voor Behoeftige Schoolkinderen Antwerpen*, 3.
- GENT, Liberaal Archief, *Archief Kindergeluk Brussel*, 8.3.1-8.3.8.
- GENT, Amsab-ISG, *Bond Moyson-afdeling Lokeren*, 083.00233.
- GENT, Amsab-ISG, *Fédération Nationale de Jeune Garde Socialiste*, nr. 447, fol. 27-37.
- GENT, Amsab-ISG, *Interviewproject vakantiekolonies aan de Belgische Kust*, MB.000023, MB.000042 en MB.000058.
- GENT, Amsab-ISG, *Kindervakanties*, FO.022062, MAD/1089.12 en MC/0062.
- LEUVEN, Historische collectie PPW, MON 0002390, MON 0012879, MON 0008282, MON 0003562, MON 0010868, MON 0002140, THE 0001008, THE 0001514, THE 000046 en XLpe 1716.
- LEUVEN, Historische collectie Artes bibliotheek, Y4233 41, Y4233 18, Y4233 25, Y7831 15, 9B8745, CaA11303 en 9A45958.
- LEUVEN, KADOC, *Nationaal Werk der Katholieke Schoolkoloniën*, Jaarverslag 4(1924) - 6(1926), 8(1928) en 9(1929).
- LEUVEN, Tijdschriftencollectie Artes bibliotheek, *Nationaal Werk voor Kinderwelzijn maandblad*, jaargangen 1925-1935.
- LEUVEN, Tijdschriftencollectie Artes bibliotheek, *Nationaal Werk voor Kinderwelzijn Driemaandelijksch Tijdschrift*, jaargangen 1935-1947.
- LEUVEN, Tijdschriftencollectie Artes bibliotheek, *Het Kind*, jaargangen 1947-1986.

2 Primair bronnenmateriaal

2.1 Archief voor Vrouwengeschiedenis (AVG)

- BRUSSEL, Archief voor Vrouwengeschiedenis, *Colonies ONE bis*, nr. 37: Causerie du dr. Philippart à la journée d'études du 31 mars concernant l'enfant débile, 31 maart 1943.
- BRUSSEL, Archief voor Vrouwengeschiedenis, *Colonies ONE bis*, nr. 71: Kinderuitzending nu: Wat moet of kan het worden (Rapport), 5 augustus 1976.
- BRUSSEL, Archief voor Vrouwengeschiedenis, *Colonies, avec archives sur les relevés des décès datant de 1931 à 1983*, nr. 71: WAARNEMINGSBLAD MARIA KINDERMANS, 1939.
- BRUSSEL, Archief voor Vrouwengeschiedenis, *Colonies, avec archives sur les relevés des décès datant de 1931 à 1983*, nr. 71: WAARNEMINGSBLAD JEANNE BINARD, 1943.
- BRUSSEL, Archief voor Vrouwengeschiedenis, *Colonies, avec archives sur les relevés des décès datant de 1931 à 1983*, nr. 71: WAARNEMINGSBLAD JACOBUS VAN DER VEKEN, 1943.

BRUSSEL, Archief voor Vrouwengeschiedenis, *Colonies, avec archives sur les relevés des décès datant de 1931 à 1983*, nr. 71: WAARNEMINGSBLAD GIOVANNI BETTINI, 1966.¹

BRUSSEL, Archief voor Vrouwengeschiedenis, *Correspondance et autres documents relatifs à la gestion de l'ONE, microfilmés par l'ONE et classés par n° de microfilmage 1919-1979*, ONE 424 nr. 257: Brief van directeur J.-M. Denies aan de ouders van een kolonist uit Bierbeek, 6 maart 1974.

BRUSSEL, Archief voor Vrouwengeschiedenis, *Procès-verbaux des séances du Conseil Supérieur des Oeuvres de l'Enfance*, ONE 1 nr. 9: Séance du 6 mars 1920.

BRUSSEL, Archief voor Vrouwengeschiedenis, *Procès-verbaux des séances du Conseil Supérieur de l'Enfance: Sections colonies*, ONE 1 nr. 20: Séance du 31 juillet 1920.

BRUSSEL, Archief voor Vrouwengeschiedenis, *Procès-verbaux des séances du Conseil Supérieur des Oeuvres de l'Enfance*, ONE 9 nr. 1: Séance du 27.11.1956, fol. 3.

BRUSSEL, Archief voor Vrouwengeschiedenis, *Rapport au sujet des colonies permanentes dites pour "enfants débiles" de l'Oeuvre Nationale de l'Enfance*, ONE 614, 1972.

L'enfant débile: Aux médecins de "Colonies" et de "Sections débiles dans les internats", Oeuvre Nationale de l'Enfance, Brussel, s.d.

2.2 Archief Kind en Gezin Brussel (KGB)

BRUSSEL, Archief Kind en Gezin, *KO - Kolonies voor zwakke kinderen 17 – Dongelberg*, nr. 1-1: La pouponnière de Dongelberg, foto, s.d.

KAISER, M., *L'oeuvre de la santé et de l'hygiène dans les colonies*, Brussel, 1923.

L'enfant débile: Aux médecins des "colonies" et de "sections de débiles dans les internats, Oeuvre Nationale de l'Enfance, Brussel, s.d.

Les centres de vacances en 1956, Oeuvre Nationale de l'Enfance, Brussel, 1956.

Piet gaat naar de kolonie, Brussel, Nationaal Werk voor Kinderwelzijn, s.d.

Vakantie 1967, Nationaal Werk voor Kinderwelzijn, Brussel, [1966].

Vakantie 1968, Nationaal Werk voor Kinderwelzijn, Brussel, 1968.

Vakantie, Nationaal Werk voor Kinderwelzijn, Brussel, [1970-1971].

Vakantiecentra: Kampen – kolonies – dagkuren, Nationaal Werk voor Kinderwelzijn, Brussel, 1982.

Vakantiekolonies 1966, Antwerpen, 1966.

Vakantiekolonies, Nationaal Werk voor Kinderwelzijn, Brussel, [1972].

VELGE, H., *25 jaren bedrijvigheid 1915-1940*, s.l., 1940.

VELGE, H., *De bedrijvigheid van het Nationaal Werk voor Kinderwelzijn tijdens vijf en twintig jaar (1915-1940)*, s.l., 1940.

2.3 Rijksarchief Beveren (RAB)

Activiteitsverslag 1945-1959: Uitgegeven ter gelegenheid van de 40^e verjaring van de wet van 5 september 1919, Brussel, Nationaal Werk voor Kinderwelzijn, [1959].

Activiteitsverslag over het jaar 1968, Brussel, Nationaal Werk voor Kinderwelzijn, 1969.

Activiteitsverslag over het jaar 1970, Brussel, Nationaal Werk voor Kinderwelzijn, 1971.

Activiteitsverslag over het jaar 1972, Brussel, Nationaal Werk voor Kinderwelzijn, 1973.

Activiteitsverslag over het jaar 1974, Brussel, Nationaal Werk voor Kinderwelzijn, 1975.

BEVEREN, Rijksarchief, *Archief van het Nationaal Werk voor Kinderwelzijn*, nr. 23: Bureau du Conseil Supérieur des Oeuvres de l'Enfance, Seance du 19 mai 1928.

¹ Deze vier waarnemingsbladen werden door het NWK opgesteld en bevatten medische en sociale informatie over de koloniekinderen. Om privacyredenen zijn de namen van de kinderen, net als in de tekst, ook in de referenties gefingeerd. De gefingeerde namen zijn gekozen op basis van veelvoorkomende namen uit de regio en tijdsperiode waarin deze kinderen geboren werden.

BEVEREN, Rijksarchief, *Archief van het Nationaal Werk voor Kinderwelzijn*, nr. 28: *Projet de Rapport annuel pour 1953*.

Jaarverslag 1959 en Jaarverslag van het Hoog Geneeskundig Bestuur der Werken voor Kinderwelzijn dienstjaar 1960, Brussel, Nationaal Werk voor Kinderwelzijn, 1960.

Jaarverslag 1960 en Jaarverslag van het Hoog Geneeskundig Bestuur der Werken voor Kinderwelzijn dienstjaar 1961, Brussel, Nationaal Werk voor Kinderwelzijn, 1961.

Jaarverslag 1965 en Jaarverslag van het Hoog Geneeskundig Bestuur der Werken voor Kinderwelzijn dienstjaar 1966, Brussel, Nationaal Werk voor Kinderwelzijn, 1966.

Jaarverslag 1966 en Jaarverslag van het Hoog Geneeskundig Bestuur der Werken voor Kinderwelzijn dienstjaar 1967, Brussel, Nationaal Werk voor Kinderwelzijn, 1967.

Jaarverslag over de activiteiten in 1957 van het Nationaal Werk voor Kinderwelzijn, Brussel, Nationaal Werk voor Kinderwelzijn, 1958.

2.4 KU Leuven historische collectie en tijdschriftencollectie (KUL)

'Bladvulling', *Nationaal Werk voor Kinderwelzijn Maandblad*, 8 (1926), 605.

'De kolonies van het N.W.K.', *Het Kind*, 28 (1953), 193-208.

'Dongelberg, een paradijs voor kinderen', *Het Kind*, 26 (1951), 127-136.

'Het N.W.K.? De kolonie', *Het Kind*, 22 (1947), 46-50.

'Het XVe Nationaal Congres der Werken voor Kinderwelzijn', *Het Kind*, 27 (1952), 287-290.

'Hoe gemeenschapszin bij kinderen ontwaakt', *Nationaal Werk voor Kinderwelzijn Maandblad*, 2 (1935), 166-168.

'Kinderspelen', *Nationaal Werk voor Kinderwelzijn Maandblad*, 3 (1931), 106-107.

'Meteorologie in onze kolonie te Kalmthout', *Het Kind*, 25 (1950), 74-75.

'Over de gevoeligheid onzer kinderen', *Nationaal Werk voor Kinderwelzijn Maandblad*, 2 (1935), 156-158.

'Speelpleinen en koloniën voor zwakke kinderen', *Nationaal Werk voor Kinderwelzijn Maandblad*, 4 (1929), 101-117.

'Spel, spelen, speeltuigen', *Het Kind*, 38 (1963), 341-351.

'Van dag tot dag in de kolonies van het N.W.K.', *Het Kind*, 28 (1953), 369-384.

'Voor een positieve uitbouw van de vakantiekolonie', *Het Kind*, 43 (1968), 319-321.

'Vreugde en feesten in het kinderleven', *Nationaal Werk voor Kinderwelzijn Maandblad*, 3 (1932), 96-99.

'Werken de ouders altijd voldoende mee aan de uitzending?', *Het Kind*, 36 (1961), 145-148.

'Zal ik mijn kind naar een kindertuin zenden?', *Nationaal Werk voor Kinderwelzijn Maandblad*, 2 (1930), 68-69.

BURNIAT, W., VANDENBOGAERT, N., en FONDU, P., 'Een vakantiecamp voor haemophile kinderen: Vier jaar ervaring', *Het Kind*, 52 (1977), 41-53.

DE BELDER, E., 'Wat bereidt de toekomst voor de abnormale meisjes?', *Nationaal Werk voor Kinderwelzijn Maandblad*, 1 (1925), 19-32.

DE BORGHER, L., 'Nogmaals: Kolonies voor zwakke kinderen werden kinderopvangcentra', *Het Kind*, 55 (1980), 233-245.

De selectie der kinderen die voor opname in de kolonie aangewezen zijn: Indeling der contingenten over de verschillende kolonies: Geneeskundig oogpunt [Verslag van het XV^{de} Nationaal Congres der Werken voor Kinderwelzijn], Oostende-Oostduinkerke, 24-25 mei 1952.

DEKKER-BENJAMINS, M., 'De zenuwachtige kleuter', *Nationaal Werk voor Kinderwelzijn Driemaandelijksch Tijdschrift*, 15(2), 1935, 99-103.

DEMEDTS, A., 'Over de opvoeding van kleine kinderen', *Het Kind*, 34 (1959), 11-16.

DRIELSMA, H., 'De invloed van groepsverzorging op het gedrag en ontwikkeling van het jonge kind en op het contact met zijn ouders', *Het Kind*, 33 (1958), 393-405.

DRIELSMA, H., 'Overbelasting van de kleuter en verzorging in groepsverband', *Het Kind*, 31 (1956), 467-468.

- GHEYSEN, L., *De residentiële hulpverlening aan fysiek zwakke kinderen in de kolonies van het Nationaal Werk voor Kinderwelzijn tijdens de periode 1919-1939: Een historisch-pedagogische verkenning*, Onuitgegeven licentiaatsverhandeling, Katholieke Universiteit Leuven, Faculteit Psychologie en Pedagogische Wetenschappen, 1988.
- Jaarverslag over de activiteiten in 1956 van het Nationaal Werk voor Kinderwelzijn en Jaarverslag van het Hoog Geneeskundig Bestuur der Werken voor Kinderwelzijn dienstjaar 1957* (Bijlage bij tijdschrift *Het Kind*, 1, 1958), Brussel, Nationaal Werk voor Kinderwelzijn, 1957.
- KOOPAL, A., e.a., 'Voor- en na-onderzoek bij de kinderuitzending: Een socio-psycho-somatische bijdrage', *Het Kind*, 30 (1955), 485-487.
- KOOPAL, A., LAKEMAN-VAN MAANEN, S., PELS, K., en DE WIJN, J., 'Voor- en na-onderzoek bij de kinderuitzending: Een socio-psycho-somatische bijdrage', *Het Kind*, 30 (1955), 485-487.
- LEVERT, L., 'Openluchtwerk 1949', *Het Kind*, 24 (1949), 205-221.
- LA LIGUE POUR L'EDUCATION EN PLEIN AIR, *Premier congrès international des écoles de plein air: L'école moderne – défense sanitaire – alimentation – éducation*, Parijs, 24-26 juni 1922.
- MINNE, S., e.a., 'Naar een nieuwe vorm van kinderopvang', *Het Kind*, 54 (1979), 103-106.
- MORITZ, E., 'De koloniën voor zwakke kinderen', *Het Kind*, 22 (1947), 199-210.
- MORITZ, E., 'De opvoedster in onze kolonies', *Het Kind*, 3 (1952), 1-12.
- MORITZ, E., 'Het geestelijk en opvoedkundig peil der Koloniën van het Nationaal Werk voor Kinderwelzijn: Verslag gegeven bij gelegenheid van het Tweede Internationaal Congres der Open-Lucht-Scholen, april 1931', *Nationaal Werk voor Kinderwelzijn Maandblad*, 8 (1931), 246-257.
- MORITZ, E., *Henri Jaspar Instituut: Kolonie voor zwakke kinderen*, s.l., 1949.
- Nationaal Werk voor Kinderwelzijn*, Brussel, [1948].
- Oeuvre Nationale de l'Enfance*, Nationaal Werk voor Kinderwelzijn, Brussel, [1930].
- Oeuvre Nationale de l'Enfance*, Nationaal Werk voor Kinderwelzijn, Brussel, [1936-1937].
- Reglement*, Nationaal Werk voor Kinderwelzijn, Brussel, 1923.
- ROMMEL, J., 'Modern gezinsleven', *Nationaal Werk voor Kinderwelzijn Driemaandelijksch Tijdschrift*, 18(4), 1939, 240-243.
- SMET, J. M. L., 'Een studie van dr. Ley over normalen en abnormalen', *Nationaal Werk voor Kinderwelzijn Maandblad*, 3 (1925), 182-202.
- SMET, J. M. L., 'Over individueel psychologie', *Nationaal Werk voor Kinderwelzijn Maandblad*, 1 (1925), 13-18.
- VAN GEFFEL en BUSTIN, 'Een kleintjesoort van het Nationaal Werk voor Kinderwelzijn: Het tehuis Koningin Astrid', *Het Kind*, 32 (1957), 159-177.
- VAN STEENBERGEN, A., 'De nood van de kroostrijke gezinnen', *Nationaal Werk voor Kinderwelzijn Maandblad*, 4 (1932), 115-124.
- VANDEVELDE, R., 'Opvoedingsproblemen in de koloniën: De fundamentele behoeften van het kind', *Het Kind*, 28 (1953), 209-214.
- VERBRUGGEN-VAN HILEGHEM, H., 'Toe vertelt u een verhaaltje...', *Het Kind*, 34 (1959), 17-30.
- VERMEYLEN, K., *Moeder- en kindzorg in het Nationaal Werk voor Kinderwelzijn (1919-1940): Een historisch-pedagogische verkenning*, Onuitgegeven licentiaatsverhandeling, Katholieke Universiteit Leuven, Faculteit Psychologie en Pedagogische Wetenschappen, 1982.
- WILLEMIJNS, F. A., 'Psychologische gronden bij de moeilijkheden in de kindzorg', *Het Kind*, 27 (1952), 415-424.
- WILLEMIJNS, F., 'Het zwakke of lichamelijk debiele kind', *Het Kind*, 29 (1954), 461-466.

2.5 Online archiefmateriaal (ONL)

- 'A day in the country', *The Lancet* (8 augustus 1896), 392.
- KIND EN GEZIN, *20 jaar Kind en Gezin: Op de toekomst van elk kind!*, Brussel, 2007.
- KIND EN GEZIN, *Honderd jaar kindzorg in de kijker: De consultatiebureaus voor het jonge kind*, Brussel, 2007.

RENTS, F., *Nationaal Werk voor Kinderwelzijn – Kolonie te Knokke*, video, 1922 (<https://www.kindengezin.be/over-kind-en-gezin/geschiedenis/>). Geraadpleegd op 30 april 2019.

3 Literatuur

- ADRIAENS, P. R., en DE BLOCK, A., *Denken over lichamen: Wijsbegeerte voor biomedische wetenschappers*, Kalmthout, 2018.
- ARIÈS, P., *De ontdekking van het kind: Sociale geschiedenis van school en gezin*, L. KNIPPENBERG en J. TIELENS vert., Amsterdam, 1987.
- BACOU, M. en BATAILLE, J.-M., 'L'aménagement des colonies de vacances (1930-1965): Changement des lieux et des rapports sociaux de sexe?', *Les dossiers des sciences de l'éducation*, 28 (2012), 13-23.
- BAKKER, N., 'Kweekplaatsen van gezondheid: Vakantiekolonies en de medicalisering van het kindewelzijn', *BMGN - Low Countries Historical Review*, 126 (2011), 29-53.
- BAKKER, N., 'Sunshine as medicine: Health colonies and the medicalization of childhood in the Netherlands c.1900–1960', *History of Education*, 36 (2007), 659-679.
- BAKKER, N., NOORDMAN, J., en RIETVELD-VAN WINGERDEN, M., *Vijf eeuwen opvoeden in Nederland: Idee & praktijk 1500-2000*, Assen, 2006.
- BALDUCCI, V., 'The original dimensions of the "colonie di vacanza"', V. BALDUCCI en S. BICA red., *Architecture and society of the holiday camps: History and perspectives*, Timisoara, 2007, 8-25.
- BALDUCCI, V., en BICA, S. red., *Architecture and society of the holiday camps: History and perspectives*, Timisoara, 2007, 8-25.
- BEM, S., *Het bewustzijn te lijf: Een geschiedenis van de psychologie in samenhang met culturele en maatschappelijke ontwikkelingen van 1600 tot het begin van de 20e eeuw*, Amsterdam, 2007.
- BEN FRADJ, C., 'Une page de L'action laïque en Afrique du Nord : L'exemple des colonies de vacances et des auberges de la jeunesse en Tunisie (1908-1955)', *Outre-mers*, 9 (2010), 219-238.
- BERNARD, C., *Penser la famille au dix-neuvième siècle: 1789-1870*, Saint-Etienne, 2007.
- BOLT, T., *Van zenuwachtig tot hyperactief: Andere kijk op ADHD*, Amsterdam, 2010 (a).
- BREYNE, H., e.a., *Home Familia: Licht, lucht, water en zonneschijn zijn het beste medicijn*, Onuitgegeven scriptie, Universiteit Gent, Faculteit Psychologie en Pedagogische Wetenschappen, 2008.
- BROEKHUIZEN, D., *Openluchtscholen in Nederland: Architectuur, onderwijs en gezondheidszorg 1905-2005*, Rotterdam, 2005.
- BRYDER, L., 'Wonderlands of buttercup, clover and daisies: Tuberculosis and the open air school movement in Britain, 1907-39', R. COOTER red., *In the name of the child: Health and welfare 1880-1940*, Londen, 1992, 72-95.
- BRYDER, L., *Below the magic mountain: A social history of tuberculosis in twentieth-century Britain*, Oxford, 1988.
- BURRIS, V., 'Reification: A Marxist perspective', *California Sociologist*, 10 (1988), 22-43.
- CABUS, P., KESTELOOT, C., en VAN DER HAEGEN, H., *Stadsvlucht maakt vrij*, Brussel, 1989.
- CANNELLA, G. S., *Deconstructing early childhood education: Social justice and revolution*, New York e.a., 1997.
- CHRISTIAENS, J., *De geboorte van de jeugddelinquent: België, 1830-1930*, Brussel, 1999.
- COECKELBERGHS, H., "'Maatschappelijke vorming" via het leesonderwijs in de 19de-eeuwse volksschool', M. DE VROEDE red., *Het volksonderwijs in België in de 19de eeuw*, Gent, 1979, 105-136.
- COHEN, S., *Challenging orthodoxies: Toward a New Cultural History of Education*, New York e.a., 1999.

- CONNOLLY, C. A., 'Pale, poor, and 'pretubercular' children: A history of pediatric antituberculosis efforts in France, Germany, and the United States, 1899 – 1929', *Nursing Inquiry*, 11 (2004), 138 – 147.
- CONRAD, P., 'Medicalization and social control', *Annual Review of Sociology*, 18 (1992), 209-232.
- CORBIN, A., *The lure of the sea: The discovery of the seaside in the Western world 1750-1840*, J. PHELPS vert., Berkely en Los Angeles, 1994.
- COX, R., *Shaping childhood: Themes of uncertainty in the history of adult – child relationships*, Londen en New York, 1997.
- CUNNINGHAM, H., 'Reviewed Work(s): Children's Nature: The Rise of the American Summer Camp by Leslie Paris', *The American Historical Review*, 113 (2008), 1177.
- CUNNINGHAM, H., *Children and childhood in Western society since 1500*, Londen en New York, 1995.
- DAHLBERG, G., MOSS, P., en PENCE, A., *Beyond quality in early childhood education and care: Postmodern perspectives*, Londen en Philadelphia, 1999.
- DASBERG, L., *Grootbrengen door kleinhouden als historisch verschijnsel*, Amsterdam, 1975.
- DAVIS, J. E., 'How medicalization lost its way', *Society*, 43 (2006), 51-56.
- DE CAIGNY, S., *Bouwen aan een nieuwe thuis: Wooncultuur in Vlaanderen tijdens het interbellum*, Leuven, 2010.
- DE CLERCK, K., DE GRAEVE, B., en SIMON, F., *Dag meester, goedemorgen zuster, goedemiddag juffrouw: Facetten van het volksonderwijs in Vlaanderen (1830-1940)*, Tielt en Weesp, 1984.
- DE REGT, A., 'Opvoeding van arbeiderskinderen in Nederland, 1850-1920', N. BAKKER e.a. red., *Tot burgerschap en deugd: Volksopvoeding in de negentiende eeuw*, Hilversum, 2006, 151-169.
- DE VOS, J., *Psychologisering in tijden van globalisering: Een kritische analyse van psychologie en psychologisering*, Leuven en Den Haag, 2011.
- DE VROEDE, M., 'Volksonderwijs en maatschappij in België en Nederland van de zeventiende tot het begin van de twintigste eeuw', *BMGN Low Countries Historical Review*, 92 (1977), 181-207.
- DEHUE, T., *Betere mensen: Over gezondheid als keuze en koopwaar*, Amsterdam en Antwerpen, 2014.
- DEHUE, T., *De regels van het vak: Nederlandse psychologen en hun methodologie 1900-1985*, Amsterdam, 2005.
- DEKKER, J. J. H. e.a., 'Discoveries of childhood in history: An introduction', *Paedagogica Historica*, 48 (2012), 1-9.
- DEKKER, J. J. H., 'Children at risk in history: A story of expansion', *Paedagogica Historica*, 45 (2009), 1-16.
- DEKKER, J. J. H., 'The century of the child revisited', *The International Journal of Children's Rights*, 8 (2000), 133-150.
- DEPAEPE, M. en SIMON, F., 'Open air schools in Belgium: A marginal phenomenon in educational history reflecting larger social and historical processes', A.-M. CHATELET e.a. red., *L'école de plein air: Une expérience pédagogique et architecturale dans l'Europe du XXe siècle*, Dijon-Quetigny, 2003, 89-95.
- DEPAEPE, M., 'The heyday of paedology in Belgium (1899-1914): A positivistic dream that did not come true', *International Journal of Educational Research*, 27 (1998), 687-697.
- DEPAEPE, M., en SIMON, F., 'De Vlaamse jeugd in het vizier van de pedagogisering tijdens het interbellum', A. VAN GORP e.a. red., *Pedagogische historiografie: Een socio-culturele lezing van de geschiedenis van opvoeding en onderwijs*, Leuven en Den Haag, 2011, 77-100.
- DEPAEPE, M., en VAN ROMPAEY, L., *In het teken van de bevoogding: De educatieve actie in Belgisch-Kongo (1908-1960)*, Leuven en Apeldoorn, 1995.
- DEPAEPE, M., *Gesplitst of gespleten? De kloof tussen wetenschappelijke en praktische kennis in opvoeding en onderwijs*, Leuven en Leusden, 2002.
- DEPAEPE, M., *Zum Wohl des Kindes: Pädologie, pädagogische Psychologie und experimentelle Pädagogik in Europa und den USA, 1890-1940*, Weinheim en Leuven, 1993.

- DESNERCK, G., BOSTEELS, S., en HARDONK, S., 'Mensen met een handicap: Over medicalisering en sociologisering', P. BRACKE red., *Ziekte, gezondheid en samenleving: Een bloemlezing van gezondheidssociologisch onderzoek*, Leuven, 2009, 89-108.
- DEVOS, R., *Macht en verzet: Het subject in het denken van Michel Foucault*, Kapellen en Kampen, 2004.
- DORMANDY, T., *The white death: A history of tuberculosis*, Londen en Rio Grande, 1999.
- DOWNS, L. L., *Childhood in the promised land: Working-class movements and the colonies de vacances in France, 1880-1960*, Londen, 2002.
- EGGS DEBIDOUR, C., 'The birth of "colonies de vacances" in Switzerland: 1875-1900', V. BALDUCCI en S. BICA red., *Architecture and society of the holiday camps: History and perspectives*, Timisoara, 2007, 107-112.
- FONTAINE, A., 'La pédagogie comme transfert culturel dans l'espace Franco-Suisse: Médiateurs et réinterprétations de savoirs (1850-1900)', *Historia da Educaçao*, 42 (2014), 187-207.
- FOUCAULT, M. en TROMBADORI, D., *Ervaring en waarheid*, M. VAN NIEUWSTADT vert., Nijmegen, 1985.
- FRIJHOFF, W., 'Historian's discovery of childhood', *Paedagogica Historica*, 48 (2012), 11-29.
- FUCHS, J., 'Les colonies de vacances en France, 1944-1958: Impulsions politiques autour d'un fait social majeur', *Paedagogica Historia*, 53 (2017), 602-622.
- GARDET, M., 'Palluau Nicolas. La fabrique des pédagogues: Encadrer les colonies de vacances 1919-1939', *Revue française de pédagogie*, 182 (2013), 154-157.
- GELDOLF, W., *Maurice Dequecker 1905-1985: Pionier van het sociaal toerisme*, Brussel, 2009.
- GOLDSTEIN, J., 'Het verhaal van Nanette Leroux: Een microgeschiedenis van de geneeskunde in de negentiende eeuw', L. NYS e.a. red., *De zieke natie: Over de medicalisering van de samenleving 1860-1914*, Deventer, 2002, 42-58.
- GOVAERTS, K., *Armoede en bedelarij: Een verborgen geschiedenis* [tekst naar aanleiding van Erfgoeddag 'Armoede troef'], Merskplas, 2011.
- GROENVELD, S., DEKKER, J. J. H., en WILLEMSE, T. R. M., *Wezen en boefjes: Zes eeuwen kindzorg in wees- en kinderhuizen*, Hilversum, 1997.
- HÄHNER-ROMBACH, S., 'The introduction of a school health service in Stuttgart, 1904', L. ABREU red., *European Health and Social Welfare Policies*, Blansko, 2004, 100-118.
- HELLEMANS, S., *Strijd om de moderniteit: Sociale bewegingen en verzuiling in Europa sinds 1800*, Leuven, 1990.
- HEUVELS, F., 'Biologie, en geneesheren der maatschappij', *Van Nu en Straks*, 1 (1896), 176-184.
- HOFMANN, M., *Gesundheitswissen in der Schule: Schulhygiene in der deutschsprachigen Schweiz im 19. und 20. Jahrhundert*, Bielefeld, 2016.
- HONNETH, A., *Reification: A new look at an old idea*, Oxford e.a., 2008.
- HOSTE, L., *Met de SVV naar zee: De organisatie van vakantiekolonies aan de Belgische kust door de Socialistische Vooruitziende Vrouwen (1922-1980) met als casus het home Emile Vandervelde in Oostduinkerke*, Onuitgegeven masterproef, Universiteit Gent, Faculteit Letteren en Wijsbegeerte, 2009.
- HOUSSAYE, J., 'Aux marges de la pédagogie institutionnelle: Les colonies de vacances', *Carrefours de l'éducation*, 17 (2004), 130-141.
- HOUWAART, E. S., *De hygiënisten: Artsen, staat & volksgezondheid in Nederland 1840-1890*, Groningen, 1991.
- ILLICH, I., *Grenzen aan de geneeskunde: Het medisch bedrijf – een bedreiging voor de gezondheid?*, Baarn, 1978.
- ILLICH, I., *Ontscholing van de samenleving: Het einde van een illusie?*, Baarn, 1972.
- JABLONKA, I., 'La réunion éphémère: Les ambiguïtés du premier congrès international des écoles de plein air', A.-M. CHATELET e.a. red., *L'école de plein air: Une expérience pédagogique et architecturale dans l'Europe du XXe siècle*, Dijon-Quetigny, 2003, 271-279.
- JAUMAIN, S., 'De economische en sociale context', R. HALLEUX e.a. (eds.), *Geschiedenis van de wetenschappen in België 1815-2000*, Brussel, 2001.

- KOOPS, W., *Een beeld van een kind: Ontwikkeling en opvoeding van het kind in historisch perspectief*, Amsterdam, 2016.
- LABORDE, H., 'L'importance pédagogique des colonies de vacances', *International Review of Education*, 4 (1958), 346-359.
- LANCY, D., *The anthropology of childhood: Cherubs, chattel, changelings*, Cambridge, 2008.
- LEVOZ, A., *La protection de l'enfance en Belgique: Législation – enfants malheureux, mineurs delinquants*, Brussel, 1902.
- LIEVENS, S., *Veldverkenningen in de psychologie*, Antwerpen en Apeldoorn, 2004.
- LIGHTBODY, B., *Philosophical genealogy: An epistemological reconstruction of Nietzsche and Foucault's genealogical method*, 2dln., New York, 2010.
- LOHMANN, I., en MAYER, C., 'Lessons from the history of education for a "century of the child at risk"', *Paedagogica Historica*, 45 (2009), 1-16.
- MACCARTHY, D., en STAPLETON, T., 'Aerium, preventorium and sanatorium', *The Lancet*, 253 (1949), 1067.
- MARISSAL, C., *Protéger le jeune enfant: Enjeux sociaux, politiques et sexués (Belgique, 1890-1940)*, Brussel, 2014.
- MILL, J. S., *Over vrijheid*, W.E. Krul vert., 5e uitg., Boom, 1978.
- MORENO MARTÍNEZ, P., 'De la caridad y la filantropía a la protección social del estado: Las colonias escolares de vacaciones en España (1887-1936)', *Historia De La Educación*, 32 (2013), 135-159.
- MOSS, P., DILLON, J., en STATHAM, J., 'The 'child in need' and the 'rich child': Discourses, constructions and practice', *Critical Social Policy*, 63 (2000), 233-254.
- NIEWEG, E. H., 'Wat wij van Jip en Janneke kunnen leren: Over reïficatie (verdinglijking) in de psychiatrie', *Tijdschrift voor Psychiatrie*, 47 (2005), 687-696.
- NYS, L. e.a., 'Een medisch object: Veranderingen in menswetenschap, cultuur en politiek', L. NYS e.a. red., *De zieke natie: Over de medicalisering van de samenleving 1860-1914*, Deventer, 2002, 10-20.
- NYS, L., 'Nationale plagen: Hygiënisten over het maatschappelijk lichaam', L. NYS e.a. red., *De zieke natie: Over de medicalisering van de samenleving 1860-1914*, Deventer, 2002, 220-241.
- PAILLET, K., *De tuberculose-bestrijding in België (1882-1944)*, Onuitgegeven licentiaatsverhandeling, Katholieke Universiteit Leuven, Departement Geschiedenis, 1995.
- PALLUAU, N., *La fabrique des pedagogues: Encadrer les colonies de vacances 1919-1939*, Rennes, 2013.
- PEREYRA, M., 'Educación, salud y filantropía: El origen de las colonias escolares de vacaciones en España', *Historia de la Educación*, 29 (2010), 145-168.
- PRAET, G., *De tuberculose bestrijding in België*, Brussel, [1943].
- ROSENBERG, C. 'The art of medicine: Managed fear', *The Lancet*, 373 (2007), 802-803.
- SCHEPERS, R., 'Een wereld van belangen: Artsen en de ontwikkeling van de openbare gezondheidszorg', L. NYS e.a. red., *De zieke natie: Over de medicalisering van de samenleving 1860-1914*, Deventer, 2002, 200-218.
- SCHEPERS, R., 'The Belgian medical profession, the order of physicians and the sickness funds (1900-1940)', *Sociology of Health and Illness*, 3 (1993), 375-392.
- SCHNABEL, P., 'Individualisering in wisselend perspectief', P. SCHNABEL red., *Individualisering en sociale integratie*, Den Haag, 2004, 9-38.
- SCHOLZ, G., *Die Konstruktion des Kindes: Über Kinder und Kindheit*, Opladen, 1994.
- SCHWARTZ, M., 'Critical reproblemization: Foucault and the task of modern philosophy', *Radical Philosophy*, 26 (1998), 19-29.
- SEGHERS, L., *Psychologisering en professionalisering van ouderschap? Een discoursanalyse van de consultatiegesprekken tussen ouders en regioverpleegkundigen van Kind en Gezin*, Onuitgegeven masterproef, KU Leuven, Faculteit Psychologie en Pedagogische Wetenschappen, 2012.

- SHARPE, J., 'History from below', P. BURKE red., *New perspectives on historical writing*, Cambridge, 1991, 24-41.
- SIMON, F., en VAN DAMME, D., 'De pedagogisering van de kinderlijke leefwereld: De 'Ligue de l'Enseignement' en de oorsprong van enkele para-scolaire initiatieven', E. VERHELLEN, F. SPIESSCHAERT en L. CATTRIJSSE red., *Rechten van kinderen: Een tekstbundel van de Rijksuniversiteit Gent naar aanleiding van de UNO-conventie voor de rechten van het kind*, Arnhem, 1989, 151-182.
- SMEYERS, P., en DEPAEPE, M., 'Pushing social responsibilities: The educationalization of social problems', P. SMEYERS en M. DEPAEPE, *Educational Research: The educationalization of social problems*, s.l., 2008, 1-13.
- SNEL, E., en ENGBERSEN, G., 'Individualisering en sociale ongelijkheid', P. SCHNABEL red., *Individualisering en sociale integratie*, Den Haag, 2004, 56-68.
- SPIERTS, M., *De stille krachten van de verzorgingsstaat: Geschiedenis en toekomst van sociaal-culturele professionals*, Amsterdam, 2014.
- STEELS, M., 'Aimé Bogaerts', *Gentsche Tydinghen*, 16 (1987), 110-112.
- SWANKHUISEN, M., SCHWEIZER, K., en STOEL, A., *Bleekneusjes: Vakantiekolonies in Nederland 1883-1970*, Bussum, 2003.
- THYSSEN, G., *Between utopia and dystopia: Case-studies of open-air schools in Belgium, France, Germany and Italy (1904-1979)*, Onuitgegeven doctoraatsverhandeling, Katholieke Universiteit Leuven, Centrum voor Historische Pedagogiek, 2009.
- THYSSEN, G., 'The Trotter open air school, Milan (1922-1977): A city of youth or risky business?', *Paedagogica Historica*, 45 (2009), 157-170.
- TONKENS, E., *Het zelfontplooiings-regime: De actualiteit van Dennendal en de jaren '60*, Amsterdam, 1999.
- TYSENS, J. en VAN DAELE, H., 'Orde, zorg en spaarzaamheid: Vrijmetselarij en onderwijs', J. TYSENS red., *Van wijsheid met vreugd gepaard: Twee eeuwen vrijmetselarij en Gent en Antwerpen*, Brussel en Gent, 2003.
- VAN DAMME, D., *Armenzorg en de staat: Comparatief-historische studie van de origines van de moderne verzorgingsstaat in West-Europa (voornamelijk achttiende tot begin negentiende eeuw)*, Gent, 1990.
- VAN DER AUWERA, E., *Psychologisering en professionalisering van ouderschap? Een discoursanalyse van de opleidingen opvoedingsondersteuning voor de regioverpleegkundigen van Kind en Gezin*, Onuitgegeven masterproef, KU Leuven, Faculteit Psychologie en Pedagogische Wetenschappen, 2012.
- VAN SLYCK, A. A., *A manufactured wilderness: Summer camps and the shaping of American youth, 1890-1960*, Minneapolis en Londen, 2006.
- VANDEBROECK, M., 'Impliciete kindbeelden: Beeldjes van kindjes', *Tijdschrift voor Jeugd- en Kinderrechten*, 4 (2003), 4-11.
- VANDEBROECK, M., 'Kinderopvang, een noodzakelijk kwaad', M. DEPAEPE e.a. red., *Paradoxen van pedagogisering: Handboek pedagogische historiografie*, Leuven en Voorburg, 2005, 267-289.
- VANDEBROECK, M., *De staat van het kind Het kind van de staat: Naar een pedagogiek van voorschoolse voorzieningen*, Oud-Turnhout en 's Hertogenbosch, 2018.
- VANDENDRIESSCHE, J., en WILS, K., 'Een traject van onderhandeling: Hygiënisme als wetenschap, Antwerpen 1880-1900', *Low Countries Historical Review*, 3 (2013), 3-28.
- VANDERSTRAETEN, R., 'Cultural values and social differentiation: The catholic pillar and its educational system in Belgium and the Netherlands', *Compare: a Journal of Comparative and International Education*, 32 (2002), 133-148.
- VANLANDSCHOOT, R., *Sluit ze op... Jongeren in de criminaliteit 1400 – nu*, Leuven, 2008.
- VANOBBERGEN, B. 'Het gaat niet zozeer om het genezen, maar om het hervormen: Over de rol en betekenis van het zeehospitaal voor kinderen in het hygiëneoffensief van het eind van de negentiende eeuw', *Tijdschrift voor Geschiedenis*, 122 (2009), 48-61.

- VANOBBBERGEN, B., 'Kindzijn als verzet: Over de betekenis van kinderrechten in de ontmoeting tussen het kind en de volwassene', ALLEGAERT, P. red., *Gevaarlijk jong: Kind in gevaar, kind als gevaar*, Tielt, 2011, 35-48.
- VANOBBBERGEN, B., *Geen kinderspel: Een pedagogische analyse van de vertogen over de commercialisering van de leefwereld van kinderen*, Gent, 2003.
- VANOBBBERGEN, B., *Het kind van onze dromen*, Tielt, 2014.
- VANOBBBERGEN, B., en SIMON, F., 'Merci à tous et à toutes de votre propagande, si pleine de charme et de sourires: On tour with the Socialist travelling colony Gentse Volkskinderen (1898–1915)', *History of Education*, 40 (2011), 315-332.
- VELLE, K., 'De centrale gezondheidsadministratie in België voor de oprichting van het eerste ministerie van volksgezondheid (1848-1936)', *Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis*, 11 (1990), 162-210.
- VELLE, K., *De nieuwe biechtvaders: De sociale geschiedenis van de arts in België*, Leuven, 1991.
- VERHELLEN, E., 'Naar een snel veranderend kindbeeld?', H. CAMMAER en E. VERHELLEN red., *Onmondig en onvolwassen: De jonge mens in de eeuw van het Kind*, Leuven en Amersfoort, 1990, 53-73.
- VERMANDERE, M., 'De vakantiekolonies', *HuisWerk*, 31 (2009), 4-7.
- VERMANDERE, M., 'Liefdadigheid naar vermogen? Brusselse filantropische verenigingen als pioniers van de vakantiekolonies aan zee (1886-1914)', *Brood en Rozen*, 27 (2009), 25-38.
- VERMANDERE, M., *We zijn goed aangekomen! Vakantiekolonies aan de Belgische kust (1887-1980)*, Brussel, 2008.
- VERSTRAETE, P., 'Wandelaar zonder reisgids: De historisch-pedagoog tussen puinhoop en vooruitgang', *Pedagogiek*, 32 (2012), 82-91.
- VONCK, S., *De Belgische vakantiekolonies: Hoe beleefden de kustbewoners de komst van de koloniekinderen*, Onuitgegeven masterproef, Universiteit Gent, Faculteit Psychologie en Pedagogische Wetenschappen, 2011.

4 Methodologische naslagwerken

- ANKERSMIT, F. R., *De spiegel van het verleden: Exploraties 1 geschiedtheorie*, Kampen en Kapellen, 1996.
- BOONE, M., *Historici en hun métier: Een inleiding tot de historische kritiek*, Gent, 2007.
- DE GRIECK, P. J., DELEU, H., en HOEGAERTS, J., *Handleiding bibliografische referentietechniek*, Leuven, 2012.
- JÓHANNESSON, I. A., 'The politics of historical discourse analysis: A qualitative research method?', *Discourse: Studies in the Cultural Politics of Education*, 31 (2010), 251-264.
- KARSTEN, N., en TUMMERS, J., 'To read or not to read: Over de waarde van vakliteratuur in kwalitatief onderzoek', *KWALON*, 13 (2008), 5-11.
- MONTANO MONTESSORI, N., SCHUMAN, H., en DE LANGE, R., *Kritische discoursanalyse: De macht en kracht van taal en tekst*, Brussel, 2012.
- STRAUSS, A., en CORBIN, J., *The basics of qualitative research: Grounded theory procedures and techniques*, Londen en New Delhi, 1990.

5 Justitiële documenten

- Decreet houdende oprichting van de instelling Kind en Gezin*, Vlaamse Raad, Brussel, 29 mei 1984. Geraadpleegd van <http://www.ejustice.just.fgov.be/wet/wet.htm>
- Wetsontwerp houdende de begroting van het ministerie van Volksgezondheid en van het Gezin voor het dienstjaar 1948*, Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers, Brussel, 20 mei 1948 (<http://www.dekamer.be/digidoc/OCR/K3132/K31320082/K31320082.PDF>). Geraadpleegd op 12 januari 2019.

Wet instellende het Nationaal Werk voor Kinderwelzijn, Belgisch Parlement, Brussel, 5 september 1919. Geraadpleegd op van <http://www.ejustice.just.fgov.be>

6 *Websites*

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED, *Inventaris Onroerend Erfgoed* (<https://inventaris.onroenderfgoed.be>). Geraadpleegd op 12 januari 2019.

Centrum voor kinderopvang en gezinsondersteuning, 2018. (<http://www.ckg.be>). Geraadpleegd op 29 april 2018.

Kind en Gezin, s.d. (<https://www.kindengezin.be>). Geraadpleegd op 29 april 2018.

PHILIPPA, M., e.a., *Etymologisch woordenboek van het Nederlands* (<http://www.etymologiebank.nl>). Geraadpleegd op 21 maart 2019.

Bijlage 1: Modelkolonies van het N.W.K.

Het NWK beschikte over tien modelkolonies, te weten

1. De twee huizen Kinderwelzijn aan de kust, het ene voor jongens, het andere voor meisjes.
 - a. Kinderwelzijn in Knokke-Heist was een koloniehuis van het NWK tussen 1919 en 1940. Er verbleven kleuters (jongens en meisjes van 2 tot 6 jaar) en jongens van 6 tot 14 jaar.¹
 - b. Kinderwelzijn in De Panne was een koloniehuis van het NWK tussen 1919 en 1939. Er verbleven kleuters van 2 tot 6 jaar en meisjes van 6 tot 14 jaar. Dit koloniehuis werd na 1939 vervangen door Home Georges Theunis.²
2. Home Georges Theunis in Oostduinkerke (kust) was een koloniehuis van het NWK tussen 1938 en 1979. Er verbleven jongens en meisjes van 2 tot 14 jaar. Het huis werd vernoemd naar voormalig eerste minister Georges Theunis.³
3. Villa Chez Nous in Sint-Idesbald (kust) was een koloniehuis van het NWK vanaf 1947 en bleef dat zeker tot 1974, over de precieze sluitingsdatum van dit koloniehuis is weinig bekend. Er verbleven meisjes tussen 11 en 18 jaar.⁴
4. Home Henri Velge in Dongelberg (bij Geldenaken) was een koloniehuis van het NWK tussen 1914 en 1978. Er verbleven peuters van 0 tot 4,5 jaar en meisjes van 4,5 tot 14 jaar. Het huis werd vernoemd naar Henri Velge, secretaris van het NWK en van belangrijke invloed op de organisatie. Dongelberg was het grootste van alle NWK-koloniedomeinen en het enige waar ook baby's werden opgevangen.⁵ Het domein bestond uit een kasteel waar de oudere meisjes verbleven en een kleintjesoord voor de baby's en peuters. Bij dit kleintjesoord hoorde ook een laboratorium waar medisch-wetenschappelijk onderzoek op baby's werd uitgevoerd.⁶
5. Home Henri Jaspar in Kraainem (bij Tervuren) was een koloniehuis van het NWK vanaf 1929. Tot 2005 was het gebouw in gebruik door Kind & Gezin, wanneer het laatste kolonieverblijf er georganiseerd werd is niet bekend. Er verbleven jongens en meisjes tussen 2 en 14 jaar,

¹ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED, *Inventaris Onroerend Erfgoed*, 'Klooster met internaat'. ; AMSAB, *Vakantiekolonies*, 'Kinderwelzijn Knokke-Heist'. ; *Nationaal Werk voor Kinderwelzijn*, 32. ; SINCFALA, *Boterhammen met zand*, 'Knokke – Kinderwelzijn'. ; VELGE, *25 jaar bedrijvigheid*, 175.

² AMSAB, *Vakantiekolonies*, 'Kinderwelzijn Adinkerke – De Panne'. ; *Nationaal Werk voor Kinderwelzijn*, 32. ; VELGE, *25 jaar bedrijvigheid*, 177-178.

³ AMSAB, *Vakantiekolonies*, 'Home Georges Theunis Oostduinkerke'. ; *Nationaal Werk voor Kinderwelzijn*, 32. ; VELGE, *25 jaar bedrijvigheid*, 177-178.

⁴ AMSAB, *Vakantiekolonies*, 'Villa Chez Nous Koksijde-Sint-Idesbald'. ; Jaarverslag 1963, 17. ; *Nationaal Werk voor Kinderwelzijn*, 32. ; Wetsontwerp houdende de begroting van het ministerie van Volksgezondheid, 32.

⁵ *Nationaal Werk voor Kinderwelzijn*, 32. ; Wetsontwerp houdende de begroting van het ministerie van Volksgezondheid, 32.

⁶ VELGE, *25 jaar bedrijvigheid*, 174.

en vanaf 1941 was er ook een huishoudschool voor oudere meisjes. Het huis werd vernoemd naar minister Henri Jaspar, die het wetsontwerp voor het opstarten van het NWK indiende en zo een van haar stichters werd.⁷

6. Stichting Hortense Montefiore in Esneux (bij Luik) was een koloniehuis van het NWK tussen 1927 en 1974. Er verbleven jongens van 4,5 tot 14 jaar. Het huis werd vernoemd naar de privéstitster van de kolonie die het gebouw er in 1886 neerzette.⁸
7. Kinderwelzijn / Dennenhof (beide namen worden gebruikt) in Kalmthout-Heide (bij Antwerpen) was een koloniehuis van het NWK tussen 1920 en 1977. Er verbleven jongens van 4,5 tot 13 jaar.⁹
8. In de kolonie van La Hulpe / Terhulpen verbleven jongens en meisjes van 0 tot 3 jaar sinds 1948.¹⁰ De kolonie werd "Home Reine Astrid" gedoopt in 1956, nadat een deel van de erfenis van de koningin aan de kolonies werd geschonken.¹¹
9. In de kolonie van Ghlin verbleven vanaf 1949 kleuters van 3 tot 6 jaar.
10. In de kolonie van Cortil-Noirmont (bij Gembloux) verbleven sinds 1922 jongens van 4,5 tot 13 jaar.¹²

Daarnaast beschikte het NWK ook over twee medisch-pedagogische instituten waar kinderen met een ernstigere beperking werden opgevangen. Het instituut Sint-Elisabeth voor meisjes bevond zich in Rixensart, het instituut voor jongens bevond zich in Bierbeek (Bierbais). Beiden werden opgericht in 1918. Net na de Tweede Wereldoorlog waren de koloniehuisen echter zo overbevolgd dat ook 'gewone' kinderen naar deze instituten gezonden werden.¹³

⁷ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED, *Inventaris Onroerend Erfgoed*, 'Instituut Henri Jaspar'; ONL, KIND EN GEZIN, Honderd jaar kindzorg in de kijker (2007), 14; KUL, MORITZ, *Henri Jaspar Instituut* (1949), 5; KUL, *Nationaal Werk voor Kinderwelzijn* (1948), 32; KGB, VELGE, *25 jaren bedrijvigheid* (1940), 176-177; *Wetsontwerp houdende de begroting van het ministerie van Volksgezondheid*, 32.

⁸ RAB, *Activiteitsverslag over het jaar 1974* (1975), 31; KUL, *Nationaal Werk voor Kinderwelzijn* (1948), 32; KGB, VELGE, *25 jaren bedrijvigheid* (1940), 176; *Wetsontwerp houdende de begroting van het ministerie van Volksgezondheid*, 32.

⁹ RAB, *Activiteitsverslag over het jaar 1974* (1975), 31; KUL, *Nationaal Werk voor Kinderwelzijn* (1948), 32; KGB, VELGE, *25 jaren bedrijvigheid* (1940), 175; *Wetsontwerp houdende de begroting van het ministerie van Volksgezondheid*, 32.

¹⁰ KUL, *Nationaal Werk voor Kinderwelzijn* (1948), 32; *Wetsontwerp houdende de begroting van het ministerie van Volksgezondheid*, 32.

¹¹ AVG, *Procès-verbaux des séances du Conseil Supérieur*, ONE 9 nr. 1: Séance du 27.11.1956, fol. 3.

¹² KUL, *Nationaal Werk voor Kinderwelzijn* (1948), 32; KGB, VELGE, *25 jaren bedrijvigheid* (1940), 174-175; *Wetsontwerp houdende de begroting van het ministerie van Volksgezondheid*, 32.

¹³ KUL, *Nationaal Werk voor Kinderwelzijn* (1948), 32; KGB, VELGE, *25 jaren bedrijvigheid* (1940), 184-185; *Wetsontwerp houdende de begroting van het ministerie van Volksgezondheid*, 34.

Bijlage 2: Observatiefiche van een medisch examen

EXAMEN MEDICAL	CONCLUSIONS DE L'EXAMEN MEDICAL
<p>ANTECEDENTS HEREDITAIRES : Père : _____ Mère : _____ Frères et sœurs : _____</p> <p>ANTECEDENTS PERSONNELS : Maladies antérieures : rougeole, varicelle, coqueluche, scarlatine, oreillons, diphtérie, fièvre typhoïde, entérite, bronchite, pneumonie, pleurésie, asthme, rhumatisme, appendicite, angine, otite, rubéole, néphrite, néphrose, épilepsie, troubles nerveux et caractériels etc.</p> <p>Vaccinations subies : (indiquer les dates des injections). Variolo : _____ Diphtérie : _____ Diphtérie-tétanos : _____ Diphtérie-tétanos-coqueluche : _____ Poliomylélite : _____ B. C. G. : _____ date : _____</p> <p>Eventuellement, injections de sérum : L'enfant a-t-il déjà séjourné (indiquer les dates): en colonie pour enfants débiles : _____ en préventorium : _____ en sanatorium : _____</p> <p>Allergie tuberculeuse recherchée par : (Prière d'indiquer la date et le résultat) Patch-test Date : _____ Négative ? _____ Positive ? _____ depuis quand ? _____ Test de Moro _____ Test de Pirquet _____ Intra-dermo _____ Examen radiologique : date _____ résultat : _____ Dispensaire fréquenté _____ N. B. En cas de cuti-réaction positive, et à défaut de données quant à l'époque du virage, il y a lieu d'être particulièrement attentif aux symptômes cliniques et radioscopiques. Si ces examens sont négatifs, l'enfant peut être admis en colonie, pour autant qu'il entre dans la catégorie des enfants débiles. S'il est établi que le virage est récent, il y a lieu d'envisager le placement dans un autre établissement (préventorium).</p> <p>EXAMEN CLINIQUE : Poids : _____ taille : _____ Aspect général : _____ Téguments et cuir chevelu : _____ Squelette : _____ Etat de la dentition _____ des yeux _____ des oreilles _____ nez _____ cavum _____ Adénopathies : _____ Voies respiratoires : _____ Coeur et appareil circulatoire : _____ Abdomen et voies digestives : _____ Système neuro-musculaire : _____ des matières fécales : _____ Incontinence d'urine (fréquente-occasionnelle) : _____ L'enfant présente-t-il des troubles de comportement ? _____</p>	<p>APPRECIATION DU MEDECIN J'estime que l'enfant est débile en raison de : (signes objectifs) : _____ _____ _____ Je conseille un séjour — à la mer — à la campagne</p> <p>RENSEIGNEMENTS POUR LES DIRIGEANTS DE LA COLONIE Dénomination et adresse de l'organisme qui propose l'enfant : _____ Fait à _____ le _____ 19____ Le médecin de _____ (signature) Nom du Médecin (en caractères d'imprimerie) : _____</p> <p>RENSEIGNEMENTS INDISPENSABLES DE CARACTERE SOCIAL IDENTITE : Nom de l'enfant : _____ Prénom : _____ <small>(en caractères d'imprimerie)</small> Lieu et date de naissance : _____ Sexe : _____ Domicile : _____ N° postal : _____ Fille ou fils de _____ et de _____ <small>(en caractères d'imprimerie)</small> ENSEIGNEMENT : Adresse de l'école fréquentée par l'enfant : _____ <small>(en caractères d'imprimerie)</small> En quelle année d'études est-il ? _____ Suit-il l'enseignement donné en français ou en flamand ? _____ CONSULTATIONS : L'enfant fréquente-t-il une Consultation de Nourissons, une Consultation pour enfants de 3 à 6 an, une Prégardienne, une Crèche, etc ? _____ Précisez laquelle : _____ COMPOSITION DE LA FAMILLE : Nombre d'enfants et leur âge : _____ Profession du père : _____ Employeur : _____ * de la mère : _____ Mutualité à laquelle la famille est affiliée : _____ N° _____ La demande de placement est introduite par (père, mère, tuteur, etc.) : _____ La redevance sera payée par : _____</p> <p><small>N.B. Il n'est pas possible de délimiter avec précision la notion de débilité qui relève de l'appréciation clinique. Cependant il est un certain nombre d'indications qui permettent d'établir un diagnostic. En voici quelques-unes à titre indicatif.</small></p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Hypotrophie globale, staturale et pondérale. 2) Rapport poids-taille au-dessous de la moyenne. Disproportion entre le périmètre thoracique et les données poids-taille. Arrêt de croissance depuis plusieurs mois. 3) Convalescence de maladies de longue durée ou d'opérations chirurgicales (préciser lesquelles et l'époque où elles se sont produites). 4) Résistance physique amoindrie par sous-alimentation, fatigue, croissance excessive, troubles pulmonaires. 5) Anémie non symptomatique d'une affection sanguine (examen de laboratoire). 6) Hypotonie musculaire, cette hypotonie entraînant éventuellement des vices d'attitudes (scoliose, cyphose, fatigabilité). 7) Troubles respiratoires banaux et récurrents par suite d'infections rhinopharyngées (les végétations et les amygdales, quand elles sont source d'infection devraient, le plus souvent, faire l'objet d'une ablation préalable).

BRUSSEL, Archief voor Vrouwengeschiedenis, *Colonies, avec archives sur les relevés des décès datant de 1931 à 1983*, nr. 71: WAARNEMINGSBLAD.

Bijlage 3: Piet gaat naar de kolonie

NATIONAAL WERK VOOR KINDERWELZIJN

PIET GAAT NAAR DE KOLONIE

Piet is ziek geweest. Hij ziet er nog wat bleek uit. Hij heeft geen trek naar eten en op school brengt hij er niet veel van terecht. Er zit geen fut in Piet.

De dokter heeft Piet's moeder aangeraden hem even naar een kolonie uit te zenden. De kolonie, zegt de dokter, is een groot tehuis waar alles op de kinderen is afgestemd: rusten, spelen en ...leren in openlucht. Daar zal Piet zich nog eens in zijn element voelen! Piet's ouders hebben besloten hun grote jongen naar een kolonie van het **NATIONAAL WERK VOOR KINDERWELZIJN** te zenden.

Piet heeft het grote nieuws al spoedig aan zijn makkertjes verklapt...

... en hij was er als de kippen bij om een handje toe te steken toen zijn rugzak moest worden klaargemaakt.

Wat die rugzak moet bevatten? Ziehier: een paar flinke schoenen voor het marcheren bij regenweer, een paar pantoffels, een pull-over, een broek, een paar velletjes schrijfpapier, enkele postkaarten en postzegels, tandpasta en een tandborstel.

De kolonies van het **NATIONAAL WERK VOOR KINDERWELZIJN** bezorgen elk kind een volledige uitzet. Piet's rugzak zal dus licht en gemakkelijk te dragen zijn. Vader bevestigt er een kaartje op met naam en adres van Piet.

Hier, nog een briefje van Sofr. Je bent een man nu...

Ziezo, de grote dag is aangebroken. Vader, die altijd zo'n goeië ideeën heeft, steekt Piet nog gauw wat zakgeld in de handen.

Luister maar goed naar uw opvoedster

Het krypt Piet wat in de keel bij de gedachte om moeder, grootmoeder, vader en kleine zus te moeten verlaten. Maar hij draagt zich als een klepper. Zei vader straks niet: je bent een man nu? Dat beseft schenkt Piet een massa zelfvertrouwen.

In de trein wordt Piet al spoedig dikke vriendjes met zijn nieuwe makkers. En daarbij kan hij maar niet ophouden naar de velden en de dorpen te kijken die aan weerszijden van de trein voorbysnelen... Reizen, is dat maar prettig. Piet vindt het geweldig leuk.

Het wordt een lange reis. Gelukkig maar had moeder het voorzien dat de beertjes zouden grollen. Ze heeft hem zorgvuldig wat lekkers ingepakt: een boterham met kaas en een appel. Er zit ook een papieren servet bij waarmee Piet straks al de sporen van zijn maaltijd kan wegwissen. Plakkerige snoep heeft Piet niet meegenomen: daar krijg je alleen maar dorst en vuile vingers van.

Daar rijdt de trein het station binnen. Even gauw nazien of er niets vergeten werd: pet, zakdoek, rugzak? Piet steekt de kleintjes een handje toe bij het afstappen. Dat behoort mede tot de plichten van de « flinke vent » zoals zijn vader hem nog voor de afreis prijzend noemde.

Vóór de arriverende groep rijst de kolonie op, midden in een tuin vol grote bomen.

**HET NATIONAAL WERK VOOR KINDERWELZIJN HEEFT OOK
VOOR MEISJES EN HELE KLEINTJES KOLONIEHUIZEN**

Een flinke maaltijd staat de kinderen te wachten. Ze kijken zich allemaal de ogen uit op het « nieuwe » huis waar ze drie prettige maanden gaan slijten.

Wat schrijft hij toch schoon!

Piet's eerste brief.

Piet's eerste brief.
Beste Pa, Liefste Ma, Liefste Grootmoe en beste Zus,
Ik ben hier goed gearriveerd. De dokter is me komen onderzoeken en hij zei dat ik een kloeke vent zal worden. U zult me haast niet meer herkennen als ik weer thuis kom, zei hij...

Dat is het effect van de openlucht!

En hij snoept niet meer!

...We eten hier vier keer per dag, 's morgens, 's middags, om 4 u. en 's avonds en ik heb iederetkeer honger. Pakjes moeten jullie mij niet sturen. Ik eet hier van alles, ook sla en spinazie. Ik vind ze echt lekker. Laat moeke er ook maar maken als ik over drie maanden thuis zal zijn. En de soep smaakt hier ook goed.

IK wilde ook wel eens naar een kolonie.

Piet's tweede brief.

Wij werden hier allemaal gevaccineerd. Dat prikt een beetje maar ik heb niet gehuild, de anderen ook niet. Van avond krijgen we cinema in de turnzaal en morgen poppenspel. Binnenkort zijn we klaar met een toneelspel. Ik speel cow-boy. 's Middags, na het eten, moeten wij gaan liggen. De eerste dagen kon ik hoegenaamd niet slapen en ik lag me te vervelen maar nu val ik 's middags van zelf in slaap. Als we goed slapen krijgen we stalen spieren lijk de kampioenen, zeggen ze hier. Na de middagrust gaan wij dan altijd spelen of wandelen

Zondag gaan we wandelen in het veld. Piet zal ons de vogels leren kennen

Piet's derde brief.

Wat kunnen de vogels hier fluiten! Er zitten merels, meesjes, koninkjes, eksters. Ook een nachtegaal heb ik eens gezeten. Ik ken al de namen van de bomen in het park. 'k Heb al veel kameraadjes naar mijn beste vriendjes zijn die van mijn groep: de Vlugge Eekhorentjes. Als ge op bezoek komt zal ik u mijn schrijfboeken laten zien. Weet U, de school is hier in open lucht, in de tuin. Hoe leuk is dat...

... Iedere avond gaan wij naar het stortbad. Wij gaan 's avonds altijd op hetzelfde uur naar bed. 'k Voel me 's morgens altijd goed uitgeslapen. Onze opvoedster kent een hele massa spelen en alle soorten van knepen; ze heeft me ook een asbak leren maken voor vader. Vóór iedere maaltijd moeten wij onze handen wassen. Ik ben het al heel gewoon...

... Iedereen is heel vriendelijk, vooral de opvoedster van de Vlugges Eekhoorns. Wij hebben haar allemaal graag.

Bezoekdag.

Vader, moeder, grootmoeder moeten allemaal opkijken, zo flink en gezond ziet Piet er uit. De opvoedster zegt dat ze heel tevreden is over Piet. Zij zijn allemaal samen in de omgeving gaan wandelen en 's avonds zijn vader, moeder en grootmoe tevreden huiswaarts gekeerd. Piet was natuurlijk blij, nog zes weken mag hij blijven en dan gaat hij weer naar huis.

De terugkeer.

Piet is met rozerode wangen thuis gekomen. Drie centimeter gegroeid is hij en nu vertelt hij aan iedereen over de drie mooie maanden die hij in de kolonie heeft doorgebracht. Wat moest iedereen opkijken toen Piet dan ineens zei: 't is 9 u., ik ga naar bed.'

Vader zet de radio af en Piet gaat nog even zijn tanden poetsen, nagsbootst door kleine zus die hem overal op de hielen naloopt. Morgenvroeg, bij het opstaan, zal Piet zich van kop tot teen wassen zoals hij het op de kolonie geleerd heeft.

Gezond als een blik en top fit gaat Piet nu weer naar school. Hij heeft haast om zijn vriendjes te vertellen over de wederwaardigheden van zijn kolonieverblijf.

Moeder koopt nu alle dagen groenten en Piet, sinds hij op de kolonie groenten heeft leren eten, laat zich niet pramen. Grootmoe heeft besloten — ze weet nu immers hoe onvoordelig dat is — hem tussen de maaltijden hoegenaamd niets meer toe te stoppen: geen snoep, geen ijs, ook geen boterham.

Vader en zoon vinden het geweldig prettig om samen lange wandelingen buiten te gaan doen. Piet is vol belangstelling voor het wonderlijk leven van bomen en vogels. Hij interesseert zich ook voor al wat vader hem vertelt over zijn beroep. Vader en Piet zijn dikke vrienden met elkaar.

AANGEBODEN DOOR
HET NATIONAAL WERK VOOR KINDERWELZIJN
GULDENVLIESLAAN, 67, BRUSSEL

TEKENINGEN NINON GRAEFFE.

KGB, Piet gaat naar de kolonie, Brussel, Nationaal Werk voor Kinderwelzijn, s.d.

Bijlage 4: Coderingstabel na de tweede coderingsfase

Vrijheid	Spel (SPEL)	
	Vrijheid (VRIJ)	
	Zelfexpressie (EX)	
	Disciplineren (DIS)	
	Uniform (UNI)	
Geluk	Zich goed voelen (GV)	
	Wat is geluk? (G?)	
	Kinderwereld (KW)	
	Gelukkig gezin (GGez)	
Normaliteit	Debiliteit (DEB)	<i>Niet ziek maar ook niet gezond (DEB-ZG)</i>
		<i>Niet opgevoed maar ook niet onopvoedbaar (DEB-OO)</i>
		<i>Probleem in kind of in omgeving (DEB-KO)</i>
		<i>Norm (DEB-NORM)</i>
		<i>Eugenetica (DEB-EUG)</i>
		<i>Gezondheid = aanpassing (DEB-AANP)</i>
	<i>Omgang kolonie met kind (DEB-OMG)</i>	
Normaal gezin (NG)		
Kwetsbaarheid & bescherming	Kind beschermen tegen samenleving / gezin (KTS)	<i>Opvoeding (KTS-O)</i> <i>Socialisering (KTS-S)</i>
	Kind beschermen tegen zichzelf (KTZ)	
	Samenleving beschermen tegen kind (STK)	
	Beter gezin dan kolonie? (GK?)	<i>In gezin (GK-IG)</i> <i>Uit gezin (GK-UG)</i>
	Kolonie doen lijken op gezin (KG)	
	Opvoedbaarheid	Oorzaak gedrag (GED)
Gezin opvoeden (GOPV)		
Ouders betrekken in kolonie (O+K)		
Transfer kolonie-thuis (TRANSF)		
NWK weet het beter (NWK+)		
Afhankelijkheid	Belang zelfstandigheid (ZELFST)	
	Afhankelijkheid van NWK (AFHNWK)	
Individualiteit	Architectuur (IN-ARCH)	
	Beeld (IN-B)	
	Grootte groepen (GrGr)	
	Individuele behoeften (BEH)	
Opvoedingsidealen	Naar voorbeeld hoge klasse (VBHK)	
	Voor burgervoordeel (BV)	
	Wetenschappelijk (WET)	
	Holistisch (HOL)	
	Psychologisering (PSYCH)	

	Professionalisering (PROF)
	Natuur (NAT)
	Scheppen omgeving (S-OMG)
Vooruitgangsideaal	

Bijlage 5: Overzicht van citaten en foto's

CITAAT	JAAR-TAL	BRON	KINDBEELD
Foto : <i>kindjes op ligstoelen, zuster houdt toezicht</i>	s.d.	Foto Cortil Noirmont	
Foto: <i>huisje en kinderen werken als gezin in tuin en met manden</i>	s.d.	Foto's Dongelberg	
Foto: <i>kinderen met lammetje</i>	s.d.	Foto's Dongelberg	Gelukzalig
"Moeder koopt nu alle dagen groenten. (...) Grootmoe heeft besloten – ze weet nu immers hoe onvoordelig dat is – hem tussen de maaltijden hoegenaamd niets meer toe te stoppen: geen snoep, geen ijs, ook geen boterham"	s.d.	Piet naar kolonie	Nuttig
"Piet gaat nog even zijn tanden poetsen, nagebootst door kleine zus (...) Morgenvroeg bij het opstaan, zal Piet zich van kop tot teen wassen zoals hij het op de kolonie geleerd heeft."	s.d.	Piet naar kolonie	Nuttig
"Vader en Piet zijn dikke vrienden met elkaar"	s.d.	Piet naar kolonie	Nuttig
"Wat moest iedereen opkijken toen Piet dan ineens zei: 't is 9u, ik ga naar bed"	s.d.	Piet naar kolonie	Nuttig
"un oeuvre de l'enfance ne se conçoit pas bien à mon avis sans une caractère scientifique et médical"	1919	Séance 19 oktober 1919	Voorspelbaar
"celles qui demeurent à la colonie restent moroses (somber) pendant plusieurs jours, au plus grand détriment de leur santé" (<i>na bezoek ouders</i>)	1920	Séance 31 juli 1920	Debiel
"D'y a-t-il pas peul à quelque chose de choquant? Plus haut il a été dit que les parents emmènent parfois leurs enfants lors des visites. Droit-on que les parents vont avouer leur faiblesse? Le plus souvent ils tâuheront d'imputer à l'organisation de la colonie le motif de départ et, ils ne se feront pas feute d'exagérer, (telle) est humain"	1920	Séance 31 juli 1920	
"la directrice passe une partie de son temps à s'occuper de ces gens dot les visites doivent être surveillées qui amènent avec eux divers membres de la famille, des amis et qui donnent à leurs enfants des friandises de mauvaise qualité au risque de les rendre malade"	1920	Séance 31 juli 1920	Gevaarlijk
"les parents ne sont pas toujours raisonnables, souvent et il n'y a pas lieu d'examiner le pourquoi, ils se font difficilement à l'absence plus ou moins longue de l'enfant"	1920	Séance 31 juli 1920	
"Par le système des visites on peut être certain que la joie, le bonheur si nécessaires à l'enfance, sera (onleesbaar woord) pour un temps relativement long, et cela au grand détriment de la santé des colons"	1920	Séance 31 juli 1920	Debiel
"puis l'enfant se dair au régime, s'habitue à la vie en commun, s'attache à ses maîtresses, elle devient joyeuse et l'atmosphère morale est un précieux adjuvant de la cure"	1920	Séance 31 juli 1920	Debiel
"il parait difficile de'imposter une tutelle officielle lorsque des enfants naturels ne seront pas en danger, ni moral, ni matériel."	1920	Séance 6 maart 1920	Debiel
Foto <i>kinderen in rijtjes voor kasteel Dongelberg</i>	1920?	Foto Dongelberg	
Foto <i>kinderen in rijtjes voor kasteel Dongelberg: geen individuele kinderen in beeld</i>	1920?	Foto Dongelberg	

Foto kinderen in rijtjes voor kasteel Dongelberg: <i>uniform</i>	1920?	Foto Dongelberg	
Foto middageten kleuters: <i>meubilair op kindermaat</i>	1920?	Foto Dongelberg	Voorspelbaar
Foto slaapzaal: <i>identieke bedden zo dicht mogelijk bij elkaar</i>	1920?	Foto Dongelberg	
Foto kinderen op schommels en rondedans (<i>duidelijk geënceneerd</i>)	1920?	Foto's Dongelberg	
"cet état de débilité devra être constaté par un certificat médical auquel seront annexées les indications relatives à la courbe de poids et à la courbe de croissance de l'enfant, comparativement à la normale"	1921	Séance 30 april 1921	Debiel
"A marvellous spot, the happiest and healthiest children, and at the head of it all (onleesbaar), whose kindly heart, clever head, and willing hands, has carried on with magnificent success the wonderful work of creating rosy cheeks and smiling faces of the little kiddies of Belgium"	1922	Fotoboek Dongelberg	
"I congratulate you upon your model home – where children are gaining not only health but are living joyously"	1922	Fotoboek Dongelberg	Gelukzalig
"Un seul regret: n'être pas une petite fille, pour pouvoir ici faire un long séjour, long, long, interuisable, même par des jours pluvieux, dans la douceur d'une maison accueillante et vraiment familiale"	1922	Fotoboek Dongelberg	Gelukzalig
"C'est avec joie qu'il adhère à la croisage d'hygiène qui durera trois mois, le temps de son séjour"	1923	L'enfant débile	Nuttig
"Certains parents demandent à pouvoir faire eux-mêmes un séjour à la colonie pour apprendre les règles de la santé, tant ils sont émerveillés de la bonne mine et de la tenue soignée de leurs enfants"	1923	L'enfant débile	
"L'éducatrice initie les petites filles à leur futur rôle de ménagère; elle leur montre, par exemple, pratiquement pourquoi épousseter à sec ne fait que déplacer la poussière, comment on peut faire mieux sans prendre plus de temps; que quelques fleurs ou une plante change tout l'aspect d'un appartement et que la propreté en est le plus bel ornement; que c'est un luxe que tout le monde peut se permettre"	1923	L'enfant débile	Nuttig
"L'éducatrice tâche d'être une maman modèle qui donne en toute chose le bon exemple aux petits"	1923	L'enfant débile	Nuttig
"les enfants, étant internes dans nos colonies, sont enlevés complètement à leur milieu, à une ambiance trop souvent malsaine, presque toujours indifférente, qui contrecarre l'enseignement de l'hygiène reçu à l'école"	1923	L'enfant débile	Gevaarlijk
"Notre action ne se limite pas aux enfants qui nous sont confiés; nous avons pu constater fréquemment l'influence qu'ils exercent sur leurs parents : leurs correspondances attestent qu'ils sont tout disposés à pratiquer le régime bienfaisant qui a transformé leurs enfants"	1923	L'enfant débile	Gevaarlijk
"Nul mieux qu'elle n'était à même d'inculquer aux enfants les principes d'une vie saine et hygiénique autant qu'agréable"	1923	L'enfant débile	Nuttig
"Pour aider la bonne volonté des enfants, les résultats de la croisade sont constatés chaque mois par la remise d'une médaille à ceux qui ont pu marquer tous leurs points; le premier mois l'insigne se rapporte à la <i>propreté</i> ; celle-ci obtenue, les enfants s'acheminent tout naturellement vers la <i>santé</i> , objet du second insigne; la propreté et la santé acquises, au moment du départ les enfants emportent la <i>joie</i> en gage des bonnes habitudes adoptées et qu'ils se sont promis de faire triompher dans leur	1923	L'enfant débile	Nuttig

milieu”			
“Quel beau rôle que celui de l’éducatrice, quand il est bien compris! C’est une vraie missionnaire d’hygiène. Si elle s’applique à intéresser personnellement l’enfant à sa santé, elle lui fera remarquer comment étant bien portant il aura la joie de se rendre utile, à ses parents d’abord, à la société plus tard”	1923	L’enfant débile	Nuttig
“Répondant de mieux en mieux aux besoins intimes de l’enfant, la colonie devient pour lui un véritable Eden d’où il sort armé au physique contre les ennemis de sa santé et plus fort moralement, grâce aux bonnes habitudes acquises”	1923	L’enfant débile	Voorspelbaar Gevaarlijk Vooruitgang sideaal
“Sans bouleverser sa vie, il apprend à connaître et à éprouver sa jouissance procurée par un repas fortifiant, un bon bain, une course au grand air, la fraîcheur d’une bouche bien entretenue, le plaisir de vêtements propres et opportunément raccomodés, le séjour dans une chambre bien aérée.”	1923	L’enfant débile	Debiel
Naast het hygiëneschriftje voor zichzelf moeten ze ook de colonie op de hoogte houden: “Ces douze leçons, qui formeront un petit guide précieux pour les parents, seront suivies d’une série de cartes postales qui doivent être renvoyées à la colonie chaque mois afin de prouver la persévérance des enfants dans la pratique de l’hygiène. Au reçu de cette carte, l’Oeuvre répondra à l’enfant de façon à lui montrer l’intérêt qu’elle continue à porter à sa santé”	1923	L’enfant débile	Nuttig
Over de liedjes: “Elles sont en même temps un excellent moyen de propagande, après le séjour en colonie”	1923	L’enfant débile	
Over het hygiëneschriftje dat de kolonisten mee naar huis krijgen: “Le cahier porte en première page le nom, l’âge, le poids harmonique, le poids à l’entrée; la différence constitue le gain à réaliser par l’enfant débile pour devenir un enfant normal, but vers lequel doivent converger tous ses efforts”	1923	L’enfant débile	Debiel
“1. rapport poids-taille-âge nettement au-dessous de la moyenne normale 2. convalescence de longue maladie ou d’opération grave ; affaiblissement consécutif à des infections récidivantes 3. résistance physique amoindrie (asthmatiques, infections respiratoires, diathèse, rachitisme, nervosité, asthénie, anémie, hypertrophie ganglionnaire, déformations sérieuses du squelette, enfants ayant fortement grandi en très peu de temps)”	1923	L’enfant débile	Debiel
“C’est en se basant sur la taille et le poids d’une part, sur les données résultant de l’examen général d’autre part, que le médecin déterminera si “enfant doit être, ou non, considéré comme débile” p6	1923	L’enfant débile	Debiel
“certains enfants spécialement menacés dans leur santé par des facteurs d’environnement peuvent, notamment, être assimilés à la catégorie des débiles (à noter que, dans ce cas, des renseignements sociaux complets sont indispensables”	1923	L’enfant débile	Debiel
“de certains besoins résultant de la séparation de l’enfant avec son milieu familial”	1923	L’enfant débile	Voorspelbaar
“Il est apparu qu’une séparation prolongée de l’enfant, spécialement du jeune enfant, avec sa mère peut exercer une influence profonde sur son développement”	1923	L’enfant débile	Gevaarlijk Voorspelbaar
“Tout doit être mis en oeuvre pour que la vie affective de l’enfant puisse se développer de manière harmonieuse, tant dans les colonies que dans les internats”	1923	L’enfant débile	Voorspelbaar
“Au lieu d’une leçon de gymnastique sèche et ennuyeuse, elle leur	1923	L’oeuvre de	Nuttig

expliquera le pourquoi de certains mouvements, leur apprendra des jeux qui on tout en les amusant beaucoup, contribueront à leur développement d'une façon harmonieuse; et ces jeux, ils les continueront chez eux plus tard"		la santé	Voorspelbaar
Liedje: "A la colonie, Kirikiriké (bis), A la colonie, Ah! Qu'il fait bon et gai! Kirikiriké." "Vive la colonie! Heureux petits enfants. Kirikirikaire, On aura beu faire, Toujours nous resterons, Propres, joyeux et bons, Kirikiriki kikiki. Notre coeur chante merci! Pour les soins exquis, Kikiki, Qu'on nous a donnés ici."	1923	L'oeuvre de la santé	Nuttig
"De ouders zullen hun kind slechts eenmaal gedurende zijn verblijf in de kolonie mogen bezoeken; de datum van het bezoek zal door het bestuur der kolonie bepaald worden en niet vroeger dan zes weken na de aankomst van het kind in de kolonie"	1923	Reglement	
"Ten einde de verspreiding van de grondslagen der kinderhygiëne te bevorderen, spoort de Hoogere Raad de Raadplegingen voor Zuigelingen aan propaganda-voordrachten over kindzorg in te richten. (...) De voordrachthoudsters moeten hun onderwerp kiezen in het leerprogramma voor verpleegsters-bezoeksters, zonder de punten er van te buiten te gaan. Er wordt hun vooral op het hart gedrukt niet in te veel bijzonderheden te treden en onderwerpen te behandelen die door hun auditorium begrepen kunnen worden. Om de bijzondere toelage, voorzien voor de voordrachten over kindzorg te kunnen genieten, moet voorafgaandelijk eene aanvraag aan het Nationaal Werk gericht worden"	1923	Reglement	Debiel Voorspelbaar
"A La Panne, les résultats obeenus pendant le dernier séjour sont également réjouissants: des 140 enfants entrées en september et présentant des déficiences en nutrition et en respiration, 108 ont été cotés "normal" lors de la sortie en décembre".	1924	Séance 5 januari 1924	Debiel
"komt eene leidende gedachte tot uiting en tot ontwikkeling, namelijk : de bekommering om het kind zelf, de zoo volmaakt mogelijke aanpassing onder wetenschappelijke en sociale schatten aan zijn harmonische ontwikkeling"	1924	Vraagstuk der tests	Voorspelbaar
"Aan alcohol verslaafde ouders, gebruiken niet alleen voor drank, het geld, dat voor melk, brood en kleren voor de kinderen bestemd was, maar scheppen door hun gedrag een toestand, die van het gezinsleven een hel maakt en maar al te zeer gekend is van degenen, die aan den drank verslaafde gezinnen eenigszins heeft nagegaan, en het milieu vormt dat zoo nadeelig is voor de ontwikkeling van het normale kindergemoed en het zedelijkheidsgevoel"	1925	Maandblad december 1925	Nuttig Voorspelbaar
"De veranderingen teweeg gebracht door omgeving en opvoeding zijn onbeduidend, oppervlakkig en voorbijgaand, in vergelijking met de bestendigheid, de vastheid en de onveranderlijkheid der erfelijke eigenschappen. De belangrijkheid van omgeving en opvoeding moeten echter niet onderschat worden. Waar deze laatste factoren niet in aanmerking komen bij het scheppen van nieuwe, blijvende eigenschappen, die de gesteldheid zelf van het individu veranderen, en op de afstammelingen overgedragen worden, is het niettemin waar dat zij uit sociaal oogpunt van zeer groot belang zijn, door hun rechtstreeksche dynamische, uitschakelende waarde."	1925	Maandblad december 1925	Gevaarlijk
"Het is grootendeels te danken aan het ordenend vermogen van de omgeving, en namelijk aan de variaties ontstaan door de individuele interpsychologische uitwerking, dat de instinctmatige, erfelijkheidsgrond kan beïnvloed worden en de fijnheden en verwickelingen van het	1925	Maandblad december 1925	Gevaarlijk Nuttig

maatschappelijk leven mogelijk worden gemaakt.”			
“Het is grootendeels te danken aan het ordenend vermogen van de omgeving, en namelijk aan de variaties ontstaan door de individuele interpsychologische uitwerking, da de instinctmatige, erfelijkheidsgrond kan beïnvloed worden en de fijnheden en verwickelingen van het maatschappelijk leven mogelijk worden gemaakt.”	1925	Maandblad december 1925	Nuttig
“Het is zeker, dat bijvoorbeeld het verkeerde midden geschapen door den zwakzinnige, den dronkaard, den moreelen gek, invloed heeft op hun arme kinderen en de ontaardingssmetten, die zij bij hun geboorte hebben meegekregen, nog komen verhoogen.”	1925	Maandblad december 1925	Gevaarlijk
“Dat een eugenetische opvoeding moet meehelpen om het ernstig vraagstuk der voortplanting van de ontaarde elementen op te lossen, zal wel niemand betwisten. Uit ons onderzoek blijkt, dat het vooral de erfelijk belasten zijn, die op veel afstammelingen bogen. En al is het sterftcijfer zooveel hooger, toch heeft in den groep der ontaarden, niet die uitscheiding plaats, welke door enkelen krachtiger gewenscht wordt. Galton had reeds gezegd, dat de sociaal-minderwaardige elementen vruchtbaarder zijn en vroeger rijp inzake voortplanting, dan de hoogstaande elementen.”	1925	Maandblad december 1925	Gevaarlijk
“Onze kleinsten worden wakker en ze glimlachen. Zij weten dat deze dag een blijde dag wordt, zoals dien van gisteren, zoals al de dagen, die zij in de kolonie mochten doorbrengen”	1925	Maandblad december 1925	Gelukkig
“Heeft ze een onoverkomelijke moeilijkheid in 't verwerven vna schoolkennissen, alhoewel niets in haar uiterlijk die achterlijkheid doet vermoeden”	1925	Maandblad oktober 1925	Debiel
“Het doel der individueel-psychologie is dus: de oorzaken op te heffen die tot het ontstaan van gevoelens van minderwaardigheid hebben geleid, het onvruchtbare streven naar persoonlijke macht op te ruimen, ons gemeenschapsleven te verdiepen en de onvruchtbare autoriteit der enkeling, die tot protest aanleiding geeft, te vervangen door de heilzame, natuurlijke autoriteit der gemeenschap”	1925	Maandblad oktober 1925	Gevaarlijk
“Het protest jaagt het gestrande kind steeds verder van de hoofdwegen van het leven af, als of daar alleen maar nederlagen geleden worden, en zoekt op zijwegen bevrediging voor den neurotischen eerzucht. Niet in werkelijke prestaties wordt deze nu gezocht, maar in snoepen, rooken, bioscoopbezoek, in het lezen van verboden lectuur, in leugen, diefstal, bedrog, in fantasieën en perversiteiten”	1925	Maandblad oktober 1925	Gevaarlijk
“Kunnen de abnormalen tot een onafhankelijk bestaan komen? Door onafhankelijk bestaan bedoel ik niet alleen de materiele onafhankelijkheid, maar ook het minimum zedelijke hoedanigheden, noodig om te leven zonder de andere leden der gemeenschap te benadeelen. Het antwoord is noch positief noch negatief, doch afhankelijk van elk geval in het bijzonder.”	1925	Maandblad oktober 1925	Debiel Nuttig Gevaarlijk
“Steeds is het doel van den neurotischen mensch, of hij nu tot het misdadige type behoort: zich te bevrijden van een gevoel van minderwaardigheid (zwakte, onzekerheid, onvolkomenheid en van het gevoel te zijn teruggezet) door te streven naar een gevoel van meerderheid, naar persoonlijke macht, waarbij het gevoel van gemeenschap wordt verstikt.”	1925	Maandblad oktober 1925	
“Haar passieve, receptieve natuur, maakt haar de prooi van elk die haar uitbuiten wil. Ze heeft niet de kracht te reageeren zou zich steeds ongelukkig voelen”	1925	Maandblad oktober 1925	Gevaarlijk Nuttig
“Het verwaarloosde of misdadige kind is reeds zoover van de samenleving afgedaald, dat het openlijk met haar in strijd is geraakt. (...) Deze twijfel aan	1925	Maandblad oktober	Gevaarlijk

zich zelf, aan zijn bekwaamheid en mogelijkheden, voornamelijk bewerkt door een verkeerde opvoeding en versterkt door een tegenslag op een of meer hoofdwegen van het leven, kan aangroeien tot het gevoel niets meer waard te zijn en voor niets te deugen”		1925	
“Zijn ook die arme schepseltjes, dikwijls in een ellendige omgeving zonder bescherming, zonder steun, niet verplicht ten allen prijze in hun eigen levensonderhoud te voorzien? Ook voor hen stelt zich het problema der beroepskeuze.”	1925	Maandblad oktober 1925	Debiel Nuttig
“l’enfant s’aperçoit qu’on s’intéresse à lui, qu’on l’aime et qu’on le lui prouve, (...) et ce bien-être est obtenu grâce à de petites règles de vie, facile à observer, qu’il ignorait auparavant”	1925	Oeuvre de la santé	Nuttig
“les enfants, étant internes dans nos colonies, sont enlevés complètement à leur milieu, à une ambiance trop souvent malsaine, presque toujours indifférente, qui contrecarre l’enseignement de l’hygiène reçu à l’école”	1925	Oeuvre de la santé	Gevaarlijk
“permet de donner d’utiles conseils aux parents soit à l’occasion de la visite qu’ils font à leurs enfants, soit quand ces derniers rejoignent le foyer familial: ils deviennent des propagandistes d’hygiène auprès des leurs.” <i>Ouders ‘opvoeden’ tijdens bezoekdag of bij terugkeer zorgt dat zowel kinderen als ouders hygiënevoorstanders worden</i>	1925	Séance 7 februari 1925	Voorspelbaar Nuttig
“Als beloning voor de volbrachte taak mogen ze nu vrijen lust geven aan hun uitingen. In een wip zijn ze het speelplein binnen. Vergeten zijn de huishoudelijke zorgen, de vermoeienis; weldra hoort men niets anders meer dan vreugdekreten welke door de lucht weergalmen!”	1926	Maandblad juni 1926	Gelukzalig Nuttig
“Denkt niet dat ze zich daardoor vermoeien. O, geenszins, want ze doen het van harte; daarbij hebben ze het genot, alles proper en zindelijk rondom zich te hebben, en zoo zullen ze later van die zindelijke huisvrouw-tjes worden, die er genoeg zullen in vinden, den huiselijken haard aantrekkelijk te maken”	1926	Maandblad juni 1926	Nuttig Gelukzalig
“Onze kolonie! Bij het eerste zicht voelt men er zich reeds toe getrokken. Alles noodigt er u uit : de witgekalkte muren, de groene en witgeschilderde vensterramen, en dan die bloempjes overal, om en om de vensters, en in de hofjes voor het huis! Ze kijken den voorbijganger zoo vriendelijk aan ; ze spreken van leven, van vreugde en geluk welke daarbinnen heerscht!”	1926	Maandblad juni 1926	Gelukzalig
“De arbeidsters zelf, moet eerst en vooral een betere opvatting bijgebracht worden over de waarde en vooral het belang van huishoudelijken arbeid, zelfs over de gezins-begroting en vooral over haar moederplicht en hare plichten tegenover het gezin”	1926	Maandblad maart 1926	Nuttig
“De wereld van het spelende kind is een andere dan die der volwassenen; het is een voor zich afgesloten sprookjeswereld, het kind bouwt zich die wereld ten deele zelf op, bevolkt ze met zijn lievelingsgestalten en moet daarin onbevangen, tevreden en gelukkig gehouden worden”	1926	Maandblad maart 1926	Gelukzalig
“Le merveilleux esprit d’abregation dui a presidé l’Oeuvre Nationale de l’Enfance rayonne sur la Belgique entière la gloire la plus douce et la plus pure. C’est avec der institutrices comme Mlle Moritz que l’on prépare l’avenir d’un grand pays”	1928	Gastenboek De Panne	
“M. Van Bladel, se déclare adversaire de cette proposition. Il estime que seuls les enfants débiles doivent être admis dans les colonies; or, pour les enfants qui sont réellement débiles, un séjour de deux mois au moins est indispensable; dans ces conditions, le séjour de 15 jours ne pourrait être utile qu’à des enfants dont la débilité n’est pas prononcé et pour lesquels un pareil séjour ne se justifierait donc pas.”	1928	Séance 19 mai 1928	Debiel
“Une quarantaine de fillettes des régions inondées: Hamme, Grembergen	1929	Leven in	Debiel

et Moerzeke, admises depuis Décembre dernier passent joyeusement lers vacances de nouvel an avec nouz, heureuses d'avoir trouvé une maison accueillante et toute prête à les recevoir”		Dongelberg	
“De tegenwoordigheid in de natuur en voor de uitgestrekte landschappen ontwikkelt zijn verbeelding welke ontvankelijk wordt voor poëzie en gezonde bezigheden. Daar zij er van genieten komen de kinders tot het bewustzijn van het goede en het schoone en zij verlangen er naar om beter te zijn en aldus gelukkiger”	1929	Maandblad januari 1929	Nuttig
“Enerzijds wordt het kind gestadig aangespoord zijn aangeboren uitbundigheid in zekere rechte en normale lijn door te voeren. Anderzijds verplichten de spelen, de zangen en de dansen de kinders tot een zekeren rhythmus welke zijn terugslag heeft op heel zijn wezen en een harmonie en eene orde oplegt.”	1929	Maandblad januari 1929	Debiel Voorspelbaar
“Er bestaat zeker een verband tussen kinderschuldigheid en het gemis aan passelijk vermaak”	1929	Maandblad januari 1929	Gevaarlijk
“Het spel, daar het de gewoonte medebrengt van gratie in de bewegingen, van voornaamheid en harmonie en de kinders vrijwaart van leelijke bewegingen”	1929	Maandblad januari 1929	Nuttig Voorspelbaar
“Het zelfbewustzijn wordt ontwikkeld door het initiatief aan de kinders overgelaten in hun spelen en door de gelegenheid waarin zij gesteld worden hun krachten te beproeven op een voorgeschreven wijze. Zij leeren de gevolgen te verdragen hunner onhandigheid”	1929	Maandblad januari 1929	Nuttig
“Wat betracht wordt is niet alleen het aanleeren van het spel als verloren tijd. Men leert niet het kind spelen om niets te doen. Zoals het niet opvoedend is de grooten sport te laten doen om de sport, is het ook niet opvoedend de kinders te laten spelen om te spelen. Daar liggen de redenen waarom de spelen, in onze schoolkoloniën, aldus ingericht zijn dat zij nuttig en degelijk wezen. “Dienstvaardigheid” zal later een gewoonte zijn als het kind, in zijn familie teruggekeerd, zelf zal nut trekken alsook zijn ouders, zijn zusters en broeders. Door het spel strijdt met aldus in de kolonie tegen de strekking bij kinders tot ikzucht. Het spel bevoordeelt de onderlinge hulp.”	1929	Maandblad januari 1929	Nuttig
“Ze weten dat, waar reinheid is, gezondheid heerscht, en gezondheid vreugde en geluk verschaft”	1929	Maandblad januari 1929	Nuttig
“In de schoolkoloniën is het de gewoonte dat de groote zich bezig houden met de kleine bij de eetmalen, aan de lavabo's, in de wandelingen en spelen.”	1929	Maandblad januari 1929	Nuttig
“Un seul regret: n'être pas une petite fille, pour pouvoir ici faire un long séjour, long, long, interuisable, même par des jours pluvieux, dans la douceur d'une maison accueillante et vraiment familiale”	1930	Fotoboek Dongelberg	Gelukzalig
“Uw kind zal later een verdraagzaam mensch moeten worden. (...) De volwassene en oudere zusters of broers hebben allen de neiging, jonge kinderen toe te geven. Daardoor worden ze eigennuttig en egoïstisch. Wanneer het kind van jongs af in gemeenschap wordt opgevoed, dan leert het zijn persoonlijke wenschen beteugelen, zich schikken, de rechten van anderen eerbiedigen.”	1930	Het Kind	Gevaarlijk Nuttig
“Onder een ontwricht gezin kan men verstaan iedere afwijking van het normale gezin : man, vrouw en kinderen, in harmonische verhoudingen te zamen levende, waarbij een wederzijdsche band van liefde en achting bestaat, de cel, waaruit een goede samenleving behoort te zijn	1930	Maandblad december 1930	Nuttig

opgebouwd”			
“Physiek omdat in het onregelmatige disharmonische gezin aan het kinderlichaampje nooit die zorg wordt besteed, die het vereischt, omdat zwakke kinderen daar nimmer de vereischte rust kunnen vinden en omdat dikwijls het stil verdriet over de verwijdering en de teekenen van nijd en haat tusschen de ouders het uitbreken van verschillende ziekten van nerveuzen aard in de hand werken. Intellectueel, omdat aan het schoolonderwijs der kinderen niet de noodige aandacht kan worden gewijd en omdat zij het huis uit werden gedreven en op straat zich allerlei vrijheden veroorloofden, die hun gedachten meer en meer aftrokken van hetgeen de school van hen eischte. Ze (kinderen van gescheiden ouders) verliezen alle respect voor ouderen met hun zoogenaamde meerdere ervaring. Ze worden onafhankelijk een eenzaam, ook, vroegrijp, en komen tot daden die buiten iedere contrôle vallen.”	1930	Maandblad december 1930	Debiel Nuttig
“Wat de grondslag moet wezen van dergelijk verweer ligt ongetwijfeld in meer bewustzijn en min onwetendheid, in zedelijke kracht en zelfeerbiedigen, en het verbeteren der levensvoorwaarden.”	1930	Maandblad december 1930	Nuttig
“Een arbeidzaam mensch zal uw kind later worden, niet een leeglooper, niet iemand, die het zalig nietsdoen en genieten als een eerste vereischte stelt in het leven; maar een kind dat in zijn werk de grootste vreugde smaakt”	1930	Maandblad november 1930	Nuttig
“Men moet er mee rekening houden, dat de grenzen, waar binnen persoonlijke bemoeiing mogelijk is, niet te wijd gedacht mogen worden. Maar daarom is de kleinst mogelijke groep niet de beste. Er zijn kinderen van bepaalden aanleg en van eenige zelfstandigheid die gepeuter en gekallefater door een leider of leidsvrouw aan hun innerlijk bestaan niet kunnen verdragen. En hoe licht geeft men in een kleine groep een te veel aan individueel contact. Daarbij komt, dat het bij zeer kleine groepen bijna onmogelijk is om voor genoegzame afwisseling in de leiding te zorgen. Het is toch noodig, dat de kinderen niet altijd op dezelfde persoon aangewezen zijn. Een opvoedingstehuis, hoe klein en gezellig ook, is nu eenmaal geen gezin.”	1930	Maandblad oktober 1930	Gevaarlijk Voorspelbaar Nuttig
“Colonie de Dongelberg”: <i>kinderen dansen in rijtjes</i>	1930	Oeuvre nationale de l’Enfance	
“L’institut de Rixensart reçoit des enfants qui, par suite d’arriération mentale ou de défauts divers, ne peuvent s’adapter à l’enseignement primaire des écoles ordinaires. Il ne reçoit que des sujets nettement éduqués”	1930	Oeuvre nationale de l’Enfance	Debiel
“L’Oeuvre Nationale de l’Enfance entend faire de ses colonies des centres d’hygiène: le travail n’est pas limité à l’amélioration immédiate de l’état de santé des enfants; l’on tente de donner un caractère définitif à cette amélioration en apprenant à l’enfant à se protéger lui-même par des habitudes d’hygiène”	1930	Oeuvre nationale de l’Enfance	Gevaarlijk
“La débilité plus affirmée de nombreux enfants ne pourrait être efficacement combattue sans un changement de régime et de milieu”	1930	Oeuvre nationale de l’Enfance	Debiel
“La direction de l’institut (Rixensart) vise à assurer dans la plus large mesure le traitement individuel tant au point de vue physique qu’au point de vue mental”	1930	Oeuvre nationale de	

		l'Enfance	
"Les ateliers sont aménagés de façon à découvrir les aptitudes des enfants, pour chercher d'une manière sûre leurs dispositions et assurer leur orientation professionnelle"	1930	Oeuvre nationale de l'Enfance	Nuttig
"Les enfants apprennent à aimer l'air, la lumière, la propreté, l'eau, les fleurs, les légumes, les fruits, une alimentation simple mais saine, bref le centre d'intérêt est la santé par l'hygiène"	1930	Oeuvre nationale de l'Enfance	Nuttig
"Toute l'organisation des colonies converge vers ce but: les enfants vivent dans une atmosphère calme et souriante. Ils prennent, dans la mesure de leurs capacités, part légère aux travaux ménagers et de jardinage"	1930	Oeuvre nationale de l'Enfance	Nuttig
Foto "Un atelier de tissage" (foto Etablissements Jean Malvaux)	1930	Oeuvre nationale de l'enfance	Nuttig
Foto & beschrijving hygiëneschriftje: <i>kinderen kunnen daarin hun gezondheidslessen thematisch samenvatten</i>	1930	Oeuvre nationale de l'Enfance	Nuttig
"Indien men dus aan een kind een groot intellectueel werk wil opleggen, dan moet men het evenwicht bewaren door een groter spierwerking. Indien men het niet doet dan wordt geheel de krachtinspanning door het zenuwstelsel gedragen, dat nog zeer zwak is, en men loopt gevaar erge stoornissen te zien ontstaan: de eene plotseling; koorts, hersenvliesontstekingen, hoofdpijn, enz.; de andere die langzaam tevoorschijn komen : algemeene verzwakking, bloedarmoede, terug ; ofwel groeit het lichaam op in slechte verhoudingen."	1931	Maandblad december 1931	Debiel
"Men moet aan het spel een zoo groot mogelijke plaats geven, ten eerste, omdat het een der voornaamste elementen is van de hygiëne van het lichaam, en ten tweede, omdat het in de hygiëne van de ziel een louterende rol vervult, door geen enkel doeltreffender middel te bereiken"	1931	Maandblad december 1931	Debiel
"Spelen is iets anders dan eenige bewegingen verrichten, eenige spieren doen werken. Daarbij is er iets dat buitengewoon kostbaar is : namelijk de vrije, blijde en spontane openhartigheid, de vreugde te leven en zich te ontspannen, een echt actieve en gelukkige ontluiking van de menselijke plant, in de lente van het leven."	1931	Maandblad december 1931	Nuttig Voorspelbaar
"de kunstmatige didactische middelen in kindertuinen en lagere scholen te zien vervangen door de opvoedende middelen, welke de natuur zelf zoo voordelig aanbiedt, 't zij door den schooltuin, 't zij door den buiten of het bosch"	1931	Maandblad juni 1931	Voorspelbaar Vooruitgang sideaal
"Aldus zouden wij hebben 42% normalen (IQ >90) en 58% middelmatig begaafden, eng-verstandelijken of zelfs lichtelijk-zwakzinnigen (IQ<90). Ziedaar hetgeen een duidelijk beeld geeft van het uitgebreid percentage onzer opvoedkundige achterlijken. Merken wij bovendien dat wij principeel de abnormale kinderen verwijderen. Indien er nu toch enkele zwakzinnigen in onze groepen zijn binnengeslopten, dan is dit bij verrassing en omdat hunne geesteminderwaardigheid niet ernstig genoeg is om noemenswaardige bezwaren, betreffende het aanpassingsvermogen aan het dagelijksch leven, mede te brengen."	1931	Maandblad mei 1931	Debiel
"Elke leerling wordt afzonderlijk gadeslagen en bestudeerd,... en	1931	Maandblad	Voorspelbaar

vervolgens geleid, dit alles volgens de meest moderne wijzen van onderzoek. Men is uiterst tevreden bij het zien der goede houding, het vriendelijk voorkomen, de franke openhartigheid van al deze kinderen”		mei 1931	r
“In eene goede onderwijsinstelling zullen zij hunne plaats zonder moeite wederom inhalen, en de herkrege gezondheid, gepaard van de goede uitslagen van een verblijf, zoo vruchtbaar aan veelvuldige ervaringen, zullen hen zeer zeker in staat stellen zich verder onder veel gunstiger voorwaarden te ontwikkelen. (...) Indien ouders en leeraren zich rekenschap gaven waartoe het zwakke kind <i>werkelijk</i> in staat is, zouden zij dan niet vaker bij hunne dankbetuigingen voor den zichtbaren lichamelijken vooruitgang ook melding maken van de andere resultaten die wij eveneens verkregen?”	1931	Maandblad mei 1931	Gevaarlijk Debiel
“Van geestesstandpunt uit scharen zich de kinderen van 8 tot 13 jaar, geplaatst in eene kolonie, rond de laagste grens der normaliteit”	1931	Maandblad mei 1931	Debiel
“Zal men moeten voorzien in een talrijker personeel, met zeer verscheiden aanleg, en wier voornaamste talenten zullen zijn: orde, bezorgdheid, stiptheid wat de opvoedsters betreft; initiatief, buigzaamheid en aanpassing wat de onderwijzeressen betreft en allen moeten bezielde wezen met ambtelijk plichtsbef”	1931	Maandblad oktober 1931	
“Zij (de leidster) moet metterdaad allen ten dienste staan, spelen en rondedansen regelen en er zelf deel aan nemen indien zulks wenschelijk schijnt om er meer opgewektheid in te brengen.”	1931	Maandblad oktober 1931	Gelukzalig
“M. Maquet signale les difficultés et même l’absence d’utilité réelle à demander aux parents la fourniture d’un trousse complet. Il propose de réclamer: <u>pour les garçons</u> ; une paire de chaussures, une vareuse et une culotte <u>pour les filles</u> : une paire de chaussures et une vareuse”	1931	Séance 5 décembre 1931	
“Dat vraagt van ons een openstellen van hart en oog, om te zien, om aan te voelen de werkelijke behoeften van het kind. Als wij staan in die houding, de houding van objectief waarnemen, van warmhartig willen helpen, dan wordt het kinderleven ons een openbaring van ware vreugde”	1932	Maandblad december 1932	Voorspelbaar
“Deze typische kinderlijke eigenschap wordt ons het meest veropenbaard, als wij zelf bij het kinderspel aanwezig zijn, zelf spelen met de kinderen. (...) Speelt daarom zelf met uw kinderen. Immers, als wij trachten, hunnen gedachtengang te volgen en na te beleven, dan zal onze moeite ruimschoot beloond worden en liefde, warmte en vertrouwen en wordt het kinderleven ons op vele terreinen een openbaring”	1932	Maandblad december 1932	Gelukzalig
“Het geestelijk en lichamelijk gezonde kind is blij – heeft plezier aan het leven – kent, vooral in zijn spel, de vreugde van de levensverovering.”	1932	Maandblad december 1932	Gelukzalig
(<i>Samenvatting van lange tekst</i>) belangrijk dat kinderen ontwikkelen: - Fantasie door spelen met kosteloos speelgoed - Beleefdheid, dankbaarheid, genieten van kleine dingen door hem niet alles te geven wat hij vraagt - Hulpvaardigheid door hen kleine huishoudelijke taakjes te geven - Edelmoedigheid door leren delen	1932	Maandblad december 1932	Nuttig
“Het is heel schoon en nuttig van alle geborenen in ’t leven te houden, maar de ontvolking is vooral het gevolg van het feit, dat de kindjes niet meer welkom zijn er dientengevolge veel minder kinderen geboren worden”	1932	Maandblad januari 1932	Nuttig
“Het is voor de arbeidende klasse een niet te loochenen verdienste geweest	1932	Maandblad	Nuttig

dat zij, die tengevolge van stoffelijke moeilijkheden of echten nood de grootste opofferingen moesten doen voor het grootbrengen van kroostrijke gezinnen, het laatst aan kinderbeperking hebben gedaan.”		januari 1932	
“Misschien is wel de lust naar genot groter dan vroeger en doen zich de gelegenheden tot genieten in de groote steden menigvuldiger voor” (<i>als reden waarom arbeiders minder kinderen krijgen</i>)	1932	Maandblad januari 1932	Nuttig Gevaarlijk
“D’une manière générale, tous les parents se sont montrés satisfaits du séjour de leurs enfants en colonie; très peu de réclamations nous ont été adressées”	1933	Verslag 1931	
“65,8 % mag overgaan naar volgende klas, 34,2% blijft zitten. Met onze kolonieklassen hebben we 66% van de kinderen een pedagogische achterstand bespaard!” <i>assumptie dat al die kinderen zouden blijven zitten als ze in kolonie geen onderwijs kregen, of misschien zelfs ook als ze niet naar kolonie geweest waren. Doet kolonie voorkomen als iets heel positiefs, terwijl toch 1/3 van de kinderen achterstand oploopt.</i>	1934	Séance 13 januari 1934	Vooruitgang sideaal
“La situation critique de certaines familles – situation consécutive au chômage – nous a amenés à accorder une attention toute spéciale aux conditions sociales de nos protégés”	1934	Séance 13 januari 1934	Debiel
“Nous constatons en tout cas, avec satisfaction, que de fréquenter les classes de nos établissements, constitue plutôt au point de vue pédagogique, un réel bienfait pour les enfants qui nous sont confiés. Disons encore que l’on s’attache à intéresser les enfants à la vie de l’établissement, à leur inculquer des habitudes d’ordre, de travail et d’économie”	1934	Séance 13 januari 1934	Vooruitgang sideaal
<i>Directrice kolonies schreef ouders om te vragen de schoolresultaten door te geven.</i> “Beaucoup de parents se sont montrés très touchés de la démarche faite auprès d’eux”	1934	Séance 13 januari 1934	
“Onze medico-paedagogische gestichten van Bierbais en Rixensart gaan steeds voort met het beoefenen van hun weldadigen invloed jegens de abnormale opvoedbare kinderen en de opvoedkundig achterlijken die hun toevertrouwd worden. De bevolking dezer beide gestichten is steeds voltallig en de ouders of de instellingen die er kinderen plaatsen, betuigen een waarachtige tevredenheid omtrent den vooruitgang die men bereikt voor deze arme schepseltjes dank zij een ondervindingrijke opvoedkundige methode en onverpoosde waakzaamheid.”	1934	Verslag 1933	Nuttig Vooruitgang sideaal
“Dat de huiselijke omgeving en de school moeten samenwerken in de opvoeding der kinderen en opgroeiende jeugd, is tegenwoordig een algemeen aangenomen thesis”	1935	Driemaand tijdschrift 1	Debiel
“dat haar streven naar het verbeteren der kinderen niet meer tegengewerkt zal worden, te niet gedaan door de schuld der ouders, zoals het maar al te vaak het geval is, maar integendeel, ondersteund en versterkt : er zal geen versnippering meer zijn, maar vereeniging der krachten”	1935	Driemaand tijdschrift 1	Vooruitgang sideaal Gevaarlijk Voorspelbaar
“Wat den huiselijken kring aangaat, het grootste voordeel dat hij zal trekken uit deze samenwerking dat is toelichting, leiding, hulp in de voorname taak die hem ten deel valt in de lichamelijke en zedelijke opvoeding van zijn kinders. Veel ouders, inderdaad, in alle rangen en klassen der maatschappij, zijn ongelooflijk onwetend wat de principen en de kunst betreft der opvoeding”	1935	Driemaand tijdschrift 1	Nuttig Voorspelbaar
“Bij de leefwijze behoort ook dat het kind tot goede gewoontevorming komt. Bij het jonge kind is het niet mogelijk en ook ongewenscht in elk geval uit te leggen waarom het zich zoo en zoo moet gedragen, zijn instinctgedrag moet aangevuld worden met een verworven gedragslijn, die	1935	Driemaand tijdschrift 2	Nuttig Gevaarlijk

mechanisch gevolgd moet worden.”			
“De werkelijke zenuwachtigheid is een verminderd weerstandsvermogen van het zenuwstelsel, met overmatige prikkelbaarheid en gevoeligheid voor alle indrukken en invloeden van de buitenwereld. Het kind heeft te gevoelige voelhorentjes en is te snel geestelijk vermoeid en uitgeput. Dit uit zich bij een kleuter in huilerigheid. Alles bij elkaar genomen: het kind past zich niet op de juiste wijze aan bij de gewone opgaven van het dagelijksche leven.”	1935	Driemaand tijdschrift 2	Debiel
“Een rustige, ordelijke leefwijze met vaste tijden van opstaan en slapen gaan, is de eenige juiste. Geen emoties of booze woorden voor het slapen, maar ook bijzonderheden als kinderfeesten moeten zooveel mogelijk vermeden worden bij een gevoelig zenuwstelsel”	1935	Driemaand tijdschrift 2	Nuttig Voorspelbaar Debiel
“Dan zal men ze, van den anderen kant, beter moeten beschutten en die gevoeligheid moeten ontzien al te zwaar op de proef gesteld door het moderne leven dat ’n verkeerde richting geeft, ze ontzenuwd (sic) en van den goeden weg afbrengt. Onze levenswijze is te luidruchtig. (...) Voorts, hun gevoeligheid wordt evenzeer op de proef gesteld door hetgeen zij zien als door hetgeen zij horen. Men toont hun tegenwoordig veel te veel leelijke dingen, overdreven, te veel heftige tooneelen en schrik-aanjagende. De wereld is vol van allerhande <i>illustraties</i> ”	1935	Maandblad januari 1935	Gevaarlijk Nuttig
“Hoe kinderen zich gedragen ten opzichte van andere kinderen of van ouderen, is belangrijk om waar te nemen, want de mensch is nu eenmaal een sociaal wezen; hij leeft in een gemeenschap en moet zich daaraan weten aan te passen. Deze aanpassing nu is een kwestie van ervaring en gewoonte en natuurlijk ook van opvoeding”	1935	Maandblad januari 1935	Nuttig Debiel Voorspelbaar
“Hun gevoeligheid wordt overprikkeld, wordt als ’t ware opgezweept en houdt op bewogen te wezen voor eenvoudige schoone zaken, fijn, gematigd en beschaafd. Ze zullen eindigen met vervelend en langdradig te vinden alles wat kalm is en bezadigd. Zijzelf, door het vele zien van overdreven zaken, zullen buitensporige gebaren maken, luidruchtige stemmen hebben, bovenmatige uitdrukkingen bezigen en onbezonnen, woeste bewegingen hebben”	1935	Maandblad januari 1935	Nuttig Gevaarlijk
“Montessori laat de kinderen heel weinig samendoen, d.w.z. zoo werken dat ze een gemeenschappelijk belang hebben! Hier wordt dus de gezinszin niet echt aangekweekt”	1935	Maandblad januari 1935	Nuttig
“L’alimentation est des plus rudimentaires. Il n’est jamais préparé de repas complets, de légumes ou de potage. Les repas consistent en painbeurré et en café; parfois, on y ajoute un peu de viande mais le plus souvent quelques conserves corsent ces repas sommaires, qui ne nécessitent aucune préparation. Les femmes n’ont aucune notion de cuisine et n’ont surtout pas le désir de se consacrer aux travaux de ménage. Il est à noter pourtant que les femmes qui travaillent hors de chez elles sont l’exception. Elles pourraient donc appôter tous leurs soins et tout leur temps à leur foyer si elles le désiraient et si elles avaient reçu une formation qui les y préparait.”	1936	Enquête La Bouverie	Nuttig
“J’ai été particulièrement intéressé par votre système d’éducation, qui prépare l’enfant à la vie sociale”	1936	Gastenboek De Panne	Nuttig
“L’Oeuvre Nationale de l’Enfance a fait de ses colonies des établissements types où l’on ne tente pas uniquement d’obtenir l’amélioration immédiate de la santé de l’enfant mais son amélioration définitive. A cette fin, on lui fait contracter des habitudes d’hygiène qui contribueront à le protéger dans son milieu familial pour autant que la collaboration des parents soit acquise.”	1936	Oeuvre nationale de l’Enfance	Gevaarlijk

“Les enfants apprennent à aimer l’air, la lumière, la propreté, l’eau, les fleurs, les légumes, les fruits, une alimentation simple, saine et abondante, prise à des heures régulières”	1936	Oeuvre nationale de l’Enfance	Nuttig
“Les institues de Rixensart (filles) et de Bierbais-Mont-Saint-Guibert (garçons) reçoivent des enfants qui, par suite d’arriération mentale ou de défauts divers, ne peuvent s’adapter à l’enseignement primaire des écoles ordinaires. Ces instituts ne reçoivent que des sujets nettement éducatibles”	1936	Oeuvre nationale de l’Enfance	Debiel
Foto “Une colonie de l’Oeuvre Nationale de l’Enfance: Une classe” Colonie de Knocke-sur-Mer, photo Kessels, <i>didactisch speelgoed (Montessori?), kinderen allemaal individueel aan bankjes, zien er niet bijzonder geïnteresseerd/vrolijk uit, speelgoed in klas dient precies enkel ter decoratie, leerkracht is bezig (niet gewoon toezicht)</i>	1936	Oeuvre nationale de l’enfance	
“Ils vivent dans une atmosphère calme et souriante, favorable à l’épanouissement, au développement complet de l’enfant”	1936-1937	Oeuvre nationale de l’Enfance	Voorspelbaar
“L’éducation physique fait partie du régime de l’enfant : gymnastique suédoise, jeux organisés ayant un but éducatif, jeux spontanés pratiqués avec entrain dans les vastes plaines de jeux.”	1936-1937	Oeuvre nationale de l’Enfance	Nuttig
“Un atelier de repassage” (foto Etablissements Jean Malvaux)	1936-1937	Oeuvre nationale de l’Enfance	Nuttig
“Une colonie de l’Oeuvre Nationale de l’Enfance: Exercices respiratoires” Colonie de Knocke-sur-Mer, photo Kessels, <i>discipline, gelijkheid, uniformen, kleine kinderen tov groot gebouw</i>	1936-1937	Oeuvre nationale de l’enfance	
Foto “Une colonie de l’Oeuvre Nationale de l’Enfance: Retour de promenaide” Institut Henri Jaspar à Tervueren, photo Kessels, <i>uniformen en hoedjes, kleine meisjes tov groot instituut, in rijtjes handen gevend, maar rijtjes zijn niet strikt (per 2 of 3, geen vaste afstand), meisjes praten met elkaar (gezicht achteromgedraaid)</i>	1936-1937	Oeuvre nationale de l’enfance	
Foto “Une colonie de l’Oeuvre Nationale de l’Enfance: Section des petits” Colonie de Dongelberg, photo Kessels (foto ook gebruikt in boekje eind jaren 40)	1936-1937	Oeuvre nationale de l’enfance	
Foto “Dans une colonie de l’O.N.E.: Le réveil” <i>gelukkig wakker worden (foto ook gebruikt in boekje eind jaren 40) photo Kessels</i>	1936-1937	Oeuvre nationale de l’enfance	
Foto “Institut medico-pédagogique de Bierbais: Un atelier” <i>jongens leren weven => beroep, nuttig in maatschappij</i>	1936-1937	Oeuvre nationale de l’enfance	Nuttig
Foto “Une colonie de l’Oeuvre Nationale de l’Enfance: Exercices respiratoires” Colonie de Knocke-sur-Mer, photo Kessels, <i>discipline, gelijkheid, uniformen, kleine kinderen tov groot gebouw</i>	1936-1937	Oeuvre nationale de l’enfance	
Foto “Une colonie de l’Oeuvre Nationale de l’Enfance: Retour de promenaide” Institut Henri Jaspar à Tervueren, photo Kessels, <i>uniformen en</i>	1936-1937	Oeuvre nationale	

<i>hoedjes, kleine meisjes tov groot instituut, in rijtjes handen gevend, maar rijtjes zijn niet strikt (per 2 of 3, geen vaste afstand), meisjes praten met elkaar (gezicht achteromgedraaid)</i>		de l'enfance	
Foto: "Institut medico-paedagogique de Rixensart: Une classe" <i>meisjes zijn hard aan het werk, klas ziet eruit zoals een gewone klas</i>	1936-1937	Oeuvre nationale de l'enfance	
"Een voornaam punt daarbij is, dat het karakter van het kind reeds vroeg, heel vroeg, wordt gevormd. Onder het eenvoudige volk weet men dat ook wel. Maar niet enkel bij eenvoudige mensen, maar evenzeer, en misschien nog meer bij andere lagen, moet behalve dat weten nog iets anders aanwezig zijn, namelijk de wil, de activiteit, de daad om een totale moeder in de geestelijke opvoeding te willen zijn"	1937	Driemaand tijdschrift 3	
"Opvoeding is iets natuurlijks, is altijd al goed gegaan, maar dat wil niet zeggen dat het niet beter kan! Daarvoor is de psychologie nodig. Moeders moeten dus in de psychologie opgeleid"	1937	Driemaand tijdschrift 3	Voorspelbaar Vooruitgang sideaal
"Eigenlijk staat men verbaasd over de onwetendheid waarin vele ouders en overheidspersonen verkeerden nopens het wezen van de kinderen. Zij spreken over het kind, alsof het een product is gestandaardiseerd, als seriewerk, geleverd door eenzelfde fabriek (...) Dat het hier gaat om het bereiken van de meest volmaakte ontplooiing der persoonlijkheid van elk kind beseffen sommige ouders weinig of niet."	1939	Driemaand tijdschrift 4	Voorspelbaar
"Om die taak (van holistische opvoeding) harmonisch uit te werken, moet de opvoeder <i>het kind</i> nemen als vertrekpunt en bestendig middelpunt van zijn bekommernis, het kind met zijn noden, zijn neigingen, zijn instinkten, zijn <i>interessen</i> "	1939	Driemaand tijdschrift 4	Voorspelbaar Debiel
"Ongetwijfeld komt het gezin voor als zijnde het midden waar de vorming van de personaliteit van het kind een beslissenden invloed zal bewerken op de morele gedraging van dit kind. Het groot aantal gebrekkige huisgezinnen onder de jeugdige misdadigers noopt ons tot het besluit dat de ouders door de verwaarlozing van hunne kinderen in eerste instantie de verantwoordelijkheid dragen voor hunne latere antisociale gedragingen."	1939	Driemaand tijdschrift 4	Gevaarlijk
"Wanneer we spreken van de belangen van het gezin denken we natuurlijk op de eerste plaats aan de gehuwde vrouw. Haar taak is zooveel omvattend dat ze eischt een geheelen mensch. Aan haar is toevertrouwd de zorg voor de opvoeding der kinderen: dat is haar normale levensopdracht. Zij moet bovendien den huiselijken haard voor haar man aangenaam en aantrekkelijk trachten te maken. Welnu de groote kwaal van onzen modernen tijd ligt precies in de verbrokkeling van dit gezinsleven. Dit is voornamelijk het geval in de arbeidersklas. De arbeid op de fabriek onttrekt de moeders uit het huishoudelijk leven zodat de kinderen noodzakelijk worden verwaarloosd. Anderzijds zijn vele huismoeders onbekwaam een huishouden te leiden en kinderen op te voeden"	1939	Driemaand tijdschrift 4	Voorspelbaar Nuttig
"Visite très intéressante de cet établissement où les petites Belges apprendront à (onleesbaar) et à aimer le Pays de leurs Parents"	1940	Gastenboek De Panne	Nuttig
"Het eerste doel der koloniehuzen van het NWK is het verbeteren van de gezondheid van het kind, maar daarom – zoals het congres van Namen opmerkte – moet men zich om de maatschappelijke toestand der families bekommeren"	1940	Velge 25j bedrijvigheid	↔ debiel
"In de kleintjesoorden worden maar alleen die kinderen toegelaten wier moeder in de onmogelijkheid verkeert hun alle onmisbare verzorging te	1940	Velge 25j bedrijvig	Debiel

geven”		heid	
“Vele huismoeders werken buitenshuis, maar we mogen hopen dat die toestand zal verbeteren en een toekomst tegemoet zien waarin ze haar huiselijken haard niet meer zullen moeten verlaten”	1940	Velge 25j bedrijvigheid	Nuttig
“Vroeger werden alle kleeven door de kolonie aan de kinderen verstrekt. Dit was een groote uitgave voor het NWK. Tegenwoordig moeten ze een klein uitzet meebrengen. Voor de jongens bestaat dit uit een paar schoenen, een trui en een broek; voor de meisjes uit een paar schoenen en een trui”	1940	Velge 25j bedrijvigheid	
“Zoodat zij goeden raad kunnen geven aan de ouders als zij hun kind komen bezoeken”	1940	Velge 25j bedrijvigheid	Voorspelbaar
“Het bezoek van de ouders is vaak schuld dat de gezondheid van de kinderen minder goed is; dit merkt men aan het gewichtsverlies”	1940	Velge 25j bedrijvigheid	Debiel Gevaarlijk
“Men kan natuurlijk de bezoeken niet verbieden wijl het verblijf drie maanden duurt. Ze moeten dus geregeld worden en artikel 182 bepaalt dat ze zes weken na de aankomst van de kinderen in de kolonie mogen plaats hebben. Men raadt aan dat alleen de naaste verwanten de kinderen bezoeken; het is echter moeilijk hierin een strenge regel voor te schrijven”	1940	Velge 25j bedrijvigheid	
“Moeder begint te schreien bij het terugzien van het kind, stelt honderd vragen over het leven in het koloniehuis en als ze niet goed gestemd is eindigt ze met het een of ander punt van het reglement te hekelen. Ze is overtuigd dat het kind niet goed wordt behandeld en neemt het, trots alle verweer van het bestuur, mee naar huis. Blijven de kinderen in de kolonie, dan worden ze verdrietig na het vertrek van de ouders. Laten we hieraan toevoegen dat ze vaak ongesteld zijn van al het snoepgoed dat ze gekregen hebben”	1940	Velge 25j bedrijvigheid	Gevaarlijk
“Il faut veiller à n’en point faire des éternels enfants dont le but doit être de se distraire ou de s’amuser. Leur moral, leur intelligence, leur caractère ne dout pas être laissé à l’abandon”	1943	Causerie dr Philippart	Nuttig
“L’éducatrice initie les petites filles à leur futur rôle de ménagère; elle leur montre, par exemple, pratiquement pourquoi épousseter à sec ne fait que déplacer la poussière, comment on peut faire mieux sans prendre plus de temps; que quelques fleurs ou une plante change tout l’aspect d’un appartement et que la propreté en est le plus bel ornement; que c’est un luxe que tout le monde peut se permettre”	1943	Causerie dr Philippart	Nuttig
“L’enfant débile est un être dont le développement laisse à désirer; seulement les raisons qui empêchent un développement harmonieux sont aussi multiples que variées”	1943	Causerie dr Philippart	Debiel Voorspelbaar
“La formation du caractère doit retenir l’attention. A ce point de vue, l’apprentissage raisonné des règles de politesse envers supérieurs, égaux ou inférieurs devrait être mis en pratique dès l’entrée (langage, attitude, hygiène corporelle et vestimentaire, courtoisie à la table, aux jeux etc..).”	1943	Causerie dr Philippart	Nuttig
“Le plus que l’enfant est débile, plus longue doit être la durée de son séjour”	1943	Causerie dr Philippart	Debiel
“Le problème des jeux, des distractions est aussi une question qui a besoin d’être étudié” <i>(vervolg citaat enkel over geleide spelen, wandelingen en gymnastiek, dat je kinderen daarbij niet fysiek mag oververmoeien. Niets over vrij spel)</i>	1943	Causerie dr Philippart	Nuttig
“Le séjour dans un établissement étant un séjour extra-familial, une adaptation de l’enfant est nécessaire, adaption qui retardera les progrès de	1943	Causerie dr Philippart	Gevaarlijk

l'enfant"			
"Le séjour en colonie doit avoir une durée suffisante s'il veut prétendre à un résultat individuellement et socialement valable"	1943	Causerie dr Philippart	Nuttig Gevaarlijk Debiel
"Les enfants que nous allons prendre en charge ne forme pas un ensemble homogène, c'est au contraire une assemblée hétéroclite qu'il faut s'efforcer de catégoriser tout d'abord"	1943	Causerie dr Philippart	Debiel Voorspelbaar
"Nous avons d'abord une première catégorie d'enfants dont l'état de santé a pu être ébranlé pour des raisons d'ordre médical. C'est le cas des enfants chez lesquels la tuberculose est avant tout responsable de cet état, ou bien parce qu'ils relèvent d'une maladie infectueuse. Il en est qui paient le tribut d'une hérédité chargée. D'autres encore, sont porteurs de malformations diverses: osseuses, glandulaires, viscérales, mentales etc. A coté de ces cas, nous avons à envisager une seconde catégorie d'enfants où ce n'es pas la maladie qui est la cause de leur débilité, mais les conditions sociales d'ordres divers. Ce sont tous les enfants qui ont faim parce que les ressources de la famille sont insuffisantes ou simplement parce que ces ressources familiales sont mal utilisées ou gaspillées. Notons tout de suite que les cas ne sont pas toujours aussi tranchés et que la débilité peut relever des deux ordres à la fois."	1943	Causerie dr Philippart	Debiel Vooruitgang sideaal
"Par la vie ordonnée qui sera de règle à l'établissement, les habitudes saines rendront à l'enfant le goût du travail, une vie réglée d'une certaine élévation morale. L'enfant apprendra à être heureux, à goûter le plaisir de vivre ce qui ne sera pas sans répercussions favorables sur son développement physique"	1943	Causerie dr Philippart	Nuttig
"Pour beaucoup d'enfants, il y a un effort de redressement tout à fait justifié si l'on songe à l'ambiance défavorable que représente leur milieu familial. Absence de règlement dans l'horaire des repas, du sommeil, distractions malsaines au café, au cinéma, dérèglements paternels ou maternels quand ce ne sont les deux à la fois, conversations triviales, compagnonnages douteux; au total absence d'éducation. Par la vie ordonnée qui sera de règle à l'établissement, les habitudes saines rendront à l'enfant le goût du travail, une vie réglée d'une certaine élévation morale. L'enfant apprendra à être heureux, à goûter le plaisir de vivre ce qui ne sera pas sans répercussions favorables sur son développement physique"	1943	Causerie dr Philippart	Gevaarlijk
"Prendre les enfants pour les loges, les nourrir était le moyen le plus sûr de les préserver de la débilité"	1943	Causerie dr Philippart	Debiel
"Une certaine discipline est évidemment nécessaire, surtout quand il s'agit d'établissements comportant des centaines d'enfants. Il faudra cependant veiller à ce que cette discipline ne soit pas celle d'une caserne. Les enfants viennent pour se détendre, pour se reposer et pour rétablir une santé jusque la déficitaire."	1943	Causerie dr Philippart	Gelukzalig Debiel
"Une question aussi se pose: celle de la liberté à laisser aux enfants de parler our de crier pendant les repas. Si des raisons sentimentales, d'ailleurs parfaitement respectables, peuvent s'opposer à une silence complet, il n'en est pas moins vrai que laisser les enfants se sustenter au milieu de bruits assourdissants, de conversations déchaînées de table à table sera préjudiciable au succès de la cure. Un moyen terme peut être facilement envisagé, il s'agit de songer à créer des groupes d'enfants répartis par dizaine autour des tables; celles-ci étant présidées par un plus âgé, appartenant ou non au personnel de la maison – chef de table – qui sera chargé de diriger et le service et les conversations entre éléments de la	1943	Causerie dr Philippart	Nuttig

même table”			
“Il ressort que ce sont les enfants en âge de puberté et les adolescents qui souffrent le plus de la sous-alimentation et de l’ambiance actuelle”	1943	Causerie mlle Nevejan	Debiel Gevaarlijk
“Il ne faut pas que du point de vue évolution psychologique, il y ait des lacunes dans la formation de l’enfant. Comme l’adulte et tout autant que lui, l’enfant est à la fois un corps et un esprit. Sous prétexte de sauvegarder l’un, nous n’avons pas le droit de négliger l’autre”	1943	Causerie Philippart	Debiel Voorspelbaar
“nous nous sommes toujours refusés à vous imposer – comme d’aucuns nous en priaient – des règles sans souplesse et des critères trop absolus dans un domaine aussi mouvant que celui de la protection de l’enfance délicate pendant la guerre”	1943	Causeries	
“il ne s’agit point seulement de secourir nos jeunes compatriotes sous-alimentés, mais tout ceux que la guerre a lésés: victimes de choc nerveux à la suite des bombardements, “...	1943	Causeries sur les colonies	Debiel
“dat het tijdens den oorlog mogelijk was vakanties te geven aan talloze kinderen wier gezin over onvoldoende geldmiddelen beschikte. In normalen tijd zal het noodig zijn het handhaven van dien maatregel te onderzoeken: het zou van belang zijn dat alle Belgische kinderen dergelijke vakanties mochten doorbrengen”	1945	Velge oorlogbedr	Debiel Voorspelbaar Gelukkig Vooruitgang ideaal
“De vakantiekoloniën hadden ontzaglijk veel goed gedaan aan weliswaar minder debiele kinderen, doch die door stadsleven en ondervoeding toch verzwakt waren”	1945	Velge oorlogbedr	Debiel
“Slaapzaal die daarvoor alleen wordt gebruikt en 14 m ³ per kind bedraagt; één bed per kind” p143 “Refter: 3 m ³ en een diepte van 0 m 70 à 1 m 20 per kind”	1945	Velge oorlogbedr	
“Een bezoek der ouders wordt voorzien voor een verblijf van twee tot drie maanden. Men raadt aan de bezoeken te verbieden voor kortere verblijftijden.”	1945	Velge oorlogs-bedrijvigheid	Voorspelbaar
“De goede atmosfeer komt tot stand al in de eerste weken na de wittebroodsroes, wanneer man en vrouw, spijs de traditionele woordgeschilletjes en pruilertjes, beseffen hoezeer ze aan elkaar verknocht zijn, hoezeer ze vastbesloten zijn om voorts loyaal met elkaar hun levensweg te gaan. Het begint wanneer ze zich bereid voelen om samen last en verantwoordelijkheid te delen. Het begint vooral wanneer ze, zelfs in stoffelijk benaderde toestand, de komst van het kind in hun bestaan oprecht welkom heten”	1947	Het Kind	Nuttig
“Een ware kolonie is dus een instelling waar gepoogd wordt <i>zwakke</i> kinderen zo flink mogelijk weder op te beuren. (...) De kinderen waarvan sprake zijn voorts gans normaal. Ze lopen rond, bezoeken de school en versterken hun falende gezondheid door het openluchtsleven en een passend dieet. Wij bevinden ons dus in een soort neutraal terrein, tussen ziekte en gezondheid; ons doel is: deze kinderen, zo mogelijk binnen de gestelde tijdsgrenzen, naar de normale zone terug te voeren.”	1947	Het Kind	Debiel
“Het heeft weinig nut en is bovendien onmogelijk deze kinderen in kleine groepjes afzonderlijk te behandelen. Bijzonder nuttig is het niet, omdat het verblijf van korte duur is en dus psychologisch en moreel omzeggens geen aantastingsgevaar oplevert. Integendeel, voor bedorven, nukkige kinderen die met vader en moeder voortdurend overhoop liggen, is het leven in gezond groepsverband een ontlasting die geestelijk en lichamelijk zuiverend	1947	Het Kind	Gevaarlijk

en sterkend werkt.”			
“Het N.W.K. heeft zijn koloniën tot modelinstellingen uitgebouwd waar niet enkel gepoogd wordt tot onmiddellijke versteviging van de gezondheid der toevertrouwde kinderen te komen, doch tevens tot een definitieve, blijvende verbetering. Met dat doel voor ogen laat men er de kinderen op gebied van hygiëne gewoonten aankweken waar ze zich, later in hun familie teruggekeerd, als met een beschermende gordel mee omringen”	1947	Het Kind	Gevaarlijk Voortuitgang sideaal
“Maar in dergelijke inrichtingen behoort de werkwijze stelselmatig en doelgericht georganiseerd te worden, wil men ten volle tot het doel komen. En waarin bestaat dat doel? Het is <i>physisch</i> : herstelling en vestiging van de gezondheid, Het is <i>staatsburgerlijk, zedelijk en sociaal</i> : aanpassing aan het groepsleven en organiseren van de vrije tijd der <i>zwakke</i> kinderen, Het is <i>onderrichtend</i> : bijhouden, bijwerken en ontwikkelen van de opgedane kennis, assimileren van het milieu”	1947	Het Kind	Nuttig
“Meer dan ooit is het nodig dat vader en kind tot toenadering worden gebracht. Het is moeder’s plicht het zo aan boord te leggen dat zulks zo vaak mogelijk geschiedt.” “De stemming thuis wordt er zoveel beter om indien vader en moeder de zorg om het kind gepast weten te delen : indien òòk vader al eens zijn kindje wast, of het zijn maaltje toedient, of het helpt aankleden.”	1947	Het Kind	Nuttig Voorspelbaar
“Les enfants débiles accueillis dans les colonies de vacances pour des séjours de courte durée, feront l’objet d’une surveillance particulière; leurs parents seront priés de les maintenir sous surveillance médicale et, éventuellement, incités à les placer dans une colonie permanente afin de les y faire bénéficier d’une cure de trois mois minimum”	1947	Réunion du bureau 1 juli	Voorspelbaar
“Elles souhaitent que la politique de l’O.N.E. tende à favoriser les cures d’air prolongées pour les enfants débiles, et qu’elle soutienne l’organisation des cures préventives de vacances pour les non débiles”	1947	Réunion du bureau 15 juli	Debiel
“J’ai parlé de vos enfants. Oui, ils étaient réellement, profondément vôtres, ces garçons, ces fillettes, à qui leur mère avait donné le jour, mais à qui vous infusiez le jugement et l’intelligence, dont vous faisiez des jeunes gens, des jeunes filles, que la vie ne léserait point”	1947	Réunion du Bureau 7 octobre	
“Allen moeten nu ook samenspannen om het opvoedingspeil van onze bevolking op te voeren”	1948	NWK1948	Voorspelbaar
“in beginsel moeten deze instellingen erover waken dat slechts zulke kinderen worden toegelaten die deze beschutting werkelijk nodig hebben, daar de gevaren die de kinderen in deze gemeenschappen bedreigen, inderdaad groter zijn dan in de normale gezinsmilieu’s. Aan kinderen die door hun ouders kunnen grootgebracht worden, moet de toegang ontzegd worden”	1948	NWK1948	Gevaarlijk
“In deze instellingen worden kinderen opgenomen, die niet met het lager onderwijs in de gewone scholen meekunnen, doch die niettemin opvoedbaar zijn : kinderen die pedagogisch achteruit zijn, geestelijk verachtend, onderhevig aan bewegings- of gevoelsstoornissen, zenuwachtige kinderen (geen epileptici)	1948	NWK1948	Debiel
“zwakke kinderen de gelegenheid te schenken hun gezondheid terug te winnen en door een gepaste hygiëne en oordeelkundige voeding een weerstandsvermogen en een levenskracht op te doen, nodig om als flinke jonge mensen in het leven van wal te kunnen steken.”	1948	NWK1948	Debiel
“de feiten en gebeurtenissen voorgevallen in de kindsheid, zijn belangrijk, niet enkel voor de gezondheid, maar voor heel het psychisch leven”	1949	Henri Jaspar	Voorspelbaar
“de geluiden, het gezang en het gelach schijnen de maatstaf [voor	1949	Henri	Debiel

beoordeling van kwaliteit van tehuizen] bij uitmuntendheid te zijn”.		Jaspar	Gelukzalig
“de verbeelding heeft vrij spel bij de nieuwsgierige en vindingrijke kinderen”	1949	Henri Jaspar	Gelukzalig
“heeft het internaat steeds iets kunstmatigs aan zich, zo is het niettemin zeer doeltreffend ten opzichte van gezondheid, karakter en burgerzin”	1949	Henri Jaspar	Nuttig
“het helpt dus tijdelijk de familie en brengt veel bij tot het herstellen der vergissingen van het milieu”	1949	Henri Jaspar	Gevaarlijk
“het is begrijpelijk dat ze droevig en bang zijn bij het binnenkomen”	1949	Henri Jaspar	
“Het is in de kolonie vooral om te doen, door het scheppen van een zo voordelig mogelijke levenssfeer, in de beperkte tijd van het verblijf duurzame resultaten te bewerken”	1949	Henri Jaspar	Debiel
“Men moet hen over de eerste ontredde pogingen heen te helpen, door het verzorgen en opruimen van de omgeving, door het inrichten van spelen die in 't oog springen, door uit te pakken met speeltuigen waarnaar eenieder grijpt. Zij breken de gemoedsschok, wekken nieuwsgierigheid en spontane belangstelling, bevorderen een vlugge, vlotte aanpassing.”	1949	Henri Jaspar	Debiel
“teneinde zoveel mogelijk gelegenheid te bieden tot het uitvoeren van wijde spontane bewegingen en de motorische coördinatie te verhogen”	1949	Henri Jaspar	Voorspelbaar
“vermijden het zwakke kind als een zieke te behandelen”	1949	Henri Jaspar	Debiel
“zij vergenoegen zich er niet mede de kinderen te voeden, te kleden, te bewaken en te verzorgen indien ze ziek zijn, maar trachten vooral een zo aantrekkelijk en liefderijk mogelijke sfeer te scheppen; in werk en spel wordt getracht de kinderen zoveel mogelijk naar lichaam, naar geest en naar het hart op te voeden”	1949	Henri Jaspar	Debiel Voorspelbaar
“Maar niet alijd worden onze goede bedoelingen (door ouders) begrepen in het leven en lang niet altijd ondervinden we daarvoor de waardering die we misschien verwacht hadden. Gelukkig maar, dat ons werk daarvan niet geheel afhankelijk behoeft te zijn. Want het is in de met nieuwe levenskracht thuiskerende kinderen, dat het nut van onze arbeid besloten ligt en waarin wij onze voldoening vinden. Gelukkig ook dat “klachten” als hierboven vermeld, tot de zeldzaamheden behoren en er veel meer ouders zijn, die juist de leefwijze der kinderen in de kolonie zo goed mogelijk, ook thuis, trachten te benaderen, er blijk van gevend, dat zij van de grote opvoedkundige waarde van ons werk doordrongen geraakt zijn, tot nut van de kinderen en hun kinderen. Bekijkt u 't maar zo, directrice!”	1949	Het Kind	Gevaarlijk
“Wees niet bang voor een poosje ontspanning, zij geven de gelegenheid om de kinderen aan te zetten tot het voldoen van individuele behoeften (privé-leven, afzondering, eigen belangen, enz...)”	1949	Het Kind	Voorspelbaar
“Zij (de monitoren) moeten zich ervan bewust zijn dat de Vacantiekolonie gemaakt is voor de kinderen en niet voor de inrichters, directeur of monitoren. En niet alleen voor kinderen doch voor kinderen op vakantie. Onze opvatting van de kolonie zal dus worden bepaald door de studie der behoeften van kinderen “op verlof”. Het voldoen van deze behoeften in hun geheel is pas mogelijk in een zekere sfeer, buiten dewelke de kolonie geen waarde heeft en waarvan de hoofdkenmerken als volgt te bewoorden zijn : vertrouwen, blijdschap, vrijheid, kalmte, orde, bezigheid”	1949	Het Kind	Gelukzalig Voorspelbaar
“De praktijk der weerkundige waarnemingen heb ik steeds beschouwd als een middel tot opwekking van edele gevoelens, zoals fierheid, zelfbewustheid, verantwoordelijkheid, eigenliefde, en vooral liefde voor de evennaaste. Gevoelens om van hen mannen te maken, die door hun	1950	Het Kind	Nuttig

persoonlijke inspanning, bekwaam zijn het hunne bij te brengen, ten dienste van het mensdom”			
“Een groot spel met holle blokken, voor het aanleggen van bruggen, huizen en tunnels en geschikt voor al de fantasievolle oefeningen van nieuwsgierige en vindingrijke kleuters”	1950	Het Kind	Gelukzalig Voorspelbaar
“Het internaat is een school van vrouwelijke waardigheid, van karaktervorming en maatschappelijk dienstbetoon. Het moet als zodanig beleefd en gewaardeerd worden. “	1950	Het Kind	Nuttig
“Kinderen uit deficiënt milieu, maken spoedig grote vorderingen wanneer ze beschikken over de voorwerpen, de gelegenheden tot handelen en zich ontplooiën die ze tot dan toe ontbeerden. Ze krijgen belangstelling, worden minder agressief en groeien open in vreugde, wanneer ze met goedheid en liefde worden tegemoet gekomen”	1950	Het Kind	Gevaarlijk
Foto lachend rennend meisje met op achtergrond het kleintjesoord. <i>Spontane foto, net iets te laat afgedrukt</i>	1950-60?	Fotoboek Dongelberg	
Foto spelende kinderen in vijver, <i>centraal 1 jongetje dat met water gooit</i>	1950-60?	Fotoboek Dongelberg	
“Elk kind op zich zelf is een apart wezentje, dat niet naast drie, vier of meer andere kinderen, ik zou haast zeggen als een nummertje wordt beschouwd, waaraan, in serie, dezelfde zorgen met dezelfde voorwerpen worden gegeven. Integendeel, elk kind afzonderlijk vraagt zijn eigen verzorging, rekening houdend met zijn eigen aard en eigen gezondheidstoestand.”	1951	Het Kind	Voorspelbaar
“Het is misschien wel zielig voor de ouders niet met hun kind in aanraking te kunnen komen, maar het vroegere systeem heeft de Directrice geen bevrediging gegeven. Toen mochten de kinderen bij de ouders op de schoot komen ; deze hadden eerst hun handen gewassen en een witte schort aangetrokken. Maar het kindje mocht niet omhelsd worden. Hierin faalden ettelijke moeders met het gevolg dat er zieke kindertjes zijn geweest.”	1951	Het Kind	Gevaarlijk Debiel
“Hier komen we op een terrein waarin Dongelberg zich gespecialiseerd heeft, n. 1. De individualisering der zorgen. Dit principe vindt hier een rijke toepassing want: <i>Iedere baby is op zichzelf een heel persoon!</i> ”	1951	Het Kind	Voorspelbaar
“Hun hoofddoel is weliswaar de gezondheid door gepaste zorgen inzake klimaat, hygiëne en rust te beveiligen en te versterken, maar er mag niet uit het oog verloren worden dat de zieke of herstellende patiëntjes ook en vooral kinderen zijn, die door het leven in afgezonderde gemeenschappen, gedurende maanden, soms jaren, beheerst door strenge gezondheidstucht, tot een abnormale levenswijze worden gedwongen, die kiese en vaak verwaarloosde problemen te voorschijn roept.”	1951	Het Kind	Gevaarlijk
“In Dongelberg gaat alles natuurlijk op de klok. Om 7 uur worden de kinderen gewekt, doen hun gymnastiek en krijgen de fles. De kamertjes worden in orde gezet en schoongemaakt. Dan is het bij tien en moeten er al verschillende weer gewassen en verschoond worden. Om 11.30 uur is het etenstijd en daarna middagrust. 's Namiddags krijgen de babies weer propere luiers. Dan volgen het goûter, het bad ultra-violette stralen en de fles. Om 7 uur 's avonds : bedtijd. De temperatuur wordt tweemaal daags opgenomen.”	1951	Het Kind	Voorspelbaar
Titel “een paradijs voor kinderen” en dan enkel foto's van medische verzorging	1951	Het Kind	Debiel
“Het begrip debiliteit van pathologische oorsprong dient te worden onderscheiden van het begrip debiliteit van sociale oorsprong. Voor deze laatste ware het nuttig definitieve oplossingen te vinden”	1952	Het Kind	Debiel
“Het ergste is niet zozeer, dat veel van die klachten een psychologische en	1952	Het Kind	Debiel

opvoedkundige zijde en oorsprong hebben, doch het feit dat de moeders er niet het minste besef van hebben of er niet willen van weten”			Voorspelbaar
“Het is mijn bedoeling met U een kleine wandeling te maken in de kinderwereld, in het mysterieuze, ik zou haast zeggen onbekende, kinderrijk”	1952	Het Kind	Gelukzalig
“Op de drempel van het tehuis, werd Hare Majesteit tegemoet getreden door een kleine, blozende benjamin die Haar met argeloze lieftalligheid een ruiker aanbood”	1952	Het Kind	Gelukzalig
“Voorlichten van de ouders door het N.W.K. met medewerking van zijn medische assistenten. Verspreiding van vlugschriften en van films. Inrichting van besprekingen met de ouders vòòr het vertrek van het kind en tijdens de bezoeken aan de kolonie. Nauwere samenwerking tussen de actie van de kolonie, de instelling die de plaatsing gevraagd heeft, de familie en de school met het oog op het behoud van de resultaten bekomen tijdens de duur. Samenwerking tussen de inrichtende instellingen en de directeurs der kolonies in het organiseren van vergaderingen, bezoeken en studiedagen; contactname tussen de kolonie en het onderwijzend personeel door bemiddeling van het schooltoezicht. Opvoedkundige bezoeken te brengen aan de ouders tijdens het verblijf van het kind in de kolonie door de medische assistenten van het N.W.K.”	1952	Het Kind	Voorspelbaar
<i>Foto 2 kinderen op draaimolentje, opvoedster is in interactie met hen, en eentje met trein op de grond</i>	1952	Opvoedster in onze kolonies	
<i>Foto bolderkar; jongen trekt en bepaalt waar hij naartoe gaat, opvoedster duwt</i>	1952	Opvoedster in onze kolonies	
“Anderzijds weten we dat kinderen die veel ziek geweest zijn of zwakker zijn als andere, zoals kinderen die asthma hebben, enz., meer als normaal beroep doen op de gevoelens van de moeder tegenover het kind; er ontstaat een versterkte moeder-kind binding. (...) Onmiddellijk volgt daaruit dat een onderbreken op de kolonie van dat te hevig ontluikend moedercontact een salutare invloed op het kind zal uitoefenen”	1952	Selectie der kinderen	Voorspelbaar
“De rust op de kolonie, het contact met andere kinderen, het verdwijnen van een overdreven aandacht aan hen geschonken en het verbroken contact met de ouders, maakt dat die kinderen dikwijls hun evenwicht terugvinden en opgroeien”	1952	Selectie der kinderen	Gevaarlijk Voorspelbaar Vooruitgang sideaal
“Het hangt ook nog wel van de oorzaak af. Zo zal het kind uit een armoedig milieu, met slechte verzorging, ongelukkig tehuis met weinig licht of lucht en onvolwaardige voeding op frappante wijze verbeteren tijdens zijn kuur, terwijl daartegenover het congenitaal zwakke kind met een fijn beenderstelsel, slappe spieren en minderwaardig bloedvaatstelsel veel minder kans heeft, ja misschien helemaal niet verbetert met een koloniekuur. Met andere woorden, diegene die de selectie doet, moet zich ook rekenschap geven van de oorzaak van de zwakte”	1952	Selectie der kinderen	Debiel
“Het woord nerveus, dat maar al te dikwijls wordt aangewend, is ook weer zo rekbaar dat het gemakkelijk tot onnodig uitzenden leidt.”	1952	Selectie der kinderen	Debiel
“Het zou misschien kunnen voorkomen dat zwakke, slappe en hypotrophische kinderen eerst goed geworden zijn op de kolonie, omdat de omgeving, de samenleving, er zo geheel anders was als thuis”	1952	Selectie der kinderen	Debiel Gevaarlijk
“is in dit geval misschien niet het openlucht- en geregeld leven, doch het gebroken contact met thuis en de invloed op het kind van een gezonde	1952	Selectie der kinderen	Gevaarlijk Debiel

omgeving en samenleving”			
“Ja, er zijn ook gevallen van louter sociale aard. (...) Deze kinderen zijn minder geschikt voor de kolonie. Wil men die gevallen tot een goed einde brengen, dan moest men de kinderen tot de volwassen leeftijd houden. Dit is ook niet de bedoeling van de kolonies en dergelijke kinderen worden liever in een tehuis aangenomen of geadopteerd. Dit sluit niet uit dat sommige van deze kinderen na een kuur van 3 of 6 maanden in een kolonie in grote mate zullen herstellen. Maar het verkregen resultaat moet kunnen gestabiliseerd worden, en dat is een ander probleem.”	1952	Selectie der kinderen	Debiel
“Kinderen kunnen niet thuishoren in een kolonie voor zwakke kinderen omdat ze het eigenlijk niet nodig hebben, maar omgekeerd ook omdat ze te ziek zijn en een behandeling vergen die niet gegeven kan worden in de kolonie of tenslotte omdat ze voor andere kinderen een gevaar opleveren; zo moet een kind met zware bloedarmoede met geneesmiddelen en/of bloedtransfusies geholpen worden en pas nadien kan het verkregen resultaat bevestigd of geconsolideerd worden door een koloniekuur”	1952	Selectie der kinderen	Debiel
“Onthouden we dat het van groot belang is een warme atmosfeer te scheppen, een atmosfeer van openluchtvoeding, zelfs in de winter”	1952	Selectie der kinderen	
“We willen na deze inleiding tot selectie er toe besluiten dat een belangrijk deel der kinderen die in een kolonie terechtkomen, medische gevallen zijn maar met een sociale oorsprong, wij noemen het medico-sociale gevallen”	1952	Selectie der kinderen	Debiel
“Zwakke of debiliteit is een vaag begrip, moeilijk te omschrijven en fungeert maar te dikwijls als dankbare vergaarbak. Anderzijds zijn er sommige afwijkingen of ziekten zoals asthma, die door een koloniekuur gunstig beïnvloed worden en die niet veel met zwakte te maken hebben.”	1952	Selectie der kinderen	Debiel
Een kind maakt één geheel uit, zijn lichaam of lichamelijke constitutie en zijn psychisch leven en ontwikkeling.“	1952	Selectie der kinderen	Debiel Voorspelbaar
“De eigen kleren worden zorgvuldig opgeborgen en tijdens het ganse verblijf zullen de kinderen nu de kleren dragen die het tehuis tot hun beschikking stelt: kraaknet ondergoed, wollen kleedsel en kousen naar behoefte.”	1953	Het Kind	
“De kinderen moeten de kolonie beschouwen als hun eigen huis”	1953	Het Kind	
“De kleintjes van 2 tot 3 jaar worden ingedeeld in groepjes van 8; die van 3 tot 6 jaar in groepen van 15 en die der grotere kinderen in groepen van 25.”	1953	Het Kind	
“Deze regelmaat is voor de kleine kolonistjes als het ware een tegenhanger van hun vroegere, veelal chaotische levenswijze”	1953	Het Kind	Gevaarlijk Voorspelbaar
“Een ander belangrijk punt is het rekening houden met de individuele en dagelijkse verschillen in de eetlust. De kinderen eten “naar behoefte”, maar worden nooit geforceerd. Dit is een fout die de moeders vaak bedrijven”	1953	Het Kind	Voorspelbaar
“Het kind loopt bovendien niet “verloren”, het krijgt alle nodige individuele aandacht, bijzonder de eerste dagen”	1953	Het Kind	
“Ja, elk hunner is gemerkt door zijn levensmilieu, onze taak is het, hen weder aan te passen, de aangerichte schade te herstellen, en, ten slotte, hun terugkeer voor te bereiden”	1953	Het Kind	Gevaarlijk Debiel
“Maar dan moeten de moeders hun bengels durven loslaten, en niet op onbeheerlijke, onnadenkende wijze de aanpassing storen met weemoedige brieven als: Opa (of Oma, of Tante Marie) kunnen zich om je weggaan maar niet troosten... Dergelijke ontboezemingen – die een naïeve betuiging van tederheid en liefde willen zijn – kwellen het kind en vergallen zijn verblijf.	1953	Het Kind	Voorspelbaar

En dat doen ook de ouders, die uren en uren voor het hek staan uit te kijken, of ze niet even hun zoontje ontwaren. Of die door de boomgaarden op het tehuis afkomen en plts de refter binnenvallen. Het kind verliest zijn gemoedsrust, het speelt niet meer, de eetlust kwijnt. De hele aanpassing ligt natuurlijk in duigen. Alles is weer van meet af te beginnen. Tenzij, in het ergste geval, de ouders hun spruit meenemen, en aldus alles ten gronde richten, wat reeds was opgebouwd."			
"Na verloop van drie maanden keert naar huis terug een gezonder, evenwichtiger kind, dat zin heeft verworven voor lichaamszorg, zindelijkheid en gezonde voeding, dat bevrijd is uit de ban van de mufte wijkbioscoop, bevrijd van de ongedurige behoefte naar onophoudend radiogespeel"	1953	Het Kind	Nuttig
"Onze collega's, medische assistenten, die met de gezinnen veelvuldig contact hebben, zouden ons door hun voorlichting een flinke dienst kunnen bewijzen. De verkeerde instelling van de ouders (negatief beeld van kolonie) zou tot een positief begripen en meewerken moeten omgeschakeld worden"	1953	Het Kind	Voorspelbaar
"Proeven die werden gedaan, waarbij de oudste kinderen vrij over hun zakgeld mochten beschikken, liepen telkens verkeerd af. Daarom wordt het dan maar liever afgenomen en onder omslag met naam van het kind bewaard. Het ponkje wordt alleen maar af en toe eens aangesproken voor nieuwe schoenlappen, voor een tram of voor het kopen van postkaarten. Wat daarna nog overschiet, met de afrekening, wordt aan de kinderen teruggegeven bij hun vertrek."	1953	Het Kind	Nuttig
"Voor de kinderen betekent dus de familie een affectieve band die niet mag doorgehakt worden"	1953	Het Kind	Voorspelbaar
"Voor sommige jochies blijkt de kennismaking met gekookte kost, gekookte of rauwe groenten, fruit, enz. een hele gebeurtenis. Zij zijn gewend te pas en te onpas te snoepen aan suikergoed en ijsjes, om het even waar en hoe eetmalen naar binnen te speen waarvan boterhammen, charcuterie, frit de hoofdbestanddelen vormen. Aan soep, melkschotels en andere spijzen die enige bereiding eisen, zijn ze niet gewend."	1953	Het Kind	Nuttig
"Vrij veel tijd wordt ingeruimd voor het tekenen, het musiceren, het vrije schilderen, het toneelspelen, alles wat het kind gelegenheid geeft zich vrij te uiten, zijn persoonlijkheid te ontplooien, evenwicht te scheppen tussen zichzelf en de omgevende wereld. Dit is bij elke wederopvoeding belangrijk en daar gaat het immers toch om."	1953	Het Kind	Voorspelbaar
"Zoals een opvoedster, die duizenden kinderen heeft zien komen en gaan, het uitdrukt, verkeert het nieuwe kolonistje onder invloed van de vredige, vriendelijke sfeer, al spoedig in een stemming van "gelukkige onbezorgdheid", die zeer bevorderlijk is voor het goede resultaat van het verblijf. De ouders moeten er voor zorgen die serene gemoedsrust niet door hun eigen angstvalligheid of overbezorgdheid te storen."	1953	Het Kind	Gelukzalig Debiel
brief van ouders aan directrice: "Mijn man en ik verbeiden met ongeduld de terugkeer van onze Robert. Maar we zijn vastbesloten het werk, dat door U begonnen is, voort te zetten. Robert zal voortaan niet meer naar de cinema lopen, vroeg naar bed gaan en 's Zondags met ons beiden grote wandelingen maken in de gezonde buitenlucht"	1953	Het Kind	Nuttig
Er zijn 4 psychologische behoeften die koloniekinderen hebben (en onderliggende oorzaak kunnen zijn van lichamelijke kwalen) 1. Behoefte aan activiteit: 1. Belhamel: actief bezig zijn verhindert kwajongensstreken	1953	Het Kind	Voorspelbaar

<p>2. Nerveus: activiteit temt zenuwen</p> <p>3. Bedeesd: activiteit doet droefheid vergeten</p> <p>2. Behoeftte aan openbaring</p> <p>1. Meerwaardigheidscomplex: hun talenten laten tonen in groep zodat ze zich bewust worden dat ze niet alles kunnen en niet altijd speciaal zijn</p> <p>2. Minderwaardigheidscomplex: hun talenten individueel laten inzetten tot ze voldoende durven</p> <p>3. Neutraal complex: hun talenten laten ontdekken</p> <p>3. Behoeftte aan affectiviteit: positieve aandacht voor de persoon is oplossing voor verdriet</p> <p>4. Behoeftte aan veiligheid: angst voor nieuw milieu</p>			
<p>“Il faut ré regretter, comme l’avait déjà fait le Congrès d’Ostende, que trop souvent les enfants récupérés par nous retournent dans un milieu inchangé, et y retrouvent immédiatement les facteurs qui avaient été l’origine de leur débilité physique”</p>	1953	Project de rapport annuel	Gevaarlijk
<p>“Un relevé établi sur les enfants qui ont quitté nos colonies au cours du 1er trimestre de 1954, monte que près de 30% étaient atteints, à leur entrée, de débilité physique grave; 45% environ étaient classés dans la catégorie des débiles moyens. Moins d’un quart étaient débiles légers. La qualité des soins qui leur ont été prodigués ressort facilement, si l’on compare ces chiffres `ceux de fin de cure: 1% seulement étaient restés débiles graves, tandis que 72% étaient redevenus normaux ou simplement débiles légers.”</p>	1953	Projet de rapport annuel	Debiel
<p>“De koloniafdelingen, nog veel meer dan de openluchtcolonies in het algemeen, moeten reëducatie en revalidatiecentra zijn”</p>	1954	Het Kind	Nuttig
<p>“Nadat ze gedurende maanden met liefderijke zorgen zijn omgeven en tot een betere gezondheidstoestand gebracht zijn, moeten die ongelukkigen in de meeste gevallen naar hun insaluber, onvoorbereid milieu worden teruggebracht. We voelen aan hoe onze werking op dit gebied nog zoveel tekortschiet.”</p>	1954	Het Kind	Gevaarlijk
<p>“Veel van deze kinderen immers missen elke prikkel tot eetlust of mogelijkheid tot een harmonieuze ontwikkeling, omdat het milieu waar ze in opgroeien geen begrip heeft voor een evenwichtige opvoeding of omdat de kinderen ten bate van een klein handeltje aan hun lot of aan de zorg van vreemden of ouden van dagen worden overgelaten”</p>	1954	Het Kind	Voorspelbaar
<p>“Wanneer de mogelijkheden tot het vermijden van de debiliteit toenamen voor de bredere lagen der bevolking, zouden de gevallen van debiliteit in een groter percentage moeten afkomstig zijn van sociaal-verminkte en gehavende gezinnen, die niet ontstaan voor betere geneeskunde en voor gezonder levenswijze. Er moeten aldus onder de debielen steeds meer gevallen van zuiver sociale aard gezocht worden”</p>	1954	Het Kind	Debiel Nuttig
<p>“Wanneer het duidelijk is, dat een gezonde lichamelijke ontwikkeling moet steunen op een harmonisch ontplooid psychisch leven, dan kunnen we ons voorstellen hoe het de kinderen moet vergaan van ongetrouwde moeders, uit gescheiden huwelijken.”</p>	1954	Het Kind	Debiel Voorspelbaar
<p>Foto “baby Dongelberg”: <i>kind kijkt recht in de camera, deel van een hele reeks van dit kind in deze houding maar met andere gezichtsuitdrukkingen</i></p>	1955	Fotoboek Dongelberg	
<p>Foto “opvoedster speelt met kind in zandbak”: <i>opvoedster speelt mee, zit ook tegen kind aan: echt samen doen</i></p>	1955	Fotoboek Dongelberg	
<p>Foto “peuter met opvoedster”: <i>interactie, opvoedster kijkt naar kind, gezichten komen in beeld</i></p>	1955	Fotoboek Dongelberg	
<p>Foto “buiten eten”: <i>meubiliair op kindermaat</i></p>	1955	Fotoboek	Voorspelbaar

		Kraainem	r
Foto "kinderen spelen buiten": <i>keuze (?) uit verschillende activiteiten, juffen spelen mee, uniform, wijde armbewegingen</i>	1955	Fotoboek Kraainem	
"Beslist gecontraindiceerd is een koloniehuis voor de kinderen, waarbij naast de debilitas een psychopathie of een psychopathiforme reactie aanwezig is. Voor deze groep kinderen wende men zich tot de organen der kinderbescherming. Een andere contra-indicatie vormt het beeld der "neurose"."	1955	Het Kind	Debiel
"Een gerichte nazorg vereist reeds tijdens de uitzending het treffen van maatregelen in het gezin, waarvoor als regel veel tact, overleg en geduld nodig is"	1955	Het Kind	Voorspelbaar
"Maar dat daarnaast de kinderen een passende, pedagogisch gerichte behandeling moet worden gegeven, waarbij volop gelegenheid gegeven moet worden, zonodig los van het groepsverband, die rust en ontspanning te geven, waardoor het kind zich in het koloniehuis veilig en geborgen voelt en het zich na terugkeer thuis beter weet aan te passen aan zijn levensomstandigheden"	1955	Het Kind	Voorspelbaar
"Wanneer een kind in slechte materiële omstandigheden verkeert, is medisch gezien de uitzending niet irrationeel. Maar wanneer lichamelijke stoornissen optreden als gevolg van fysieke spanningen en moeilijkheden, heeft een uitzending ter verbetering van de lichamelijke toestand al heel weinig zin"	1955	Het Kind	Debiel
"Wanneer een kind in slechte materiële omstandigheden verkeert, is medisch gezien de uitzending niet irrationeel. Maar wanneer lichamelijke stoornissen optreden als gevolg van fysieke spanningen en moeilijkheden, heeft een uitzending ter verbetering van de lichamelijke toestand al heel weinig zin. Wij staan dus voor het ontstellende feit, dat in een zeer groot aantal gevallen de vacantiëkolonie geen goede en dikwijls zelfs een verkeerde oplossing is voor de kinderen, die zich bij de schoolarts c.q. kinderarts presenteren, en dat uitzending misschien wel in de helft der gevallen waarin deze plaats geeft, naar de koloniehuisen in hun tegenwoordige organisatie en vorm niet had behoren te geschieden"	1955	Het Kind	Gevaarlijk
"Wij kunnen ons op het standpunt stellen, dat het tijdvak der kinderuitzending, toen wij alleen bleekneusjes uitzonden, voorbij is. De reden van de uitzending zal in de meerderheid der gevallen wel een samengaan betekenen van lichamelijke zwakte of lichamelijk herstel met een in meerdere of mindere mate voorkomen van psychische labiliteit of omgekeerd, zodat voor de uit te zenden kinderen in het koloniehuis niet alleen gezorgd moet worden voor een doelmatige voeding, een regelmatige leefwijze, veel buitenlucht, buitenspel en wandelen, maar dat daarnaast de kinderen een passende, pedagogisch gerichte behandeling moet worden gegeven, waarbij volop gelegenheid gegeven moet worden, zonodig los van het groepsverband, die rust en ontspanning te geven, waardoor het kind zich in het koloniehuis veilig en geborgen voelt en het zich na terugkeer thuis beter weet aan te passen aan zijn levensomstandigheden"	1955	Het Kind	Debiel Vooruitgang sideaal
foto "Bootje varen": <i>kinderen spelen met bootjes, spelen allemaal hetzelfde behalve kind in het midden. Zelfde kleren en kapsels</i>	1955	Postkaart Kraainem	
Foto "De kleintjes trekken erop uit": <i>zusters achteraan, kinderen wandelen 'vrij' op trap</i>	1955	Postkaart Kraainem	
Foto "Op wandel": <i>zingende monden, zwaaiende armen, geen leidsters aanwezig, speelgoed vast, losse rijtjes</i>	1955	Postkaart Kraainem	
Foto "Rondedans": <i>dansen in georchestreerde kringen, zusters spelen mee</i>	1955	Postkaart	

		Kraainem	
"il faut noter que le contact des enfants et des parents est facilité au maximum; pour les nourissons, les visites peuvent être quotidiennes"	1955	Séance 14/6/1955	Voorspelbaar
kleintjesoord Terhulpen "réussi à concilier les exigences de la prophylaxie en les besoins affectifs des enfants"	1955	Séance 14/6/1955	Debiel Voorspelbaar
"Les visiteurs parcourent successivement les sections pour tot petits et la pouponnière, égayées par des groupes d'enfants visiblement heureux"	1955	Zitting Hoge Raad	
Foto kind in strandstoel: <i>centraal kind geeft idee van rust en geluk, achteraan spelen anderen</i>	1955?	Postkaart Esneux	
Foto rennende kinderen: <i>idee van vrijheid en geluk</i>	1955?	Postkaart Esneux	
"Adoptez un cadre heureux pour votre local ou votre terrain"	1956	Centres de vacances 1956	Gelukzalig
"L'influence du séjour de vacances se manifesterà chez les enfants et les adolescents, dès leur rentrée au foyer, au contact des détails de leur vie habituelle"	1956	Centres de vacances 1956	
"La joie étant un facteur éducatif indéniable, l'ambiance du centre sera sereine et heureuse"	1956	Centres de vacances 1956	Debiel
"Le centre doit inculquer à chacun des habitudes de discipline personnelle tant au point de vue physique que moral"	1956	Centres de vacances 1956	Nuttig
"Les parents en attendent les plus grands bienfaits et comptent sur vous"	1956	Centres de vacances 1956	
Cover Centres de vacances 1956: <i>getekende lachende kinderen, individuele gezichten</i>	1956	Centres de vacances en 1956	
"De tegenwoordig vrij algemeen aanvaarde opvatting, dat een kind van zijn 3 ^e -4 ^e jaar af behoefte heeft aan groepsverzorging, brengt het gevaar mede van overbelasting van de kleuter doordat het groepsverband te hoge aanpassingseisen zowel op lichamelijk als op psychisch gebied van het kind vraagt."	1956	Het Kind	Gevaarlijk
"Al onze inspanningen moeten er ten slotte op gericht zijn dat het verblijf bij het kind niet de herinnering nalaat van een breuk met het gezinsmilieu, maar wél van een verblijf in een soort verlengd gezinsmilieu."	1957	Het Kind	
"Bij dit alles moeten wij er op bedacht zijn het kind niet van zijn ouders te vervreemden. Integendeel, zo frekwent mogelijk moet er contact zijn tussen ouders en kind. Al onze inspanningen moeten er ten slotte op gericht zijn dat het verblijf bij het kind niet de herinnering nalaat van een breuk met het gezinsmilieu, maar wél van een verblijf in een soort verlengd gezinsmilieu."	1957	Het Kind	Voorspelbaar
"dat de moeder van nature uit de meest geschikte persoon is om het kind het zo nodige veiligheidsgevoel te schenken, zijn emotionele behoeften te bevredigen en zichzelf geheel ondergeschikt te maken aan zijn welzijn, zijn harmonieuze ontplooiing. Het ware bijgevolg wenselijk het kind nooit uit het gezinsmilieu weg te nemen. Spijtig genoeg ligt dit ideaal in een aantal gevallen om menigvuldige redenen buiten bereik. In tal van omstandigheden, meest alle met een sociale achtergrond, is uitzending	1957	Het Kind	Voorspelbaar Gevaarlijk Debiel

noodzakelijk. De structuur van de huidige samenleving is nu eenmaal zo – uiteengerukte families, vrouwenarbeid, huisvestingsnood, overbevolking, enz. – dat uitzending van de kinderen onontkoombaar, zo niet wenselijk is. Momenteel blijkt daarbij de Tehuisformule de enige bruikbare oplossing te zijn om de gezondheid en het leven te redden van kinderen die bedreigd worden door een fysieke verzwakking welke tot irreversibele toestanden kan leiden”			
“De activiteit van het jonge kind komt tot uiting in het spel. Al spelend hanteert het kind voorwerpen, leert het de wereld ontdekken, maakt het kennis met ruimte en tijd, verwerft het evenwicht, brengt het zijn persoonlijkheid tot expresie en ondergaat het een vorming. Vandaar het grote belang van spel en speelgoed voor het kind. Variëteit moet er zijn zodat elk kind vindt wat het zoekt.”	1957	Het Kind	Voorspelbaar
“De opvoedsters trachten de kleintjes vertrouwen te schenken, zich als moederfiguur te doen aanvaarden. Het kind dat zopas aan zijn eigen wereldje werd ontrukkt, staat immers voor een leegte, een schrikwekkende ommekeer. Het heeft nijpende behoefte aan bemoedering, afleiding, veiligheidschenkende benadering”	1957	Het Kind	Gevaarlijk Voorspelbaar
“Het mobilaire is in buizen of in hout, helder gelakt, gemakkelijk voor het onderhoud, vrij van hoekige kanten en afgestemd op de gestalte van de kinderen”	1957	Het Kind	Voorspelbaar
“Het samenzijn van gebrekkige met niet-gebrekkige kinderen blijkt in de praktijk niet ideaal te zijn. Het samenzijn met lotgenoten geeft de kinderen meer vreugde en roept de competitiegeest wakker, zodat de uitzending niet alleen lichamelijk maar ook geestelijk van groot nut kan zijn”	1957	Het Kind	Debiel Nuttig
“Ingrijpend gezondheidsherstel is slechts mogelijk wanneer het kind in een toestand van geestelijk welbevinden vertoeft, met andere woorden, wanneer het zich gelukkig voelt...”	1957	Het Kind	Debiel
“Uitzending mag niet worden overwogen voor een al te lange periode; ook is herhaling niet gewenst. De terugkeer van het kind in eigen gezinsmilieu moet worden verwacht, voorbereid, vooruit geregeld, het kind moet zijn plaats in de huiskring bewaren”	1957	Het Kind	Gevaarlijk Voorspelbaar
“Voor kinderen tussen één en drie jaar achten wij groepjes van acht optimaal”	1957	Het Kind	
“Wanneer de kinderen door hun ouders gebracht worden, hebben wij met hen een gesprek over de gezondheidstoestand van het kind en over aanverwante bijzonderheden. (...) Er wordt getracht om de ouders van meet af tot het besef te brengen dat het kind ook hier op hen aangewezen blijft. De ouders worden door ons beschouwd als een integrerend deel van het kind”	1957	Het Kind	Voorspelbaar Gevaarlijk
“Wat is een zwak kind? Al wie enige ervaring met kinderen heeft, voelt al gauw genoeg wanneer een kind verzwakt is: het ziet bleek, heeft een droge huid, zijn spierstelsel is onderbleven, het is licht vermoeibaar, pruilend. Bij een dieper doorgedreven onderzoek komen tekenen van deficiënties aan het licht: anemie door ijzertekort, rachitis, lichte scorbutverschijnselen. In extreme gevallen is het kind onderhevig aan moeilijkheden met de spijsvertering, ten gevolge van lever- en pancreasstoornissen.”	1957	Het Kind	Debiel
“Wij rekenen erop dat er minstens één persoon nodig is voor vijf kinderen tussen 0 en 18 maand of voor zeven à acht kinderen tussen 18 maand en 3 jaar”	1957	Het Kind	
“Zulks heeft ons grote diensten bewezen. De ouders worden zich beter bewust van de zorg die hun kind ontvangt, van al de moeite die wij ons	1957	Het Kind	Voorspelbaar

getroosten ter wille van zijn gezondheidsherstel. De gedraging van de ouders, hun critiek zelfs, is voor ons vaak richtinggevend. Deze bezoeken hebben bovendien voor sommige moeders een ontegensprekelijke educatieve waarde; zij als wij leren er het kind beter bij kennen en begrijpen”			
“De zorg voor het niet-zwakke kind betekent voor het NWK een aanzienlijke uitbreiding van zijn actie waarmee het voorziet in een behoefte die steeds groeiende is in ons land. Het toezicht over de gezondheid van de schooljeugd wordt uitgeoefend door de medische schoolinspectie. Voor de zwakke kinderen is uitzending naar een kolonie mogelijk. Wat de meeste kinderen echter nodig hebben, is ontspanning in open lucht gedurende de zomer. Weinig ouders kunnen zich veroorloven hun kinderen echte vakanties te bieden.”	1957	Jaarverslag 1956	Debiel Voorspelbaar Gelukzalig
“kleintjesoord, waarvan thans een verlengstuk van het gezin wordt gemaakt”	1957	Jaarverslag 1956	
“Maar hier heeft zich een nieuwe ontwikkeling voltrokken. De onderzoeken inzake de kinderpsychologie hebben bewezen dat in de kinderjaren de grondslag voor de toekomstige persoonlijkheid wordt gelegd. Meer misschien dan voor de zuigeling, is het dan ook nodig de kleuter onder een zo scherp mogelijk toezicht te houden en de ouders hulp te verlenen in het vervullen van hun opvoedingstaak”	1957	Jaarverslag 1956	Voorspelbaar Vooruitgang sideaal
“De zorg voor het niet-zwakke kind betekent voor het NWK een aanzienlijke uitbreiding van zijn actie waarmee het voorziet in een behoefte die steeds groeiende is in ons land. Het toezicht over de gezondheid van de schooljeugd wordt uitgeoefend door de medische schoolinspectie. Voor de zwakke kinderen is uitzending naar een kolonie mogelijk. Wat de meeste kinderen echter nodig hebben, is ontspanning in open lucht gedurende de zomer. Weinig ouders kunnen zich veroorloven hun kinderen echte vakanties te bieden.”	1957	Jaarverslag 1956	Debiel Vooruitgang sideaal
“Dat vele kleuters zich zo gemakkelijk aanpassen en oppervlakkig een tevreden indruk maken, zegt nog niet dat de <i>van de kleuter geveerde aanpassing aan de groep (tezamen met een overladen rooster van ontwikkelingsarbeid en pedagogische beïnvloeding) in het voordeel zijn van de biologische groei en ontwikkeling van hun persoonlijkheid.</i> (...) De kleuter heeft nog dezelfde behoeften als de zuigeling nl. liefderijke verzorging in een gezond huiselijk klimaat”	1958	Het Kind	Voorspelbaar
“Eén volwassene kan onmogelijk grote groepen kleuters de verzorging geven, die deze nodig hebben en daardoor is het heel begrijpelijk, dat de <i>leidsters</i> het om aandacht en verzorging <i>vragende kind</i> graag willen veranderen in een aandachtig <i>naar haar luisterend kind</i> , maar dit is beslist niet in het belang van de harmonische groei en ontwikkeling van de kleuter”	1958	Het Kind	Voorspelbaar
“Het kind komt in de wereld met een eigen individualiteit. En de taak van de ouder en opvoeder zal zijn deze individualiteit de optimale mogelijkheden te geven om tot ontwikkeling te komen en het kind zodoende in de gelegenheid te stellen zich zelf te ontdekken en harmonisch op te groeien”	1958	Het Kind	Voorspelbaar
“Hij beseft enemin, dat bij een zuiver somatische en opvoedkundige verzorging met gebruikmaking van dressuurpedagogiek het kind weliswaar in leven blijft, soms uiterlijk gezond en normaal is (het is als het ware gedresseerd: “je hebt er geen kind aan”), andere facetten van de persoonlijkheid niet tot ontwikkeling komen. (...) De taak van	1958	Het Kind	Voorspelbaar Debiel

kinderverzorging en opvoeding is : leiding geven aan de ontwikkeling, maar niet het opdringen van een door de volwassene uitgezocht patroon.”			
“Er gaat echter wel een centrale gedachte van uit die het werk in de komende jaren grondig zal beïnvloeden : namelijk de fundamentele eenheid van het menselijk wezen en het primair belang van het gezin voor de evenwichtige ontwikkeling van het kind. Het is voortaan niet meer mogelijk om fysische gezondheid, intellectuele en psychische ontwikkeling, opvoeding, sociale en economische levensomstandigheden, los van elkaar te zien. Iedere actie zal in de toekomst, om doeltreffend te zijn, op de totale behoefte van het kind en van het gezin afgestemd moeten zijn”	1958	Jaarverslag 1957	Debiel Voorspelbaar Vooruitgang sideaal
Wereldtentoonstelling: “De stand van het NWK is zes maand lang een werkelijk centrum voor volksoepvoeding geweest”	1958	Jaarverslag 1957	Vooruitgang sideaal
Foto “De les in openlucht”: <i>allemaal zelfde bloemenkleedjes, niet zelfde kapsel</i>	1958	Postkaart Dongelberg	
foto “Kinderspelen”: <i>fantasiespel, kinderen spelen wel allemaal hetzelfde, opvoedster speelt mee</i>	1958	Postkaart Dongelberg	
foto “Kleuterklas”: <i>kinderen op bankjes, doen allemaal hetzelfde, luisteren naar juf vooraan met opgeheven vingertje</i>	1958	Postkaart Dongelberg	
Foto “Op wandel”: <i>individuele kinderen in beeld, geen rijtjes maar elk eigen positie</i>	1958	Postkaart Dongelberg	
foto “Rondedans”: <i>geeft idee van vrij spel (maar geleid), zuster speelt mee</i>	1958	Postkaart Dongelberg	
Foto eetzaal met bloemen op tafel, schilderijen aan muur, verschillende losse tafels.	1958	Postkaart Dongelberg	
Foto kasteel: <i>groot streng symmetrisch donker kasteel ⇔ foto Dongelberg kleintjesoord: laag en licht</i>	1958	Postkaart Dongelberg	
“Daar de debiliteit op steeds prillere leeftijd wordt opgespoord, is het begrijpelijk dat er steeds meer jongere kinderen worden uitgezonden”	1959	Activiteits verslag 1945-1959	Debiel
“Dat een kind zwak is wanneer het niet gezond genoeg is en toch geen welbepaald geneeskundig optreden vergt, maar wel een toereikende of normale gezondheidstoestand kan terugwinnen door een verblijf van beperkte duur in het koloniehuis”	1959	Activiteits verslag 1945-1959	Debiel
“De kinderen werden in minder talrijke groepen ingedeeld (15 in plaats van 30), zodat de opvoedende actie van het personeel ook beter doel kon treffen”	1959	Activiteits verslag 1945-1959	Voorspelbaar
“Het Congres te Oostende van 1952 heeft de nadruk gelegd op de noodwendige aanvulling van het werk der koloniën van het NWK door een gespecialiseerde sociale dienst. Die dienst kwam tot stand in 1955 en kreeg de naam van Dienst voor Oriëntering en Nazorg. Deze dienst heeft een tweevoudig doel: de ouders die hun kinderen niet in een kolonie van het NWK kunnen plaatsen omdat ze niet verzwakt zijn een oplossing van dit probleem aan de hand doen; en de kinderen volgen die, op aanbeveling van de kolonies zelf, na hun kuur nog speciaal toezicht behoeven”	1959	Activiteits verslag 1945-1959	Debiel
Wij herhalen: het ideaal is, dat ieder kind [kleuter] verzorging en opvoeding en liefde van zijn eigen moeder krijgt, en dat deze laatste al haar tijd aan haar gezin wijdt. En is dit ideaal onbereikbaar, dan zijn de wisseloplossingen nooit volkomen bevredigend.”	1959	Activiteits verslag 1945-1959	Voorspelbaar Gevaarlijk
“De comitésleden hebben een rechtstreekse, nauwe voeling met het volk. Ze kennen zijn behoeften, spreken dezelfde taal, delen zijn kommer en vreugde, weten waarheen zijn belangstelling uitgaat. Vandaar dat zij het	1959	Activiteits- verslag 1945-1959	Nuttig Vooruitgang sideaal

best geplaatst zijn om het bewust te doen worden van de gezondheidsproblemen en de nieuwe ideeën nopens preventie en gezondheidsopvoeding ingang te doen vinden.”			
“Een gezond kind, dat in de <i>kribbe</i> vertoeft, heeft gelegenheid tot wisselwerking tekort en voelt behoefte aan stimulans. Enkele minuten gymnastiek vòòr het bad, zullen méér dan ooit individuele aandacht vergen, en kunnen gemakkelijk in de dagelijkse routine van de kribbe ingeschakeld worden.”	1959	Het Kind	Voorspelbaar
“Het heeft er alle schijn van dat, ook in brede kringen, de sterke opvoedende invloed van de moeder herontdekt is. Quasi dagelijks leest men in boek en blad over de nadelige invloed voor het kind van het feit dat de moeder uit werken gaat en haar kinderen aan vreemden moet toevertrouwen. De emancipatie van de vrouw, zo leest men, komt zeker niet erg ten goede aan de groei tot persoonlijkheid van haar kinderen, vooral dan niet wanneer die vrouw door haar verworven zelfstandigheid, àl te veel van huis is”	1959	Het Kind	Voorspelbaar Nuttig Vooruitgangsideaal
“Het is eveneens mijn vaste overtuiging dat de medische assistente de aangewezen persoon is om de moeders en eventueel ook de vaders en de grootouders, te wijzen op de grote waarde van dit opvoedingsmiddel.”	1959	Het Kind	
“HET KIND HEEFT DE BESTE LEVENSKANSEN WANNEER HET DOOR DE EIGEN MOEDER WORDT OPGEVOED IN EEN GEZOND FAMILIAAL MIDDEL”	1959	Het Kind	Voorspelbaar Nuttig
“Ieder moet zijn eigen geluk vinden door zijn eigen doel te bereiken. De opvoeding heeft dus niet tot taak allen op dezelfde manier tegemoet te treden om hen gelijkvormig te maken. Dat zou ten andere een verloren werk zijn. Ieder kind is anders.”	1959	Het Kind	Voorspelbaar
“Iedereen moet zichzelf kunnen bedwingen en als hij door het gebruik van sigaretten of cognac bijvoorbeeld nadeel aan zijn gezondheid lijdt, zich een offer voor zijn welzijn en dat van zijn kinderen kunnen opleggen”	1959	Het Kind	Nuttig Voorspelbaar
“Opvallend en ongetwijfeld teleurstellend is ook, dat het onderwijs en opvoeding totnogtoe niet gelukt is, het karakter van de mensen te verbeteren.”	1959	Het Kind	Gevaarlijk ⇔ Vooruitgangsideaal
“Verpleegster, maakt propaganda voor dit nieuwe initiatief van het N.W.K. en tracht er de moeders, de vaders, de grootmoeders en de grootvaders voor te winnen. U zal er zoveel kinderen gelukkig mee maken”	1959	Het Kind	Gelukzalig
“Voor de gunstige affectieve ontwikkeling van een kind is het immers van zo'n groot belang dat het zich veilig voelt in het bezit van een vader en een moeder op wie het steeds kan rekenen, bij wie het steeds terecht kan, dat het ouders heeft die wel de fouten van het kind afkeuren maar van het kind dat de fout beging, blijven houden en die liefde ook tonen. Wat een kind van zijn moeder verwacht en mag verwachten is dat zij niet alleen aan zijn lichamelijke noden tegemoet komt maar dat zij ook zijn affectieve nood aan vriendschap, aan samenzijn bevredigt.”	1959	Het Kind	Voorspelbaar
“We moeten hun van jongsaf de overtuiging bijbrengen dat alleen arbeid een vaste en eerlijke grondslag van welstand is”	1959	Het Kind	Nuttig
“Wij bereiken altijd meer in het leven door een goed- dan door een afkeuring. Wie voortdurend beknibbeld en terechtgewezen, gekleineerd en vernederd wordt, verliest op den duur de moed en terzelfdertijd de wilskracht om zo te worden als hij het zich in zijn beste ogenblikken had voorgesteld”	1959	Het Kind	Voorspelbaar
“De organisatie van koloniehuzen, die speciaal aangepast zijn aan bijzondere noden van zwakke kinderen, is een goede investering voor het	1960	Jaarverslag 1959	Gevaarlijk

land; de kinderen die er mochten vertoeven zijn beter gewapend tegen de latere moeilijkheden van het schoolleven”			
“De organisatie van koloniehuisen, die speciaal aangepast zijn aan bijzondere noden van zwakke kinderen, is een goede investering voor het land; de kinderen die er mochten vertoeven zijn beter gewapend tegen de latere moeilijkheden van het schoolleven”	1960	Jaarverslag 1959	Nuttig Gevaarlijk Vooruitgang sideaal
“Dit roept het probleem op van de bezoeken, gelegenheid voor het gezin om het contact met het kind te hernieuwen, gelegenheid ook voor het koloniestel om de familie te leren kennen. Deze bezoeken berokkenen de instellingen soms onvermoede moeilijkheden; opwinding van de kinderen, maagontstelingen door te veel snoep, of epidemieën die later uitbreken. Dit moet nochtans geen reden zijn om het contact met de ouders te verbreken, maar het bewijst dat een educatieve inspanning nodig blijkt, om de families ervan te overtuigen dat zij het hunne moeten bijdragen tot het welslagen van de rustkuur”	1960	Jaarverslag 1959	Voorspelbaar Gevaarlijk
“Een groot aantal pedagogisch, geestelijk of karakterieel gestoorde kinderen kunnen alleen <<gerecupereerd>> worden en een fatsoenlijk ontwikkelingspeil bereiken dank zij een langdurig verblijf in een gespecialiseerd internaat.”	1960	Jaarverslag 1959	Debiel
“Ogenschijnlijk zou dergelijke redenering moeten leiden tot het besluit dat fysische zwakte hoogst zeldzaam wordt in België. In werkelijkheid is het anders, daar een groot aantal kinderen groeistoornissen vertonen : de oorzaak ervan is echter van sociale aard”	1960	Jaarverslag 1959	Debiel Vooruitgang sideaal
“Aan de a-socialisering door “het wordt voor u geregeld” willen wij bewust niet meedoen, omdat wij ervan overtuigd zijn, dat het zich bewust worden van de moeilijkheden het begin van het herstel is. Een simpele vraag als “zou er verband kunnen bestaan tussen een maagzweer en Pietje’s zuurderigheid?” kan in een bepaald geval een vader de schelpen van de ogen doen vallen en de weg effenen tot een heilzame uitzendingperiode”	1961	Het Kind	Voorspelbaar
“Het gesprek met de ouders moet dan eigenlijk ook steeds beginnen met de vraag of zij met een uitzending zouden kunnen instemmen. Een dergelijke vraag laat de ander in zijn waardigheid en schept vertrouwen. (...) De ouders moeten zélf achter de uitzending gaan, zij moeten het spel spelen.”	1961	Het Kind	Voorspelbaar
“Indien de uitzending op de juiste wijze wordt voorbereid door artsen, verpleegsters, maatschappelijke assistenten en afdelingsbestuurders is de kans groot, dat ouders en kinderen met een positieve instelling ten opzichte van de uitzending in het koloniehuis komen en bestaat er gegronde hoop op een succesvolle verzorging en eventuele verdere hulp”	1961	Het Kind	
“Nu bij vele kinderen de zichtbare tekortkomingen niet meer optreden is het moeilijk hun ouders ervan te overtuigen dat er uiterlijk niet waarneembare invloeden en stoornissen zijn, die een gezonde en evenwichtige groei van het kind in de weg staan. Zij geloven slechts wat zij zien.”	1961	Het Kind	Debiel Vooruitgang sideaal
“Daarbij heeft de vooruitgang op het gebied van de psychologie aangetoond dat de kwaliteit van de affectieve contacten tussen moeder en kind van groter belang is dan de veelvuldigheid van deze contacten, en dat deze kwaliteit vooral in verband staat met de persoonlijke ontplooiing van de moeder en haar werkelijke toewijding wanneer ze zich met haar kind bezighoudt”	1961	Jaarverslag 1960	Voorspelbaar Vooruitgang sideaal
“Gedragsmoeilijkheden zijn daarentegen reactioneel. Zij kunnen opgelost worden door de ouders zelf, op voorwaarde dat zij hun kind dieper leren begrijpen en er een andere effectieve houding tegenover aannemen. De	1961	Jaarverslag 1960	Debiel

verhouding zelf tussen ouders en kind moet dan herwerkt worden om ze aan te passen aan de eigen kenmerken en de evolutie van het kind”			
“In de internaten is een neiging voelbaar om familiale groepen in te richten. Men streeft ernaar de kinderen in te delen in kleine groepjes die op zelfstandige manier leven. Uitgaande van hetzelfde beginsel kiezen de nieuwe tehuizen veelal het paviljoensysteem”	1961	Jaarverslag 1960	Voorspelbaar
“Twee hoofdbekommernissen van onze tijd: de noodzakelijke bevordering van hogere ontwikkeling van de massa om de grenzeloze behoeften van de wereld van morgen tegemoet te komen ; - de noodzakelijkheid om de karakters te sterken en de openbare moraal te verdedigen door opvoedkundige vergissingen uit te schakelen, omdat de terugslag daarvan gevaarlijk is voor het psychisme van de jeugd en soms de weg opent naar misdadigheid”	1961	Jaarverslag 1960	Gevaarlijk Nuttig
“Wij hebben het allergrootste belang gehecht aan het onderhoud met de ouders. Hiermee doen wij niet enkel een rijke oogst op aan nauwkeurige feiten omtrent de gedragingen van het kind en die van de ouders zelf, maar als het goed geleid is heeft het ook een niet te versmaden therapeutische waarde. In ’t bijzonder laat de moeder daarbij dikwijls intens de gevoelens blijken die haar verhouding met haar kind bepalen. Handige tussenkomsten van de psycholoog bieden haar een kans tot een zeer weldadige bewustwording. Als men dit doel maar even voor ogen houdt, kan het onderhoud voor de ouders een vertrekpunt zijn voor de uitdieping, de verheldering en de synthese én van de problemen van hun kind én van hun eigen opvoedkundige stellingen”	1961	Jaarverslag 1960	Voorspelbaar
“Al die onderzoeken hebben er ons van overtuigd dat tal van ouders niet beschikken over de nodige informatie, energie, scherpzinnigheid of oplettendheid. Voor ruim de helft van de moeders is de opvoeding één opeenvolging van onbekende, uitgestelde of meestal empirisch opgeloste problemen. Ieder van hen gaat uit van een stel opvoedkundige houdingen die zij tijdens haar eigen kinderjaren heeft opgedaan en die soms door diepgaande affectieve opwellingen of onder invloed van de omgeving gewijzigd worden. Maar vooral wordt ieder van haar bij haar optreden geleid door haar eigen affectieve problemen”	1961	Jaarverslag 1960	Voorspelbaar
“Ces difficultés peuvent être résolues par les parents eux-mêmes à condition qu’ils approfondissent leur compréhension de l’enfant et revoient leur position affective à son égard. C’est la relation parents-enfants qui doit être retravaillée et adaptée aux caractéristiques et à l’évolution de l’enfant”	1961	Zitting Hoge Raad	Voorspelbaar
“Le développement du langage est influencé de manière directe par le climat affectif du milieu. Combinaison de dyslalies, de blésités, de bredouillements, ne sont)ils pas la conséquence de l’impatience, de l’irritabilité maternelle, de l’angoisse qui étirent la mère en proie à des difficultés conjugales, de la mésentente des parents ou bien de défauts de langage existant chez les parents et qui sont tout uniment imités par l’enfant. La plupart de ces cas exigent la mise en oeuvre d’une rééducation et celle-ci doit être conseillée aux familles avant que les troubles n’aient compromis l’adaptation scolaire, ou n’aient éveillé chez l’enfant un complexe d’infériorité vis-à-vis l’avenir social de ses petits camarades”	1961	Zitting Hoge Raad	Gevaarlijk Voorspelbaar
“Les examens prouvent que beaucoup de parents ne possèdent pas à un degré suffisant l’information, l’énergie, la lucidité, ni l’attention qui seraient nécessaires pour qu’ils remplissent correctement leur métier de parents”	1961	Zitting Hoge Raad	Voorspelbaar
“Het NWK legt zich toe op het tot stand brengen van nauwere contacten met de ouders van de opgenomen kinderen”	1962	Jaarverslag 1961	

“Het spel is voor het kind uitingsvorm en ontwikkelingsnoodzaak, zowel lichamelijk als geestelijk. Het spel betekent ontplooiing van zijn persoonlijkheid. Het kind ontdekt tijdens zijn spel zijn eigen “IK” om dan nadien de buitenwereld te gaan verkennen”	1963	Het Kind	Voorspelbaar
“De moeilijkheid om een vakantiesfeer te scheppen, doordat heel wat dagkuren ingericht zijn door de schooloverheid en geleid worden door onderwijzenden waaronder velen nog niet inzien dat een vakantiegroep geen schoolklas is”	1964	Zitting dagelijks bestuur 3 november	Gelukzalig
“Mme Feyerick cite une oeuvre groupant 500 enfants, installée dans des locaux irréprochables, toutes questions matérielles étant bien au point, et dirigée par un professeur de l’enseignement moyen. Or, manifestement, les enfants s’ennuyaient; leurs loisirs n’étaient pas organisés, on se contentait de mener les enfants à la promenade, en bande.”	1964	Zitting dagelijks bestuur 3 november	Gelukzalig
“Wij menen er ook het bewijs in te zien van de noodzakelijkheid de verpleging van het zwakke kind steeds meer te individualiseren dank zij een groeiende samenwerking tussen de directrices en de kolonie-artsen, dank zij ook de werving van gespecialiseerd personeel – kinesisten en, naar wij hopen, weldra psychologen – dank zij tenslotte een steeds betere beroepsopleiding van het educatief en onderwijzend personeel”	1966	Jaarverslag 1965	Voorspelbaar Vooruitgang ideaal
“Het is opvoedend werk steeds van de kinderen een nette en correcte houding te eisen. Zo wekt u bij sommigen het verlangen om de goede gewoonten die zij zich op de kolonie eigen maakten te behouden.”	1966	Vakantie kolonies 1966	Nuttig
“laat de kinderen de keuze tussen verschillende activiteiten die op hetzelfde ogenblik georganiseerd worden. Zij zullen deze kiezen die hun het meest bevallen en zullen vooral appreciëren dat zij zelf hebben mogen beslissen”	1966	Vakantie kolonies 1966	Nuttig
“Vestigen wij hun aandacht op de verrijking op gebied van opvoeding die de bezigheden van elke dag kunnen meebrengen. Een correcte houding, zijn voorwerpen met orde rangschikken, alle opgediende gerechten netjes eten, eisen van het kind een inspanning die moet aangespoord en aangemoedigd worden”	1966	Vakantie kolonies 1966	Nuttig
“Het onderwijzend personeel zoekt de basistekorten op, en streeft ernaar ze aan te vullen door middel van een individueel inhalingssysteem. Er bestaan talrijke voorbeelden van kinderen die na een verblijf in een kolonie merkbaar betere resultaten behaalden bij hun terugkeer op school”	1967	Jaarverslag 1966	Voorspelbaar
“Het verblijf heeft tot doel kinderen, die verzwakt zijn ten gevolge van schoolmoeilijkheden, een onaangepaste levenswijze, een fysisch, nerveus of psychologisch gebrek aan evenwicht, of ook nog een herstelperiode na ziekte, opnieuw de nodige krachten te geven om op normale wijze het hoofd te kunnen bieden aan de eisen van het gezins-, het school of het sociale leven”	1967	Jaarverslag 1966	Debiel Gevaarlijk
“Op de tweede plaats willen we een zeer algemene factor aanhalen die onrechtstreeks tot de evolutie in de werking van het NWK in die zin van een individualisering heeft bijgedragen : de diepgaande wijziging in de opvatting van de gezondheid in de loop van de laatste jaren. Dit begrip, dat eertijds slechts het fysisch aspect van het individu omvatte, is zich langzamerhand gaan uitbreiden tot wat de Wereldgezondheidsorganisatie poneert als de som van lichamelijk, geestelijk, psychisch en sociaal welzijn. De middelen vereist om dit evenwicht te bereiken moeten van verschillende aard zijn om aan de behoeften van ieder menselijk wezen te voldoen”	1967	Jaarverslag 1966	Debiel Voorspelbaar Vooruitgang ideaal
“vermelden wij ook een poging tot betere hergroepering van de klassen, ondernomen te Cortil-Noirmont. Bij hun opnemingen worden kinderen	1967	Jaarverslag 1966	Voorspelbaar

onderworpen aan een pedagogische test die het mogelijk maakt de klassen samen te stellen volgens het reële onderwijsniveau van het kind, en niet meer naar de klas waarin het zich bevond – en dit soms alleen op grond van zijn leeftijd – in zijn school van herkomst”			
“Zij hebben er geleerd zich sociaal evenwichtiger te gedragen dank zij een goed geordend groepsleven, waardoor ze zich gemakkelijker in het eigen milieu konden inschakelen”	1967	Jaarverslag 1966	Nuttig
“Bovendien zal het beoefenen van goede en mooie sport bij sommigen het verlangen wekken of versterken hun training tijdens het schooljaar voort te zetten	1967	Vakantie 1967	Nuttig
“Gewoon toezicht houden tijdens het spel is volstrekt onvoldoende”	1967	Vakantie 1967	
“Goed zingen baart vreugde, opgewektheid en versterkt bovendien de groepsgeest”	1967	Vakantie 1967	Nuttig
“In een rustige, opgewekte en serene sfeer bekomt U de beste resultaten; eens thuis zullen zij het leven van het kind beïnvloeden”	1967	Vakantie 1967	Nuttig
“Inzoverre ze (de knutseltechnieken) door geschoold personeel aangeleerd worden en afgestemd zijn op de leeftijd en de smaak van eenieder, zullen zij de beste resultaten opleveren”	1967	Vakantie 1967	Voorspelbaar
“Denk eraan dat het ritme van het moderne leven de kinderen OPJAAGT en dat om hun evenwicht te herstellen de vakantie in een aangename en ontspannen sfeer moet verlopen”	1967	Vakantie 1967	Gevaarlijk Voorspelbaar
Foto cover Vakantiekolonies: vrij spel in water	1967	Vakantie kolonies 1967	
“Vergeet niet dat dank zij rijke verbeelding jonge kinderen een echte betekenis geven aan vaak waardeloos gelegenheidsmateriaal”	1967	Vakantie-kolonies 1967	Gelukzalig
“Les élèves sont à son égard des réactions d’une intensité inouïe: les yeux s’éclairent, les bras se tendent, la confiance et l’affection se manifestent dans un élan tel qu’il ne se découvre pas toujours dans les familles les plus heureuses. Si le substitut maternel est important dans un établissement pour handicapés sociaux et mentaux, on peut dire que les jeunes filles de Rixensart sont gâtées.”	1967	Verslag bezoek Rixensart	
“Beperken wij dus zoveel mogelijk de massa-belevingen in onze kolonies (zelfs wat de maaltijden betreft). Wij spreken met opzet van een <i>leefgroepje</i> .” (emphasis original)	1968	Het Kind	Voorspelbaar Gevaarlijk
“Een groepje van twintig tot vijftwintig kinderen lijkt ons de maximale grootte van kwantiteit en kwaliteit betreft in het vakantiebeleving. Zo’n groepje heeft zijn eigen wereldje, onafhankelijk temidden de grote groep aanwezige kinderen”	1968	Het Kind	
“Het uiteindelijk doel ligt echter in de beleving van de positieve vakantie, waar naast het ontspannende, ook de positieve mogelijkheden van integratie al spelend een weg vinden naar het kind. Wij nemen het niet op voor een pseudo-onderwijsreisje: het accent ligt op de spelende mens en zijn leefmogelijkheden.”	1968	Het Kind	Gelukzalig
“Men komt steeds meer tot het inzicht, dat de resultaten van groepsverzorging afhankelijk zijn van de kwaliteit en dat de gezinssfeer onmisbaar is voor het opgroeiende kind. Op deze jonge leeftijd is een privé contactfiguur noodzakelijk voor de gevoelsontwikkeling van het kind”	1968	Het Kind	Voorspelbaar

“Ook de voorbereiding van de vakantietijd vraagt een contact met de ouders. Misschien kan de monitor van de groep de (sic) thuis bezoeken, of kunnen de ouders contact nemen met de kaderleden tijdens de praktische vergadering. Die contacten zijn noodzakelijk omdat de vakantiekolonie, evenals het schoolgezag, de ouders vervangt en daarna weer een weg is naar het leven thuis.”	1968	Het Kind	
“Elke dag moet een echte vakantiedag zijn vol avontuur en levensvreugde. Ze moeten zich fysisch helemaal kunnen inspannen en daarom hebben ze ruimte en open lucht nodig”	1968	Jaarverslag 1967	Gelukzalig
“tot drie jaar moet het kind in een gezinsklimaat kunnen opgroeien. Kan het gezin zich niet voortdurend met hem bezighouden dan moet een zo standvastig mogelijk milieu, waarin het kind zich thuis en veilig voelt die taak overnemen”	1968	Jaarverslag 1967	Voorspelbaar
“Zeer vaak ontstaat zware debiliteit door het samentreffen van verschillende factoren: lichamelijke, mentale, erfelijke, familiale, economische, sociale. In dit geval is het maar half werk een kind in een kolonie op te nemen zonder diepere oorzaken voor zijn toestand te bestrijden”	1968	Jaarverslag 1967	Debiel
Allochtonen: “... moeilijkheden bij aanpassing van een nieuwe levenswijze. Die moeilijkheden komen ondermeer voort uit voorvaderlijke tradities, riten en taboes, godsdienstige voorschriften zowel op het gebied van kleding en voedingsgewoonten als van opvattingen inzake hygiëne en huisvesting die niet aangepast zijn aan ons klimaat”	1968	Jaarverslag 1967	Nuttig
Cover Vakantiekolonies: <i>verschillende outfits, weinig visueel onderscheid tussen leiding en kinderen</i>	1968	Vakantie kolonies 1968	
Foto cover Vakantiekolonies: <i>opvoeders zingen & spelen blokfluit, kinderen zitten errond in allerlei houdingen, weinig visueel onderscheid tussen leiding en kinderen</i>	1968	Vakantie kolonies 1968	
“De actie van het N.W.K. ten opzichte van de vakantie-inrichtingen voor gehandicapte kinderen is ingebed in een uitgebreide solidariteitsbeweging ten aanzien van de gehandicapten die zich in de loop van de laatste twintig jaren in ons land heeft ontwikkeld”	1969	Activiteits verslag	Debiel Vooruitgang ideaal
“De terminologische evolutie (men spreekt niet langer van abnormalen), wijst op een gelukkige kentering in de openbare opinie en in de deskundige milieus”	1969	Activiteits verslag	Debiel Vooruitgang ideaal
“In steeds groter wordende verhouding vertonen de uitgezonden kinderen niet alleen lichamelijke zwakte, doch ook achterstand in hun geestelijke ontwikkeling of gedragsstoornissen, te wijten aan afwijkingen in hun gezinsmilieu. De medische, paramedische en psycho-pedagogische begeleiding van de opgenomen kinderen dient derhalve steeds meer te worden geïndividualiseerd, zodat aan de specifieke behoeften van elk kind afzonderlijk wordt voldaan”	1969	Jaarverslag 1968	Debiel Vooruitgang ideaal
“Voor het toekennen van de dubbele toelage wordt onder “gehandicapt kind” verstaan, een kind met een dusdanig verminderde fysische of geestelijke capaciteit dat zij een beletsel vormt voor zijn opneming in een gewoon vakantiecentrum. (...) De gespecialiseerde vakantiecentra zullen erop waken geen gehandicapte kinderen op te nemen die beter in een gewoon vakantiecentrum thuishoren omwille van de weldaad die een verblijf aldaar voor hen betekent”	1969	Ontwerp reglement kolonies PmH	Debiel
“La nécessité d’habituer les enfants à consommer des crudités come “hors-d’oeuvre” ou autrement. La directrice établira avec le médecin une liste	1969	Verslag bezoek	Nuttig

d'une quinzaine de crudités à varier journallement à partir de la rentrée de septembre; on recherchera le moyen de les faire apprécier par les enfants: adjonction (si possible provisoirement- d'un mets qui leur plait comme saucisson, oeuf dur, mayonnaise, jus de citron... et on commencera pas de petites quantités de manière à habituer les enfants et à ne pas avoir de déchets"		Rixensart	
"De bevolking telt heel wat kinderen van vreemde gezinnen, de zich nog in volle periode van aanpassing aan een nieuwe levenswijze bevinden. Van het kolonieverblijf wordt gebruik gemaakt om deze kinderen inzake voeding en gezondheidsverzorging gewoonten bij te brengen die hun groei en ontwikkeling bevorderen"	1970	Jaarverslag 1969	Nuttig
"Bovendien zal het beoefenen van goede en mooie sport bij sommigen het verlangen wekken of versterken hun training tijdens het schooljaar voort te zetten	1970	Vakantie	Nuttig
"De aard van de activiteiten zal afhangen van de duur van het verblijf, van het milieu, de leeftijd, het geslacht, de fysieke weerstand en de smaak van de kinderen."	1970	Vakantie	
"Het is opvoedend werk steeds van de kinderen een nette en correcte houding te eisen. Zo wekt U bij sommigen het verlangen de goede gewoonten die zij zich op het centrum eigen maakten, te behouden"	1970	Vakantie	Nuttig
"Het ritme van het moderne leven jaagt de kinderen op. Om hun evenwicht te herstellen moet de vakantie in een aangename en ontspannen sfeer verlopen"	1970	Vakantie	Gevaarlijk Voorspelbaar
"Het vakantieverblijf dat een weldoende inslag hebben op educatief plan, indien men alle gelegenheden te baat neemt om bij het kind groepsgeest, kameraadschap en goed humeur te ontwikkelen"	1970	Vakantie	Nuttig
"Minimaal volume van de slaapzalen : 10 m3 per kind. (...) Minstens 50 cm afstand tussen de bedden, die strikt individueel moeten zijn." "Eetzalen: minimum 1 m2 per persoon. (...) Het mobiliair en het eetgerei moeten in goede staat zijn en aangepast zijn aan de leeftijd van de kinderen" "Beschutte speel- en verblijfplaatsen: gemiddeld 2 m2 per kind"	1970	Vakantie	
"Vakantietijd onderstelt een opgewekte en ontspannen sfeer: werken met kleine groepen kan in die zin bevorderlijk zijn"	1970	Vakantie	Voorspelbaar
kleintjes: "in kleine groepen – 10 tot 15 kinderen – ingedeeld zijn, wat geïndividualiseerde verzorging mogelijk maakt"	1970	Vakantie	Voorspelbaar
"Het feit dat vele vrouwen buitenshuis moeten gaan werken, benevens het recht van de vrouw om een andere arbeid dan alleen maar huishoudelijk werk te verrichten, behoren tot de realiteiten van onze moderne tijd"	1970	Zitting Hoge Raad	Voorspelbaar
"Gewoon toezicht houden tijdens het spel is volstrekt onvoldoende"	1970-1971	Vakantie	
"Goed zingen baart vreugde, opgewektheid en versterkt bovendien de groepsgeest"	1970-1971	Vakantie	Nuttig
"Men zal vanzelfsprekend niet voortdurend het fysisch of geestelijk gebrek van het kind beklemtonen door medelijden te tonen met zijn toestand. Het gehandicapte kind moet integendeel geholpen worden om zijn moeilijkheden te overwinnen en zichzelf te leren behelpen"	1970-1971	Vakantie	Debiel Nuttig
"Onder zwaar gehandicapten wordt verstaan: kinderen die zich niet kunnen verplaatsen zonder hulp van derden of zonder behulp van een rolstoel ; kinderen die hun beide benen of armen niet kunnen gebruiken (verminkten, verlamden of focomelische...); blinden; geestelijk	1970-1971	Vakantie	Debiel

gehandicapt met IQ beneden 50 ; kinderen met een ernstige chronische ziekte die de bestendige aanwezigheid van een geneesheer vereist (hemofielen...)"			
"Wij kunnen niet er genoeg op drukken dat wanneer een gehandicapt kind individueel gezien in staat is deel te nemen aan gewone activiteiten, het wenselijk is het tussen niet-gehandicapte kinderen te laten verblijven. Deelnemen aan het gewone leven van andere kinderen kan zijn sociale integratie vergemakkelijken."	1970-1971	Vakantie	Debiel
"Aan de andere kant heeft de uitbreiding van de vrouwenarbeid – verband houdend met de emancipatie van de vrouw, het toenemend onderwijs voor jonge meisjes en de algemene ontwikkeling van de sociaal-economische en culturele factoren tot gevolg"	1971	Jaarverslag 1970	Nuttig
"Daarbij heeft de vooruitgang op het gebied van de psychologie aangetoond dat de kwaliteit van de affectieve contacten tussen moeder en kind van groter belang is dan de veelvuldigheid van deze contacten, en dat deze kwaliteit vooral in verband staat met de persoonlijke ontplooiing van de moeder en haar werkelijke toewijding wanneer ze zich met haar kind bezighoudt"	1971	Jaarverslag 1970	Voorspelbaar Vooruitgang sideaal
"Groupes de 20 enfants maximum pour la catégorie d'âge de 6 à 14 ans, groupes de 15 enfants maximum pour les 3 à 6 ans"	1971	Rapport colonies	
"Les enfants admis à l'heure actuelle appartiennent, pour l'essentiel, à trois grandes catégories: 1. les débiles physiques vrais: convalescents, déficience grave du rapport poids-taille, anémie, infections à répétition etc. 2. les enfants difficiles: il s'agit souvent d'enfants accusant un retard scolaire et que les parents envoient en colonie pour respirer un peu pendant quelques mois 3. les cas sociaux: il s'agit de dépanner temporairement un foyer: famille en instance de rupture, maladie grave de la mère, mère de famille nombreuse débordée par ses problèmes etc. En principe, seuls les enfants de la première peuvent être admis. En réalité, ils sont les moins nombreux, sauf à la pouponnière de La Hulpe où ils constituent la majorité"	1971	Rapport colonies	Debiel
"Bovendien zal het beoefenen van goede en mooie sport bij sommigen het verlangen wekken of versterken hun training tijdens het schooljaar voort te zetten"	1971	Vakantie kolonies	Nuttig
"Goed zingen baart vreugde, opgewektheid en versterkt bovendien de groepsgeest	1971	Vakantie kolonies	Nuttig
"Het is opvoedend werk steeds van de kinderen een nette en correcte houding te eisen. Zo wekt U bij sommigen het verlangen de goede gewoonten die zij zich op het centrum eigen maakten, te behouden"	1971	Vakantie kolonies	Nuttig
"Men zal vanzelfsprekend niet voortdurend het fysisch of geestelijk gebrek van het kind beklemtonen door medelijden te tonen met zijn toestand. Het gehandicapte kind moet integendeel geholpen worden om zijn moeilijkheden te overwinnen en zichzelf te leren behelpen"	1971	Vakantie kolonies	Debiel
"Wees een voorbeeld voor hen. De kinderen slaan U gade; zij bootsen U graag na ; indien U evenwel van hen een inspanning eist waartegen U zelf niet opgewassen blijkt, zijn zij ontgoocheld en beoordelen U streng"	1971	Vakantie kolonies	
"Wij kunnen niet er genoeg op drukken dat wanneer een gehandicapt kind individueel gezien in staat is deel te nemen aan gewone activiteiten, het wenselijk is het tussen niet-gehandicapte kinderen te laten verblijven. Deelnemen aan het gewone leven van andere kinderen kan zijn sociale	1971	Vakantie kolonies	Debiel

integratie vergemakkelijken.”			
kleintjes: “in kleine groepen – 10 tot 15 kinderen – ingedeeld zijn, wat geïndividualiseerde verzorging mogelijk maakt”	1971	Vakantie kolonies	
“De groepen zijn te groot en het personeel is onvoldoende geschoold om dat percentage kinderen te begeleiden en te integreren in de groep, dat wij als “marginiaal” willen beschouwen”	1972	Kinder uitzending Willemyns	
“aux risques de la carence affective qui guette tous les jeunes enfants admis en institution”	1972	Rapport colonies	Gevaarlijk
“Avoir en entretien avec les parents au sujet de son passé, son comportement, son milieu, ses problèmes scolaires”	1972	Rapport colonies	Voorspelbaar
“Car il est plus de parents qu’on ne croit qui acceptent de se laisser éclairer et essayent alors de changer certains de leurs comportements”	1972	Rapport colonies	
“Cependant on sait que des enfants issus de parents pauvres et incultes, voire de populations primitives, enlevés très tôt à leur milieu et élevés dans des conditions où vivent les enfants de classes privilégiées, ne sont certainement pas fatalement promis à l’insuffisance mentale.”	1972	Rapport colonies	Gevaarlijk
“Depuis que, dégagée dans une assez large mesure des difficultés d’une bonne prévention en faveur de la santé physique, l’attention a pu se porter de plus en plus sur les problèmes de la santé mentale”	1972	Rapport colonies	Debiel
“Dès lors déclarer qu’un enfant est débile parce qu’il est petit ou maigre ou petit et maigre, n’a aucune valeur, si cette constatation ne s’accompagne pas d’un minimum d’étude clinique, comportant notamment une anamnèse génétique, une précision l’âge osseux, la recherche des fait endocrinologiques (...). Et on sait parfaitement que, si l’on procède de cette façon, on est amené presque toujours à conclure que si un enfant est petit et maigre, c’est que tel est son destin en fonction de ses facteurs héréditaires et constitutionnels propres, et que cet enfant n’est ni malade, ni anormal, ni faible.”	1972	Rapport colonies	Debiel Vooruitgang sideaal
“En effet si en 1946, l’O.N.E. a décidé l’agrégation d’oeuvres de vacances, le document du cinquantenaire indique bien que celles-ci sont “pour enfants non débiles”; en outre, le document d’admission dans les colonies de l’O.N.E. porte toujours comme titre la dénomination “colonies pour enfants débiles”.”	1972	Rapport colonies	Debiel
“Il s’y trouve toujours “un certain nombre de retardés scolaires graves, de débiles mentaux ou de caractériels que les parents ont voulu placer pour quelques mois aux moindres frais, mais dont le traitement ne relève nettement pas des colonies, ni sur le plan éducatif (groupes trop nombreux, séjours trop brefs, pas de psychologues attachés à la colonie...) qu’il est justifié d’admettre ces enfants, s’ils “sont également physiquement débiles”.”	1972	Rapport colonies	Debiel
“L’histoire des enfants “loups” ou “sauvages”, et celle des enfants séquestrées, nous montre que l’enfant de l’homme, s’il n’est pas soumis aux conditionnements humains, devient, tel un animal: un être sans langage humain, ni culture, et ceci de façon bientôt irréversible. (...) Pour que l’enfant évolue comme le fait dans toute société le petit de l’homme, il faut au contraire, et nécessairement que le modèle humain lui soit présenté par cette société”	1972	Rapport colonies	Gevaarlijk
“Le milieu familial doit faire partie des objectifs de la colonie. (...) Durant le séjour en favorisant par tous moyens utiles la visite des parents et en profitant de celle-ci pour agir sur le milieu.”	1972	Rapport colonies	Voorspelbaar
“Le séjour en colonie doit avoir une durée suffisante s’il veut prétendre à un résultat individuellement et socialement valable”	1972	Rapport colonies	

“Les groupes (ou sections) formés ne seront jamais que de 12 à au maximum 14 enfants”	1972	Rapport colonies	
“On peut déduire sans hésiter que le contenu du concept de “débilité physique”, tel qu’il apparaît chez les enfants reçus dans nos colonies est bien faibles. On peut même dire que pour les enfants de 6 à 13 ans, compte tenu des variations physiologiques et compte tenu de l’argument “poids ou taille insuffisant” qui a orienté a priori le recrutement, ce contenu est quasi nul.”	1972	Rapport colonies	Debiel
“On peut se demander s’il n’existe pas aussi un facteur hérité promettant les enfants à une certaine insuffisance mentale, parce que les parents seraient eux-mêmes, par rapport à leur propre pays, dès peu doués, voués de naissance à des vies simples”	1972	Rapport colonies	Debiel
“On voit tout de suite l’importance des assistentes médicales, celles de l’Institution même et celles des consultations de nourrissons. Ce sont ces dernières qui peuvent le mieux fournir une analyse préalable du milieu et le mieux obtenir les mesures nécessaires après le séjour, car d’une part elles sont connues des parents depuis longtemps et d’autre part elles ont la possibilité de se rendre à domicile.”	1972	Rapport colonies	
“Pendant le séjour, une approche psychologique doit venir ajouter aux renseignements déjà reçus, une connaissance meilleure de l’enfant (son intelligence, ses dons, son équilibre affectif, celui de son milieu) et permettre donc d’ajuster au mieux l’action pendant la cure et après la cure”	1972	Rapport colonies	Voorspelbaar
“Quant aux mots “enfants nerveux”, ils ne correspondent pas à un cadre clinique défini. Pour les parents ils représentent cependant quelque chose qui leur convient , mais ce quelque chose recouvre des circonstances où à coté d’éventuels facteurs de prédisposition (congénitale ou acquise dans la première enfance), se trouve en réalité un phénomène de trouble du comportement (agressivité, insomnies, agitation permanente, impossibilité de se fixer à une tâche, peurs irraisonnées, difficultés scolaires, anorexie...). Beaucoup de ces enfants gagneront à être traités dans leur milieu familial.”	1972	Rapport colonies	Debiel
<p>“Que le concept “enfant débile” reste tout à fait essentiellement attaché à la notion de “débilité physique” ressort aussi à l’évidence de ce document d’admission. Nous y trouvons:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. quelques renseignements au sujet des maladies antérieures de l’enfant, des vaccins reçus, de l’éventualité d’une administration de sérum dans le passé, de l’allergie tuberculique, 2. les données d’un examen médical très sommaire 3. un tableau des variations de poids et taille eds enfants en fonction de l’âge, 4. une attestation médicale du fait que l’enfant est débile et les raisons objectives qu’il y a d’admettre qu’il en est ainsi... tout cela, avec en outre quelques renseignements administratifs, couvrent plus de 7/8mes de l’espace don’t dispose ce document. <p>Rien n’a été prévu pour tout ce qui pourrait concerner la santé mentale nu de l’enfant, ni du milieu familial, ce qui pouvait d’ailleurs se concevoir il y a 50 ans, mais qui, en raison de l’évolution des connaissances dans ce domaine depuis lors, est inadmissible aujourd’hui”</p>	1972	Rapport colonies	Debiel Vooruitgang sideaal
“Une mère, elle-même plus ou moins intelligente, souvent inculte, surmenée, ayant peu de possibilités de motivations et de temps pour dialoguer avec le bébé et un milieu où le père est lui aussi +- inculte, peu motivé, peu présent, parfois alcoolique... à moins qu’il s’agisse de concubins	1972	Rapport colonies	

qui se succèdent...autant de facteurs qui ne favorisent en rien l'éveil des possibilités cognitives et que créent une ambiance affective entravant l'évolution psychologique de l'enfant"			
"Nous pensons qu'une supervision permanente des services psychologiques de toutes nos colonies devrait pouvoir être assurée par un conseiller-psychologue, étudiant les problèmes sur un plan d'ensemble et de façon systématique"	1972	Sommaire colonies	Voorspelbaar
"les enfants admis à l'heure actuelle appartiennent, pour l'essentiel, à trois grandes catégories: (1) les débiles physiques vrais: convalescents, déficience grave du rapport poids-taille, anémie, infections à répétition, etc... (2) les enfants "difficiles": il s'agit souvent d'enfants accusant un retard scolaire et que les parents envoient en colonie pour respirer un peu pendant quelques mois, (3) les cas sociaux: il s'agit de dépanner temporairement un foyer: une famille en instance de rupture, maladie grave de la mère, mère de famille nombreuse débordée par ses problèmes, etc... En principe, seuls les enfants de la première catégorie peuvent être admis. En réalité, ils sont les moins nombreux."	1972	Sommaire les colonies	Debiel
"Mais l'impression de la notion de débilité rend difficile la discussion des motifs invoqués"	1972	Sommaire les colonies	Debiel
"Men zal vanzelfsprekend niet voortdurend het fysisch of geestelijk gebrek van het kind beklemtonen door medelijden te tonen met zijn toestand. Het gehandicapte kind moet integendeel geholpen worden om zijn moeilijkheden te overwinnen en zichzelf te leren behelpen"	1972	Vakantie kolonies	Debiel
"Wij kunnen niet er genoeg op drukken dat wanneer een gehandicapt kind individueel gezien in staat is deel te nemen aan gewone activiteiten, het wenselijk is het tussen niet-gehandicapte kinderen te laten verblijven. Deelnemen aan het gewone leven van andere kinderen kan zijn sociale integratie vergemakkelijken."	1972	Vakantie kolonies	Debiel
"Het erkennen van de vakantie-inrichtingen is een voortvloeiende uit de zorg van het NWK om zijn actie zowel aan de sociale evolutie als aan de ontwikkeling van de opvatting op het gebied van de volksgezondheid aan te passen. Men is het er thans over eens dat het jaarlijks verlof een noodzaak is voor iedereen"	1973	Activiteits verslag 1972	Vooruitgang sideaal
"Vous faites l'allusion à des rumeurs selon lesquelles des enfants auraient été frappés à l'Institut, tout en précisant que ce n'est pas le cas pour votre fils. Nous regrettons que vous fassiez crédit à des insinuations malveillantes."	1973	Brief aan ouders	
"Etant donné que les enfants sont en vacances, il importe qu'ils vivent dans un climat de joie et de détente"	1973	Centres de vacances colonies cures de jour	Gelukzalig
"L'organisation générale du centre doit tenir compte du fait que la colonie accueille souvent des enfants qui ne se connaissent pas auparavant. (...) C'est pourquoi la préparation de l'accueil des vacanciers est si importante"	1973	Centres de vacances colonies cures de jour	Voorspelbaar
"Het verlof van de ouders is echter korter dan dat van de kinderen, vandaar dat een groot deel van de jeugd gedurende de driekwart van hun vakantie aan haar eigen lot wordt overgelaten. Vooral in de grote steden wordt de situatie in dat opzicht kritiek. Het lijkt geen twijfel dat het collectief nietsdoen en doelloos rondslenteren een van de voornaamste oorzaken is	1973	Jaarverslag 1972	Gevaarlijk

die leiden tot het ontstaan van benden of gangs wier activiteit weleens de asociale kant uitgaat”			
“Nu het land zich geplaast ziet tegenover het probleem van de onaangepaste jeugd, bieden de vakantie-inrichtingen terzake ongetwijfeld een van de beste oplossingen, omdat zij voor de ouders een uitstekend hulpmiddel zijn bij het organiseren van de vrije-tijds-besteding van hun kroost”	1973	Jaarverslag 1972	Gevaarlijk Debiel Vooruitgang sideaal
“L’accumulation de ses agressivités, violences ainsi que son mauvais vouloir à accepter la discipline de la maison font que NAAM n’est plus un garçon pour notre Institut”	1974	Brief aan ouders	Gevaarlijk
“Lors de son précédent renvoi pour trois jours, il nous semblait qu’il aurait pû être de meilleure volonté à l’avenir mais son comportement deveient toujours de plus en plus insupportable, et ce ne sont ni les traitements médicaux, ni les promesses qu’il vous fait qui changent sa conduite. De l’avis unanime du staff éducateur, NAAM ne tient plus sa place chez nous”	1974	Brief aan ouders	Gevaarlijk
“L’accueil des enfants à l’I.M.P. s’oriente réellement vers des débilés mentaux légers mais pas uniquement des marginaux”	1974	Brief van directeur Bierbeek	Debiel
“Les enfants problèmes dont question (<i>het gaat hier over 2 kinderen die ze van de kolonie hebben moeten wegsturen wegens wangedrag</i>): tous, des marginaux par rapport à une scolarité traditionnelle et, ayant de surcroît, un encadrement familial déficitaire”	1974	Brief van directeur Bierbeek	Gevaarlijk
“Notre destination étant plus spécifiquement l’accueil de débilés mentaux légers auxquels les rubriques ‘scolarisables’ et ‘socialisables’ sont intimement liées. (...) Notre Direction des Etablissements nous a, à ce moment-là, confirmé notre appartenance à la catégorie des débilés mentaux légers excluant en cela des caractériels.”	1974	Brief van directeur Bierbeek	Debiel
“door de te lage, ongewijzigde dagtoelage blijven wij overigens verder genoodzaakt aan kunst en vliegwerk te doen en vb. de leefgroepen groot te houden (vaak 20 kinderen en meer), wat uiteindelijk ten nadele uitvalt van de ons toevertrouwde kinderen”	1975	Brief aan Hoge Raad	⇔ Vooruitgangsideaal
“Bezoek door de ouders moet uitgebreid worden en de mogelijkheid tot wekelijkse bezoeken dient verwezenlijkt”	1976	Kinderuitzending Willemyns	Voorspelbaar
“Bij de kinderen die tijdens het schooljaar opgenomen worden, is er een duidelijke verzuiling van psychisch zwakken naar sociaal-verwaarloosden – kinderen uit marginale groepen van de maatschappij – karakterieel gestoorden en onevenwichtigen, gefrustreerden en kinderen die om familiale reden (tijdelijke afwezigheid één der ouders) dringend dienen opgenomen te worden”	1976	Kinderuitzending Willemyns	Debiel
“De groepen zijn te groot en het personeel is onvoldoende geschoold om dat percentage kinderen te begeleiden en te integreren in de groep, dat wij als “marginaal” willen beschouwen”	1976	Kinderuitzending Willemyns	
“De groepen zijn te groot en het personeel is onvoldoende geschoold om dat percentage kinderen te begeleiden en te integreren in de groep, dat wij als “marginaal” willen beschouwen”	1976	Kinderuitzending Willemyns	Debiel
“Er bestaat een duidelijk tekort aan contact tussen de instelling “kolonie” en de gezinnen. Op die manier weet de instelling weinig af van de werkelijke reden tot opname van het kind, van de gezinssituatie met een terugslag op de gedragingen en daaruit voortvloeiende behoeften van het kind en bestaat er geen “follow-up” na de opname, noch beïnvloeding van het milieu of bemiddeling door parallelle instanties”	1976	Kinderuitzending Willemyns	

“Er worden 10 groepen gevormd van elk 7 of 8 kinderen. Jongens en meisjes worden gemengd in de groep ondergebracht”	1976	Kinder-uitzending Willemyns	
<p>“Globaliserend kan men stellen dat kinderuitzending gewenst of noodzakelijk wordt of blijft voor volgende groepen:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. sommige chronische ziekte-toestanden (diabetes – mucoviscidose – allergie) 2. als zeekeer – voor kinderen met allergie en recidiverende luchtwegeninfecties bij uitstap en in het algemeen voor kinderen die een verandering van klimaat nodig hebben. 3. Kinderen die dringend dienen geplaatst te worden omwille van een speciale familiale situatie (moeder in materniteit, opname voor operatie, verlaten van ouderlijke woning, rustkuur wegens depressie, enz.). 4. Ondervoede zuigelingen en peuters met niet steeds sociale basis, maar soms louter op medische grond. <p>Kinderen uit marginale groepen van de bevolking, die: <u>ofwel</u> zelf nog +- intact gebleven zijn, maar best tijdelijk uit hun milieu verwijderd worden tot er een oplossing in of buiten het familiaal kader gevonden is. <u>Ofwel</u> zelf in het familiaal midden problemen zijn, of gaan uitmaken, en gunstig beïnvloed kunnen worden door tijdelijke verwijdering, eventueel met psychotherapeutische begeleiding. <u>Ofwel</u> duidelijk gehavend in een instelling opgenomen worden en recuperabel blijken te zijn met hulp van een deskundig team of eventueel moeten verwezen worden naar P.M.S.”</p>	1976	Kinder-uitzending Willemyns	Debiel Gevaarlijk
“Het gewoon onderwijs is voor een (behoorlijk) percentage kinderen, waarvan het I.Q. tussen de 70 en 90 ligt, niet aangepast, zodat het B.L.O. onderwijs-mogelijkheid noodzakelijk wordt. De aanwezigheid van kinderen met subnormaal of te laag I.Q. in de klas, werkt remmend op de schoolprestaties van de andere kinderen”	1976	Kinder-uitzending Willemyns	Debiel
“Men moet gaan naar kleinere groepen van kinderen met meer individuele begeleiding”	1976	Kinder-uitzending Willemyns	Voorspelbaar
“Création d’un climat familial: n’est-ce pas une utopie dans les conditions actuelles? Nos maisons (sans La Hulpe, Ghlin et St.Idesbal) comptent de 200 à 500 lits environ. Les groupes sont de 20 (plus de 6 ans) ou 15 (3 à 6 ans)”	1976	Note à mr Charles	Voorspelbaar
“Le staf est trop peu nombreux pour accueillir individuellement plusieurs dizaines de visiteurs à la fois. Il faut donc espacer les visites, les planifier. Et tenir compte du fait que la plupart des parents ne peuvent qu’exceptionnellement se libérer en semaine”	1976	Note à mr Charles	
“Par ailleurs, il faudrait se demander si l’hyperindividualisation des entrées et des sorties, avec le continuel va-et-vient qu’elle implique, est conciliable avec le minimum de stabilité qu’implique la nation d’entité pédagogique”	1976	Note à mr Charles	Gevaarlijk
“aan deze kinderen de mogelijkheid bieden om een echte vakantie door te brengen in een sfeer die tegelijk beveiligend werkt en die toch een grote vrijheid laat, en in een milieu dat alle therapeutische mogelijkheden biedt welke de aandoening vereist”	1977	Het Kind	Gelukzalig
“bijdragen aan het vinden van een oplossing voor de aanpassingsproblemen die bij haemofiele kinderen rijzen, door ze in groep te laten spelen en leven, door hen objectieve informatie over hun ziekte te verstrekken en door de weg vrij te maken voor een latere thuisbehandeling”	1977	Het Kind	Nuttig Gevaarlijk
“de gezinsleden het bewijs leveren dat het kind zijn eigen persoonlijkheid	1977	Het Kind	Voorspelbaar

kan en moet ontwikkelen en dat het een ruimte zelfstandigheid kan verwerven.”			r
“De kinesisten verstrekken verder ook raad voor het voortzetten van de oefeningen thuis, nadat het kamp is afgelopen. Zo kunnen we er de ouders toe aanzetten te zorgen voor het behoud van een geschikte fysieke activiteit voor elk kind. De vooruitgang die tijdens het verblijf werd geboekt is onze beste propaganda om ze te overtuigen”	1977	Het Kind	
“Er zijn bij onze kinderen inderdaad jongens die als het ware losbarsten bij hun aankomst in het kamp, nadat ze elf maanden hebben doorgebracht in de haast verstikkende sfeer van voorkomendheid, attenties en kommer van het gezin.”	1977	Het Kind	Voorspelbaar
“In elke kamer worden twee kinderen ondergebracht; de paren worden gevormd op basis van affiniteiten of van veronderstelde mogelijkheden tot goed contact”	1977	Het Kind	Voorspelbaar
“Na het opgelegd spel volgen onvermijdelijk momenten van vrij spel, waarvan we stelselmatig het nut zijn gaan inzien. Het is best dat de verplichtingen van het groepsleven van tijd tot tijd eens wegvallen.”	1977	Het Kind	Gelukzalig
“Vermits haemophile kinderen vaak agressief en in zichzelf gekeerd zijn trachten wij hen zoveel mogelijk te laten deelnemen aan groepsspelen. Door diverse vormen van wedstrijden in ploegverband proberen we hen een bepaalde ploeggeest bij te brengen”	1977	Het Kind	Nuttig Gevaarlijk Debiel
“We zijn er hoe dan ook van overtuigd dat deze techniek (het aanbieden van lessen over de ziekte) steeds een zo volledig mogelijke psychische en fysieke onafhankelijkheid moet beogen van de haemophile adolescent en volwassene ten opzichte van zijn ziekte, van zijn omgeving en zelfs van de medische structuur”	1977	Het Kind	Nuttig
“elke opvoed(st)er moet zich inspannen om ieder kind zo goed mogelijk in zijn eigen situatie te benaderen en moet rekening houden met de inlichtingen van het individueel dossier en de gedragingen van het kind in de groep”	1977	Reglement 1977	Voorspelbaar
“gepast materiaal”, “aangepast aan hun behoeften en leeftijd”	1977	Reglement 1977	Voorspelbaar
“het opvangcentrum neemt kinderen op met het oog op het verbeteren van hun gezondheid, gezien als een toestand van volkomen fysiek, psychisch, mentaal en sociaal welzijn”	1977	Reglement 1977	Debiel Voorspelbaar
“in het belang van het kind en van de doeltreffendheid van zijn verblijf moet het bezoek van de ouders gestimuleerd worden en plaats kunnen vinden op willekeurige data”	1977	Reglement 1977	Voorspelbaar
Foto “vieruurtje”: <i>meisjes dragen uniform maar zitten en lopen chaotisch door elkaar</i>	1978	Fotoboek Dongelberg	
Foto’s knuffelende kleuters	1978	Fotoboek Dongelberg	
Foto’s verklede kinderen	1978	Fotoboek Dongelberg	
“Het kind moet het gevoel hebben welkom te zijn. Er moet tijd overblijven om de kinderen te knuffelen en te liefkozen.”	1978	Het Kind	Voorspelbaar
“Een frequent contact met het gezin via bezoeken aan het centrum en bezoeken aan huis door de maatschappelijk werker”	1979	Het Kind	Voorspelbaar
“Een zeer ver doorgedreven en zelfs herhaald familiaal onderzoek. de ervaring heeft immers geleerd dat heel wat “medische” gevallen in feite op heel andere motieven berusten”	1979	Het Kind	Debiel

<p>“Het opvangcentrum staat in principe open voor vier soorten van situaties :</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Het kind dat fysisch verzwakt is ten gevolge van een acute ernstige infectie of chronisch recidiverende aandoeningen, ondervoeding, groeistoornissen enz., met name het kind met een medische indicatie; 2. Het kind dat om een of andere, min of meer plots opgetreden familiale reden tijdelijk niet meer in zijn eigen milieu kan worden verzorgd; 3. Het kind bij wie ontwikkelings- of relatiemoeilijkheden aan het licht komen, die tot stoornissen leiden of kunnen leiden (met oorzaken die inherent zijn aan het gezin of die bij het kind zelf gelegen zijn); 4. Het kind dat ingevolge een sociaal-educatieve problematiek uit zijn milieu moet worden verwijderd. Dit wordt kortweg een sociaal gehandicapt kind genoemd, hoewel deze uitdrukking bij ons niet zo goed overkomt. <p>Wat de laatste groep kinderen betreft, zouden we duidelijk willen stellen dat een twijfelachtige of negatieve houding inzake een dergelijke en tijdelijke opvang onzes inziens onrechtvaardig zou zijn ten opzichte van het kind en vanuit de instelling ongegrond en onjuist. Juist andersom is onze denkwijze gegroeid. Steeds meer raken we ervan overtuigd dat bepaalde situaties omgebogen of rechtgetrokken kunnen worden, dat het kind en meteen ook het gezin geholpen kunnen worden.”</p>	1979	Het Kind	Debiel Vooruitgang sideaal
<p>“In antwoord op de behoeften van vandaag wordt kinderuitzending grondig hervormd en wordt het louter medische aspect steeds vaker naar het medisch-sociale omgebogen. Deze verschuiving brengt met zich mee dat, bij een dergelijke vorm van kinderopvang, een multi-disciplinair team moet worden ingeschakeld dat bestaat uit directie, kinderarts, kinderpsycholoog, verpleegkundige en maatschappelijk werkers(sters).”</p>	1979	Het Kind	Voorspelbaar Vooruitgang sideaal
<p>“Bezoek van ouders aan hun kinderen wordt maximaal bevorderd. De bezoekregeling is zo soepel geworden dat bezoekdata aangepast worden aan de mogelijkheden en behoeften van elk gezin. Tijdens het verblijf kan een kind voor een korte periode naar het gezin terugkeren”</p>	1980	Het Kind	Voorspelbaar
<p>“Dank zij die vernieuwingen kunnen de vroegere kinderkolonies op een gewijzigde basis hun taak weer opnemen. Ze nemen de zorg op zich voor kinderen die zich niet meer in een toestand van lichamelijk, psychisch en sociaal welzijn bevinden. De opname-indicaties zijn reglementair vastgelegd als volgt:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Lichamelijke groeimogelijkheden die nog niet of niet meer tot het ziekenhuisterrein behoren (preventie en convalescentie); 2. Beginnende ontwikkelings- en relatiemoeilijkheden, die geen aanleiding gaven tot acute stoornissen maar er kunnen toe leiden (oorzaken inherent aan het gezin of gelegen bij het kind zelf); 3. Plots optredende of geleidelijk gegroeide overbelasting in het gezin, waardoor zowel het kind als het gezin in de knel raken (bijvoorbeeld ongeval van de ouders, gevorderde zwangerschap in een groot gezin, ontwrichting van het gezin enz.).” 	1980	Het Kind	Debiel Gevaarlijk Vooruitgang sideaal
<p>“Het aantal kinderen per groep werd beperkt tot een maximum van 12 voor de minde-dan-6-jarigen. Kinderen die ouder zijn dan 6 jaar leven in groepen van maximum 15 kinderen. Zo is de mogelijkheid tot individuele opvang en</p>	1980	Het Kind	

begeleiding van elk kind groter geworden.”			
“Na de tweede wereldoorlog verbeterden de voeding en de huisvesting van de bevolking aanzienlijk. Het zwakke, ondervoede kind kwam bijen niet meer voor, tenzij in de achterbuurten van grote steden. Maar er ontstonden andere noden. Het jachtige, onzekere, hedendaagse leven dat dikwijls geleefd wordt in gehorige appartementjes of nette huisjes, waar de kinderen hun natuurlijke drang om zich te bewegen en uit te leven niet meer kunnen involgen, levert depressieve en overspannen moeders op die hun nerveuze, overactieve kinderen niet langer de baas kunnen.”	1980	Het Kind	Debiel Vooruitgang sideaal
“Nu zijn er geen vaste verblijfsperioden meer. Een kind wordt geplaatst op het ogenblik dat daar een noodzaak toe bestaat. Het blijft in het opvangcentrum tot het gezin weer zijn taak kan vervullen of tot er andere oplossingen gevonden zijn.”	1980	Het Kind	Vooruitgang sideaal
“De ouders van diabetische kinderen (en de kinderen zelf) hebben een grote behoefte aan psychologische en praktische begeleiding, al zien ze dit niet altijd onmiddellijk in”	1981	Het Kind	Voorspelbaar
Onderzoek naar sociale factoren die spelen bij sociaal zwakkere kinderen	1982	Thesis Balcaen	Debiel
“De leefsituatie van de vrouw in de eerste helft van de 20 ^{ste} eeuw werd gekenmerkt door onwetendheid, onkunde, geloof in traditie en in kwakzalverij (...) Het NWK poogde in deze leefwereld door te dringen, de vastgeroeste ideeën te doorbreken, de vrouw uit haar onwetendheid te halen en haar inzicht in de methoden en principes van de preventieve kindzorg en concrete handelwijzen bij te brengen.”	1982	Thesis Vermeylen	Vooruitgang sideaal
“Eén doel lag duidelijk in de actie van het NWK besloten : de educandus moest tijdens het opvoedingsproces een subject worden dat in staat was deel te nemen aan het maatschappelijk verkeer. (...) Slechts op die manier leverde zij een bijdrage tot het sociale en politieke leven in de samenleving”	1982	Thesis Vermeylen	Nuttig
“Productie en reproductie van de samenleving, doorgeven van inzichten en concrete handelingen op gebied van kinderbescherming, verzorging en opvoeding aan de jonge vrouw en opvangen, opvoeden en onderwijzen van kinderen, mensen begeleiden op hun weg naar zelfstandigheid, daarin lag de pedagogische opdracht van het NWK... een waardevolle opdracht omdat ieder mens recht heeft op een volwaardige deelname aan het maatschappelijk betekeniscomplex.”	1982	Thesis Vermeylen	Nuttig
“Uit een vergelijking van een aantal verslagen van het NWK daterend uit de beginperiode en een aantal artikels gepubliceerd op de vooravond van WO II merkte ik een duidelijke positieve evolutie. (...) De vrouw raakte overtuigd van het belang van een grotere lichamelijke reinheid voor de gezondheid en van de waarde van voldoende lucht, licht, zon en speelruimte voor een normale groei van het kind. (...) Stilaan overwon die haar onbekwaamheid en onwetendheid.”	1982	Thesis Vermeylen	Vooruitgang sideaal
“Aan de hand van deze gegevens (individuele steekkaart) zal het mogelijk zijn de vakantieperiode zo goed mogelijk op ieders gezondheidstoestand af te stemmen”	1982	Vakantie centra: kampen kolonies dagkuren	Voorspelbaar
“Aangezien de gejaagdheid van het moderne leven de kinderen uit hun evenwicht kan brengen, is het gewenst dat de vakantie in een aangename en ontspannen sfeer verloopt”	1982	Vakantie centra: kampen kolonies dagkuren	Voorspelbaar

“Bevoegde personen moeten de maaltijden bereiden, deze moeten er smakelijk uitzien”	1982	Vakantie centra: kampen kolonies dagkuren	
“Door het verkennen van het milieu en het observeren van fauna en flora zullen de kinderen de natuur beter leren kennen en waarderen ; leer hen aandacht te besteden aan het eigen karakter van de streek en zijn bewoners en breng hen respect bij voor het ter beschikking gestelde goed”	1982	Vakantie centra: kampen kolonies dagkuren	Nuttig
“Het creëren van speelkansen, het aanbrengen van verschillende activiteiten en het stimulerend begeleiden van de kinderen in het zoeken naar nieuwe mogelijkheden, kan een vakantiesfeer scheppen waarin kinderen zich spontaan kunnen uiten”	1982	Vakantie centra: kampen kolonies dagkuren	Gelukzalig Voorspelbaar
“Het creëren van speelkansen, het aanbrengen van verschillende activiteiten en het stimulerend begeleiden van de kinderen in het zoeken naar nieuwe mogelijkheden, kan een vakantiesfeer scheppen waarin kinderen zich spontaan kunnen uiten”	1982	Vakantie centra: kampen kolonies dagkuren	Gelukzalig
“Men mag uiteraard niet voortdurend de fysische of mentale handicap van het kind beklemtonen door medelijden te tonen met zijn toestand. De mindervalide moet moet integendeel geholpen worden om zijn moeilijkheden te overwinnen en zichzelf te leren behelpen”	1982	Vakantie centra: kampen kolonies dagkuren	Debiel
“Vakantietijd onderstelt een opgewekte en ontspannen sfeer: werken met kleine groepen kan in die zin bevorderlijk zijn”	1982	Vakantie centra: kampen kolonies dagkuren	Gelukzalig Voorspelbaar
“wanneer een mindervalide in staat is deel te nemen aan gewone activiteiten is het wenselijk dat hij tussen valide kinderen verblijft. Deelnemen aan de activiteiten van valide kinderen kan de sociale integratie in de hand werken”	1982	Vakantie centra: kampen kolonies dagkuren	Debiel
“Zij (monitoren) moeten voor elk kind afzonderlijk interesse opbrengen en karaktereigenschappen bezitten waardoor zij het vertrouwen van de kinderen kunnen winnen”	1982	Vakantie centra: kampen kolonies dagkuren	

